

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE nr. _____

din _____ 2026

Chișinău

**Cu privire la aprobarea Programului de implementare,
pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și
patrimoniu pentru anii 2025-2035**

În temeiul art. 5 lit. a) și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 252, art. 412), cu modificările ulterioare, Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (se anexează).

2. Autoritățile și instituțiile publice responsabile:

2.1. vor asigura realizarea acțiunilor incluse în Planul de acțiuni al Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035;

2.2. vor prezenta anual Ministerului Culturii, până la data de 31 ianuarie, precum și la solicitare, rapoarte anuale de progres privind stadiul de realizare a acțiunilor incluse în Planul nominalizat.

3. Ministerul Culturii va prezenta Guvernului:

3.1. anual, până la data de 25 februarie, raportul de progres privind implementarea Programului;

3.2. până la data de 30 iunie 2028, raportul de evaluare intermediară;

3.3. până la data de 30 iunie 2031, raportul de evaluare finală.

4. Finanțarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni al Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035, se va efectua din contul și în limitele alocațiilor aprobate în acest scop, în bugetele autorităților și instituțiilor responsabile, precum și din alte surse, conform cadrului normativ..

5. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Culturii.

6. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PRIM-MINISTRU

Alexandru MUNTEANU

Contrasemnează:

Ministrul Culturii

Cristian JARDAN

Program de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035

Capitolul I INTRODUCERE

În ultimele decenii, cultura și patrimoniul cultural au câștigat o vizibilitate sporită în cadrul discursului despre dezvoltare, fiind recunoscute tot mai frecvent drept resurse esențiale pentru consolidarea identității colective, coeziunea socială și creșterea calității vieții. La nivel internațional, se observă o tendință clară de integrare a culturii și patrimoniului cultural în procesele de planificare strategică, atât ca domeniu propriu de intervenție, cât și ca dimensiune transversală, relevantă pentru educație, turism, economie, mediu, diplomație ș.a.

În acest peisaj în schimbare, Republica Moldova se confruntă cu necesitatea redefinirii rolului culturii în societate și a valorificării reale a patrimoniului cultural ca element de dezvoltare durabilă. Deși există un potențial creativ, istoric și comunitar considerabil, impactul său este limitat de lipsa unei abordări sistemice și de o susținere instituțională insuficientă.

Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035 răspunde acestor provocări prin promovarea culturii și a patrimoniului cultural ca factori dinamici ai modernizării societale și ai consolidării identității naționale. Documentul urmărește protejarea, valorificarea și transmiterea către generațiile viitoare a patrimoniului cultural, precum și dezvoltarea sectorului cultural contemporan, în deplină conformitate cu mecanismele și standardele Uniunii Europene (în continuare – *UE*), facilitând astfel alinierea Republicii Moldova la spațiul cultural european și internațional.

Proiectul Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (în continuare – *Program*) a fost elaborat în conformitate cu direcțiile prioritare stabilite în Programul de activitate al Guvernului „UE, pace, dezvoltare”¹ și urmărește consolidarea rolului culturii ca factor de coeziune socială, educație civică și dezvoltare durabilă, prin implementarea unei politici publice incluzive și realizarea de investiții susținute în domeniu.

Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (în continuare – *Program*) reprezintă un document de politici publice pe termen mediu (5 ani) care derivă în mod direct din Strategia națională pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035. Fundamentarea Programului are la bază lecțiile învățate din politicile culturale anterioare, standardele internaționale relevante, inclusiv cele reflectate în

¹ https://docs.google.com/document/d/1G8S7ty7YMdz1vA67ZKSvHmsjg6_YS8T/edit?rtpof=true&sd=true&tab=t.0

acquis-ul UE², precum și bunele practici aplicate în domeniu, cu scopul de a răspunde în mod adecvat necesităților actuale ale sectorului culturii și patrimoniului cultural. Totodată, elaborarea Programului este prevăzută în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026-2029, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 818/2025 (Clusterul 3. Competitivitate și creștere inclusivă, Capitolul 26. Educație și cultură).

Programul reprezintă prima etapă de implementare a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035 (în continuare – *SNCP 2035*), fiind conceput ca un instrument operațional care transpune în practică direcțiile și obiectivele strategice la nivel național. *SNCP 2035* conturează viziunea pe termen lung asupra dezvoltării durabile a sectorului cultural și protejării patrimoniului cultural, punând accent pe accesul universal la cultură, dezvoltarea capacităților instituționale și sustenabilitatea patrimoniului cultural, precum și promovarea culturii ca vector al dialogului intercultural și cooperării internaționale.

În acest sens, Programul își propune să asigure coerența între obiectivele strategice și intervențiile practice, în vederea consolidării sectorului cultural și a patrimoniului cultural ca elemente structurale fundamentale ale dezvoltării durabile. Această primă etapă are rolul de a crea premisele pentru consolidarea sistemică a sectorului cultural și a domeniului patrimoniului cultural, și va constitui baza evaluării intermediare a Strategiei, în vederea ajustării priorităților pentru etapa a doua, aferentă perioadei 2031–2035.

În contextul implementării cerințelor de aderare, precum și a deschiderii oficiale a negocierilor de aderare, Programul este corelat cu prevederile Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte (în continuare – *AA RM-UE*), ratificat prin Legea nr. 112/2014 (Capitolul 25 „Cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media” și Capitolul 19 „Turism”), precum și cu prevederile Agendei de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2021-2027 (Capitolul 21 „Cultură, politică audiovizuală și mass-media” și Capitolul 17 „Turism”). Aceste angajamente implică cooperarea în domeniul culturii, în vederea intensificării dialogului cultural, protejării, conservării și valorificării patrimoniului cultural și istoric, sprijinirii industriilor culturale și creative, dezvoltarea și promovarea turismului local, precum și consolidarea legăturii culturale a Republicii Moldova cu diaspora. Totodată, Programul reflectă angajamentul Republicii Moldova de a stimula participarea la programe și inițiative

² [Decizia Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale \(2006/515/CE\)](#);
[Rezoluția Consiliului privind Planul de lucru al UE pentru cultură 2023–2026 \(2022/C 466/01\)](#);
[Rezoluția Consiliului Uniunii Europene și a Reprezentanților Guvernelor Statelor Membre reuniți în cadrul Consiliului privind Dimensiunea Culturală a Dezvoltării Durabile 2019/C 410/01](#);
[Concluziile Consiliului privind gestionarea riscurilor în domeniul patrimoniului cultural 2020/C 186/01](#);
[Concluziile Consiliului privind egalitatea de gen în domeniul culturii](#);
[Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative 2021/C 209/03](#);
[Concluziile Consiliului privind cultura, arhitectura de înaltă calitate și mediul construit ca elemente-cheie ale inițiativei Noul Bauhaus european 2021/C 501 I/03](#);
[Concluziile Consiliului privind consolidarea schimburilor interculturale prin mobilitatea artiștilor și a profesioniștilor din sectoarele culturale și creative, precum și prin multilingvism în era digitală 2022/C 160/07](#);
[Concluziile Consiliului privind elaborarea unei strategii europene pentru ecosistemul industriilor culturale și creative 2022/C 160/06](#);
[Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european](#);
[Comunicarea comună către Parlamentul European și Consiliu. Către o strategie pentru relațiile culturale internaționale](#);
[Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O nouă agendă europeană pentru cultură COM/2018/267](#);
[Cadru de acțiune european pentru patrimoniu cultural](#);
[Rezoluția Parlamentului European din 20 octombrie 2021 referitoare la situația artiștilor și la redresarea culturală în UE 2020/2261\(INI\)](#);
[Raportul Parlamentului European privind rolul culturii, educației, media și sportului în combaterea rasismului 2021/2057\(INI\)](#);
[Comunicarea Comisiei Orientări UE privind reluarea în siguranță a activităților în sectoarele culturale și creative – COVID-19 \(2021/C 262/0\)](#);
[Rezoluția Consiliului din 21 ianuarie 2002 privind rolul culturii în dezvoltarea Uniunii Europene \(2002/C 32/02\)](#);
[Raportul OMC „Statutul artiștilor și profesioniștilor culturali și creativi”, 2023.](#)

europene relevante (Programul „Europa Creativă”, Fondul cultural „Eurimages”, precum și alte instrumente europene aplicabile patrimoniului cultural), consolidând cooperarea culturală, schimburile profesionale și interculturale ca parte a procesului de integrare europeană.

Implementarea Programului va contribui la realizarea cadrului național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 (în continuare – *ADD 2030*), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 953/2022, contribuind la atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (în continuare – *ODD*) și a țintelor strategice, după cum urmează: ODD 4: Educație de calitate; ODD 5: Egalitatea de gen; ODD 8: Muncă decentă și creștere economică; ODD 9: Industrie, inovație și infrastructură, ODD 11: Orașe și comunități durabile; ODD 12: Consum și producție responsabile; ODD 13: Acțiune asupra climei; ODD 16: Pace, justiție și instituții puternice; ODD 17: Parteneriate pentru obiective.

Programul este aliniat cu angajamentele asumate de Republica Moldova prin tratatele internaționale în domeniul culturii și patrimoniului cultural la care este parte, precum Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Paris, 2005), Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (Paris, 2003), Convenția privind protecția patrimoniul mondial, cultural și natural (Paris, 1972), Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale (Paris, 1970), Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei (Granada, 1985), Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic de la Valletta (La Valletta, 1992), Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (Faro, 2005).

Prin intermediul Programului se urmărește implementarea unei serii de acțiuni, menite să contribuie direct la realizarea obiectivului general nr. 4 „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală” din Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (în continuare – *SND*), aprobată prin Legea nr. 315/2022. În acest sens, va fi asigurată implementarea următoarelor obiective specifice (în continuare – *OS*): OS 4.1. Extinderea accesului la oportunități și activități culturale; OS 4.2. Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și a diversității culturale; OS 4.3. Asigurarea oportunităților de dezvoltare personală și cetățenie activă. Totodată, SNCP 2035 va contribui la realizarea indirectă a altor obiective generale (în continuare – *OG*), stabilite în *SND*, precum: OG 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților; OG 3. Garantarea educației corespunzătoare și de calitate pentru toți pe tot parcursul vieții; OG 7. Asigurarea unei guvernări eficiente, incluzive și transparente și OG 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure.

Obiectivele Programului sunt corelate și cu alte documente de politici publice care abordează probleme conexe, precum:

- Programul național de dezvoltare a industriilor creative „Moldova Creativă” pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 187/2024 (OG 1. Fortificarea sectorului industriilor creative prin sisteme de bună guvernare, cadrul normativ și de politici comun, consolidarea poziției pentru asigurarea creșterii economice);

- Strategia de dezvoltare „Educația 2030”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 114/2023 (OG 1. Racordarea educației la cerințele și nevoile pieței muncii din perspectiva dezvoltării sustenabile, prin restructurarea mecanismelor de dezvoltare a capitalului uman; OG 8. Promovarea inovațiilor și a schimbărilor în educație prin dezvoltarea cercetării științifice);

- Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 168/2023 (OG 1. Creșterea numărului de tineri care beneficiază de programe calitative de tineret prin consolidarea capacităților în cadrul sectorului și profesionalizarea resurselor umane; OG 2. Creșterea nivelului de participare și implicare civică prin programe de instruire, capacitate și împuternicire a tinerilor; OG 3. Valorificarea potențialului tinerilor de a realiza inițiative de inovație socială și dezvoltare comunitară prin instrumente de suport financiar și material);

- Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1049/2023 (OG 1. Consolidarea sistemului de cercetare și inovare; OG 3. Integrarea în Spațiul European al Cercetării);

- Strategia națională de dezvoltare economică 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 393/2024 (OG 1. Crearea unui mediu favorabil pentru antreprenoriat și investiții și pregătirea economiei pentru aderarea la Uniunea Europeană; OG 2. Extinderea și diversificarea sectorului de servicii cu valoare adăugată pentru export);

- Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022 (OG 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor; OG 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii; OG 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională);

- Programul național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.216/2024 (OG. Accelerarea ritmului de echipare a unităților administrativ-teritoriale cu dotările de bază de infrastructură tehnico edilitară și socială, în vederea îmbunătățirii condițiilor de trai, a creșterii atractivității investiționale și a asigurării dezvoltării durabile a localităților din Republica Moldova);

- Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 164/2024; (OG 12. Drepturi culturale asigurate);

- Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1464/2016 (domenii prioritare: 1. Participarea la viața publică; 2. Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba de stat și limbile minoritare și 3. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova);

- Programul privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 434/2023 (OG 2. Consolidarea cadrului de politici și instituțional în vederea sporirii oportunităților de îmbătrânire sănătoasă și activă prin crearea mediilor prietenoase cu vârsta și integrarea îmbătrânirii în domeniile vieții sociale; OG 3. Creșterea numărului persoanelor vârstnice care participă în programe, servicii și activități comunitare pentru împuternicirea lor);

- Strategia securității naționale, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 391/2023 (O 33. Îmbunătățirea politicilor de integrare în societate a minorităților naționale și a grupurilor etnice; O 41. Dezvoltarea alfabetizării mediatice și a gândirii critice prin programe educaționale formale și nonformale; O 42. Asigurarea unor oportunități de informare obiectivă și de integrare în spațiul informațional autohton a minorităților naționale și a grupurilor etnice);

- Strategia națională de apărare a Republicii Moldova pentru anii 2024-2034, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 319/2024 (OG 4. Consolidarea credibilității strategice a Republicii Moldova ca furnizor de securitate regional și internațional și un partener de încredere; OS 18. Dezvoltarea culturii de securitate și apărare și asigurarea transparenței și eficienței

managementului apărării; OS 21. Realizarea angajamentelor internaționale, inclusiv cele asumate prin respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte);

- Programul național privind integrarea etapizată a străinilor, inclusiv a persoanelor strămutate în Republica Moldova, pentru perioada 2025-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 285/2025 (OS 2. Diversificarea până în anul 2027 a accesului la măsuri de asistență socială pentru străinii aflați în situație de dificultate și îmbunătățirea nivelului de incluziune socială a acestora, cu accent pe nevoile specifice ale femeilor și fetelor; OS 6. Punerea în aplicare a cel puțin 6 măsuri culturale pentru incluziunea străinilor până în anul 2027);

- Strategia națională de reducere a riscului dezastrelor pentru perioada 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 804/2024 (OG 3. Investiții pentru reducerea riscurilor și în creșterea rezilienței la dezastre; OG 4. Consolidarea pregătirii și asigurarea răspunsului la urgențe și dezastre, urmate de restabilirea situației la un nivel mai înalt decât cel de până la impact; OG 5. Sporirea cooperării internaționale și regionale în domeniul reducerii riscurilor și managementului dezastrelor);

- Strategia de mobilitate 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 589/2024 (OG 1. Îmbunătățirea gestionării activelor rutiere, reabilitarea și modernizarea în continuare a rețelei de drumuri și sprijinirea transportului rutier sigur și sustenabil);

- Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 650/2023 (OG 1. Dezvoltarea unei societăți digitale; OG 3. Crearea unei economii digitale inovatoare și reziliente);

- Strategia de mediu pentru anii 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 409/2024 (OG 5. Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a biodiversității și a ecosistemelor naturale);

- Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 954/2022 (OG 3. Date de înaltă calitate, inclusiv seturi noi de date (oportune, relevante, fiabile, accesibile, dezagregate, coerente, comparabile la nivel internațional și armonizate cu cerințele Uniunii Europene), produse pentru a informa societatea și pentru a susține luarea deciziilor eficiente și implementarea politicilor publice, bazate pe dovezi, care să conducă la o dezvoltare durabilă și o societate incluzivă)

Programul este corelat cu orientările strategice de consolidare a rezilienței sociale, care derivă din Concepția de comunicare strategică și contracarare a dezinformării, a acțiunilor de manipulare a informației și a ingerințelor străine pentru anii 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 416/2023 (pilonii tematici: I. Integrare europeană; II. Coeziune socială; III. Reziliență economică; IV. Consolidarea sectorului de apărare; V. Întărirea securității naționale în context regional). Totodată, în contextul cartografierii vulnerabilităților structurale ale pilonilor strategici, Programul este elaborat în corespundere cu orientările strategice de consolidare a rezilienței sociale pentru domeniul cultură, prezentate de către Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării.

Subsidiar, Programul este corelat cu documentele de politici publice în curs de elaborare, precum Programul național de dezvoltare a turismului „Turism 2029” (OS 1.3. Până la finalul anului 2029, să fie inițiate și implementate cel puțin 5 parteneriate regionale și internaționale în domeniul turismului, prin contracte de stat de cooperare, proiecte comune sau rețele tematice, cu scopul promovării turismului durabil, schimbului de bune practici și creșterii atractivității destinațiilor implicate și OS 2.3. Îmbunătățirea conectivității în cel puțin 7 destinații turistice și valorificarea a minimum 10 zone cu potențial turistic); Foaia de parcurs pentru anii 2026-2029

privind implementarea Strategiei securității naționale (OS 23. Desfășurarea campaniilor de comunicare strategică pentru promovarea democrației; OS 33. Îmbunătățirea politicilor de integrare în societate a minorităților naționale și a grupurilor etnice; OS 41. Dezvoltarea alfabetizării mediatice și a gândirii critice prin programe educaționale formale și non-formale), precum și Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei Naționale de Apărare pentru anii 2024-2034 (OS 2.1. Ajustarea și armonizarea cadrului normativ și conform viziunii actualizate de organizare și funcționare a sistemului național de apărare, până în 2027; OS 4.5. Modernizarea, protecția și prezervarea infrastructurii critice și sporirea interoperabilității, pe baza unei abordări unice din partea instituțiilor statului, până în 2029).

Programul a fost elaborat de către Ministerul Culturii în colaborare cu Biroul Regional UNESCO pentru Știință și Cultură în Europa, cu finanțare din partea Uniunii Europene.

Capitolul II **ANALIZA SITUAȚIEI**

Secțiunea 1 **Context general**

În ultimii ani, domeniul culturii și al patrimoniului cultural din Republica Moldova a fost profund afectat de o succesiune de crize majore – sanitare, economice și geopolitice care au amplificat vulnerabilitățile sistemice și au testat capacitatea de reziliență a instituțiilor culturale, atât publice, cât și independente.

Pandemia COVID-19 a generat întreruperi severe în activitățile culturale, începând cu anul 2020, în urma restricțiilor impuse. Evenimentele culturale au fost anulate sau amânate, iar spațiile publice culturale, precum teatre, muzee, biblioteci, săli de spectacole au fost închise pe perioade îndelungate. Totodată, criza pandemică a scos în evidență vulnerabilități semnificative în domeniul patrimoniului cultural, inclusiv reducerea monitorizării siturilor arheologice și monumentelor, creșterea riscurilor de deteriorare și trafic ilicit în perioada închiderii instituțiilor, precum și dificultăți în asigurarea conservării adecvate a colecțiilor muzeale. Acest context a dus la pierderi semnificative de venituri, reduceri de personal și limitarea drastică a interacțiunii dintre instituțiile culturale și public.

Pe lângă criza sanitară, războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei, în februarie 2022, a generat un val masiv de migrație, creând presiuni suplimentare asupra sistemului socio-economic și cultural național. Potrivit datelor Agenției ONU pentru Refugiați (UNHCR), peste 1,2 milioane de persoane au tranzitat Republica Moldova de la începutul conflictului, iar aproximativ 128.000 de refugiați ucraineni au rămas pe teritoriul țării. În acest context, sectorul cultural a fost chemat nu doar să supraviețuiască, ci și să contribuie activ la procesele de incluziune și coeziune socială. Instituțiile culturale au inițiat și implementat programe dedicate refugiaților, facilitând integrarea acestora prin activități educaționale, interculturale și lingvistice.

Deși aceste crize au avut un impact negativ major asupra stabilității și funcționării normale a sectorului cultural, ele au evidențiat, totodată, rolul esențial al culturii și patrimoniului cultural în

consolidarea rezilienței comunităților și în sprijinirea solidarității sociale. Capacitatea sectorului cultural de a se adapta rapid, de a răspunde provocărilor emergente și de a contribui la integrarea grupurilor vulnerabile (precum refugiații) este un indicator important al potențialului său strategic.

Cu toate acestea, impactul cumulativ al acestor crize a scos la iveală o serie de probleme structurale care necesită intervenții stringente: infrastructura precară și echipamente învechite, precum și nivelul redus de digitalizare a proceselor și sistemelor de gestionare; lipsa mecanismelor de sprijin financiar, inclusiv pentru sectorul cultural independent; lipsa unor politici culturale adaptate contextelor regionale și internaționale variabile ș.a. Aceste realități subliniază necesitatea modernizării și consolidării instituționale a domeniului culturii și patrimoniului cultural, atât pentru a-l face mai rezilient în fața riscurilor viitoare, cât și pentru a-i consolida rolul de actor cheie în dezvoltarea durabilă și incluziunea socială.

Secțiunea a 2-a **Analiza problemelor identificate**

Una dintre cele mai acute probleme ale sectorului cultural din Republica Moldova o reprezintă **infrastructura insuficient dezvoltată și slab modernizată**. Majoritatea clădirilor culturale – muzee, case de cultură, biblioteci sau săli de spectacole au fost construite în perioada anilor '70–'80, într-un context demografic și economic complet diferit de cel actual. În ultimele decenii, lipsa investițiilor constante și a lucrărilor de întreținere a condus la degradarea semnificativă a acestor edificii.

Depopularea satelor, migrația externă și scăderea numărului de tineri afectează direct funcționarea instituțiilor culturale locale. În multe comunități rurale, lipsa publicului și deficitul de resurse umane calificate determină închiderea treptată a caselor de cultură sau utilizarea lor la un nivel minim, determinând adâncirea decalajelor culturale dintre rural și urban. În același timp, spațiile culturale urbane, deși mai numeroase, adesea nu corespund cerințelor actuale de confort, siguranță și accesibilitate, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități. Infrastructura culturală a Republicii Moldova necesită o modernizare amplă și o adaptare la cerințele culturale actuale ale populației, pentru a sprijini dezvoltarea unei vieți culturale dinamice și accesibile în întreaga țară. Modernizarea acesteia presupune reabilitarea și valorificarea clădirilor existente, dotarea instituțiilor culturale cu echipamente și tehnologii moderne, eficiente din punct de vedere energetic, precum și dezvoltarea unor noi spații și facilități culturale. Totodată, este importantă diversificarea serviciilor oferite și îmbunătățirea managementului instituțiilor culturale, pentru a răspunde mai bine nevoilor comunităților locale.

Datele statistice confirmă tendința de declin: numărul bibliotecilor a scăzut de la 1326 în 2019, la 1285 în 2024 (Tabelul nr. 1), iar numărul caselor de cultură s-a redus de la 1135 la 1114 în aceeași perioadă (Tabelul nr. 2).

Tabel nr. 1

Evoluția infrastructurii bibliotecilor publice din mediul rural în perioada 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Biblioteci publice	1326	1319	1307	1297	1290	1285

Necesită reparație capitală	185	193	188	201	220	241
Avariate	10	10	11	9	13	18

Sursa: Ministerul Culturii

Tabel nr. 2

Evoluția infrastructurii caselor de cultură din mediul rural în perioada 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Case de cultură	1135	1127	1123	1118	1120	1114
Necesită reparație capitală	362	350	342	335	347	365
Avariate	44	45	36	36	31	43

Sursa: Ministerul Culturii

Reducerea numărului de biblioteci și a caselor de cultură din mediul rural al Republicii Moldova evidențiază un proces complex și de durată, influențat de factori interdependenți de natură socio-economică, demografică și administrativă. Acest fenomen este legat de migrația tot mai accentuată și de scăderea populației din sate, ceea ce afectează atât numărul vizitatorilor, cât și disponibilitatea personalului necesar pentru funcționarea instituțiilor culturale. Totodată, resursele financiare insuficiente ale autorităților publice locale și orientarea către alte domenii considerate prioritare, precum infrastructura edilitară, sănătatea sau educația conduc treptat la reducerea investițiilor în domeniul cultural și la diminuarea sprijinului acordat acestor instituții.

Conform datelor pentru anul 2024, din totalul de 1.183 de case de cultură care funcționau la nivel național, 1.114 sunt situate în mediul rural, unde starea tehnică a clădirilor reprezintă o problemă majoră. Dintre acestea, 365 necesită reparație capitală, iar 43 sunt avariate, fiind practic nefuncționale sau utilizate parțial (Tabelul 2). Această realitate reflectă degradarea infrastructurii culturale rurale, cauzată de lipsa investițiilor constante și de dificultățile de întreținere suportate de autoritățile publice locale.

Situația bibliotecilor publice, deși ceva mai stabilă, nu este lipsită de provocări. În anul 2024 s-au înregistrat rezultate ușor pozitive, cu o creștere de 21 de unități în cazul bibliotecilor reparate capital și 5 biblioteci modernizate din punct de vedere al spațiilor și dotărilor. Totuși, acest progres este fragmentar și inegal distribuit, concentrându-se în special în centrele raionale și în localitățile care beneficiază de sprijin extern sau de proiecte locale finanțate prin parteneriate publice-private.

Tabel nr. 3

Evoluția infrastructurii instituțiilor teatral-concertistice și cinematografice în perioada 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Teatre	16	16	16	16	17	17
Filarmonică	1	1	1	1	1	1
Organizații concertistice	5	5	5	5	5	5

Cinematografe	3	3	3	3	3	3
inclusiv instalații cinematografice	10	10	10	10	10	10

Sursa: Ministerul Culturii

Conform datelor din Tabelul nr. 3, între 2019 și 2024, infrastructura teatral-concertistică și cinematografică a rămas practic neschimbată – 17 teatre, 5 organizații concertistice, 3 cinematografe (10 instalații) și 1 filarmonică, fapt ce indică o stagnare structurală. Majoritatea instituțiilor culturale funcționează în clădiri vechi sau degradate, iar în ultimele trei decenii s-a construit un singur teatru. Filarmonica Națională rămâne nefuncțională după incendiul din 2020. Lipsa investițiilor majore, a programelor de reabilitare și a dotărilor tehnice moderne afectează direct calitatea actului artistic, precum și accesul publicului la cultură. Sectorul editorial din Republica Moldova se menține într-o dinamică relativ stabilă, cu 139 de editori activi și o producție anuală de circa 98–100 milioane lei, ceea ce corespunde la doar 40 de lei per locuitor – semnificativ sub media regională. Piața de carte este restrânsă și dominată de importuri, producția autohtonă reprezentând doar 10–15% din titlurile comercializate, în timp ce editurile locale publică anual aproximativ 2.500 de titluri, majoritatea în limba română.

Deși există scutiri de TVA pentru producția editorială, lipsa diversificării genurilor, promovarea limitată a autorilor locali și subreprezentarea prezenței digitale stagnează dezvoltarea sectorului. Numărul redus de publicații online și lipsa platformelor de difuzare moderne confirmă tergiversarea adaptării la noile forme de consum cultural.

Statul sprijină anual editarea a 80–90 de titluri, distribuind 20.000–25.000 de exemplare către biblioteci, însă numărul redus de exemplare și procedura rigidă de selecție limitează impactul real al programului asupra accesului publicului la producția editorială autohtonă. În același timp, instituirea mecanismului de finanțare a traducerii și editării cărții naționale în străinătate³ reprezintă un pas semnificativ în direcția promovării internaționale a autorilor din Republica Moldova, marcând o deschidere strategică către piețele externe și mediul digital. În același timp, se remarcă o polarizare a ofertei culturale, concentrată în centrele municipale, precum Chișinău, Bălți, Cahul, Ungheni, în timp ce localitățile mai mici și mediul rural rămân slab deservite din punct de vedere cultural. Acest dezechilibru contribuie la excluderea socială și la lipsa participării culturale active a unei părți semnificative din populație.

În mediul rural, accesul limitat al grupurilor vulnerabile, precum copiii și tinerii, persoanele cu dizabilități, minoritățile etnice sau lingvistice la oferte culturale relevante, atractive și adaptate nevoilor lor conduce la orientarea acestora către forme alternative de divertisment digital, cu risc de izolare față de valorile culturale naționale. Lipsa facilităților și a infrastructurii incluzive (rampe, ascensoare, spații adaptate) limitează participarea persoanelor cu dizabilități la evenimente culturale, iar barierele lingvistice și diferențele culturale îngreunează accesul minorităților la astfel de activități.

În contextul reducerii numărului de consumatori culturali, costurile de întreținere a clădirilor rămân dificil de acoperit, determinând subutilizarea și deteriorarea progresivă a infrastructurii.

³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142037&lang=ro

Această situație afectează calitatea serviciilor culturale, reduce atractivitatea localităților și contribuie indirect la accentuarea fenomenului de migrație a populației.

Infrastructura aferentă patrimoniului cultural rămâne slab dezvoltată și neadaptată cerințelor actuale. În ultimii ani au fost reabilite doar câteva obiective (precum Biserica din Căușeni, Biserica de lemn din Vorniceni, Circul de Stat din Chișinău – prima etapă), în timp ce majoritatea necesită intervenții urgente. Majoritatea muzeelor funcționează în clădiri istorice fără spații adecvate pentru depozitare, conservare sau activități educaționale.

Între 2019 și 2024, numărul muzeelor a crescut ușor, de la 127 la 132, iar suprafața totală a rămas aproape neschimbată (13–14 mii m²). Deși numărul clădirilor muzeale a crescut de la 197 la 286, peste o treime necesită reparații capitale, iar alte 30% se află într-o stare precară, ceea ce confirmă lipsa unui program coerent de întreținere și modernizare.

Tabel nr. 4

Infrastructura muzeală și starea tehnică a spațiilor muzeelor din Republica Moldova

Indicator	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Numărul total de muzee	127	130	131	132	132	132
Suprafața totală (m ²)	13 177	14 274	13 752	13 761	14 068	13 348
Număr total edificii	197	209	206	216	233	286
Clădiri în reparație capitală	42	52	58	65	70	70
Clădiri în stare structurală nesigură	93	86	82	87	84	85
Clădiri accesibile persoanelor cu necesități speciale	21	24	32	32	40	37

Sursa: Biroul Național de Statistică

Accesibilitatea muzeelor pentru persoanele cu nevoi speciale rămâne redusă, deși numărul clădirilor adaptate a crescut de la 21 - în 2019 la 40 - în 2023. Mai puțin de jumătate dintre muzee oferă condiții adecvate, limitând participarea egală la viața culturală. Situația este similară în domeniul patrimoniului arheologic, unde doar Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” dispune de infrastructură de vizitare, în timp ce majoritatea siturilor arheologice nu dispun de centre de informare turistică, trasee tematice, panouri explicative sau dotări tehnice pentru securitate și iluminat. În perioada 2019–2024, sectorul s-a remarcat printr-un nivel redus de modernizare, precum și prin lipsa unor concepte moderne de dezvoltare, aliniat la viziunea națională și la tendințele internaționale, aspect reflectat în condiții insuficiente de depozitare, infrastructuri nereînnoite pentru conservare, lipsa unor spații adecvate și sigure pentru gestionarea colecțiilor și întâzieri în adoptarea unor sisteme sustenabile de documentare și valorificare digitală. De asemenea, instrumentele de implicare a publicului și de educație patrimonială au rămas slab dezvoltate, iar lipsa unei corelări între conservare și accesul public a amplificat procesul de degradare a spațiilor culturale. Acești factori au afectat atractivitatea turistică și au diminuat vizibilitatea internațională a Republicii Moldova.

Digitalizarea infrastructurii culturale în Republica Moldova este la un nivel incipient, caracterizată prin inițiative fragmentate, infrastructură IT insuficientă și competențe digitale reduse în rândul personalului cultural. Majoritatea muzeelor, bibliotecilor și arhivelor nu dispun de platforme

integrate sau colecții digitale accesibile, iar turismul cultural digital și instrumentele moderne de promovare sunt limitate.

Neintervenția statului în modernizarea infrastructurii culturale și a patrimoniului cultural va genera o degradare accelerată a instituțiilor culturale și obiectivelor de patrimoniu, reducând capacitatea instituțiilor de a oferi servicii culturale moderne și accesibile. În calitate de țară candidată la Uniunea Europeană, această lipsă de acțiune riscă să amplifice decalajele față de standardele europene privind conservarea patrimoniului cultural și accesul echitabil la cultură. Consecințele includ diminuarea atractivității localităților, limitarea participării populației, în special a grupurilor vulnerabile la viața culturală, slăbirea coeziunii sociale și perpetuarea migrației. Totodată, în cazul în care Republica Moldova nu își intensifică investițiile în digitalizarea infrastructurii culturale, există riscul ca beneficiile culturale și economice, aferente trecerii la era digitală să se materializeze în alte state, adâncind și mai mult decalajul dintre infrastructura culturală tradițională și cea digitală.

Depășirea acestor deficiențe necesită o abordare strategică și coordonată, orientată spre modernizarea și reabilitarea infrastructurii culturale, în conformitate cu standardele europene privind conservarea patrimoniului cultural și accesul public la cultură. Este necesară implementarea unui program național multianual de intervenții structurale, care să vizeze reabilitarea clădirilor muzeale, îmbunătățirea condițiilor tehnice pentru conservare, adaptarea spațiilor pentru accesibilitate universală și reducerea decalajelor urban-rural. Modernizarea etapizată și integrată a infrastructurii culturale va contribui la creșterea rezilienței patrimoniului cultural, la consolidarea identității naționale și la integrarea patrimoniului cultural în circuitul educațional, turistic și economic, generând beneficii culturale, sociale și economice durabile.

Protejarea și valorificarea insuficientă a patrimoniului cultural

Patrimoniul cultural al țării este expus unui proces continuu de degradare și pierdere a semnificației, ca urmare a protejării și valorificării insuficiente, atât la nivel central, cât și la nivel local. Instrumentele de inventariere, monitorizare, conservare și intervenție sunt utilizate fragmentar, iar mecanismele de valorificare publică și economică rămân limitate. Această situație afectează capacitatea statului de a proteja patrimoniul cultural ca resursă strategică pentru identitate națională, educație, coeziune socială și dezvoltare durabilă, inclusiv pentru turism și industrii culturale. Lipsa unui sistem funcțional, coerent și eficient de management al patrimoniului cultural, corelat cu instrumentele de planificare teritorială și cu evidențele cadastrale, reduce accesul societății la cultură și limitează transmiterea valorilor către generațiile viitoare.

Republica Moldova și-a asumat, prin tratatele internaționale UNESCO și ale Consiliului Europei la care este parte, obligația de a proteja, conserva și valorifica patrimoniul cultural, în conformitate cu standardele europene și internaționale. Cu toate acestea, implementarea angajamentelor rămâne parțială, iar măsurile de protecție sunt aplicate neuniform la nivel teritorial, inclusiv pentru prevenirea și combaterea traficului ilicit de bunuri culturale. În acest context, alinierea la practicile europene presupune utilizarea sistematică a instrumentelor internaționale, precum baza de date INTERPOL privind operele de artă furate, sistemele de analiză a riscurilor ale autorităților vamale și poliției, precum și procedurile stabilite prin Regulamentul (UE) 2019/880 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 aprilie 2019 privind introducerea și importul bunurilor culturale⁴.

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32019R0880>

Procesele de inventariere, monitorizare, intervenție și valorificare publică nu sunt încă susținute de un sistem funcțional, integrat și bine coordonat între autoritățile publice centrale și locale. Totodată, presiunea urbană, schimbările climatice, degradarea fizică și utilizarea necontrolată a patrimoniului cultural amplifică vulnerabilitățile existente, în lipsa unor mecanisme eficiente de prevenție și management.

În ultimii ani s-au înregistrat progrese importante în consolidarea cadrului normativ privind protecția patrimoniului construit, inclusiv prin adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 116/2025 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Consiliului Național al Monumentelor Istorice⁵, modificarea Legii privind Fondul național al culturii nr. 12/2024⁶, care a introdus programe de susținere pentru elaborarea studiilor de fezabilitate și proiectarea intervențiilor, pentru efectuarea intervențiilor asupra monumentelor, precum și pentru identificarea, cercetarea, documentarea, inventarierea, stabilirea zonelor de protecție, prevenirea distrugerii sau mutilării, digitalizarea și promovarea monumentelor, precum și prin inițierea procesului de reorganizare a Agenției de Inspectare a Monumentelor. Totodată, elaborarea proiectului Legii privind protejarea monumentelor istorice reprezintă un pas semnificativ spre modernizarea și unificarea cadrului normativ în acest domeniu.

Cu toate acestea, cadrul normativ aferent patrimoniului construit rămâne fragmentat și necorelat, ceea ce generează aplicare neuniformă și întârzieri în procesul decizional. Lipsa unor proceduri clare pentru intervenții, absența delimitării unitare a zonelor de protecție și insuficiența mecanismelor de monitorizare creează incertitudine atât pentru autorități, cât și pentru proprietari și investitori.

Lipsa planurilor urbanistice generale actualizate și a unui control urbanistic riguros favorizează intervențiile arbitrare asupra monumentelor și zonelor lor de protecție. În absența unui cadru urbanistic coerent, autoritățile publice locale aprobă proiecte fără fundamentare patrimonială, iar presiunea imobiliară generează conflicte între interesele economice și necesitatea protejării patrimoniului cultural imobil, limitând inclusiv eficiența activității Consiliului Național al Monumentelor Istorice (în continuare - *CNMI*).

Aceste vulnerabilități sunt vizibile în mod deosebit în Nucleul istoric al Chișinăului, afectat de intervenții neautorizate, demolări și construcții incompatibile cu specificul zonei, ceea ce erodează identitatea urbană și memoria colectivă. Absența unui plan urbanistic dedicat și a unui plan de protecție amplifică riscurile și vulnerabilitățile legate de dezvoltarea imobiliară nesustenabilă.

Coordonarea interinstituțională rămâne deficitară, iar atribuțiile autorităților publice centrale și locale sunt, în anumite situații, neclar definite sau aplicate neuniform. Lipsa unui mecanism eficient de cooperare, inclusiv pentru control și monitorizare, generează suprapuneri, omisiuni și întârzieri, în timp ce autoritățile publice locale dispun de resurse și expertiză limitate pentru implementarea coerentă a măsurilor de protecție.

Instituțiile specializate ale statului funcționează cu mandate extinse, însă cu capacități disproporționate. Agenția de Inspectare a Monumentelor (în continuare - *AIM*), cu doar 7 unități

⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147591&lang=ro

⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149409&lang=ro

la nivel național, nu poate exercita un control efectiv asupra șantierelor, intervențiilor neautorizate sau sesizărilor din teritoriu. Institutul Patrimoniului Cultural (în continuare - *IPC*) are un rol predominant științific, fără instrumente operaționale pentru cercetare aplicată, laborator funcțional sau capacitate tehnică de sprijin pentru intervenții. Structurile de specialitate, inclusiv CNMI, funcționează cu încărcătură administrativă ridicată și suport tehnic insuficient, ceea ce prelungește termenele de avizare.

Sistemele de inventariere și monitorizare sunt incomplete, depășite și neinteroperabile. Lipsa unui sistem GIS unitar și a interoperabilității registrelor limitează capacitatea statului de a preveni, monitoriza și interveni în timp util. Fără conectarea Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat la registrul bunurilor imobile, la bazele de date urbanistice și la evidența arheologică, controlul intervențiilor este dificil, iar deciziile sunt adesea incomplete.

Lacunele din legislația privind protecția patrimoniului cultural și aplicarea neuniformă a acesteia, presiunile urbanistice și capacitatea instituțională redusă favorizează intervențiile ilegale (demolarea neautorizată a monumentelor, construcțiile ilegale în zonele de protecție, modificările arbitrare ale fațadelor și interioarelor, utilizarea materialelor incompatibile, îndepărtarea elementelor originale și abandonarea deliberată a clădirilor istorice pentru accelerarea degradării lor), precum și degradarea zonelor protejate. Sancțiunile existente sunt slabe și rar aplicate, ceea ce nu descurajează abaterile. În lipsa unui sistem coerent de management și valorificare, patrimoniul cultural rămâne o resursă insuficient utilizată pentru dezvoltare, educație și industrii creative. De asemenea, lipsa unor eforturi suficiente pentru a asigura participarea comunității și lipsa educației patrimoniale mențin patrimoniul cultural la periferia interesului public.

Datele disponibile la nivel național confirmă caracterul sistemic al vulnerabilităților din domeniul patrimoniului cultural. Republica Moldova deține aproximativ 1800 de monumente de arhitectură și istorie înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat⁷, dintre care o parte semnificativă se află într-o stare avansată de degradare (Conacul familiei Ciolac-Malski din satul Bahmut, raionul Călărași, Conacul Odaia Drăgălinei din satul Gura Bâcului, raionul Anenii Noi, Conacul familiei Cantacuzino din satul Poiana, raionul Edineț, Vila Aleinikov din orașul Soroca, Moara Roșie din mun. Chișinău etc.), iar o altă parte lipsește în realitate sau este grav alterată din cauza lipsei intervențiilor periodice și a unui mecanism eficient de monitorizare. Pe lângă Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, există și Registrul național al monumentelor de for public⁸, gestionat separat, însă fără integrare GIS. De asemenea, autoritățile publice locale gestionează registre proprii ale patrimoniului cultural la nivelul unităților administrativ-teritoriale, însă acestea sunt ținute neuniform, în absența unor standarde metodologice unitare.

În domeniul patrimoniului cultural mobil, Registrul patrimoniului cultural național mobil include peste 3.000 de bunuri culturale cu statut de protecție, însă colecțiile muzeale gestionate de instituțiile publice depășesc 1,6 milioane de piese (Tabelul nr. 5), conform datelor Biroului Național de Statistică. O parte semnificativă a acestor bunuri este depozitată în condiții neconforme standardelor de conservare preventivă, ceea ce sporește riscul de deteriorare, pierdere sau imposibilitate de valorificare publică a patrimoniului cultural, în lipsa spațiilor adecvate, a

⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148719&lang=ro#

⁸ <https://mc.gov.md/sites/default/files/catalog.pdf>

dotărilor tehnice și a laboratoarelor de restaurare funcționale. Aceste lacune subliniază necesitatea ca practicile de documentare și conservare să fie aliniată la standardele internaționale, inclusiv la cerințele prevăzute de Convenția UNESCO din 1970 și de Ghidurile Operaționale, precum și la Codul de Etică ICOM pentru muzee în ceea ce privește achizițiile, inventarierea și îngrijirea colecțiilor. Respectarea standardelor europene relevante în domeniul conservării (cum ar fi normele EN pentru conservarea preventivă) ar asigura în continuare protecția și gestionarea pe termen lung a colecțiilor muzeale.

Conform datelor statistice, în perioada 2019–2024 s-a înregistrat o creștere constantă a fondurilor de bază muzeale, de la 1,5 milioane la 1,67 milioane de piese, ceea ce reflectă extinderea colecțiilor prin achiziții, donații și cercetări arheologice. Totuși, distribuția regională rămâne dezechilibrată: peste jumătate din totalul pieselor se află în instituțiile din mun. Chișinău, în timp ce muzeele din regiunile Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia dețin colecții mult mai restrânse și se confruntă cu lipsa condițiilor optime pentru conservare și depozitare.

Consolidarea trasabilității și interoperabilității în domeniul patrimoniului cultural mobil, în conformitate cu direcțiile prevăzute în Strategia de dezvoltare a Serviciului de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile pentru perioada 2023-2025⁹ constituie o condiție esențială pentru prevenirea traficului ilicit și modernizarea instrumentelor de evidență.

Tabel nr. 5

**Evoluția numărului de piese de muzeu din fondurile de bază, pe regiuni,
în perioada 2019–2024**

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total pe țară	1 500 695	1 527 308	1 531 517	1 640 710	1 659 403	1 673 552
Municipiul Chișinău	818 198	845 487	838 772	937 494	946 350	951 503
Nord	202 825	193 814	193 718	193 595	195 175	197 013
Centru	244 057	248 343	252 885	256 181	265 536	269 737
Sud	138 811	141 038	145 148	150 559	148 294	149 709
UTA Găgăuzia	96 804	98 626	100 994	102 881	104 048	105 590

Sursa: Biroul Național de Statistică

De asemenea Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute, scoase sau introduse ilegal în Republica Moldova, precum și a celor recuperate¹⁰ necesită interoperabilitate cu bazele de date

⁹ https://secbcm.gov.md/files/Strategia_de_dezvoltare_SECBCM.pdf

¹⁰ https://secbcm.gov.md/catalog-online?filtr_relval_specification22511=882005,882004,882006,882007,882008&filtr_wrong_lost=1

europene și internaționale utilizate în prevenirea și combaterea traficului ilicit de bunuri culturale, precum ID-Art al INTERPOL, ICOM Red List, Archeo Platform, precum și instrumentele UE relevante, cum ar fi baza de date pentru licențele de export, sistemul ICG privind importul bunurilor culturale și alte sisteme de cooperare și comunicare ale Europol și Eurojust.

Republica Moldova dispune, de asemenea, de Registrul național al patrimoniului cultural imaterial¹¹ și de Registrul arheologic național¹², iar Cadastrul arheologic este prevăzut prin Legea nr. 218/2010 privind protejarea patrimoniului arheologic¹³, însă se află într-un stadiu incipient de dezvoltare. Datele spațiale privind siturile arheologice sunt integrate și diseminate prin geoportalul tematic al Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru (geodata.gov.md¹⁴), fiind accesibile prin servicii de rețea și interoperabile cu alte seturi de date spațiale, disponibile la nivel național. Totuși, se constată că, în practică, potențialul infrastructurii naționale de date spațiale, instituită prin Legea nr. 254/2016, nu este pe deplin valorificat pentru protecția preventivă a siturilor arheologice. Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat necesită interoperabilitate directă cu registrul bunurilor imobile, printr-o platformă GIS funcțională, pentru a permite delimitarea clară a monumentelor, a zonelor de protecție și a reglementărilor urbanistice aplicabile. În prezent, digitalizarea patrimoniului cultural este insuficientă, actualizările se realizează lent, iar datele nu sunt pe deplin interoperabile cu sistemele naționale de urbanism și cadastru. Totodată, mecanismele de control și aplicare a legislației rămân ineficiente, numărul intervențiilor ilegale depășind semnificativ numărul sancțiunilor aplicate. Aceasta demonstrează un decalaj între obligațiile asumate și capacitatea reală de protecție, monitorizare și valorificare a patrimoniului cultural.

În majoritatea statelor membre ale UE, sistemele de inventariere și monitorizare a patrimoniului cultural sunt integrate în platforme GIS interoperabile cu cadastrul și instrumentele de planificare teritorială, iar nivelul de digitalizare depășește frecvent 80% din totalul bunurilor culturale gestionate, conform Raportului european Cultural Heritage Counts for Europe, 2015¹⁵. Totodată, la nivelul UE funcționează mecanisme consolidate de trasabilitate și combatere a traficului ilicit, sprijinite de cadrul normativ european și instrumente specializate, precum baza de date INTERPOL privind operele de artă furate, sistemele europene de analiză a riscurilor vamale și procedurile digitale de licențiere a importurilor prevăzute de Regulamentul (UE) 2019/880 privind introducerea și importul de bunuri culturale¹⁶. În contrast, în Republica Moldova, digitalizarea, interoperabilitatea și trasabilitatea registrelor se află într-un stadiu incipient, evidențiind un decalaj semnificativ față de standardele și practicile internaționale internaționale în domeniu.

În contextul geopolitic actual, memoria istorică rămâne un teren vulnerabil pentru narațiunile externe de dezinformare și acțiuni de manipulare a informațiilor și ingerințelor externe (mai ales din partea Federației Ruse), care urmăresc divizarea societății și erodarea identității naționale. Republica Moldova se află încă într-un proces de definire a propriei culturi a memoriei istorice, în

¹¹ <https://mc.gov.md/content/registrul-national-al-patrimoniului-cultural-imaterial>

¹² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143919&lang=ro

¹³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150484&lang=ro#

¹⁴ <https://geodata.gov.md/?locale=ro#/viewer/openlayers/347>

¹⁵ http://blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/wp-content/uploads/2015/06/CHCFE_FULL-REPORT_v2.pdf

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0880>

care diviziunile politice interne și presiunile externe fac dificilă adoptarea unei politici unitare și coerente.

Deși Planul de acțiuni pentru anii 2025-2028 privind cultura memoriei victimelor represiunilor politice comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada 1917-1918¹⁷ oferă un cadru pentru educație istorică, reabilitare simbolică și protejarea locurilor memoriei, implementarea sa efectivă este determinată de prioritizarea strategică insuficientă, fapt care evidențiază necesitatea ca planurile operaționale instituționale să devină instrumente funcționale care să transforme traumele naționale în resurse de putere și reziliență socială. Experiența statelor baltice oferă un model relevant pentru Republica Moldova în utilizarea culturii și memoriei istorice ca parte a politicilor publice și a răspunsului la acțiuni hibride. În acest sens, statele baltice tratează cultura memoriei ca politică de stat, nu ca subiect ideologic, contribuind astfel la consolidarea identității naționale, reducerea impactului narațiunilor externe ostile, precum și coeziunea societății în jurul valorilor europene. Ca urmare, la nivel național se impune necesitatea consolidării mesajelor publice, extinderea activităților comemorative și intensificarea cooperării interinstituționale, mediul academic și sectorul cultural.

În lipsa unor măsuri de intervenție, accelerarea degradării patrimoniului cultural este inevitabilă, ceea ce va provoca pierderi ireversibile ale monumentelor, siturilor arheologice și bunurilor de valoare istorică și artistică. Costurile de restaurare vor crește exponențial, iar multe obiective nu vor mai putea fi recuperate sau valorificate. Această degradare va avea efecte sociale profunde: slăbirea memoriei colective, a identității culturale și a coeziunii comunitare, reducerea accesului la cultură și diminuarea implicării civice. Grupurile vulnerabile, în special tinerii, vârstnicii și comunitățile rurale vor fi afectate în mod disproporționat, fiind private de oportunități de educație culturală, incluziune socială și dezvoltare locală. Mai mult, limitarea integrării sistemelor de inteligență artificială în muzee și arhive va restrânge eforturile de valorificare a colecțiilor și de îmbunătățire a accesului pentru utilizatori. Totodată, monitorizarea redusă și deteriorarea condițiilor fizice vor crește semnificativ vulnerabilitatea bunurilor de patrimoniu la furt, săpături și exporturi ilegale, amplificând și mai mult riscurile asociate traficului ilicit. În plan economic, lipsa unor măsuri specifice de intervenție va limita potențialul patrimoniului cultural de a genera locuri de muncă, turism sustenabil și investiții, accentuând disparitățile regionale și sărăcia culturală. Această situație va determina pierderea finanțărilor europene și la scăderea competitivității Republicii Moldova. Fără o intervenție sistemică și coordonată, patrimoniul cultural riscă să se transforme dintr-o resursă strategică într-o povară administrativă, blocată de vulnerabilități instituționale, cooperare deficitară și instrumente de management depășite.

Insuficiența resurselor umane de specialitate, în special în mediul rural. Salariile reduse, vulnerabilitatea socială a artiștilor și absența unui sistem eficient de protecție socială fac ca profesiile culturale să fie puțin atractive, în special pentru tineri. În timp ce sectorul IT înregistrează creșteri rapide de venituri, cultura rămâne printre sectoarele cu cele mai mici remunerații, accentuând îmbătrânirea personalului și riscul pierderii talentelor calificate.

Anul 2022 a marcat un punct de schimbare în evoluția forței de muncă din sectorul cultural al Republicii Moldova. Pentru prima dată, numărul angajaților a depășit pragul de 17.000 de persoane, înregistrând o creștere anuală semnificativă de 20,3%. Toate domeniile culturale au contribuit la această evoluție pozitivă: activitățile de creație și interpretare artistică au înregistrat o

¹⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149194&lang=ro

creștere de circa 1.000 de persoane, bibliotecile, arhivele, muzeele și alte instituții culturale au angajat peste 600 de persoane noi, iar casele de cultură și-au extins personalul cu peste 250 de angajați.

Cu toate acestea, evoluția pozitivă a ocupării în sectorul cultural nu a fost însoțită de o creștere salarială proporțională. În perioada 2015–2022, salariile din domeniul culturii au înregistrat o dinamică sub media națională: activitățile de creație și interpretare artistică au crescut cu 133,7%, bibliotecile și muzeele cu 134,7%, iar producția cinematografică cu 131,3%, în timp ce media generală pe economie a fost de 137,2%.

Deși în intervalul 2019–2024 salariul mediu pe economie aproape s-a dublat, de la 7.233,7 lei la 14.096,7 lei (Tabelul nr. 6), angajații din cultură continuă să se situeze printre cei mai slab remunerați. Discrepanța structurală accentuează vulnerabilitatea economică a lucrătorilor culturali, care se confruntă cu venituri scăzute, perspective limitate de avansare și lipsa unor mecanisme de motivare financiară.

Tabel nr. 6

Câștigul salarial mediu lunar brut pe unele activități economice, 2019-2024, lei

	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Total pe economie	7 233,7	7 943,0	8 979,8	10 447,3	12 209,2	14 096,7
Activități de servicii în tehnologia informației	21 463,6	24 044,0	30 971,9	37 115,4	43 362,0	42 711,0
Activități de creație și interpretare artistică	4 929,4	5 403,4	5 778,2	6 631,5	8 332,3	9 560,3
Activități ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor și alte activități culturale	4 800,7	5 359,1	5 974,2	7 073,4	8 408,6	9 512,4
Activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune, înregistrări audio și activități de editare muzicală	8 388,1	7 253,7	10 109,1	10 852,4	11 322,3	13 519,7

* Datele includ unitățile din sectorul real cu 4 și mai mulți salariați și toate entitățile bugetare, indiferent de numărul de salariați

Sursa: Biroul Național de Statistică

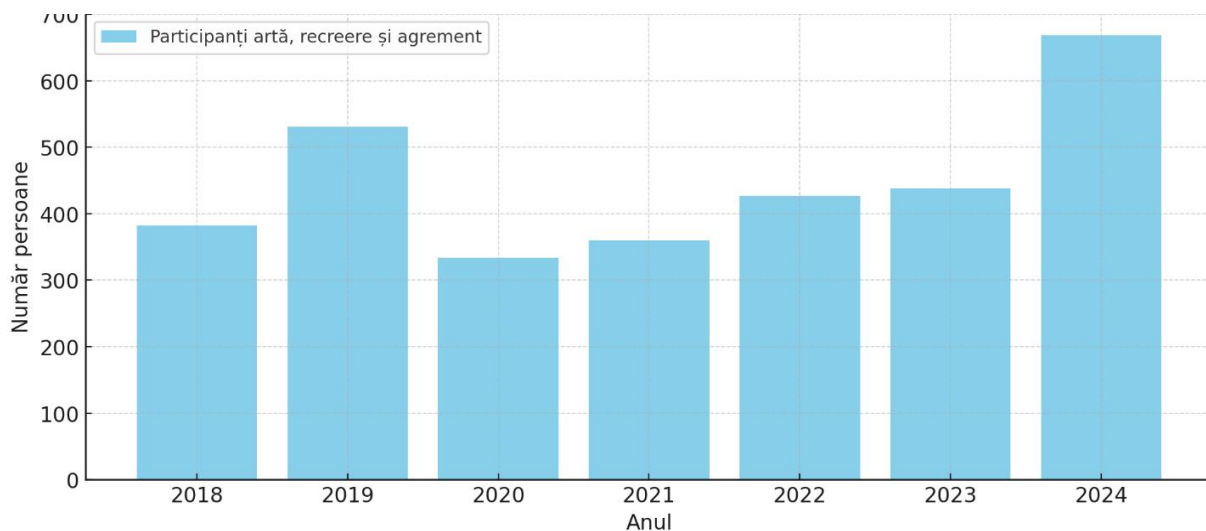
Ritmul lent de creștere salarială și absența unor politici de stimulare profesională contribuie la îmbătrânirea forței de muncă din instituțiile de cultură și patrimoniu cultural, la scăderea interesului tinerilor pentru profesiile artistice și la migrația specialiștilor către domenii mai bine plătite. Sectorul se confruntă, de asemenea, cu mobilitate profesională redusă, ceea ce crează stabilitate și acumularea experienței, dar poate genera stagnare și rezistență la schimbare. Formarea profesională continuă (în continuare - FPC) a înregistrat progrese între 2019 și 2024, durata medie crescând de la 21 la 34 de ore/participant, dar rămâne sub media pe economie de 44 de ore. Numărul angajaților care au beneficiat de FPC rămâne limitat (427 persoane, 0,5% din

totalul pe economie), iar costul unităților FPC pe salariat este mai mic decât media națională (999,8 lei față de 1968,1 lei) (potrivit Figurii nr. 1).

Figura nr. 1

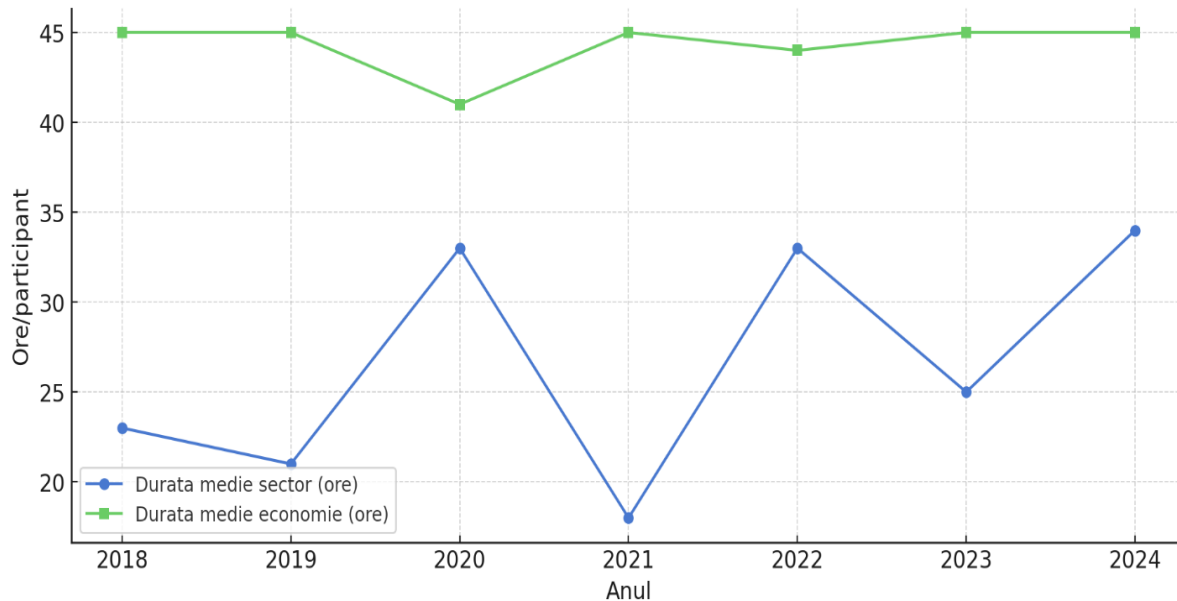
Evoluția caracteristicilor formării profesionale continue (FPC) în sectorul culturii

a) Număr de participanți în artă, activități de recreere și agrement

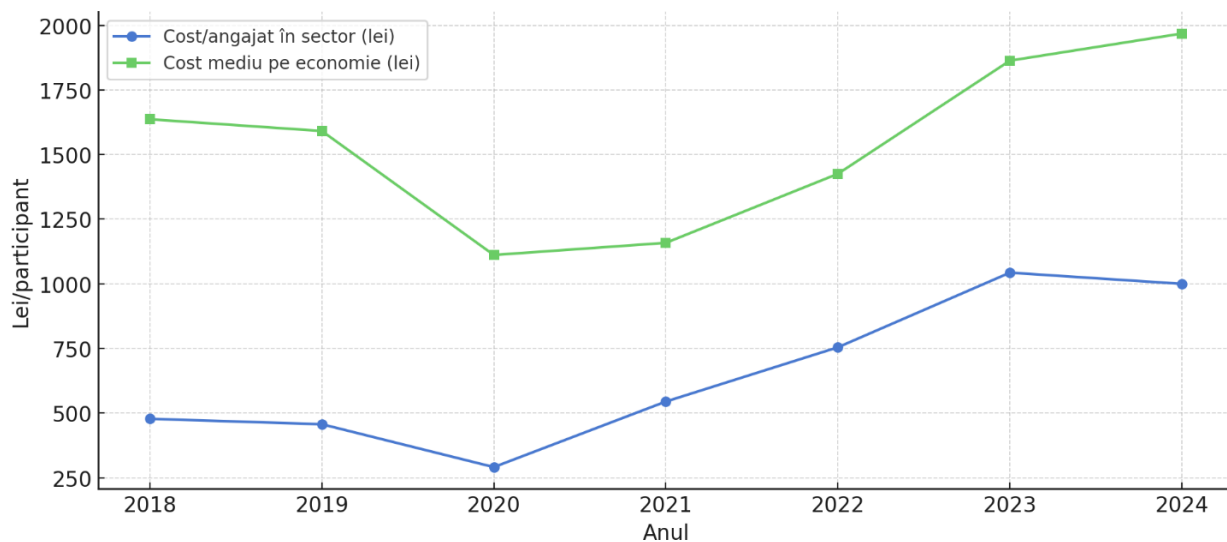
Sursa: Ministerul Culturii

b) Durata medie a formării profesionale continue (2018-2024)

Sursa: Ministerul Culturii

c) Costurile unităților FPC (2018-2024)

Sursa: Ministerul Culturii

Totuși, există și exemple pozitive: sistemul de formare profesională continuă din domeniul bibliotecilor a avut un impact semnificativ asupra creșterii performanței și calității serviciilor culturale, contribuind totodată la sporirea satisfacției și implicării angajaților. Principiile și bunele practici ale acestui model ar putea fi extinse și către alte sectoare, precum muzeele sau casele de cultură, generând beneficii similare în ceea ce privește eficiența și calitatea activităților.

Între anii 2019–2024, Sistemul Național de Biblioteci din Republica Moldova s-a aflat într-un proces complex de modernizare și digitalizare, dar a fost marcat de o criză acută a resurselor umane. Deși bibliotecile încearcă să se adapteze la cerințele societății informaționale, sistemul se confruntă cu probleme structurale — îmbătrânirea personalului, scăderea atractivității profesiei și lipsa formării de specialitate.

În 2024, bibliotecile publice aveau 4477 de angajați, dintre care 3830 erau specialiști, însă doar 22,8% (874 persoane) dețineau studii superioare în domeniu. Această proporție a scăzut constant, de la 31,7% în 2010 la 20,1% în 2024 evidențind tendința de diminuare a nivelului de pregătire profesională și necesitatea implementării stringente a politicilor de formare, motivare și atragere a specialiștilor calificați în domeniul biblioteconomie, informare și studii arhivistice.

Tabel nr. 7

Personalul de specialitate din Sistemul Național de Biblioteci

Indicatori	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Variație 2023-2024 (+,-)
Total personal de specialitate	4093	4044	3981	3934	3868	3830	-38

Total în echivalent norme întregi	3391,25	3386,00	3433,00	3257,00	3288,60	3112	-176,6
Personal cu studii superioare	2499	2490	2472	2424	2440	2448	+8
Personal cu studii superioare (inclusiv de specialitate)	1018	1025	1023	904	868	874	+6
Personal cu studii medii	1599	1554	1509	1237	1168	1119	-49
Personal cu studii medii (inclusiv de specialitate)	672	616	574	483	467	472	+5
Personal cu studii secundare generale	-	-	-	273	260	263	+3

Sursa: Ministerul Culturii

În același context, analiza personalului de specialitate din casele de cultură și instituțiile teatral-concertistice pentru perioada 2022–2024 evidențiază un proces similar de restructurare și profesionalizare. Astfel, numărul angajaților cu studii superioare a crescut de la 1.335 la 1.405, în timp ce cei cu studii profesionale tehnice a scăzut de la 1.433 la 1.329, în iar personalul din alte categorii a crescut la 805 persoane (Tabelul nr. 8).

Tabel nr. 8

Personalul de specialitate din cadrul caselor de cultură

Indicatori	2022	2023	2024	Variație 2023-2024 (+,-)
Personal de specialitate (cu studii superioare)	1 357	1 335	1405	+70
Personal de specialitate (cu studii profesionale tehnice)	1 425	1 433	1329	-104
Personal de specialitate (alt nivel)	786	712	805	+93

Sursa: Ministerul Culturii

În instituțiile teatral-concertistice, evoluția a fost mai oscilantă: personalul cu studii superioare a scăzut de la 1.117 la 937, iar cel cu studii medii și secundare a înregistrat ușoare diminuări. Totuși, a crescut numărul specialiștilor calificați în domeniul artistic și managerial (Tabelul nr. 9).

Tabel nr. 9**Personalul de specialitate din cadrul instituțiilor teatral-concertistice**

Indicatori	2022	2023	2024	Variație 2023-2024 (+,-)
Personal de specialitate (cu studii superioare)	615	876	1050	+174
Personal de specialitate (superioare, inclusiv de specialitate)	715	1 117	937	-180
Personal de specialitate (cu studii medii)	423	460	438	-22
Personal de specialitate (medii, inclusiv de specialitate)	250	378	388	+10
Personal de specialitate (cu studii secundare generale)	244	292	265	-27

Sursa: Ministerul Culturii

Datele analizate reflectă o reorientare a personalului către calificări superioare și o adaptare la noile cerințe ale sectorului cultural, într-un context general marcat de deficit și reconfigurare a resurselor umane din domeniul culturii. Cauzele principale se includ îmbătrânirea personalului, migrația către domenii mai bine remunerate, salariile reduse și oferta limitată de programe de formare profesională.

Pentru a stimula ocuparea profesiilor culturale și pentru a atrage tinerii specialiști, Guvernul a lansat, începând cu anul 2024, un set de măsuri de susținere care include acordarea unor indemnizații cuprinse între 90.000 și 120.000 de lei, în funcție de localitate și de specificul instituției. În același timp, este în pregătire un proiect de Lege privind statutul omului de creație, menit să îmbunătățească condițiile de muncă și drepturile lucrătorilor culturali. Aceste inițiative fac parte dintr-o strategie mai amplă de dezvoltare a competențelor, modernizare a formării profesionale și adaptare la noile cerințe ale sectorului cultural.

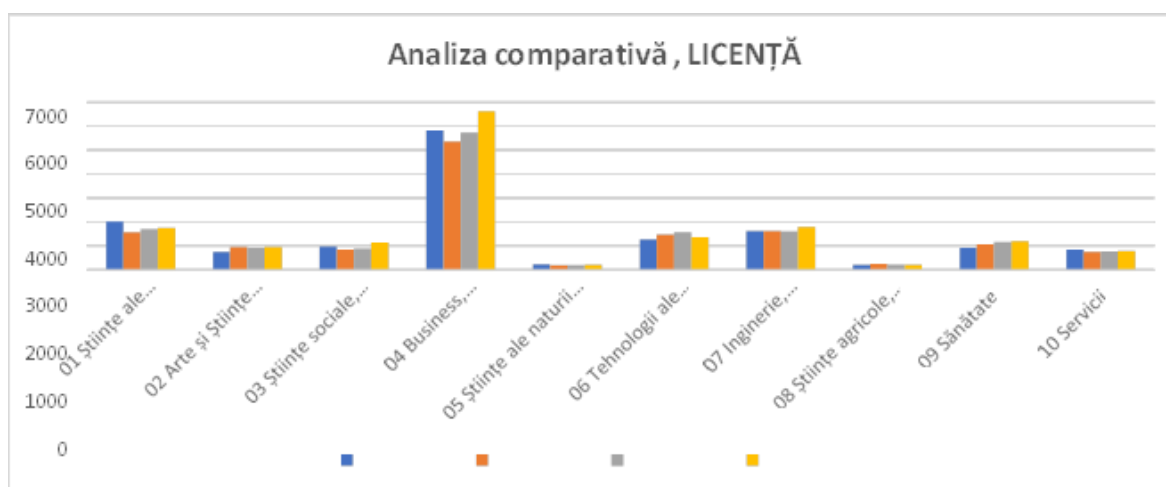
La nivelul învățământului superior din Republica Moldova, Tabelul nr. 10 reflectă dinamica înmatriculărilor la studii superioare de licență în perioada 2022–2024. Se remarcă o creștere constantă în domeniile aplicative și creative, precum Arte (de la 576 în 2022 la 656 de studenți în 2024) și Arhitectură și construcții (de la 421 în 2022 la 510 studenți în 2024). În același timp, Științele umaniste au înregistrat o scădere notabilă (de la 69 în 2023 la 38 de studenți în 2024), iar Jurnalismul și informarea au revenit pe un trend ascendent în 2024 (de la 116 la 160 de studenți înmatriculați).

Tabel nr. 10**Dinamica înmatriculării per domenii generale de studii**

Codul	Domeniul general de studii	2022	2023		2024	
		Total, cet RM	Total, cet RM	Raportat la 2022, %	Total, cet RM	Raportat la 2023, %
21	Arte	576	588	2,04	656	10,37
22	Științe umaniste	51	69	26,09	38	-81,58
32	Jurnalism și informare	157	116	-35,34	160	27,50
73	Arhitectura și construcții	421	450	6,44	510	11,76

Sursa: Raportul final cu privire la organizarea și rezultatele sesiunii de admitere 2024 în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, elaborat de Ministerul Educației și Cercetării

Din Figura nr. 2, se observă că cel mai solicitat domeniu de studii superioare de licență, rămâne a fi Business, administrare și drept, care a atras, tradițional, cel mai mare număr de studenți în învățământul superior de licență - 6618 de studenți (41,34%), iar specialitățile aferente domeniului cultură, precum Artele și Științele umaniste au o pondere mult mai redusă, menținându-se în continuare în zona disciplinelor cu interes scăzut din partea tinerilor.

Figura nr. 2

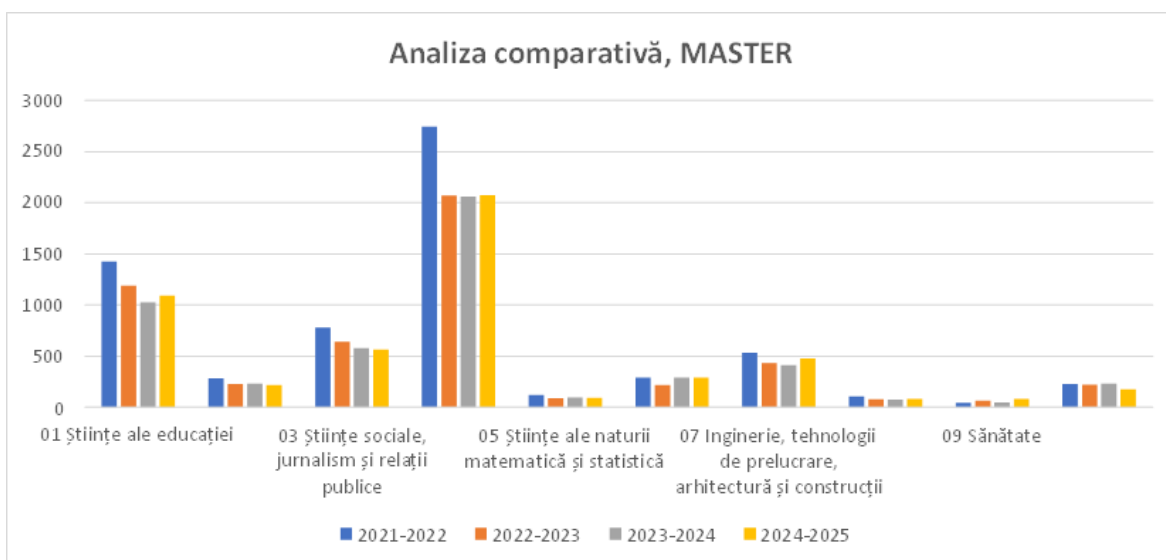
Sursa: Raportul final cu privire la organizarea și rezultatele sesiunii de admitere 2024 în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, elaborat de Ministerul Educației și Cercetării

În contrast cu domeniile care înregistrează o evoluție pozitivă, situația în cadrul unor specialități specifice rămâne una deficitară. Astfel, domeniile de formare profesională Biblioteconomie, informare și studii arhivistice (0322) și Istorie și arheologie (0222) se confruntă cu un număr redus de studenți. Mai mult, la specialitățile Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică (0322.1), Arheologie (0222.2), Muzeologie (0222.3) și Restaurarea și conservarea monumentelor

istorice (0222.4), în unele cazuri se înregistrează un număr foarte mic de înscrieri, iar în cazul altor specialități nu au fost înregistrați candidați .

La nivelul studiilor superioare de master (Figura nr. 3), domeniul Business, administrare și drept continuă să fie cel mai solicitat, înregistrând 2.075 de studenți înmatriculați, ceea ce reprezintă aproximativ 40% din totalul candidaților admiși. Se remarcă, totodată, un interes ușor crescut pentru domeniul Științe ale educației, unde numărul studenților a crescut cu 66, precum și pentru domeniul Inginerie, tehnologii de prelucrare, arhitectură și construcții, care înregistrează o creștere de 64 de studenți față de anul precedent, în sesiunea de admitere 2024–2025.

Figura nr. 3

Sursa: Raportul final cu privire la organizarea și rezultatele sesiunii de admitere 2024 în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, elaborat de Ministerul Educației și Cercetării

La polul opus, un interes redus se menține și pentru domeniile aferente sectorului cultural – Arte, Științe umanistice, Jurnalism și Informare.

Un exemplu relevant, dar totodată descurajant, îl reprezintă situația programului de studii Biblioteconomie, Asistență Informațională și Arhivistică (0322.1). Conform cadrului normativ în vigoare, lipsa unei acreditări valabile a făcut ca, în ultimii trei ani, organizarea admiterii și eliberarea actelor de studii pentru anii III și I (învățământ cu frecvență redusă) să fie posibile doar prin derogare de la prevederile legale. Această situație de neacreditare generează consecințe negative semnificative asupra continuității formării profesionale, întrucât împiedică organizarea programelor de master corespunzătoare și restrânge oportunitățile de dezvoltare în domeniu.

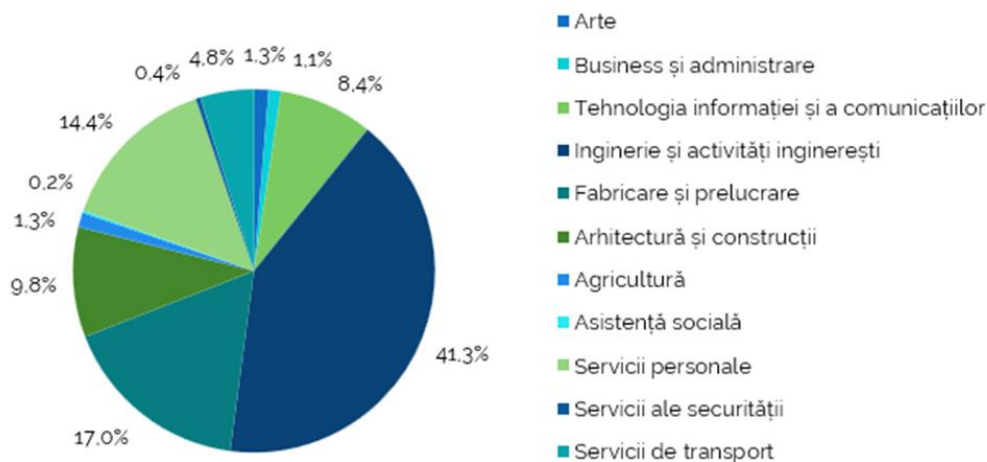
În plus, factori precum scăderea demografică, neatractivitatea socială a profesiilor din aceste domenii și nivelul relativ scăzut al salariilor contribuie la demotivarea tinerilor și la reticența acestora de a valorifica competențele dobândite.

În ansamblu, dinamica generală indică o reorientare a tinerilor către domenii cu aplicabilitate practică și perspectivă profesională mai clară, dar și necesitatea consolidării și modernizării domeniilor tradiționale, pentru a asigura echilibrul și diversitatea formării academice în Republica Moldova.

În anul de studii 2024/25, învățământul profesional tehnic s-a desfășurat în 89 de instituții, dintre care 40 de nivel secundar și 49 postsecundar. În învățământul secundar au fost înregistrați 14,5 mii de elevi (+4,3%) și 7,2 mii de înmatriculați (+5,9%). Potrivit Figurii nr. 4, domeniul Arte (1,3%) a rămas puțin atractiv. În anul 2024 au absolvit 4,7 mii de elevi (-11,7%), preponderent din domeniile tehnice și de servicii.

Figura nr. 4

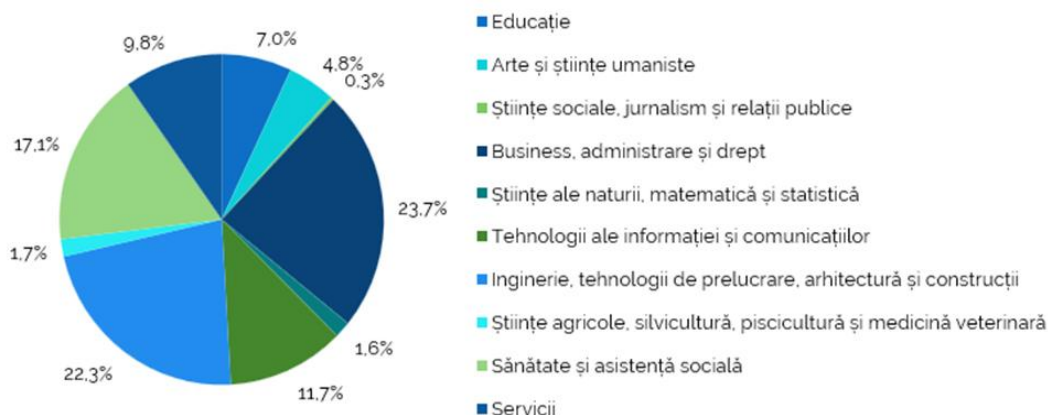
Structura numărului elevilor din învățământul profesional tehnic secundar, pe domenii de educație, în anul de studii 2024-2025

Sursa: Biroul Național de Statistică

În anul 2024, studiile postsecundare s-au desfășurat în 49 de instituții (14 centre de excelență și 35 de colegii), cu 33,3 mii de elevi (+3,2%) și 9,5 mii de înmatriculați (+2,4%). Domeniul Artele și Științele Umaniste a atras doar 4,8% (Figura nr. 5) dintre elevi. Au absolvit 6,5 mii de persoane, majoritatea din domeniile tehnice, economice și sociale.

Structura numărului elevilor din învățământul profesional tehnic postsecundar, pe domenii generale, în anul de studii 2024-2025

Sursa: Biroul Național de Statistică

Interesul redus pentru domeniul Artelor și Științelor Umanistice în învățământul profesional tehnic, atât secundar, cât și postsecundar, rezultă din factori economici, sociali și educaționali: piața muncii restrânsă, salariile scăzute, orientarea pragmatică a tinerilor și promovarea insuficientă a profesiilor artistice. Ca urmare, sectorul cultural se confruntă cu o criză structurală a resurselor umane, dar și cu oportunități de modernizare și digitalizare. Echilibrul între aceste tendințe necesită investiții în formare profesională, măsuri de sprijin instituțional, precum și extinderea programelor de instruire în leadership, comunicare și managementul resurselor umane pentru o guvernare eficientă și durabilă a instituțiilor culturale.

Pentru a contracara aceste tendințe, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, împreună cu Centrul Educațional Pro-Didactica, au instruit peste 90 de specialiști culturali în ultimii trei ani, cu un buget de circa 230.000 lei, în vederea fortificării competențelor digitale, de comunicare și management cultural. În continuare, se pregătește un program național de formare continuă axat pe transformare digitală, educație media și contracararea dezinformării, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințe străine, care va completa inițiativa existente, precum „Voucherul Cultural” și proiectele de educație media din biblioteci. Aceste măsuri sprijină dezvoltarea unui ecosistem cultural deschis, inovator și durabil, în acord cu tendințele internaționale.

Totodată, în Republica Moldova, artiștii, oamenii de creație și liber-profesioniștii din sectorul cultural independent nu dispun de un Registru de evidență al oamenilor de creație și nici de un sistem eficient de asigurări sociale sau de protecție a securității sociale. Lipsa unui statut juridic clar accentuează vulnerabilitatea acestora în fața incertitudinilor economice și sociale și impune

necesitatea ajustării cadrului normativ la standardele internaționale și consolidarea capitalului uman, ca prioritate strategică.

În acest context, mecanismul legislativ introdus începând cu 1 ianuarie 2026 prin Legea nr. 228/2025 *pentru modificarea unor acte normative (privind activitatea economică independentă a persoanelor fizice)* („Legea freelancerilor”) reprezintă un prim pas relevant în recunoașterea și formalizarea activităților independente, inclusiv ale artiștilor liber-profesioniști. Modificările operate asupra Codului fiscal nr. 1163/1997 au vizat simplificarea regimului fiscal și facilitarea conformării pentru persoanele fizice care desfășoară activități economice independente în domenii creative și conexe. În urma acestor modificări, persoanele care lucrează independent pot activa legal, beneficiind de acces la pensie, asigurare medicală și alte prestații sociale, precum și de o mai mare siguranță juridică. Totodată, statul contribuie la reducerea muncii nedeclarate, extinde baza economiei oficiale și sporește atractivitatea liber-profesioniștilor din Republica Moldova. Regimul fiscal instituit prevede aplicarea unui impozit unic de 15% pentru veniturile anuale de până la 1,2 milioane lei, care include impozitul pe venit, contribuțiile de asigurări sociale și primele de asigurare medicală. Pentru veniturile ce depășesc acest plafon se aplică o cotă de 35%.

Totuși, deși aproximativ 1700 de persoane din sectorul creativ au fost înregistrate în perioada ianuarie–martie 2026, intervenția rămâne predominant fiscală și nu acoperă pe deplin dimensiunea socială și profesională a statutului artistului. Persistă absența unor mecanisme integrate de reprezentare profesională și evidență instituțională distinctă, ceea ce limitează impactul reformei și evidențiază necesitatea unei abordări sistemice, care să coreleze politicile fiscale cu cele sociale și culturale.

Domeniul patrimoniului cultural se confruntă cu un deficit acut de personal calificat, distribuit neuniform la nivel teritorial și adesea slab motivat profesional și financiar. Această situație afectează capacitatea statului de a proteja, cerceta, administra și valorifica patrimoniul cultural în mod eficient și durabil. Insuficiența specialiștilor în restaurare, conservare, arheologie, arhitectură pentru monumente istorice, muzeografie, etnologie și management cultural constituie una dintre cele mai mari vulnerabilități ale sectorului, cu impact direct asupra calității intervențiilor și a serviciilor culturale oferite publicului.

Deși cadrul normativ și Nomenclatorul domeniilor de studii, aprobat și modificat recent, permit dezvoltarea programelor relevante în domeniul patrimoniului cultural, acestea sunt încă insuficient dezvoltate și nu generează, la această etapă, un număr suficient de specialiști raportat la necesitățile sectorului. În învățământul profesional tehnic, oferta educațională rămâne limitată în ceea ce privește meșteșugurile tradiționale, tehnicile de restaurare și conservarea materialelor istorice, iar formarea duală este slab dezvoltată. În consecință, persistă deficitul de arheologi, conservatori, restauratori, muzeografi, meșteri și alți profesioniști esențiali, situație determinată atât de consolidarea insuficientă a ofertei educaționale, cât și de atractivitatea redusă a domeniului, inclusiv din perspectiva nivelului de remunerare și a oportunităților profesionale, ceea ce afectează capacitatea statului de a asigura intervenții calificate și de a respecta standardele UNESCO și europene privind protejarea patrimoniului cultural.

Instituțiile naționale cu atribuții în domeniul protejării patrimoniului cultural, în special Agenția de Inspectare a Monumentelor și Institutul Patrimoniului Cultural, sunt subdimensionate din punct de vedere al resurselor umane raportat la volumul real de responsabilități. Procesul de reformă

instituțională în desfășurare necesită creșterea numărului de posturi, atragerea specialiștilor și profesionalizarea continuă pentru ca atribuțiile prevăzute de legislație să poată fi exercitate efectiv.

Sistemul actual de atestare tehnico-profesională nu diferențiază suficient nivelurile de expertiză practică necesare pentru intervențiile asupra monumentelor istorice, ceea ce face dificilă delimitarea clară între specialiștii cu experiență practică în restaurare și cei cu pregătire generală în arhitectură. La nivel teritorial, lipsa profesioniștilor calificați capabili să elaboreze, să coordoneze și să monitorizeze intervențiile asupra monumentelor de arhitectură și istorie continuă să afecteze calitatea, coerența și siguranța lucrărilor, subliniind necesitatea consolidării formării profesionale și a revizuirii cadrului de atestare în domeniul patrimoniului construit.

În acest context, analiza *Listei proiectanților atestați (situația la 30 septembrie 2025)*¹⁸ arată următoarea evoluție a specialităților A.4 (Arhitectură – restaurare), 3c (Inginerie – consolidare/reabilitare clădiri existente) și 34.2.4 (Urbanism – zone construite protejate), aferente proiectării pentru patrimoniul arhitectural-istoric:

Tabel nr. 11

Anul atestării	Cod domeniu aplicabil	Număr de proiectanți atestați
2020	A.4	5
2021	A.4	20
2022	A.4 și 3c	19
2023	3c	23
2024	3c	34
2025	34.2.4	19
Total activi 2025	—	120 proiectanți

Sursa: Ministerul Culturii

În perioada 2020–2025, au fost atestați 120 de proiectanți activi în domeniul patrimoniului arhitectural-istoric, înregistrându-se o creștere constantă a numărului de specialiști cu atestare tehnico-profesională pentru proiectarea lucrărilor de restaurare și intervenție asupra monumentelor istorice. Cu toate acestea, nivelul de competență practică și distribuția teritorială rămân neuniforme, majoritatea specialiștilor activând în mun. Chișinău. Această concentrare teritorială, împreună cu diferențele de pregătire profesională în restaurare, limitează capacitatea de implementare coerentă a politicilor de protejare a patrimoniului cultural construit. Situația subliniază necesitatea consolidării formării profesionale continue, a specializărilor interdisciplinare și a dezvoltării capacităților profesionale la nivel teritorial, pentru a asigura o expertiză echilibrată și sustenabilă în domeniul protejării patrimoniului arhitectural-istoric.

Conform *Listei verifcătorilor de proiecte atestați*¹⁹ (situația la 30 septembrie 2025), distribuția specialiștilor pe ani și coduri de domeniu este următoarea:

¹⁸ https://oatucl.md/assets/pdfs/attestation/Proiectan%C8%9Bi_68e3c74141ab4.pdf

¹⁹ https://oatucl.md/assets/pdfs/attestation/Verificatori_de_proiecte_68e3c81381813.pdf

Tabel nr. 12

Anul atestării	Cod domeniu aplicabil	Număr de specialiști atestați
2021	A.4	12 (unul retras)
2022	A.4 și 3c	8
2023	3c	3
2024	3c	4
2025	34.2.4	1
Total activi 2025	—	28 specialiști (dintre care 1 retras)

Sursa: Ministerul Culturii

Deși între anii 2021–2025 au fost atestați în categoriile A.4, 3c și 34.2.4, în total 28 de verficatori de proiecte în domeniul patrimoniului arhitectural-istoric (27 activi la finele anului 2025), această resursă profesională, deși suficientă din punct de vedere numeric în linii mari la nivel central, rămâne concentrată preponderent în mun. Chișinău și neuniform distribuită la nivel teritorial.

În domeniul muzeal și al patrimoniului cultural mobil, resursele umane și tehnice rămân insuficiente. Numărul redus de specialiști și dotarea precară a laboratoarelor de restaurare limitează capacitatea de conservare, restaurare și valorificare a bunurilor culturale. Deficitul de personal specializat afectează, de asemenea, funcții esențiale precum documentarea corectă, măsurile de conservare preventivă, evaluarea riscurilor și pregătirea pentru situații de urgență, toate reprezentând cerințe prevăzute de Codul de etică al ICOM. În perioada 2019-2024 (Tabelul nr. 13), personalul muzeal din întreaga țară a crescut ușor, de la 810 la 875 de angajați, dar fără o consolidare reală a capacității instituționale. Ponderea femeilor s-a menținut la circa 60%, iar personalul de specialitate (muzeografi, conservatori, restauratori și cercetători) a crescut de la 307 la 377 persoane. Totuși, raportul dintre personalul de specialitate și totalul angajaților (sub 45%) arată o pondere scăzută a resurselor dedicate activităților de fond, în timp ce personalul administrativ și tehnic este disproporționat.

Nivelul de calificare este relativ bun, peste jumătate dintre angajați dețin studii superioare, iar un sfert dintre aceștia au formare medie de specialitate. Cu toate acestea, formarea continuă și perfecționarea profesională rămân slab dezvoltate, iar domeniul restaurării se confruntă cu un deficit acut de competențe, mai ales în restaurarea picturii, textilelor, metalului și ceramicii.

Tabel nr. 13

Structura resurselor umane din muzee

Indicator	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total personal	810	814	844	839	856	875
Femei	484	499	518	510	517	536
Funcții de conducere	183	172	166	169	171	168
Personal de specialitate	307	314	348	345	369	377
Studii superioare	426	421	439	452	460	462

Studii medii de specialitate	197	177	184	187	184	178
Alte studii	187	216	221	200	212	235
Sub 25 ani	14	16	19	26	18	20
25 - 49 ani	243	260	284	283	280	300
50 - 64 ani	358	352	332	315	335	325
65+ ani	195	186	202	215	223	230

Sursa: Biroul Național de Statistică

Distribuția pe grupe de vârstă confirmă tendința de îmbătrânire a corpului profesional: peste 60% dintre angajați au între 50 și 64 de ani, iar tinerii sub 25 de ani reprezintă sub 3%. Această realitate reclamă politici de reînnoire generațională, prin măsuri de motivare profesională și financiară, programe de mentorat și integrarea absolvenților din specialitățile muzeologie, istoria artei și conservare–restaurare.

O parte considerabilă a personalului activează în muzee din mediul rural, unde condițiile de muncă sunt precare, iar oportunitățile de perfecționare mult mai limitate. În lipsa unor programe de sprijin, muzeele teritoriale riscă o degradare accentuată a resurselor umane, cu efect direct asupra gestionării patrimoniului local.

În acest context, activitatea de conservare și restaurare a patrimoniului cultural mobil constituie una dintre cele mai specializate și sensibile componente ale sistemului muzeal. Potrivit Registrului conservatorilor și restauratorilor²⁰, în prezent sunt acreditați 29 de specialiști activi, care acoperă principalele domenii de intervenție: pictură, grafică, textile, tapiserie, ceramică, metale, artă decorativă, mobilier, bunuri arheologice și mijloace de transport istorice. Majoritatea acestor specialiști își desfășoară activitatea în cadrul muzeelor naționale din mun. Chișinău, precum Muzeul Național de Artă al Moldovei, Muzeul Național de Istorie a Moldovei și Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, iar un număr restrâns activează în calitate de restauratori independenți sau în cadrul Agenției Naționale Arheologice. Distribuția teritorială rămâne însă extrem de dezechilibrată: peste 85% dintre conservatori sunt concentrați în capitală, în timp ce în teritoriu nu există ateliere de restaurare funcționale și personal calificat, fapt care limitează posibilitățile de intervenție la nivel local.

În privința nivelului profesional, se constată că 11 restauratori dețin categoria superioară, 8 - categoria I, 5 - categoria II, iar restul activează fără categorie specificată, preponderent în domenii tehnice. Deși această structură reflectă existența unui nucleu de experți cu înaltă calificare, numărul tinerilor specialiști este redus, iar procesul de transmitere a competențelor între generații se realizează aproape exclusiv prin ucenicie în atelierele muzeale.

Activitatea de restaurare se menține la un nivel profesionist însă capacitatea operațională a atelierelor și laboratoarelor muzeale este limitată de resursele tehnice și financiare ceea ce conduce adesea la intervenții minimale de conservare preventivă, crescând vulnerabilitatea patrimoniului mobil pe termen lung.

Resursa umană din domeniul arheologiei este de asemenea limitată și dezechilibrată structural. La nivel național activează 55 de arheologi acreditați, dintre care - 23 experți, 21 specialiști și 11

²⁰ <https://secbcm.gov.md/registrul-restauratorilor>

debutanți. Această distribuție arată o concentrare a competențelor în rândul unui nucleu restrâns de experți seniori și un număr redus de tineri, ceea ce generează vulnerabilitate profesională și teritorială. Raportat la cele peste 11000 de situri arheologice identificate în țară, capacitatea existentă este insuficientă. Majoritatea absolută a arheologilor activează în mun. Chișinău, în timp ce acoperirea regională este minimă, fapt care limitează intervențiile rapide în caz de descoperiri fortuite și activitățile de cercetare preventivă. Insuficiența personalului arheologic slăbește, de asemenea, capacitatea țării de a desfășura arheologie preventivă, de a monitoriza siturile vulnerabile și de a răspunde rapid la descoperiri întâmplătoare, factori care cresc în mod direct riscul săpăturilor ilegale și al traficului ilicit.

Pe lângă activitatea de conservare și restaurare, un rol fundamental în asigurarea integrității, autenticității și valorificării patrimoniului cultural mobil îl dețin experții acreditați în domeniul bunurilor culturale, înregistrați în Registrul experților²¹. Aceștia contribuie la evaluarea, clasificarea și expertizarea bunurilor culturale mobile, fiind implicați în procesele de protejare, evidență, circulație și export ale acestora, conform prevederilor legislației naționale și tratatelor internaționale ale UNESCO.

În 2025, Registrul includea 42 de experți, acoperind domenii variate, precum: bunuri arheologice și istorico-documentare, bunuri cu semnificație artistică și etnografică, bunuri de importanță tehnică și științifică. Majoritatea acestora activează în cadrul muzeelor naționale și instituțiilor de cercetare din mun. Chișinău, precum Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Universitatea de Stat din Moldova, Agenția Națională Arheologică și Institutul de Zoologie.

Expertiza este concentrată în mare parte în capitală, în timp ce la nivel regional nu există o rețea funcțională de experți acreditați pentru evaluarea patrimoniului mobil. Aproximativ două treimi dintre experți sunt afiliați instituțiilor naționale, iar restul activează ca independenți, mai ales în domenii tehnice (mijloace de transport de epocă, instrumente muzicale) sau artistice (artă decorativă, pictură, grafică). Profilul experților este preponderent interdisciplinar, reunind arheologi, istorici, etnografi, restauratori, biologi și specialiști în științele naturii, oferind astfel o abordare integrată. Totuși, se remarcă un deficit de tineri specialiști și lipsa programelor de formare continuă, esențiale pentru reînnoirea generațională și adaptarea la cerințele metodologice, tehnologice și digitale ale patrimoniului.

Registrul experților evidențiază o bază profesională valoroasă, dar fragilă, dependentă de specialiști seniori. Consolidarea sa necesită actualizarea procedurilor de acreditare, instruire periodică și cooperare între instituții de cultură, universități și asociații profesionale. Extinderea rețelei teritoriale de experți și fortificarea capacităților sunt esențiale pentru un management sustenabil al patrimoniului mobil și alinierea la standardele europene și internaționale.

În domeniul patrimoniului cultural imaterial, resursele umane sunt limitate, iar numărul etnologilor, antropologilor și specialiștilor în tradiții vii este insuficient pentru a asigura documentarea și transmiterea coerentă a patrimoniului cultural viu.

²¹ <https://secbcm.gov.md/registrul-expertilor>

Deși Republica Moldova dispune de un Registru Național al Patrimoniului Cultural Imaterial²², actualizarea și gestionarea acestuia este limitată de capacitatea redusă a personalului Centrului Național de Cultură Tradițională și de colaborarea fragmentară cu instituțiile teritoriale. Lipsa specialiștilor locali și cercetarea sporadică necesită consolidarea resurselor umane, crearea unei rețele regionale de referenți și dezvoltarea competențelor profesionale pentru păstrarea și transmiterea tradițiilor autentice. Consolidarea acestor capacități este esențială pentru îndeplinirea obligațiilor prevăzute de Convenția UNESCO din 2003, în special privind inventarierea bazată pe comunități, participarea purtătorilor și planificarea măsurilor de salvagardare, precum și a secțiunilor relevante din Directivele Operaționale.

Decalajele urban–rural rămân mari: majoritatea specialiștilor se află în mun. Chișinău și câteva municipii, în timp ce localitățile rurale gestionează infrastructuri culturale fără personal calificat, muzee fără muzeografi și case de cultură fără specialiști. Salariile necompetitive, lipsa formării continue și migrația profesională limitează atragerea și retenția tinerilor specialiști, accentuând deficitul de competențe și dependența comunităților de deciziile centrale. Lipsa echipelor interdisciplinare regionale – arhitecți, arheologi, restauratori, ingineri, etnologi și muzeografi – limitează intervențiile rapide și calitatea proiectelor de conservare. Deficitul de personal generează întârzieri în avizare, aplicarea neuniformă a legislației și lucrări de restaurare și valorificare culturală inconsistent calitative.

Lipsa unor măsuri țintite de intervenție în asigurarea resurselor umane specializate în mediul rural va genera acces cultural inegal, degradarea patrimoniului cultural, marginalizarea grupurilor vulnerabile (tineri, persoane în vârstă, minorități etnice), migrarea forței de muncă tinere și dependența comunităților de decizii centralizate, subminând astfel dezvoltarea durabilă, autonomia locală și coeziunea socială.

Pentru a depăși aceste vulnerabilități, este necesară o abordare coordonată și etapizată, care să coreleze reformele instituționale cu programe de formare și mentorat profesional, mecanisme de salarizare motivantă și echilibrarea capacităților la nivel regional și local. Consolidarea competențelor, formarea noilor generații de specialiști și cooperarea interinstituțională reprezintă condiții fundamentale pentru asigurarea sustenabilității sistemului național de protejare și valorificare a patrimoniului cultural.

Subfinanțarea culturii și mecanisme participative slab dezvoltate. Finanțarea culturii în Republica Moldova se bazează în mare măsură pe resurse bugetare, ceea ce limitează inițiativa, inovația și posibilitatea de a dezvolta proiecte de amploare. Mijloacele financiare alocate din bugetul de stat și bugetele locale sunt insuficiente pentru toate nevoile sectorului, iar lipsa unor parteneriate public-private, public-civice sau a fondurilor independente accentuează vulnerabilitatea instituțiilor culturale. Astfel, dependența de finanțarea bugetară, restrânge libertatea instituțiilor de a implementa proiecte inovatoare și de a se adapta rapid la cerințele societății.

²² mc.gov.md/content/registru-national-al-patrimoniului-cultural-imaterial

Această problemă perpetuează inegalități sociale și culturale, accentuează lipsa de reprezentare și limitează accesul real al grupurilor vulnerabile la identitate, educație și participare activă. Lipsa/insuficiența resurselor financiare determină concentrarea activităților culturale în marile orașe, lăsând zonele rurale sau periferice fără acces real la inițiative culturale. Printre cele mai afectate grupuri se numără: copii și tineri din mediul rural, comunități defavorizate, minorități etnice (ex: romi), persoanele cu dizabilități.

Conform raportului Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (în continuare - OECD) *Valorificarea sectoarelor culturale și creative pentru dezvoltarea regiunilor ultraperiferice ale Uniunii Europene (2023)*²³, țările din întreaga lume, în special în contextul țărilor membre ale OECD și al UE utilizează o combinație de finanțare publică, programe europene, instituții financiare, stimulente fiscale și mecanisme de cooperare regională pentru a sprijini industriile culturale și creative. Succesul acestor modele se bazează pe finanțarea publică multi-dimensională, care combină resurse naționale, regionale și municipale, completate prin instrumente financiare dedicate întreprinderilor creative. Franța, de exemplu, alocă peste 1,19% din totalul cheltuielilor publice pentru cultură și sprijină sectorul prin mecanisme de creditare oferite de băncile publice precum Bpifrance. În plus, programele europene precum „Europa Creativă”, Erasmus+, Orizont Europa, EIT și inițiative precum „New European Bauhaus” oferă resurse semnificative pentru cooperare culturală, inovare și mobilitate, facilitând accesul actorilor locali prin platforme digitale precum *CulturEU* și *Creatives Unite*.

În raportul său, OECD menționează și importanța cooperării teritoriale prin programe precum *Archipel.eu* sau *Interreg* – care susțin schimburile creative și proiectele comune între regiuni, consolidând ecosistemele culturale regionale. De asemenea, stimulentele fiscale și zonele economice speciale dedicate industriilor culturale și creative, precum deducerile fiscale de până la 50% pentru producțiile audiovizuale în Insulele Canare – sunt considerate instrumente eficiente pentru atragerea investițiilor private și creșterea competitivității. În concluzie, raportul OECD reflectă că o abordare de finanțare mixtă, bazată pe integrarea resurselor publice, europene și private, generează sustenabilitate, diversitate și reziliență în dezvoltarea sectorului cultural.

În anii următori, la nivel național se preconizează extinderea și diversificarea surselor de finanțare prin atragerea investițiilor private, dezvoltarea mecanismelor de cofinanțare, încurajarea sponsorizărilor și facilitarea accesului la programe europene, precum Programul „Europa Creativă”. Experiența țărilor UE arată că, deși finanțarea bugetară rămâne principala sursă de sprijin, combinarea acesteia cu surse private și mecanisme mixte generează sustenabilitate și diversitate în ofertă, crescând accesibilitatea culturii.

În Republica Moldova, bugetul de stat și bugetele locale rămân principalele surse de finanțare, fiind utilizate pentru salarii, funcționarea instituțiilor, achiziționarea de echipamente și dezvoltarea

²³ https://www.oecd-ilibrary.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/11/leveraging-cultural-and-creative-sectors-for-development-in-the-european-union-outermost-regions_d1b8c032/950f214a-en.pdf

infrastructurii culturale. În perioada 2015-2024, cheltuielile pentru servicii culturale au crescut nominal de la 202,6 milioane lei la 546,2 milioane lei, o majorare de 170%, însă cota parte în totalul cheltuielilor publice rămâne scăzută – 0,7% în 2024, similar cu nivelul din 2016. Veniturile din serviciile culturale au crescut în 2023 cu 15,5% față de 2016, de la 7,9 mln lei la 9,1 mln lei, anul 2022 marcând nivelul maxim al perioadei analizate, cu 15,1 mln lei. În același interval, cheltuielile și activele nefinanciare s-au majorat de la 234,0 mln lei la 400,0 mln lei, ceea ce reprezintă o creștere de 70,8%. Deși veniturile generate de serviciile culturale și de utilizarea activelor nefinanciare au înregistrat o creștere semnificativă, acestea continuă să fie modeste în raport cu necesitățile reale ale sectorului.

Într-un context în care resursele financiare dedicate culturii sunt limitate, statul joacă un rol semnificativ în sprijinirea artiștilor și a oamenilor de creație, printr-o serie de programe și direcții menite să stimuleze inițiativele culturale și să asigure accesul publicului la evenimente artistice diverse. Unul dintre instrumentele principale de susținere este Fondul Național al Culturii, care oferă sprijin financiar și creează mecanisme financiare dedicate proiectelor cultural-artistice. Printre acestea se numără: 1. Sprijinirea traducerii și editării cărții naționale în țară și peste hotare – în vederea promovării literaturii naționale și dialogului cultural internațional; 2. Programe de susținere a revistelor culturale – întru susținerea publicațiilor care promovează cultura, arta și valorile naționale. Pe lângă aceste mecanisme deja operaționale, au fost dezvoltate și alte două programe, recent adoptate: programe locale de dezvoltare culturală, care urmăresc să stimuleze inițiative culturale în comunitățile locale și programe de rezidență și mobilitate artistică și culturală, menite să faciliteze schimbul de experiență între artiști și organizații culturale. În perspectivă, urmează elaborarea mecanismelor de implementare pentru programe dedicate artei, educației prin artă, cercetării culturale și formării profesionale continue în domeniu.

Un exemplu concret al implementării acestor mecanisme este Concursul proiectelor culturale, sesiunea 2024 și 2025²⁴. Concursul sprijină inițiative artistice și culturale – expoziții, festivaluri, evenimente și promovează mobilitatea artistică și implicarea comunităților, încurajând proiectele care extind accesul la cultură și diversitatea expresiilor artistice. Complementar, Programul național „Acces la cultură” (2025) susține activități culturale la nivel local – de la festivaluri și spectacole, până la proiecte educaționale și de valorificare a patrimoniului contribuind la incluziune, coeziune socială și participare culturală. Prin aceste intervenții, Programul nu doar că facilitează accesul publicului la cultură, dar contribuie și la integrarea socială și la consolidarea coeziunii comunitare, stimulând participarea activă a cetățenilor și incluziunea și diversitatea culturală la nivel local. Mecanismele implementate conturează astfel o cultură mai accesibilă, mai diversă și mai conectată la comunități, evidențiind importanța unei finanțări adecvate și implicarea directă a actorilor culturali în procesul decizional. Prin aceste eforturi, Republica Moldova înaintază către un sector cultural sustenabil și profesionist, în care patrimoniul, educația artistică și participarea comunitară devin piloni fundamentali.

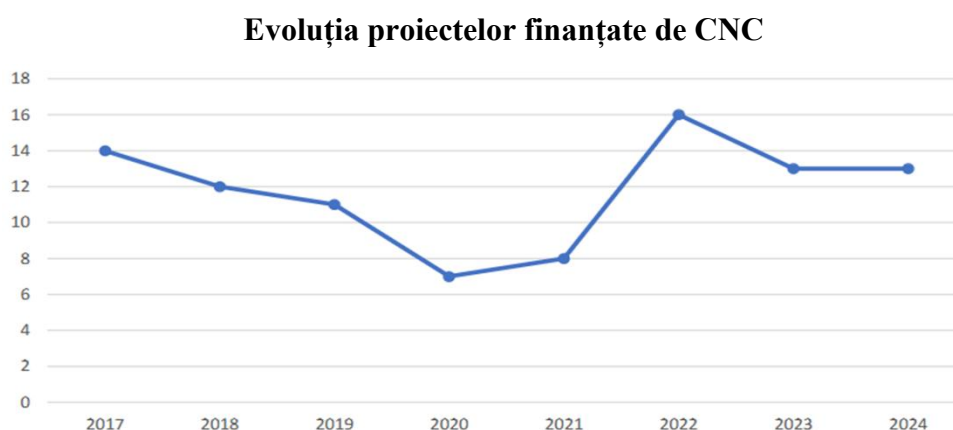
Situația este precară în domeniul cinematografilei, unde insuficiența resurselor financiare generează numeroase provocări care împiedică dezvoltarea și afirmarea industriei pe plan

²⁴desfășurat în conformitate cu prevederile „Regulamentului cu privire la mecanismul de finanțare nerambursabilă a proiectelor culturale implementate de organizațiile necomerciale” aprobat prin Ordinul ministrului culturii nr. 13/2024

internațional. Chiar dacă în ultimii ani se observă un interes sporit față de filmul autohton, și o nouă generație de cineaști talentați și pasionați, precum și o creștere a numărului coproducțiilor cinematografice, realitățile economice, instituționale și tehnice continuă să limiteze considerabil potențialul creativ și competitiv al cinematografilei naționale. Bugetele alocate de stat rămân modeste și nu acoperă costurile reale ale unei producții cinematografice de calitate. Finanțarea anuală de peste 760 mii euro, oferită de stat prin intermediul Centrului Național al Cinematografilei (în continuare - CNC) este insuficientă pentru realizarea unor filme capabile să concureze pe piața internațională.

Pe parcursul ultimilor 25 ani, în Republica Moldova au fost produse 289 de filme. Din 2017 și până în 2024, CNC a susținut 95 de proiecte cinematografice (dezvoltări, producții de ficțiune de lung și scurt metraj, documentare de lung și scurt metraj, animații de scurt metraj, proiecte în etapa de post producție, cât și coproducții). În Figura nr. 6 este prezentată evoluția proiectelor finanțate de CNC pe parcursul a 5 ani (2017-2024).

Figura nr. 6

Sursa: Ministerul Culturii

Deși perioada pandemică a provocat o reducere semnificativă a numărului de spectatori și a afectat activitatea cinematografilelor, începând cu anul 2022 sectorul și-a reluat treptat dinamica pozitivă. Dacă în 2020 au fost înregistrați doar 119 mii de spectatori, până în 2024 numărul acestora a crescut la peste 780 de mii, revenind la nivelurile anterioare crizei sanitare (Tabelul nr. 14). Această evoluție confirmă o recuperare constantă a interesului publicului pentru industria cinematografică și o revigorare a pieței de distribuție, sprijinită de redeschiderea sălilor și de diversificarea ofertei de filme.

Tabel nr. 14

Evoluția numărului cinematografilelor și a spectatorilor în sălile de cinema

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cinematografe	3	3	3	3	3	3	3	3

inclusiv, instalații cinematografice (la sfârșitul anului)	11	11	10	10	10	10	10	10
Numărul de spectatori ai reprezentațiilor cinematografice, mii	610	485	687	119	262	529	719	585

Sursa: Biroul Național de Statistică

Evenimentele cinematografice au cunoscut o dezvoltare semnificativă, contribuind la dinamizarea vieții culturale - Festivalul Internațional de Film Documentar „Cronograf”, Festivalul Internațional de Film de Animație „Animest”, Festivalul de Film Documentar „Moldox” și Zilele filmului românesc în Republica Moldova oferă platforme importante pentru promovarea filmului autohton și conectarea la circuitul internațional. Cu toate acestea, sectorul se confruntă cu dificultăți persistente, precum costuri ridicate, acces limitat la formare profesională și o piață restrânsă, iar sprijinul instituțional, deși prezent prin entități precum CNC și Uniunea Cineaștilor, rămâne insuficient pentru a răspunde nevoilor industriei.

Pe linia coproducțiilor, Republica Moldova a înregistrat progrese remarcabile, consolidându-și poziția în spațiul cinematografic național și european. Datele din perioada 2021–2025 (Tabelul nr. 15) confirmă o dinamică ascendentă: numărul coproducțiilor a crescut de la 1 proiect - în 2021 la 7 - în 2025, iar valoarea totală a sprijinului financiar a depășit 7 milioane de lei în ultimul an. În ansamblu, în cinci ani au fost susținute 21 de coproducții, cu o finanțare publică cumulată de aproximativ 15,9 milioane de lei. România rămâne principalul partener de producție, urmată de Germania, Belgia și Slovenia, fapt ce evidențiază o diversificare progresivă a colaborărilor internaționale și o deschidere sporită către piața europeană de film. Această evoluție constantă confirmă că sectorul cinematografic național devine tot mai competitiv, atrăgând parteneriate externe și contribuind la profesionalizarea industriei cinematografice.

Tabel nr. 15

Coproducțiile cinematografice finanțate

Sesiune de concurs	2021	2022	2023	2024	2025
Numărul de coproducții	1	6	3	4	7
Sprijin financiar total MDL	1113000	3062577	1868798	2846281	7049352
Țări coproducători majoritari	România - 1	România - 3, Germania - 3	România - 1, Germania - 1, Belgia - 1	România - 3, Germania - 1	Slovenia - 1 Belgia - 1, România - 5

Sursa: Ministerul Culturii

Pentru a răspunde noilor evoluții și a stimula dezvoltarea durabilă a industriei, în ultimii doi ani au fost adoptate amendamente esențiale la Legea cinematografiei nr. 116/2014. Reforma a vizat alinierea cadrului normativ cu politicile internaționale și crearea Fondului Cinematografiei, ca principal instrument de finanțare a producției naționale. Prin aceste modificări, Republica Moldova își aliniază politica culturală la Convenția UNESCO din 2005 și la Decizia Consiliului UE (2006/515/CE), promovând diversitatea expresiilor culturale și valorificarea patrimoniul

cinematografic autohton. Fondul sprijină producția, dezvoltarea și distribuția filmelor, coproducțiile internaționale, precum și programele educaționale din domeniu, acoperind până la 50% din costul proiectului, iar în cazul „filmelor dificile”, până la 80%. Reforma prevede, de asemenea, transformarea cinematografului „Odeon” într-un centru public de proiecție și educație cinematografică, extinderea sprijinului pentru filme de autor și experimentale, precum și promovarea inovației artistice, contribuind astfel la consolidarea producției naționale, stimularea coproducțiilor internaționale și creșterea vizibilității cinematografului moldovenesc pe plan european și global.

Finanțarea sectorului neguvernamental și a organizațiilor culturale independente a crescut constant, contribuind semnificativ la dezvoltarea identității culturale, educarea publicului și promovarea valorilor sociale. Bugetele locale au înregistrat, de asemenea, creșteri considerabile, de la 21,8 milioane lei în 2016 la 149 milioane lei în 2024, însă gestionarea eficientă rămâne o provocare, exemplificată de variațiile veniturilor și cheltuielilor din municipiul Chișinău. Organizațiile mici și grupurile informale nu dispun de expertiza sau resursele necesare pentru a accesa finanțări nerambursabile, ceea ce împiedică materializarea inițiativelor culturale cu potențial transformator. Astfel, în pofida progreselor vizibile, sectorul cultural din Republica Moldova rămâne afectat de limitări financiare care frânează valorificarea potențialului creativ și consolidarea prezenței culturale a țării pe plan internațional.

Finanțarea domeniului patrimoniului cultural rămâne insuficientă, instabilă și necorelată cu amploarea responsabilităților asumate de stat, ceea ce plasează sectorul într-o stare permanentă de vulnerabilitate. Resursele bugetare actuale acoperă preponderent intervenții minimale, punctuale și întârziate, fără a permite implementarea unui sistem modern de protecție preventivă. Lipsa resurselor pentru conservare, restaurare, intervenții de urgență, arheologie preventivă, digitalizare și punere în valoare generează degradarea accelerată a monumentelor, depozitarea precară a bunurilor culturale mobile și întâzieri în documentarea și salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. Deși în cadrul Fondului național al culturii²⁵ a fost creat recent un subprogram destinat intervențiilor asupra monumentelor, acesta nu este suficient. În lipsa unui mecanism dedicat și previzibil, intervențiile asupra patrimoniului cultural rămân reactive și fragmentare. Situația este agravată la nivel local. Bugetele culturale ale APL sunt reduse și neuniform distribuite, ceea ce generează decalaje majore între localități. Multe muzee locale, case de cultură și centre comunitare depind aproape integral de resursele minime ale bugetelor locale, insuficiente pentru activități culturale relevante sau pentru protejarea patrimoniului cultural din teritoriu. În lipsa unei abordări strategice la nivel local, APL-urile nu dispun de mecanisme financiare și administrative pentru a susține patrimoniul construit, colecțiile muzeale sau inițiativele culturale independente, ceea ce reduce capacitatea comunităților de a valorifica resursele culturale pe care le dețin.

Mecanismele de susținere a patrimoniului cultural sunt limitate. Republica Moldova nu dispune încă de un Fond național pentru patrimoniul cultural, care să asigure finanțare predictibilă și

²⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149409&lang=ro

competitivă pentru conservarea și valorificarea patrimoniului cultural. Parteneriatele public-private și public-civice sunt rar utilizate, iar absența facilităților fiscale pentru mecenat și sponsorizare descurajează implicarea mediului privat.

Necesitatea dezvoltării acestor instrumente este confirmată de rapoartele internaționale recente, precum UNESCO – Global Report on Cultural Policies²⁶, European Parliament - Encouraging Private Investment in the Cultural Sector²⁷, Culture Solutions - Promoting Private Sector Involvement in Culture Worldwide²⁸ și Culture Action Europe - State of Culture Report 2024²⁹, care recomandă instituirea fondurilor culturale naționale, stimulente fiscale și parteneriate multisectoriale pentru protejarea patrimoniului cultural.

În condițiile menținerii aspectelor sensibile aferente finanțării, este inevitabilă degradarea infrastructurii culturale, limitarea accesului populației, în special al copiilor, tinerilor din mediul rural, minorităților și persoanelor cu dizabilități la servicii culturale esențiale și reducerea capacităților comunităților de a participa la viața culturală. Patrimoniul cultural va continua să se degradeze mai rapid decât poate fi restaurat, iar intervențiile tardive ale statului vor fi asociate și cu costuri mai ridicate, riscând pierderea ireversibilă a unor valori identitare, educaționale și economice. Inițiativele independente vor rămâne fără sprijin, inovația va scădea, iar sectorul cultural va deveni tot mai vulnerabil, afectând coeziunea socială și capacitatea culturii de a contribui la dezvoltarea durabilă.

Subreprezentarea sectorului cultural independent.

Sectorul cultural independent reprezintă o parte integrantă a ecosistemului cultural național, contribuind la diversitatea expresiilor artistice, la inovarea formelor culturale și la consolidarea participării civice. Acesta cuprinde organizații non-profit, asociații, fundații, colective și spații artistice autogestionate, precum și artiști și operatori culturali independenți care activează în afara instituțiilor publice și a pieței comerciale. Prin caracterul său autonom, sectorul cultural independent promovează libertatea de creație, dialogul intercultural, incluziunea socială și reflecția critică asupra realităților contemporane.³⁰

Cu toate acestea, sectorul cultural independent din Republica Moldova se confruntă cu o subreprezentare sistemică și o serie de constrângeri structurale care îi limitează contribuția la dezvoltarea culturală durabilă a țării. Din perspectivă juridică, lipsa unui cadru normativ care să recunoască și să reglementeze specificul activităților sectorului generează incertitudine și vulnerabilitate. Majoritatea organizațiilor și profesioniștilor din acest sector funcționează într-o

²⁶ <https://www.unesco.org/en/culture/global-report>

²⁷ https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cult/dv/esstudyencourprivinv/esstudyencourprivinven.pdf

²⁸ <https://www.culturesolutions.eu/wp-content/uploads/2021/07/cs-brief10.pdf>

²⁹ https://cultureactioneurope.org/wp-content/uploads/2024/10/State-of-Culture-Report_final_version.pdf

³⁰ Lilia Nenescu, Vitalie Sprinceană: „Studiu despre sectorul cultural independent din Moldova (SCI), realizat de Asociația Centrul pentru Politici, Inițiative și Cercetări ”Platforma””, anul: 2025

„zonă gri” a legislației, fără un statut juridic adaptat naturii lor non-profit și fără mecanisme de sprijin³¹.

Pe plan economic, finanțarea sectorului cultural independent rămâne limitată și predominant bazată pe proiecte de scurtă durată, dependente de surse externe de finanțare. Această situație determină un grad ridicat de precaritate și impredictibilitate, împiedicând dezvoltarea instituțională pe termen lung. Majoritatea organizațiilor independente nu dispun de resurse administrative stabile, iar schemele de granturi publice existente, deși importante, sunt insuficiente pentru asigurarea continuității activităților. Deși, începând cu 2024, au fost instituite programe multianuale de finanțare în cadrul Fondului național al culturii, sectorul cultural independent nu reușește încă să valorifice pe deplin aceste oportunități, inclusiv din cauza capacităților limitate ale organizațiilor de planificare strategică, de a menține personal calificat și de a consolida parteneriate durabile.

Subreprezentarea sectorului cultural independent are efecte directe asupra coeziunii și vitalității întregului sistem cultural. Aceasta conduce la diminuarea diversității culturale, la restrângerea accesului cetățenilor la forme alternative de expresie artistică și la perpetuarea unui model cultural dominat de instituțiile publice tradiționale. În același timp, precaritatea economică și juridică determină migrarea artiștilor și pierderea potențialului creativ intern. Lipsa unei recunoașteri adecvate a acestui sector reduce capacitatea de inovare și de experiment, afectând adaptabilitatea culturii naționale la tendințele contemporane europene³².

O altă problemă majoră ce afectează activitatea sectorului cultural independent este lipsa spațiilor adecvate pentru creație, producție și prezentare artistică, care afectează capacitatea organizațiilor de a dezvolta programe culturale sustenabile. Majoritatea actorilor independenți nu dețin infrastructură proprie și funcționează în spații temporare, închiriate sau improvizate, fără acces la dotări tehnice, depozite, ateliere sau săli de repetiții. În lipsa unor politici de reutilizare a spațiilor publice subutilizate sau a unui mecanism transparent de acces la infrastructura culturală existentă, inițiativele independente rămân dispersate și fragile. În același timp, lipsa infrastructurii regionale accentuează centralizarea culturală în mun. Chișinău, limitând participarea comunităților din afara capitalei la procese culturale contemporane. Această situație amplifică inegalitățile de acces la cultură și reduce vizibilitatea operatorilor locali, în special a tinerilor creatori și a organizațiilor emergente³³.

Sectorul cultural independent poate juca un rol semnificativ și în domeniul patrimoniului cultural, prin proiecte de revitalizare a spațiilor istorice, activități de mediere culturală, interpretare, educație patrimonială sau turism cultural. Lipsa mecanismelor de cooperare între instituțiile publice și actorii independenți, inclusiv a unor scheme dedicate de finanțare și acces echitabil la

³¹ Ibid.

³² Raportul „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”

³³ Ibid.

spații cu valoare patrimonială, limitează însă potențialul acestora de a contribui la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural. În numeroase state europene, ONG-urile și operatorii independenți reprezintă un partener activ în animația patrimoniului cultural, în reutilizarea adaptivă a clădirilor istorice și în creșterea participării publice, modele care pot fi replicate și în Republica Moldova.

În contextul promovării drepturilor creatorilor, se evidențiază intervențiile statului din ultima perioadă privind modificarea actelor normative referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe. Aceste inițiative urmăresc consolidarea protecției juridice a artiștilor și a oamenilor de creație, asigurându-le recunoașterea și remunerarea echitabilă a activității lor. Prin asemenea acțiuni, autoritățile contribuie la crearea unui mediu favorabil dezvoltării artistice, care stimulează inovația și diversitatea culturală atât în rândul creatorilor, cât și în societate.

Depășirea subreprezentării sectorului cultural independent presupune nu doar ajustări normative și mecanisme de finanțare adaptate, ci și investiții strategice în infrastructură culturală deschisă și partajată, gestionată în mod participativ. Crearea unor spații pentru sectorul cultural independent, a rețelelor regionale de spații de creație, a programelor de rezidențe și a parteneriatelor public–independent poate asigura un cadru sustenabil de dezvoltare. Consolidarea sectorului independent nu trebuie privită ca o măsură compensatorie, ci ca o investiție strategică în vitalitatea culturală a țării. În lipsa intervenției statului, subreprezentarea sectorului cultural independent va continua să genereze precaritate juridică și financiară pentru artiști și organizații, reducând diversitatea și capacitatea de inovare culturală. Absența spațiilor accesibile și a mecanismelor de sprijin va accentua disparitățile culturale. Persistența instabilității economice va favoriza migrarea creatorilor și pierderea talentelor, afectând competitivitatea culturală a țării și alinierea la standardele europene privind accesul echitabil la cultură și libertatea artistică.

Participarea și consumul cultural redus în Republica Moldova constituie o provocare semnificativă la nivel național, cu impact direct asupra accesului și implicării cetățenilor în viața culturală. Fenomenul este marcat de disparități regionale și dificultăți structurale care afectează atât populația urbană, cât și pe cea rurală. O provocare majoră reprezintă distribuția inegală a serviciilor culturale și a accesului la patrimoniul cultural. În multe localități, în special cele din mediul rural și periferic, cetățenii au oportunități limitate de participare culturală, generând un decalaj semnificativ față de centrele urbane.

Accesul persoanelor vârstnice la servicii și evenimente culturale rămâne limitat din cauza unor bariere precum mobilitatea redusă, lipsa transportului adecvat, veniturile modeste și oferta insuficientă de programe adaptate nevoilor lor. În mediul rural, aceste dificultăți sunt accentuate de distanța față de centrele culturale și de infrastructura precară, determinând izolarea culturală și participarea redusă în viața comunității.

Pentru a aborda aceste provocări și pentru a integra mai bine cultura în strategiile de dezvoltare durabilă, în anul 2025 Republica Moldova a inițiat, pentru prima dată, proiectul „Indicatorii

tematici UNESCO pentru cultură în Agenda 2030” (UNESCO Culture|2030 Indicators). Acest cadru metodologic urmărește măsurarea contribuției culturii la atingerea ODD, oferind fundamentul necesar pentru politici culturale bazate pe date. Proiectul vine ca soluție la absența unui sistem coerent de colectare și analiză a datelor culturale, care a condus la marginalizarea culturii în strategiile naționale și locale. Consolidarea acestor instrumente este esențială pentru a demonstra rolul culturii în dezvoltarea economică, socială și de mediu, inclusiv în contextul schimbărilor climatice și al impactului post-pandemic. Situația menționată se reflectă și pe marginea lipsei datelor ale participării culturale, care limitează înțelegerea reală a nevoilor și comportamentelor publicului. Absența studiilor actualizate și a mecanismelor de analiză eficiente împiedică elaborarea de politici culturale bazate pe dovezi, perpetuând inegalitățile și reducând impactul strategiilor de dezvoltare. Un exemplu de bună practică în acest sens îl constituie Barometrul de Consum Cultural din România, realizat de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală (INCF), care oferă periodic date relevante pentru fundamentarea politicilor publice. Implementarea unui instrument similar în Republica Moldova ar îmbunătăți considerabil înțelegerea comportamentului cultural al populației și ar permite formularea unor politici adaptate contextului local.

La nivel local și național, se evidențiază o ofertă culturală insuficientă pentru anumite segmente de public, în special pentru copiii și adolescenții cu vârste între 7 și 16 ani. În acest context, este necesară consolidarea cooperării dintre instituțiile de învățământ, biblioteci, muzee, case de cultură și organizațiile neguvernamentale, în vederea diversificării și adaptării programelor culturale la nevoile specifice ale acestei categorii.

În ceea ce privește participarea minorităților etnice și coeziunea teritorială, se constată o implicare limitată a comunităților minoritare în viața culturală. Pentru reducerea acestor discrepanțe, este necesară consolidarea cooperării dintre instituțiile de cultură, APL și societatea civilă, în vederea promovării incluziunii și dialogului intercultural. Un exemplu elocvent îl constituie *Platforma Cultura* a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), care, în ultimii doi ani, a sprijinit peste 400 de profesioniști din domeniul cultural, precum educatori, artizani și studenți – implicați în inițiative comune de cercetare a patrimoniului cultural material și imaterial, precum și în dezvoltarea de parteneriate interinstituționale și proiecte culturale incluzive desfășurate pe ambele maluri ale Nistrului.

O provocare complementară este reprezentată de deficiențele de comunicare între instituțiile culturale și artiștii independenți, care duc la lipsa unei coordonări eficiente și la valorificarea incompletă a resurselor disponibile. Este necesară crearea unor mecanisme de cooperare și schimb de informații între actorii culturali.

Totodată, aplicarea prevederilor legale privind accesibilitatea persoanelor cu dizabilități la serviciile culturale rămâne incompletă. Instituțiile culturale au obligația de a asigura accesul gratuit

pentru cel puțin 2% din capacitatea totală și de a aloca resurse financiare pentru adaptarea infrastructurii și dotărilor necesare.

De asemenea, prevenirea discriminării pe criterii etnice este esențială. Activitățile culturale trebuie să promoveze dialogul intercultural, incluziunea și respectul reciproc, contribuind la consolidarea coeziunii sociale și teritoriale.

Un alt obstacol reprezintă interesul scăzut al autorităților locale pentru dezvoltarea și susținerea activităților culturale, inclusiv a celor legate de patrimoniu cultural. În numeroase localități, cultura este percepută ca un domeniu secundar, cu puține beneficii economice imediate, ceea ce limitează prezența producțiilor teatrale, concertistice și a altor evenimente culturale în zonele izolate.

În pofida dificultăților menționate, se remarcă o tendință pozitivă de creștere a numărului de activități culturale, susținută prin implementarea Programului LEADER de către Grupurile de Acțiune Locală (în continuare - GAL), care au un rol semnificativ în finanțarea proiectelor de dezvoltare locală, inclusiv cu accent pe componenta culturală.

Tehnologiile informaționale au transformat semnificativ consumul cultural, generând o competiție tot mai accentuată între participarea fizică la evenimente și accesul digital. Lipsa conștientizării rolului comunităților și al cetățenilor în organizarea vieții culturale și protejarea patrimoniului imaterial favorizează neglijarea tradițiilor și valorilor locale. Expansiunea rapidă a divertismentului digital – rețele sociale, platforme de streaming, jocuri video – reduce interesul copiilor și tinerilor pentru cultura tradițională, punând presiune pe instituțiile culturale să se adapteze la noile preferințe ale publicului.

Investițiile în digitalizarea conținutului cultural, dezvoltarea de produse interactive și accesibile online și promovarea lor prin canale moderne devin esențiale pentru stimularea consumului cultural în rândul noilor generații. Accesibilitatea online permite utilizarea materialelor culturale în scopuri recreative, educative sau profesionale, oferind patrimoniului un profil vizibil pe internet și consolidând rolul instituțiilor culturale în furnizarea serviciilor și bunurilor culturale în mediul digital.

Un exemplu relevant de inițiativă publică menită să stimuleze participarea tinerilor la viața culturală și să reducă acest decalaj îl constituie Programul Național „Voucher Cultural”, lansat în 2022. Programul urmărește să ofere tinerilor acces la produse și servicii culturale – de la cărți la spectacole și filme – prin intermediul platformelor digitale. Cu toate acestea, analiza implementării în perioada 2023–2025 relevă unele dificultăți de implementare și de accesibilitate. Deși bugetul a crescut considerabil, de la 4 milioane lei în 2023 la 10 milioane lei în 2024, gradul de utilizare rămâne scăzut, cu doar 15–20% dintre tinerii eligibili (aproximativ 9.554 beneficiari, conform datelor din 2025) care au folosit efectiv voucherul (potrivit tabelului 16 și 17).

Tabel nr. 16

Evoluția cheltuielilor bugetului de stat pentru realizarea Programului Național „Voucher cultural” în perioada anilor 2023-2025

Ministerul Culturii	2023			2024			2025		
	Aprobat	Precizat	Executat	Aprobat	Precizat	Executat	Aprobat	Precizat	Executat
Programul Național „Voucher cultural”	10.000,0	2.486,3	2.466,6	10.000,0	3.900,0	3.867,3	3.100,0	5866,3	5.599,6
	Total mijloace financiare executate în anii 2023-2025: 11.933,5 mii lei								

Sursa: Raportul Ministerului Culturii privind implementarea Programului național „Voucher cultural” în anul 2025

Tabel nr. 17

Numărul de beneficiari în perioada 2023-2025

Nr./ord.	Nr. de beneficiari		
	2023	2024	2025
1.	3.521	4.275	9.554
2.	Total: 17.350 beneficiari		

Sursa: Raportul Ministerului Culturii privind implementarea Programului național „Voucher cultural” în anul 2025

Programul „Voucherul Cultural” întâmpină probleme legate de informarea insuficientă a tinerilor, dificultăți tehnice privind semnătura electronică și accesul restrâns la platformele online, mai ales în mediul rural. Peste 58% din mijloacele financiare alocate sunt utilizate pentru achiziția de cărți, ceea ce restrânge diversitatea activităților culturale, iar implicarea redusă a instituțiilor publice accentuează dependența de anumiți operatori privați. Sondaje recente evidențiază necesitatea simplificării procedurilor administrative, extinderii parteneriatelor la nivel regional și sporirii vizibilității programului în mediul educațional. În pofida acestor provocări, programul „Voucherul Cultural” își confirmă utilitatea, rămânând un instrument eficient pentru modernizarea și digitalizarea participării culturale a tinerilor.

Această direcție de acțiune se integrează firesc în tranziția mai amplă către o cultură digitală activă, susținută de o altă prioritate strategică a statului: dezvoltarea educației media și informaționale (în continuare - *EMI*). Într-un context dominat de proliferarea fenomenelor de dezinformare, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințelor străine, *EMI* devine esențială pentru consolidarea gândirii critice și a competențelor digitale. În acest sens, bibliotecile capătă un rol central, transformându-se în actori-cheie ai formării unei societăți informate și reziliente, capabile să valorifice noile tehnologii nu doar pentru consum cultural, ci și pentru participare civică și democratică.

În baza Planului interministerial privind informarea și alfabetizarea media (Ordinul comun nr. 701/174 din 17 mai 2024), a fost consolidată cooperarea între instituții pentru promovarea competențelor media. Biblioteca Națională a Republicii Moldova și Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” au organizat în 2024 activități dedicate siguranței online, gândirii critice și combaterii dezinformării: 9 evenimente de Ziua Siguranței pe Internet (460 participanți), 23 în programul „Fii informat, fii protejat!” (666 copii), 17 instruirii digitale (258 persoane) și 14 sesiuni de contracarare a dezinformării, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințelor externe (434 participanți). În prima jumătate a anului 2025, BNRM a desfășurat 45 de activități (1.017 participanți), iar BNC „Ion Creangă” – 68 (760 beneficiari), extinzând rețeaua *EMI* la 20 formatori naționali, 125 regionali și 60 servicii instituționalizate. Bibliotecile se afirmă drept platforme educaționale active, promovând responsabilitatea informațională și digitalizarea culturală.

În 2025, o parte semnificativă a celor 23 de proiecte depuse la Fondul de subvenționare a mass-mediei a vizat educația media și informațională, demonstrând interesul tot mai mare pentru formarea unei culturi informaționale echilibrate. Republica Moldova traversează o etapă de transformare a ecosistemului cultural și informațional, în care digitalizarea, educația media și politicile culturale incluzive se dezvoltă concomitent. Programele „Voucherul Cultural” și *EMI* din rețeaua bibliotecilor naționale și publice se completează reciproc, stimulând participarea culturală, discernământul și gândirea critică a publicului.

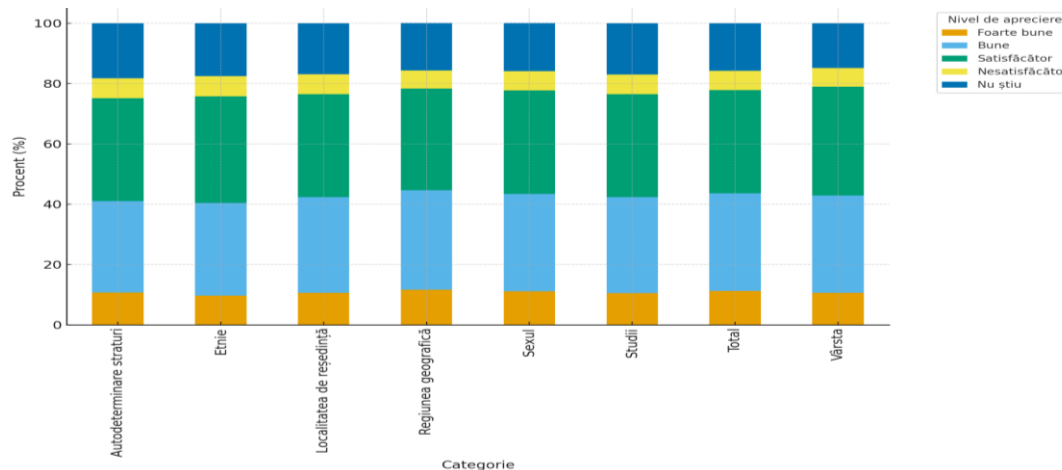
Cultura digitală, participarea civică și educația media reprezintă piloni esențiali ai unei politici culturale moderne, menite să formeze cetățeni activi și conectați la valorile democratice. Totuși, ritmul rapid al digitalizării și infrastructura culturală insuficient dezvoltată limitează accesul și implicarea publicului, în special a persoanelor vârstnice. Provocările sunt amplificate de factori socio-economici, precum sărăcia și lipsa locurilor de muncă, care fac ca nevoile de bază să primeze în detrimentul participării culturale. Această excludere socială reduce contactul populației cu instituțiile culturale și interesul pentru consumul cultural. Modernizarea spațiilor culturale, extinderea programelor de alfabetizare digitală și consolidarea competențelor manageriale sunt esențiale pentru a asigura un acces echitabil și incluziv la viața culturală.

Potrivit raportului „*Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030*”, majoritatea populației manifestă o

percepție pozitivă față de oferta culturală existentă (Figura nr. 7). Astfel, 77,8% dintre respondenți consideră serviciile culturale satisfăcătoare, bune sau foarte bune, fapt ce denotă un nivel general de apreciere pozitivă a activităților culturale oferite la nivel național. Totodată, 22,9% dintre participanți la sondaj au subliniat că îmbunătățirea infrastructurii culturale și crearea unor condiții mai confortabile ar contribui semnificativ la creșterea participării publicului la evenimente. La nivel de localitate, percepțiile sunt similare: 43,6% dintre respondenți apreciază serviciile culturale bine sau foarte bine, 34,2% se declară satisfăcuți, iar doar 6,4% exprimă nemulțumire. Analiza detaliată a datelor relevă diferențe importante în funcție de gen, vârstă, nivel de educație, etnie și statut socio-economic. Astfel, femeile tind să evalueze mai pozitiv calitatea serviciilor culturale (48,1%) comparativ cu bărbații (38,3%). Tinerii cu vârsta între 16 și 24 de ani reprezintă grupa cea mai satisfăcută de oferta culturală, doar 3,1% dintre ei exprimând o opinie negativă. În funcție de nivelul de studii, persoanele cu formare vocațională se arată cele mai mulțumite (76,3%), în timp ce persoanele cu studii primare sunt cele mai nemulțumite (8,9%). Disparități se observă și în funcție de etnie: ucrainenii și moldovenii (românii) se declară cei mai satisfăcuți de serviciile culturale (84,6% și 77,5%, respectiv), în timp ce găgăuzii (9,7%) și rușii (9,4%) manifestă niveluri mai ridicate de nemulțumire. De asemenea, persoanele din păturile mai sărace ale societății – cele din categoriile inferioare și cele apropiate de nivelul mediu – înregistrează cele mai ridicate proporții de insatisfacție (9,7% și 9,4%). În ansamblu, datele indică o corelație directă între condițiile economice și gradul de satisfacție culturală: acolo unde există stabilitate financiară, educație și infrastructură adecvată, nivelul de apreciere a serviciilor culturale este mai ridicat. În schimb, sărăcia și marginalizarea socială continuă să afecteze accesul echitabil la cultură, accentuând diferențele între regiuni și categorii sociale.

Figura nr. 7

Aprecierea serviciilor culturale conform parametrilor social-economici

Sursa: „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”

În cadrul aceluiași raport „*Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030*”, au fost investigate și cauzele lipsei interesului populației de a participa la activitățile culturale din localitate. În Tabelul nr. 18 sunt prezentate răspunsurile respondenților la întrebarea „Care sunt cauzele neparticipării populației la activitățile culturale din localitate?” (*răspunsuri multiple*).

Tabel nr. 18

Cauzele neparticipării populației la activitățile culturale din localitate

Cauze	Răspunsuri
Problemele sociale (sărăcia, lipsa locurilor de muncă și a.)	32,5%
Promovarea și organizarea slabă a evenimentelor	18,8%
Oferta culturală bogată oferită de Internet	17,3%
Programe culturale interesante la TV	12,0%
Oferte culturale neinteresante	10,6%
Nu știu	8,8%
Total	100,0%

Sursa: Raportul „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”

Cercetarea relevă că principalele cauze ale neparticipării populației la activitățile culturale sunt de natură socială și economică. Aproximativ 32,5% dintre respondenți au menționat sărăcia și lipsa locurilor de muncă drept obstacole majore, întrucât satisfacerea nevoilor de bază prevalează asupra participării culturale. Alte motive frecvent invocate sunt promovarea și organizarea slabă a evenimentelor (18,8%), atractivitatea conținutului online (17,3%), precum și lipsa infrastructurii adecvate (22,9%). De asemenea, 19,4% consideră necesară diversificarea ofertei culturale, iar 17,9% subliniază nevoia de finanțare sporită a sectorului. În ansamblu, rezultatele indică faptul că problemele sociale, infrastructura deficitară și promovarea insuficientă constituie principalele bariere în calea participării culturale active.

Prin urmare, așteptările comunității sunt legate de elaborarea unor politici care să promoveze responsabilitatea cetățenilor față de viața culturală, de îmbunătățirea infrastructurii, de finanțarea adecvată a culturii și de promovarea participării active în toate regiunile țării.

În contextul războiului hibrid, afirmarea culturală devine un element cheie al rezilienței naționale și al apărării spațiului informațional. Produsele și serviciile culturale are un rol crucial în contracararea dezinformării, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințelor externe, care nu afectează toate categoriile sociale în mod egal. Grupurile vulnerabile, inclusiv persoanele în vârstă, tinerii din medii rurale sau defavorizate, minoritățile etnice sau lingvistice, dar și anumite segmente ale diasporei sunt mult mai expuse la manipulare mediatică și la narative distorsionate despre identitate, istorie, apartenență și viitorul țării. Barierele de acces la educație critică, la surse verificate de informații sau la produse culturale de calitate fac ca aceste comunități să fie ținte

predilecte ale campaniilor de dezinformare și acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințelor externe.

Cu referire la participarea și consumul cultural la nivel local, se constată o conștientizare scăzută a populației cu privire la responsabilitatea comunității în organizarea vieții culturale. La nivel local, unul din cele mai importante roluri în asigurarea accesului populației la cultură îl au casele de cultură. Ele sunt prezente pe întregul teritoriul țării și oferă un spectru larg de servicii culturale: concerte, spectacole, ocupații artistice etc. (Tabelul nr. 19).

Tabel nr. 19

Activitatea caselor de cultură în perioada 2019-2024, mii lei

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Numărul spectatorilor deserviți	6126,7	2783,8	3279,1	5713,9	6122,23	6156,1
Numărul total de personal angajat	5064	5103	5027	5294	5195	5205
Numărul total de activități	63872	21893	25660	45509	49021	47366
Numărul de proiecte finanțate prin programe externe	56	37	48	84	119	148
Numărul total de formații artistice	3759	3652	3751	3611	3546	3413
Numărul total de membri ai formațiilor artistice	55997	52476	50561	50868	50428	50400
Numărul de activități ale formațiilor artistice	9846	4404	5830	7758	9451	10212
Numărul turneelor ale formațiilor artistice	696	39	219	323	473	726

Sursa: Ministerul Culturii

După o perioadă de stagnare și limitări semnificative generate de pandemia COVID-19, anul 2022 a marcat începutul unei reveniri vizibile a activităților culturale în Republica Moldova. În 2024, instituțiile culturale au început să reîntre într-un ritm normal de funcționare, înregistrând o creștere semnificativă a numărului de spectatori, de la 6126,7 mii în 2019 și 3279,1 mii în 2021, până la 6156,1 mii în 2024. Această evoluție pozitivă reflectă atât redeschiderea instituțiilor, cât și o revenire a interesului publicului pentru activitățile culturale în format fizic.

Participarea publicului la activități culturale legate de patrimoniul cultural și programe educaționale rămâne redusă la nivel național, ceea ce limitează capacitatea patrimoniului cultural de a funcționa ca resursă vie pentru societate. Conform datelor Biroului Național de Statistică, în perioada 2019-2024 numărul muzeelor din Republica Moldova s-a menținut relativ constant, însă participarea publicului a înregistrat fluctuații semnificative (Tabelul nr. 20). Indicatorul „numărul de vizite la 1.000 locuitori” a scăzut de la 303 în 2019 la 114 în 2020, pe fondul restricțiilor pandemice, revenind ulterior la 282 în 2022 și 289 în 2023. Deși tendința este una de redresare, nivelul de participare muzeală în Republica Moldova (289 vizite la 1.000 locuitori) rămâne de aproximativ trei ori mai redus decât media Uniunii Europene, unde indicatorul variază între 1.000

și 1.200 vizite la 1.000 locuitori, conform raportului Eurostat Cultural participation in Europe (2023)³⁴. Se evidențiază un decalaj major de acces la cultură, determinat de infrastructura muzeală insuficient modernizată, de programele educaționale limitate și de integrarea slabă a muzeelor în circuitele turistice și culturale. Totodată, participarea culturală trebuie înțeleasă într-un sens mai larg decât simpla vizitare a muzeelor și trebuie să includă implicarea în patrimoniul imaterial, siturile arheologice, tradițiile comunitare și practicile culturale locale, care în prezent rămân în mare parte nedocumentate și nesprijinite.

Deși mun. Chișinău concentrează cel mai mare număr de vizitatori ai muzeelor din țară, această situație se explică atât prin densitatea ridicată a instituțiilor muzeale, cât și prin concentrarea populației în capitală și în alte centre urbane mari. Aici infrastructura culturală este mai dezvoltată, iar programele educaționale și activitățile de promovare sunt mai bine adaptate publicului contemporan, ceea ce confirmă existența unei cereri reale pentru patrimoniul cultural atunci când sunt oferite condiții corespunzătoare de acces și interpretare. În contrast, muzeele raionale și locale rămân slab vizitate și insuficient integrate în circuitele culturale, din cauza resurselor limitate, infrastructurii precare și lipsei de programe atractive pentru public. Dezechilibrele regionale sunt semnificative: mun. Chișinău concentrează peste o treime din totalul vizitelor la nivel național, în timp ce muzeele din regiunile de Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia înregistrează valori considerabil mai reduse. Această situație reflectă un decalaj structural între centru și regiuni, determinat atât de distribuția demografică, cât și de capacitatea inegală a instituțiilor de a atrage și menține publicul, ceea ce afectează accesul populației la patrimoniul cultural și reduce nivelul general de participare culturală la nivel național.

Tabel nr. 20

Distribuția numărului de vizite, persoane, la muzee

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Numărul de vizite total pe țară	794 104	300 695	541 168	707 673	719 432	827 247
Numărul de vizite la 1000 locuitori	303	114	192	282	289	341
Municipiul Chișinău	325 553	118 917	202 529	308 408	301 955	292 389
Nord	212 780	63 720	92 869	82 226	76 557	174 248
Centru	167 311	86 539	198 141	254 488	275 672	289 830

³⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_participation

Sud	43 978	23 040	29 930	41 379	44 440	44 143
UTA Găgăuzia	44 482	8 479	17 699	21 172	20 808	26 637

Sursa: Biroul Național de Statistică

Diferențele dintre mediul urban și cel rural sunt semnificative, participarea în afara mun. Chișinău fiind limitată de acces redus la infrastructură, lipsa ghidajului specializat, insuficiența programelor educaționale și culturale locale, precum și de o ofertă muzeală neadaptată nevoilor publicului contemporan. În multe localități, patrimoniul cultural este prezent, dar nu este interpretat, explicat sau conectat cu viața comunităților, rămânând fizic vizibil, dar cultural „invizibil”. Această lacună este și mai evidentă în domeniul patrimoniului cultural imaterial, unde participarea la tradiții vii, meșteșuguri, practici și ritualuri comunitare rămâne redusă din cauza programelor de salvagardare limitate și a sprijinului insuficient acordat purtătorilor și practicanților.

Educația patrimonială este slab dezvoltată, iar colaborarea dintre școli și muzee rămâne punctuală. Insuficiența programelor de mediere culturală, a tururilor tematice și a materialelor educaționale accesibile (inclusiv digitale) reduce interesul noilor generații pentru patrimoniul cultural și limitează capacitatea acestora de a înțelege și valorifica identitatea culturală locală. În contrast cu practicile europene, implicarea comunităților în proiecte de patrimoniu cultural, voluntariat sau evenimente locale este scăzută, iar turismul cultural intern rămâne puțin dezvoltat, deși potențialul său este ridicat.

Promovarea patrimoniului cultural este insuficientă și fragmentată, în special la nivel local. Lipsesc strategii moderne de interpretare și promovare, iar muzeele nu dispun de instrumente digitale, materiale vizuale atractive sau conținut multilingual. Prezența online a patrimoniului cultural este scăzută, iar digitalizarea limitată reduce accesul generațiilor tinere și al diasporei, care ar putea deveni un public activ pentru valorificarea patrimoniului cultural. Participarea digitală extinsă, inclusiv prin expoziții virtuale, colecții online, narațiuni digitale create de comunități și platforme dedicate patrimoniului cultural pentru diasporă, poate extinde semnificativ accesul și poate consolida implicarea publicului în patrimoniul cultural.

Participarea redusă la activități culturale legate de patrimoniu cultural diminuează măsurile de protejare și valorificare a acestuia. Un patrimoniu cultural neînțeles și neasumat social rămâne vulnerabil, cu sprijin public redus și fără presiune civică pentru conservare. Aceasta afectează turismul cultural și oportunitățile economice locale, perpetuând percepția că patrimoniul cultural „nu folosește la nimic”. Implicarea publicului este fundamentală pentru protejarea, transmiterea și transformarea patrimoniului cultural într-un motor de dezvoltare sustenabilă, iar fără intervenții în educație, mediere, acces, promovare și infrastructură, patrimoniul cultural rămâne o resursă latentă.

Lipsa unei intervenții active și coerente din partea statului în soluționarea problemelor legate de participarea culturală poate avea efecte negative semnificative pe termen mediu și lung. În absența unor politici publice și mecanisme de susținere eficace, inegalitățile regionale și sociale în accesul la servicii culturale se vor adânci, accentuând izolarea culturală a comunităților rurale, a persoanelor vârstnice, a minorităților etnice și a tinerilor defavorizați. Această neglijență poate conduce la pierderea graduală a patrimoniului imaterial și material, la diminuarea turismului cultural și la slăbirea coeziunii sociale și teritoriale. În plus, lipsa de sprijin instituțional pentru digitalizarea culturii și pentru educația media și informațională va limita formarea unei generații critice, vulnerabilă la dezinformare și acțiuni de manipulare a informațiilor și ingerințelor externe, compromițând reziliența națională în fața amenințărilor hibride. În consecință, patrimoniul cultural și infrastructura culturală ar rămâne subutilizate, investițiile private - descurajate, iar potențialul cultural, social și economic al comunităților va fi irosit.

Diplomație culturală slab valorificată

În Republica Moldova, timp de mulți ani, diplomația culturală a fost tratată ca o componentă secundară în cadrul politicilor publice, lipsită de o viziune strategică unitară și de resurse adecvate. Această abordare a limitat potențialul culturii de a contribui la promovarea imaginii țării, la afirmarea identității culturale naționale și la consolidarea relațiilor internaționale. Lipsa unei viziuni holistice și a unui mecanism funcțional de coordonare interministerială a condus, de-a lungul anilor, la abordări fragmentare și ocazionale ale dimensiunii culturale în cadrul politicii externe a Republicii Moldova.

Un aspect sensibil îl reprezintă lipsa atașajilor culturali în misiunile diplomatice ale Republicii Moldova, fapt care reduce semnificativ vizibilitatea culturii naționale și a imaginii țării pe plan internațional. În lipsa acestor specialiști, Republica Moldova are o capacitate redusă de a dezvolta parteneriate culturale internaționale, de a susține artiștii și instituțiile culturale naționale în afara țării, precum și de a participa activ la schimburile culturale globale. Astfel, activitățile de diplomație culturală rămân adesea dependente de inițiative individuale, fără o strategie coerentă și sustenabilă.

În contextul actual, diplomația culturală capătă o importanță strategică tot mai mare. Totodată, parcursul european al Republicii Moldova impune adoptarea unei abordări coerente și proactive în promovarea culturii naționale pe plan internațional prin recunoașterea culturii ca instrument esențial de „soft power”, capabilă să contribuie la consolidarea identității naționale și europene, la promovarea imaginii țării peste hotare și la dezvoltarea relațiilor internaționale bazate pe valori comune.

Un aspect critic reprezintă inegalitățile socio-economice care împiedică participarea activă a tinerilor talentați din medii vulnerabile în proiecte internaționale sau mobilități culturale. Lipsa sprijinului instituțional și a fondurilor dedicate pentru proiecte culturale independente face ca doar o parte restrânsă a actorilor culturali, în special din mun. Chișinău să beneficieze de oportunități

internaționale. Deși participarea artiștilor și a instituțiilor culturale în rețelele internaționale rămâne limitată, există semnale clare ale unui potențial de afirmare, cum ar fi integrarea în platforma „Europeana” sau aderarea la organizații internaționale de profil. Aceste exemple demonstrează că, în prezența unui sprijin instituțional și a unor politici culturale bine calibrate, cultura națională poate deveni un vector de imagine și influență.

Deși în ultimii ani se constată o creștere a acțiunilor de diplomatie culturală, aceste eforturi rămân preponderent inițiative punctuale, desfășurate de către instituțiile culturale din proprie inițiativă, fără un sprijin coordonat și sustenabil din partea statului.

În ultimii 2 ani, instituțiile teatral-concertistice din Republica Moldova au desfășurat o activitate amplă de promovare internațională: Teatrul Național „Mihai Eminescu” cu Spectacolul „Steaua fără nume” de Mihail Sebastian, în regia lui Alexandru Cozub, a fost prezentat în Portugalia, Germania, Spania, Italia, Franța, Regatul Unit, Irlanda și Belgia, înregistrând un succes deosebit în rândul publicului european. Totodată, Teatrul Republican „Luceafărul” a realizat turnee naționale și internaționale, inclusiv la Festivalul „Săptămâna Teatrului Tânăr” din Buzău, iar Teatrul „Alexie-Mateevici” a participat la Festivalul „New Wave” din Reșița. Centrul Cultural „Ginta Latină” a reprezentat Republica Moldova la Festivalul Ucrainean „Shakespeare”. De asemenea, Ansamblul Național de Dansuri „JOC” a participat la Festivalul Inimilor din Timișoara, iar Teatrul „Vasile Alecsandri” din Bălți a susținut spectacole în Italia. Teatrul „Ion Creangă” a prezentat producții în Iași și Berlin, iar Teatrul Republican „B.P. Hașdeu” a desfășurat un turneu în Austria, Franța, Belgia și Germania. Teatrul „S Uliti Roz” Iurie Harmelin a efectuat un turneu în Statele Unite, iar Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu” a avut reprezentații în Spania, Germania, Belgia și Olanda, în fața a zeci de mii de spectatori. Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” a evoluat la Palatul Patriarhiei din București, în cadrul unui concert de mare prestigiu. Prin urmare, anul 2024 și 2025 a fost caracterizat de o prezență puternică a instituțiilor culturale moldovenești pe scenele internaționale, prin turnee, festivaluri și parteneriate culturale. Activitățile menționate au contribuit la afirmarea identității artistice naționale și la intensificarea dialogului cultural european.

În același spirit, muzeele naționale au inițiat activități de diplomatie culturală de mare anvergură, printre care se remarcă participarea Muzeului Național de Istorie a Moldovei la expoziția internațională „Dacia. L’ultima frontiera della romanità”, desfășurată la Muzeul Național Roman din Roma (Termele lui Dioclețian) (noiembrie 2023 - aprilie 2024). Evenimentul a reunit circa 1000 de artefacte din colecțiile a 47 de muzee românești, completate de piese din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, reprezentând cea mai amplă manifestare dedicată civilizațiilor geto-dace și romane din ultimele decenii.

Patrimoniul cultural reprezintă unul dintre cele mai valoroase și eficiente instrumente de diplomatie culturală ale Republicii Moldova, oferind țării vizibilitate internațională, legitimitate istorică și un puternic impact simbolic. În ultimii ani, cooperarea cu UNESCO s-a intensificat, inclusiv prin depunerea și inițierea unor dosare pe Lista Reprezentativă, precum și prin includerea

vinărilor subterane Cricova și Mileștii Mici pe Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial, fapt ce amplifică vizibilitatea internațională a țării și consolidează dialogul cultural regional. Totodată, Republica Moldova a dezvoltat acțiuni privind combaterea traficului ilicit de bunuri culturale, colaborări regionale în contextul războiului din Ucraina și a beneficiat de sprijin UNESCO în elaborarea SNCP 2035. În plus, prin celebrarea anuală a Zilei Internaționale a Monumentelor și Siturilor, a Zilelor Europene ale Patrimoniului și a altor inițiative sub egida UNESCO și a Consiliului Europei, Republica Moldova se aliniază statelor europene care utilizează patrimoniul cultural ca instrument de diplomatie publică și cooperare culturală internațională. Valorificarea patrimoniului cultural în proiecte UNESCO, în expoziții internaționale și în rețele culturale europene consolidează poziționarea Republicii Moldova ca stat cu identitate culturală distinctă, capabil să își prezinte valorile și memoria istorică în dialogul cultural global. Totodată, prin calitatea curatorială și prin dimensiunea lor internațională, aceste expoziții evidențiază potențialul diplomatiei culturale ca formă de cooperare transfrontalieră.

În vederea promovării și valorificării diplomatiei culturale, în 2025 a fost aprobată Concepția Diplomatiei Culturale a Republicii Moldova³⁵ care oferă o viziune integrată asupra acestui sector. Concepția definește diplomația culturală ca un instrument „soft power” și stabilește obiective clare: promovarea imaginii pozitive și credibile a Republicii Moldova pe scena internațională, valorificarea patrimoniului cultural în dialogul global, stimularea mobilității artistice și academice, extinderea relațiilor bilaterale și multilaterale, precum și implicarea diasporei ca partener activ în promovarea culturii naționale.

Cu toate acestea, lipsa unei infrastructuri instituționale specializate, absența unui fond permanent pentru proiecte culturale externe, insuficiența resurselor umane și financiare, dar și colaborarea limitată cu institutele culturale internaționale în Republica Moldova, precum Institutul Cultural Român, Institutul Goethe, Institut Français, British Council sau Alianța Franceză restrâng capacitatea statului de a-și promova cultura într-un mod coerent și competitiv. În acest context, este de menționat și rețeaua EUNIC (EU National Institutes for Culture), care este platformă esențială pentru consolidarea diplomatiei culturale a Republicii Moldova, prin facilitarea cooperării dintre institutele culturale europene și actorii locali. Prin această rețea, EUNIC oferă oportunități de parteneriat, schimburi culturale și proiecte comune care pot contribui la dezvoltarea capacităților instituționale, profesionalizarea sectorului cultural și integrarea mai profundă a Republicii Moldova în spațiul cultural european. Astfel, o implicare activă a Republicii Moldova în inițiativele și programele EUNIC devine esențială pentru sporirea vizibilității internaționale a culturii naționale și pentru fundamentarea unei politici culturale externe mai coerente și sustenabile.

În același timp, implicarea diasporei în activitățile de diplomatie culturală este încă redusă și lipsită de o coordonare sistematică. Diaspora moldovenească (estimată la aproximativ o treime din

³⁵ Ordinul comun al Ministerului Culturii și al Ministerului Afacerilor Externe nr.339/2025

populația totală a țării) joacă un rol crucial în promovarea culturii naționale peste hotare. Prin acțiunile și inițiativele sale, diaspora devine un veritabil „ambasador cultural” al Republicii Moldova, contribuind la transmiterea și reprezentarea identității naționale în spațiul cultural internațional. În ultimii ani, se observă un interes tot mai sporit al diasporei pentru tradițiile și obiceiurile naționale, manifestat prin dorința de a păstra legătura cu valorile culturale și identitare ale Republicii Moldova. Comunitățile moldovenești din străinătate se implică activ în organizarea de festivaluri, ateliere, cursuri de limbă română și evenimente dedicate patrimoniului cultural, contribuind astfel la promovarea imaginii țării peste hotare. Prin acestea, diaspora acționează nu doar ca conservator al memoriei culturale, ci și ca promotor al patrimoniului cultural, consolidând legăturile dintre țara de origine și țările gazdă. Conform studiului sociologic „Cartografierea Asociațiilor din Diasporă”³⁶, realizat de Biroul Relații cu Diaspora în anul 2021, principalul obiectiv al asociațiilor diasporei și al grupurilor de inițiativă este promovarea culturii, cu accent pe păstrarea și transmiterea tradițiilor și obiceiurilor. Aproape jumătate dintre respondenți au indicat cultura ca domeniu prioritar, iar 65% au inclus-o printre primele trei direcții principale de activitate ale organizațiilor lor. Acest fenomen reflectă o reevaluare a rădăcinilor naționale și o nevoie crescândă de afirmare culturală în contextul globalizării. Cu toate acestea, sprijinul oferit inițiativelor culturale ale diasporei rămâne fragmentat și deseori îngreunat de birocrație, ceea ce afectează coeziunea identitară și crește riscul de asimilare culturală, în special în rândul noilor generații. Consolidarea rolului diasporei ca „ambasador cultural” necesită măsuri strategice de cooperare între stat și comunitățile din străinătate, orientată spre susținerea și valorificarea potențialului lor cultural-diplomatic.

Menținerea *status-quo*-ului riscă să reducă vizibilitatea internațională a Republicii Moldova și să limiteze accesul grupurilor vulnerabile, în special al tinerilor talentați din medii defavorizate sau din zone rurale, la mobilități și proiecte culturale internaționale. Lipsa unui cadru strategic coerent, a finanțării și a atașajilor culturali va perpetua inițiativele fragmentare, accentuând inegalitățile în accesul la oportunități culturale și educaționale și va slăbi influența țării în rețelele culturale globale, în timp ce rolul diasporei de „ambasador cultural” va rămâne slab valorificat, crescând riscul de pierdere a identității culturale în rândul noilor generații. În acest sens, este necesară prioritizarea diplomației culturale, prin rețele externe, implicarea diasporei, parteneriate public–private și mobilități artistice, consolidând astfel identitatea culturală a Republicii Moldova și imaginea sa ca stat european modern, pluralist și creativ.

Secțiunea a 3-a **Analiza SWOT**

Analiza SWOT oferă o prezentare sintetică a informațiilor expuse pe marginea problemelor identificate, evidențiind principalele aspecte care influențează domeniul culturii și patrimoniului

³⁶ https://brd.gov.md/wp-content/uploads/2024/10/studiu_sociologic_cartografierea_asociatiilor_din_diaspora.pdf

cultural. Aceasta permite sistematizarea concisă a punctelor forte și slabe, precum și a oportunităților și amenințărilor identificate în procesul de evaluare.

În tabelul de mai jos sunt prezentate principalele constatări rezultate din această analiză, care servesc drept bază pentru formularea obiectivelor și direcțiilor de acțiune ulterioare ale Programului.

Tabel nr. 21

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<p>Rețea instituțională culturală dezvoltată Republica Moldova dispune de o rețea extinsă de instituții culturale publice (muzee, teatre, biblioteci, case de cultură), cu acoperire la nivel național, regional și local, ceea ce oferă premise pentru dezvoltarea echitabilă a ofertei culturale.</p>	<p>Stare precară a infrastructurii culturale Infrastructura culturală este învechită și inegal distribuită, cu clădiri insuficient dotate și costisitoare la întreținere, în special în mediul rural, necesitând investiții urgente în reabilitare, modernizare și eficiență energetică. Această situație limitează accesul publicului la cultură, reduce oportunitățile pentru tineret și pentru arta contemporană și împiedică desfășurarea adecvată a expozițiilor, spectacolelor și activităților educaționale.</p>
<p>Diversitatea și valoarea excepțională a patrimoniului cultural național Republica Moldova deține un patrimoniu cultural material și imaterial de importanță strategică, cu valoare recunoscută la nivel național și internațional, inclusiv elemente înscrise în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial UNESCO și bunuri înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, care constituie o resursă majoră pentru identitate, educație și dezvoltare durabilă. Țara dispune de tradiții vii, meșteșuguri autentice, festivaluri și evenimente folclorice cu impact identitar și turistic, reflectând diversitatea culturală și regională. Patrimoniul cultural oferă un potențial semnificativ de promovare a brandului de țară și de consolidare a diplomației culturale, inclusiv prin extinderea cooperării internaționale și prin digitalizarea și reinterpretarea creativă a elementelor autentice.</p>	<p>Intervenții, valorificare, inclusiv digitalizare a patrimoniului cultural insuficiente Patrimoniul cultural se confruntă cu intervenții insuficiente sau neuniforme, din cauza mecanismelor de monitorizare necorespunzătoare și a capacităților reduse de intervenție, inclusiv în situații de urgență. Bunurile culturale sunt vulnerabile la riscuri naturale, antropice și urbanistice, amplificate de schimbările climatice și de contextul global instabil. Totodată, digitalizarea rămâne fragmentară, inventarierea incompletă și accesul publicului limitat, ceea ce reduce vizibilitatea și valorificarea modernă a patrimoniului cultural.</p>
<p>Accesibilitate și incluziune culturală Majoritatea instituțiilor oferă acces gratuit sau tarife reduse la evenimente culturale pentru elevi, studenți și pensionari. Programele educaționale și comunitare, precum și evenimentele culturale itinerante (turnee, expoziții mobile, concerte) facilitează participarea publicului și reduc decalajele dintre mediul urban și rural.</p>	<p>Participare culturală inegală Barierele geografice, economice și educaționale limitează accesul la cultură, în special în mediul rural, contribuind la excluderea culturală și la implicarea redusă a cetățenilor în viața culturală locală. Lipsesc mecanisme eficiente de fidelizare a publicului, precum abonamente sau programe de loialitate, care să stimuleze participarea constantă la activități culturale.</p>

<p>Resurse umane calificate în domeniul culturii și patrimoniului cultural</p> <p>Existența unor instituții de formare artistică și universitară cu tradiție asigură continuitatea profesională în domeniul culturii și patrimoniului cultural. Deși numărul experților și profesioniștilor calificați este redus, aceștia dețin o înaltă competență și experiență în cercetare, restaurare, management cultural și educație artistică. Implicarea lor activă în proiecte europene și internaționale contribuie la modernizarea practicilor și la alinierea acestora la standardele UNESCO și ale Uniunii Europene.</p>	<p>Deficit de personal și îmbătrânirea acestuia</p> <p>În contextul salarizării necompetitive, lipsei oportunităților profesionale și insuficienței programelor de formare continuă, domeniul culturii și patrimoniului cultural se confruntă cu exodul specialiștilor către sectorul privat sau străinătate, îmbătrânirea corpului profesional, precum și dificultăți în atragerea tinerilor profesioniști, în special în mediul rural.</p>
<p>Cadru legal de bază existent</p> <p>Domeniul culturii și a patrimoniului cultural este reglementat printr-un cadru legislativ de bază care definește competențele instituțiilor, regimul de protecție a patrimoniului cultural și mecanismele de finanțare publică.</p>	<p>Finanțare insuficientă și diversificare limitată a surselor de finanțare</p> <p>Mijloacele financiare destinate culturii și patrimoniului cultural rămâne sub 1% din PIB, situându-se sub media europeană, ceea ce limitează extinderea și complexitatea intervențiilor în domeniu. În pofida existenței unui cadru de planificare bugetară predictibil, atragerea resurselor complementare, inclusiv din mediul privat și la nivel regional, este încă modestă, iar mecanismele de cofinanțare pentru proiecte culturale externe necesită îmbunătățiri pentru a sprijini dezvoltarea instituțională și proiectele de angajare.</p>
<p>Experiență în parteneriate culturale internaționale</p> <p>Republica Moldova beneficiază de o experiență solidă în parteneriate cu instituții europene și internaționale, participând la proiecte UNESCO, programe europene („Europa Creativă”, „Interreg NEXT”), rețele culturale regionale și cooperări bilaterale, ceea ce asigură reputația și vizibilitatea artiștilor și creatorilor moldoveni pe scenele internaționale.</p>	<p>Participare limitată în rețele culturale europene și capacitate administrativă insuficientă</p> <p>Republica Moldova este slab integrată în rețelele și platformele culturale europene, ceea ce limitează accesul instituțiilor culturale la finanțări, expertiză, programe de formare și procese decizionale. Participarea preponderent în calitate de invitat reduce vizibilitatea internațională a patrimoniului cultural și valorificarea cooperării internaționale.</p> <p>În același timp, capacitatea administrativă la nivel central și local este redusă, cu resurse și competențe limitate în managementul proceselor interne, inclusiv în gestionarea eficientă a patrimoniului cultural sau atragerea de fonduri externe. Funcționarea parțial conformă a sistemului de control intern managerial, unui sistem coerent de monitorizare și evaluare, a unei platforme eficiente de comunicare între APC și APL, precum și suprapunerile de competențe între instituții afectează coordonarea strategică intersectorială.</p>

<p>Diversitate etnică și culturală Republica Moldova se remarcă prin coexistența unei varietăți de comunități etnice – ucraineni, găgăuzi, ruși, bulgari ș.a. care îmbogățesc oferta culturală națională. Patrimoniul multicultural, cu influențe est-europene și balcanice, crește atractivitatea culturală și turistică a țării. Colaborarea activă între minoritățile etnice și autoritățile publice centrale și locale contribuie la conservarea și promovarea tradițiilor, consolidând identitatea culturală diversă a Republicii Moldova</p>	<p>Polarizare pe criterii etnice Polarizarea pe criterii etnice constituie un punct slab al Republicii Moldova, reflectând persistența diferențelor identitare și a tensiunilor interetnice, amplificate uneori de discursuri politice sau de inegalități socio-economice. Aceasta afectează coeziunea socială, participarea echilibrată a comunităților la viața publică și procesul de consolidare a unei identități naționale comune.</p>
<p>Parteneriate culturale emergente și implicare activă a societății civile În domeniul culturii și patrimoniului cultural se remarcă activitatea tot mai vizibilă a unor ONG-uri, fundații și asociații culturale care contribuie la protejarea patrimoniului cultural, promovarea artei contemporane și stimularea creativității locale. Interesul comunităților pentru revitalizarea spațiilor culturale tradiționale și pentru valorificarea identității locale este în creștere, generând inițiative participative și proiecte comunitare. Totodată, deși parteneriatele public-private în domeniul cultural se află într-o etapă incipientă, acestea demonstrează un potențial semnificativ de dezvoltare și pot deveni instrumente eficiente de sprijin pentru conservarea și promovarea patrimoniului cultural.</p>	<p>Colaborare insuficientă public–privat, public-civic și implicare redusă a comunității Mecanismele de cooperare între instituțiile publice, mediul privat și organizațiile neguvernamentale din domeniul culturii și patrimoniului cultural sunt insuficient dezvoltate. Cultura este adesea percepută ca un domeniu cu productivitate economică scăzută, iar absența unei tradiții consolidate a mecenatului și filantropiei culturale reduce potențialul de susținere a sectorului de către comunitate și mediul de afaceri. Participarea cetățenilor la consultări și inițiative culturale comunitare este redusă, iar lipsa parteneriatelor solide între autorități, ONG-uri și comunități limitează implementarea eficientă a proiectelor culturale.</p>
<p>OPORTUNITĂȚI</p>	<p>PROVOCĂRI</p>
<p>Dezvoltarea turismului local durabil prin integrarea patrimoniului cultural în rute și evenimente tematice Valorificarea integrată a patrimoniului cultural reprezintă un factor semnificativ de atracție turistică, generând un potențial considerabil de dezvoltare economică și locală. Interesul tot mai mare al vizitatorilor pentru experiențe autentice, tradiții vii, arhitectură istorică și meșteșuguri locale transformă patrimoniul cultural într-un punct de atracție pentru turismul cultural, ceea ce impulsionează dezvoltarea rutelor culturale transnaționale, precum „Drumul Vinului”, „Ruta bisericilor de lemn” sau „Ruta mănăstirilor medievale” și stimulează organizarea de festivaluri și evenimente cu impact economic și de imagine pentru Republica Moldova, precum <i>DescOpera</i>, <i>Ziua Vinului</i> și alte manifestări de anvergură.</p>	<p>Vulnerabilitatea patrimoniului cultural în contextul riscurilor și schimbărilor globale Patrimoniul cultural este expus unui cumul de riscuri naturale, urbane, antropice și geopolitice, amplificate de schimbările globale, care accelerează degradarea și pierderea valorilor culturale. Urbanizarea necontrolată și presiunile imobiliare afectează zonele istorice și coerența arhitecturală a localităților, diminuând atractivitatea lor turistică. Contextul regional de securitate sporită crește riscul distrugerilor, degradărilor colaterale și al traficului ilicit de bunuri culturale. Patrimoniul mobil rămâne vulnerabil la furturi și exporturi neautorizate, iar colecțiile muzeale necesită protecție și monitorizare adecvată. Degradarea patrimoniului reduce, în mod direct, potențialul de dezvoltare al turismului cultural și impactul economic generat de acesta.</p>

<p>Acces la finanțare externă nerambursabilă (UE, UNESCO, Consiliul European, PNUD ș.a.) Există oportunități consistente de finanțare prin programe europene, precum „Europa Creativă”, Interreg NEXT, Horizon Europe sau Erasmus+, precum și finanțări bilaterale și multilaterale de la UNESCO, Consiliul European, PNUD, ICOM și ICOMOS. Interesul crescut al donatorilor pentru cooperare transfrontalieră și dezvoltare culturală locală, precum și posibilitatea fondurilor mixte public–privat și a granturilor pentru industriile creative și start-up-urile culturale, oferă oportunități semnificative pentru modernizarea infrastructurii și promovarea patrimoniului cultural.</p>	<p>Prioritizare insuficientă a programelor culturale în cadrul bugetar existent Deși planificarea bugetară multianuală este asigurată prin Cadrul bugetar pe termen mediu, sectorul cultural se confruntă cu provocări în valorificarea strategică a resurselor alocate. Corelarea insuficientă între prioritățile sectoriale, instrumentele de programare și alocările bugetare generează fragmentarea investițiilor și determină reducerea impactului intervențiilor. Capacitatea limitată a instituțiilor de a fundamenta, prioritiza și implementa programe multianuale integrate afectează coerența și continuitatea proiectelor, în special în domenii precum restaurarea patrimoniului cultural, digitalizarea și dezvoltarea instituțională. Astfel, se impune necesitatea consolidării mecanismelor de prioritarizare strategică, corelarea mai strânsă între obiectivele sectoriale și alocările bugetare existente, precum și dezvoltarea unui sistem de monitorizare și evaluare a performanței investițiilor, orientat spre rezultate măsurabile și sustenabile.</p>
<p>Digitalizare accelerată ca vector de modernizare Noile tehnologii permit modernizarea serviciilor culturale prin digitalizarea colecțiilor, dezvoltarea de platforme interactive și extinderea accesului online. Accesul la tehnologii emergente, precum realitatea augmentată, tururile virtuale și inteligența artificială, facilitează conservarea și promovarea patrimoniului cultural, iar digitalizarea proceselor administrative (management, evidență, raportare, arhivare) contribuie la eficientizarea instituțiilor culturale și la extinderea audienței prin evenimente online, festivaluri virtuale și streaming cultural.</p>	<p>Capacități limitate pentru tranziție digitală și riscul excluderii digitale Tranziția rapidă către digitalizare, deși oferă oportunități importante de modernizare, implică provocări semnificative legate de necesitatea investițiilor, dezvoltarea competențelor digitale și crearea unei infrastructuri tehnologice corespunzătoare. Adaptarea instituțiilor culturale și a personalului la noile cerințe tehnologice, asigurarea securității datelor și evitarea excluderii digitale sunt aspecte importante pentru o transformare digitală durabilă și echitabilă a sectorului cultural.</p>
<p>Implicarea diasporei în calitate de ambasador cultural și partener strategic Comunitățile moldovenești din străinătate joacă un rol esențial în promovarea patrimoniului și valorilor culturale naționale, atragerea de investiții și susținerea proiectelor culturale, consolidând totodată imaginea internațională a Republicii Moldova și facilitând cooperarea interculturală. Diaspora acționează ca partener strategic prin implicarea în proiecte comune, schimburi de experiență, sprijin financiar și crearea de rețele transnaționale pentru artiști și antreprenori creativi. În plus, dezvoltarea de programe care conectează comunitățile locale la inițiative culturale internaționale și încurajează revenirea profesioniștilor din diaspora prin granturi și burse de reintegrare poate consolida semnificativ sectorul cultural național.</p>	<p>Factori socio-economici și demografici nefavorabili (migrație, sărăcie culturală) Migrația populației și polarizarea economică reduc participarea culturală și consumul de bunuri și servicii culturale. Oferta culturală neadaptată la nevoile publicului, scăderea interesului pentru evenimente tradiționale și fenomenele de „pauperizare culturală” în comunitățile defavorizate afectează coeziunea socială și dezvoltarea sectorului cultural.</p>

<p>Sprrijin pentru industriile culturale și creative Există potențial pentru susținerea inițiativelor creative în domenii precum film, design, modă, IT cultural și arte vizuale, prin crearea de incubatoare și clustere culturale urbane. Sectorul poate atrage investiții private prin scheme fiscale și granturi competitive, iar digitalizarea pieței culturale permite extinderea accesului la produse culturale prin platforme online și comerț electronic. Colaborarea între artiști, universități și mediul de afaceri oferă un cadru pentru consolidarea ecosistemului creativ și stimularea inovării în sectorul cultural.</p>	<p>Context regional instabil Tensiunile geopolitice și crizele economice reduc investițiile și prioritizarea sectorului cultural, limitând capacitatea de conservare și dezvoltare a instituțiilor și a industriilor culturale și creative. Cooperarea transfrontalieră devine mai dificilă, iar dezinformarea digitală, precum și acțiunile de manipulare a informațiilor și ingerințele externe afectează percepția și valorizarea patrimoniului cultural. Aceste provocări evidențiază necesitatea unor măsuri strategice proactive, consolidarea rezilienței instituțiilor culturale și implicarea comunităților și diasporei în protejarea și promovarea patrimoniului cultural național.</p>
<p>Sinergii cu alte sectoare strategice Cultura poate fi integrată în politici de educație, dezvoltare regională, coeziune socială și turism, ceea ce permite multiplicarea impactului la nivel societal.</p>	<p>Lipsa unei culturi a sponsorizării/mecenatului Sprijinul financiar din partea sectorului privat pentru activitățile culturale este extrem de redus și, de regulă, ocazional, iar contribuțiile voluntare, atât ale persoanelor fizice, cât și ale celor juridice, sunt limitate ca volum și frecvență. Nu există o tradiție consolidată de filantropie culturală, în plus, sectorul privat manifestă un nivel scăzut de încredere în capacitatea instituțiilor publice de a gestiona transparent fondurile, percepend cultura ca un domeniu „neprofitabil” și marginal în economia națională.</p>

Capitolul III

OBIECTIVE GENERALE ȘI SPECIFICE

Obiectivul General	Obiectivul specific	Indicatorul de rezultat	Sursa datelor	Valoare de referință (2024)	Valoarea - țintă finală (2030)
OG 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale în	OS 1.1. Crearea și consolidarea până în anul 2030 a cadrului instituțional și normativ necesar pentru asigurarea accesului incluziv și echitabil al cetățenilor la bunuri și servicii culturale, inclusiv pentru cei din mediul rural și din	Ponderea instituțiilor culturale care aplică procedurile standardizate, stabilite prin cadrul instituțional, normativ unificat, %	MC	28	43

conformitate cu standardele europene	comunitățile vulnerabile				
	OS 1.3. Creșterea până în anul 2030 a nivelului de participare culturală activă a cetățenilor și comunităților locale, prin susținerea inițiativelor civice, a voluntariatului în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural local	Numărul de instituții culturale și instituții de învățământ extrașcolar artistic complementar, modernizate și funcționale (case de cultură, biblioteci, muzee, școli de artă, (muzică, teatru, arte plastice, dans)	MC	300	600
		Ponderele populației, dezagregată pe sexe, care dispune de acces echitabil și sustenabil la infrastructuri, bunuri și servicii culturale, cu accent pe mediul rural și grupurile vulnerabile, %	MC	35 total / 20 rural	55 total / 40 rural
	OS 1.4. Extinderea până în 2030 a accesului cetățenilor la cultură prin dezvoltarea și implementarea de platforme culturale online și instrumente digitale inovatoare dedicate promovării creației artistice și valorificării patrimoniului cultural	Numărul de platforme digitale și aplicații interactive, dezvoltate	MC	7	10
		Numărul de utilizatori ai platformelor digitale și aplicațiilor interactive	MC	0	50 000
OG 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare,	OS 2.1. Consolidarea până în anul 2027 a cadrului normativ și instituțional privind protejarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural, prin alinierea legislației naționale la standardele	Gradul de aliniere a cadrului normativ național din domeniul patrimoniului cultural la standardele UE și UNESCO, %	MC	30	90

promovare și gestionare a riscurilor	și directivele Uniunii Europene, UNESCO și Consiliului Europei	Număr de instituții și organe consultative din domeniul patrimoniului cultural, reorganizate	MC	1	4
	OS 2.2. Până în 2030 inventarierea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie, inclusiv documentarea bunurilor imobile clasate în scopul actualizării Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat	Ponderea monumentelor de arhitectură și istorie inventariate și documentate, %	MC	0	30
	OS 2.3. Restaurarea și valorificarea a minim 10 monumente de arhitectură și istorie prin proiecte integrate de conservare, reutilizare adaptivă și integrare în circuite turistice și educaționale	Numărul de monumente de arhitectură și istorie, restaurate și valorificate	MC	0	10
OG 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și	OS 3.1. Dezvoltarea și modernizarea minim 5 programe de studii universitare și postuniversitare dedicate culturii și patrimoniului cultural,	Numărul de programe de studii (licență, masterat, formare continuă) dezvoltate sau adaptate	MC	5	10

inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural	în cooperare cu universitățile de profil și partenerii internaționali.	Numărul de instituții de învățământ care aplică programele de studii dedicate culturii și patrimoniului cultural	MC	4	8
	OS 3.2. Crearea și consolidarea până în anul 2030 a sistemului național de formare, certificare și perfecționare profesională continuă în domeniul culturii și patrimoniului cultural	Numărul anual de programe/ proiecte culturale, educaționale și de cercetare, dezvoltate și implementate	MC	5	10
		Numărul de specialiști certificați	MC	20	50
	OS 3.3. Susținerea minim a 40 de mobilități profesionale, rezidențe artistice și schimburi academice între specialiștii din domeniul culturii și patrimoniului cultural, pentru facilitarea inovației, creativității și transferului de bune practici la nivel național și internațional	Numărul de granturi, subvenții sau forme de sprijin financiar acordate anual oamenilor de creație	MC	30	50
		Numărul de parteneriate instituționale nou create în urma mobilităților	MC	10	20
	OS 3.4. Dezvoltarea și implementarea, până în 2030 a cel puțin 5 proiecte interdisciplinare în	Număr de proiecte interdisciplinare dezvoltate și implementate	MC	7	12

	domeniul patrimoniului cultural care să promoveze cercetarea și inovarea prin digitalizare 3D, conservare ecologică, materiale sustenabile, tehnologii AR/VR	Minim 20 specialiști formați în utilizarea tehnologiilor 3D, conservare ecologică, materiale sustenabile, tehnologii AR/VR	MC	0	20
OG 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național	OS 4.1. Până în 2030 creșterea sustenabilității financiare a culturii și a patrimoniului cultural prin diversificarea surselor de finanțare prin parteneriate public–private, mecanisme de cofinanțare, sponsorizări și atragerea fondurilor externe	Numărul de proiecte implementate (parteneriate public-private și public-civice)	MC	7	15
		Numărul instituțiilor publice care utilizează cel puțin 2 surse alternative de finanțare	MC	10	30
	OS 4.2. Crearea și operaționalizarea până în 2030 a unui sistem integrat de monitorizare, evaluare și analiză a finanțărilor în domeniul culturii și patrimoniului cultural, fundamentat pe indicatori de performanță, criterii de eficiență și mecanisme statistice de colectare și interpretare a datelor privind finanțarea, consumul și impactul economic al sectorului cultural, în parteneriat cu instituțiile relevante	Numărul de mecanisme de sprijin financiar, dezvoltate, implementate și operaționale în cadrul sistemului integrat de monitorizare, evaluare și analiză a finanțărilor în domeniul culturii și patrimoniului cultural	MC	5	7
		Ponderele instituțiilor culturale care raportează date prin sistemul integrat, %	MC	5	15

		OS 4.3. Promovarea unei distribuții echitabile a resurselor financiare în domeniul culturii și patrimoniului cultural, prin dezvoltarea și implementarea până în 2030 a mecanismelor de sprijin dedicate comunitățile rurale, minoritățile etnice și inițiativelor culturale locale pentru reducerea discrepanțelor teritoriale și creșterea accesului la finanțare	Ponderea finanțărilor alocate comunităților rurale din totalul fondurilor culturale, %	MC	12	30
			Gradul de reprezentare a minorităților etnice în cadrul proiectelor culturale finanțate, %	MC	5	15
OG 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale	5.	OS 5.1. Până în 2030 consolidarea prezenței internaționale a culturii și patrimoniului cultural național prin integrarea cel puțin 10 organizații culturale în rețele și programe europene și internaționale și prin realizarea anuală a minimum 5 proiecte de cooperare care valorifică potențialul creativ	Numărul de co-parteneriate și coproducții lansate anual, la nivel internațional	MC	17	35
			Numărul organizațiilor integrate în rețele europene/ internaționale care participă activ la activitățile acestora	MC	1	15
			Numărul artiștilor/ specialiștilor invitați la festivaluri, expoziții, conferințe internaționale	MC	75	250
			OS 5.2. Dezvoltarea diplomației culturale prin stabilirea a cel puțin 15 parteneriate active cu institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și	Numărul acțiunilor culturale anuale organizate peste hotare cu participarea artiștilor și instituțiilor din Republica Moldova, inclusiv în parteneriat	MC	5

organizații internaționale, precum și prin organizarea anuală a minimum 20 de acțiuni de promovare a culturii naționale peste hotare	cu organizații ale diasporei			
	Numărul parteneriatelor active cu institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații internaționale	MC MAE	5	20
	Pondere a misiunilor diplomatice care implementează anual cel puțin o inițiativă sau un program cu componentă culturală activă, din totalul misiunilor diplomatice, %	MAE	25	50
O.S.5.3. Până în 2030, sprijinirea a cel puțin 50 de artiști și creatori și minim 10 organizații culturale în procesele de dezvoltare profesională și internaționalizare prin finanțarea programelor de mobilitate, precum și participarea la evenimente culturale internaționale majore (expoziții, bienale, târguri) în scopul creșterii vizibilității și competitivității culturii naționale pe plan internațional	Numărul anual de participări la târguri, festivaluri, expoziții internaționale ș.a.	MC	10	50
	Numărul anual de autori/scriitori/traducători, promovați la nivel internațional	MC	10	25

Capitolul IV IMPACT

Secțiunea 1 Impactul anticipat al intervențiilor Programului

Implementarea Programului va produce un impact sistemic, multidimensional și de durată generând schimbări semnificative la nivelul accesului la cultură, protejării patrimoniului cultural, capacității instituționale, capitalului uman, sustenabilității financiare și vizibilității internaționale. Impactul Programului depășește dimensiunea imediată a rezultatelor măsurabile, urmând a fi reflectat prin transformări structurale în modul în care cultura și patrimoniul cultural sunt percepute, gestionate și integrate în dezvoltarea societății.

Extinderea accesului fizic și digital la bunuri și servicii culturale. Implementarea Programului va contribui la o schimbare de paradigmă în raportarea cetățenilor la cultură - de la consum sporadic și inegal, la participare activă, constantă și incluzivă. Prin extinderea și modernizarea infrastructurii culturale, dezvoltarea ofertei culturale la nivel local și național și adaptarea serviciilor culturale pentru grupurile vulnerabile, cultura va deveni un serviciu public real, nu unul limitat geografic sau socio-economic. Democratizarea consumului cultural va avea un impact semnificativ asupra copiilor, tinerilor, comunităților rurale și celor izolate, inclusiv pentru persoanele cu necesități speciale, minorități etnice și cetățenii din diasporă, contribuind astfel la reducerea izolării culturale și creșterea coeziunii sociale. Accesul la infrastructură modernizată, programe culturale adaptate și conținut digital va consolida sentimentul de apartenență și va stimula participarea comunitară. Cultura va funcționa ca mecanism de incluziune socială, dialog intercultural și prevenire a marginalizării.

Schimbarea calitativă a condițiilor de muncă și de creație. Pentru artiști, creatori, cercetători și specialiști în patrimoniu cultural, programul va aduce o transformare calitativă a condițiilor de muncă și de creație. Consolidarea cadrului normativ și instituțional, precum și investițiile în studiile de învățământ general, profesional-tehnic și superior, formare profesională și mobilitate, va susține profesionalizarea sectorului și va crește recunoașterea socială a activității culturale. Aceste intervenții vor spori stabilitatea profesională și atractivitatea domeniului, inclusiv pentru tinerii specialiști și femei. Prin susținerea carierelor emergente și promovarea accesului echitabil la funcții de conducere și resurse, Programul va contribui la reducerea dezechilibrelor de gen și la diversificarea leadershipului cultural. Totodată, integrarea cercetării, inovării și digitalizării va transforma modul de producere, conservare și diseminare a culturii, stimulând abordări interdisciplinare și generând noi competențe și profiluri profesionale în sector.

Protejarea și valorificarea patrimoniului cultural va produce schimbări structurale în modul de gestionare a acestuia, transformând sectorul dintr-un domeniu preponderent reactiv într-unul strategic, axat pe prevenție, utilizare durabilă și generare de valoare socială. Creșterea investițiilor publice va susține nu doar conservarea bunurilor imobile cu statut de monument, ci și dezvoltarea

culturală, socială și economică, stimulând turismul, economia locală și consolidând identitatea comunităților. Implementarea Programului va contribui la promovarea și fortificarea culturii memoriei prin protejarea patrimoniului cultural ca reper al memoriei colective, al coeziunii comunitare și al identității naționale. Revitalizarea zonelor istorice și adaptarea infrastructurii culturale pentru grupurile vulnerabile va crește incluziunea socială, calitatea vieții și participarea civică, reducând disparitățile urban-rural. Astfel, patrimoniul cultural devine un instrument de reziliență națională și de transmitere a valorilor comunitare generațiilor viitoare.

Dezvoltarea unui model performant și sustenabil de finanțare culturală. Implementarea intervențiilor va consolida rolul strategic al culturii, va optimiza alocarea resurselor și va spori autonomia și reziliența financiară a organizațiilor culturale. Actorii culturali, inclusiv tinerii specialiști, vor beneficia de oportunități mai stabile de dezvoltare profesională și de participare decizională. În paralel, mecanismele dedicate comunităților rurale, inițiativelor locale și grupurilor subreprezentate vor contribui la reducerea inegalităților structurale și teritoriale. Monitorizarea orientată spre rezultate și diversificarea surselor de finanțare vor crește transparența, responsabilitatea și încrederea publică, consolidând colaborarea între sectorul public, mediul privat și comunități. În acest fel, sectorul cultural va evolua către un ecosistem dinamic, inovator și incluziv, iar sustenabilitatea financiară va susține principiul „Nimeni nu este lăsat în urmă” și dezvoltarea social-economică armonioasă a întregului sector.

Dezvoltarea economică durabilă. Măsurile Programului vor genera un impact economic semnificativ și durabil prin stimularea investițiilor în infrastructura culturală, organizarea de festivaluri și evenimente artistice, dezvoltarea industriilor creative, a producției audiovizuale, a culturii scrise și a turismului cultural, precum și prin crearea de noi locuri de muncă și surse de venit pentru comunități. Accesul incluziv și echitabil la cultură va stimula consumul cultural, va diversifica serviciile economice conexe și va reduce disparitățile regionale, contribuind la consolidarea coeziunii sociale. Valorificarea patrimoniului cultural, prin restaurare și integrare în circuite turistice și educaționale, va atrage resurse financiare și venituri suplimentare la nivel local și național. Dezvoltarea capitalului uman, mobilitatea profesională și inovarea în domeniul culturii vor crește productivitatea sectorului, stimulând proiecte creative și tehnologii culturale inovatoare, precum și consolidarea competitivității economice a țării. De asemenea, internaționalizarea culturii va deschide noi piețe, va atrage finanțări externe și va spori vizibilitatea și atractivitatea economică a sectorului cultural, consolidând rolul culturii ca motor al dezvoltării durabile.

Creșterea vizibilității culturale a Republicii Moldova și susținerea parcursului european. Implementarea Programului va contribui la consolidarea poziției internaționale a Republicii Moldova prin modernizarea sectorului cultural și alinierea la standardele și bunele practici ale UE, UNESCO și Consiliului Europei. Diplomazia culturală și implicarea diasporei vor permite valorificarea patrimoniului cultural și creației artistice ca instrumente de „soft power”, facilitând dialogul intercultural, parteneriate internaționale, transferul de bune practici și integrarea în rețele culturale europene. Mobilitatea profesioniștilor, participarea la rezidențe și proiecte transnaționale

va stimula inovarea, dezvoltarea competențelor și vizibilitatea internațională a culturii autohtone. Astfel, cultura, patrimoniul cultural și conexiunile cu diaspora devin vectori strategici de valoare economică, socială și diplomatică, consolidând coeziunea internă și imaginea țării ca stat candidat responsabil și integrat în spațiul european.

Impactul negativ al implementării intervențiilor propuse ar putea fi marcat de capacitatea administrativă inegală, schimbările frecvente de priorități și centralizarea resurselor care pot accentua exclusiunea și decalajele între comunități. Accelerarea digitalizării fără investiții în competențe și incluziune riscă să amplifice diferențele de acces și participare, iar gestionarea insuficientă a patrimoniului cultural și a finanțării sectorului poate diminua impactul social și vizibilitatea internațională a culturii naționale, subliniind necesitatea unor măsuri corective stringente.

Secțiunea a 2-a Indicatori de evaluare a impactului Programului

Obiectivul general	Indicatorul de impact	Sursa	Valoarea de referință (2024)	Valoarea- țintă finală (2030)
OG 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale în conformitate cu standardele europene	Cheltuieli medii lunare pentru o persoană, pentru cultură și recreere, lei (SND)	BNS	137,1	161,1
	Cheltuieli medii lunare pentru o persoană, pentru cultură și recreere, % din totalul de cheltuielilor gospodăriei casnice (SND)	BNS	3,1	3,5
OG 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor	Ponderea cheltuielilor pentru protejarea și valorificarea patrimoniului cultural în totalul cheltuielilor bugetului public național, % (ADD 2030)	MF	0,2	0,5
	Rată de inventariere a patrimoniului cultural imobil, % (SNCP 2035)	MC	30	60
OG. 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală,	Rata de participare la programe de formare profesională continuă, inițiative de cercetare și	MC ONG-uri	15	30

care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural	inovare, % (SNCP 2035)			
	Numărul de tineri specialiști susținuți financiar și integrați în câmpul muncii	MC APL II	30	70
	Ponderea femeilor în funcții de conducere în instituțiile culturale, % (SNCP 2035)	MC	35	40
OG 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de dezvoltare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național	Rată de creștere a inițiativelor culturale și de patrimoniu care beneficiază de finanțare diversificată (publică, privată, internațională), % (SNCP 2035)	MC	15	40
	Ponderea programelor culturale diversificate (locale/naționale) din bugetul total alocat, % (SNCP 2035)	MC	15	20
	Numărul proiectelor culturale finanțate, care au integrat explicit componenta de egalitate de gen (SNCP 2035)	MC	26	35
	Numărul acțiunilor culturale desfășurate cu tematică de prevenire a violenței în familie și a traficului de ființe umane (SNCP 2035)	MC	10	50
OG 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale	Creșterea vizibilității internaționale a culturii și patrimoniului cultural național, % (SNCP 2035)	MC MAE BRD	45	60
	Ponderea proiectelor comune realizate în cadrul cooperării bilaterale și multilaterale, % (SNCP 2035)	MC	20	30

Capitolul V COSTURI

Obiective	Codul programului bugetar	Costuri totale (mii, lei)	Costuri pe ani										
			2026 (mii, lei)	2027 (mii, lei)	2028 (mii, lei)	2029 (mii, lei)	2030 (mii, lei)						
Obiectiv general 1.	8501	1 067 680,45	87 490,45	173 560,00	207 410,00	262 330,00	336 890,00						
	8502												
	8503												
	8510												
	8810												
	2402												
	Sursa APL 2402												
6602													
Sursa APP 5105													
Obiectiv specific 1.1.	8501	162 563,16	22 013,16	27 000,00	27 550,00	33 000,00	53 000,00						
	8502												
	6602												
	<i>Sursa APL</i>												
	8501	163,16	163,16	-	-	-	-						
	8502	162 400,00	21 850,00	27 000,00	27 550,00	33 000,00	53 000,00						
Costuri acoperite din bugetul de stat		73 263,16	22 013,16	25 500,00	25 750,00	-	-						
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-						
Costuri neacoperite		89 300,00	-	1 500,00	1 800,00	33 000,00	53 000,00						
Obiectiv specific 1.2	8502	544 440,00	27 100,00	69 910,00	94 950,00	153 730,00	198 750,00						
	8503												
	6602												
	5105												
	8502							276 000,00	2 000,00	21 000,00	30 000,00	49 000,00	174 000,00
	8503							1 350,00	600,00	350,00	350,00	50,00	-
6602	120 000,00	24 000,000,00	24 000,000,00	24 000,000,00	24 000,000,00	24 000,000,00							
5105	3 300,00	500,00	560,00	600,00	680,00	750,00							
	Guvernul României	144 000,00	-	24 000,00	40 000,00	80 000,00	-						
Costuri acoperite din bugetul de stat		131 690,00	27 100,00	27 560,00	27600,00	24 680,00	24 750,00						
Costuri acoperite din asistența externă		144 000,00	-	24 000,00	40 000,00	80 000,00	-						
Costuri neacoperite		250 400,00	-	-	27 350,00	49 050,00	174 000,00						
Obiectiv specific 1.3.	8502	70 950,00	7 460,00	13 010,00	14 860,00	16 860,00	18 760,00						
	8503												

	2402						
	8502	66 300,00	6 800,00	12 050,00	13 900,00	15 850,00	17 700,00
	8503	1 350,00	-	300,00	300,00	350,00	400,00
	2402	3 300,00	660,00	660,00	660,00	660,00	660,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		21 950,00	7 460,00	7 460,00	5 710,00	660,00	660,00
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		49 000,00	-	5 550,00	9 150,00	16 200,00	18 100,00
Obiectiv specific 1.4.	8502	28 750,00	1 600,00	4 800,00	6 400,00	7 400,00	8 550,00
	8503						
	8510						
	8502	27 900,00	1 600,00	4 650,00	6 200,00	7 200,00	8 250,00
	8503	450,00	-	100,00	100,00	100,00	150,00
	8510	400,00	-	50,00	100,00	100,00	150,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		9 900,00	1 600,00	4 800,00	3 500,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		18 850,00	-	-	2 900,00	7 400,00	8 550,00
Obiectiv specific 1.5.	8502	6 340,00	-	1 010,00	1 460,00	1 850,00	2 020,00
	8510						
	8502	5 240,00	-	810,00	1 200,00	1 550,00	1 680,00
	8510	1 100,00	-	200,00	260,00	300,00	340,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		2 050,00	-	1 010,00	1 040,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		4 290,00	-	-	420,00	1 850,00	2 020,00
Obiectiv specific 1.6.	8502	2 080,00	-	1 080,00	400,00	300,00	300,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		-	-	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		2 080,00	-	1 080,00	400,00	300,00	300,00
Obiectiv specific 1.7	8501	59 080,00	7 680,00	22 300,00	22 000,00	3 500,00	3 600,00
	8502						
	8510						
	6602						
	8501	180,00	180,00	-	-	-	-
	8502	52 700,00	1 400,00	22 200,00	22 000,00	3 500,00	3 600,00
	8510	200,00	100,00	100,00	-	-	-
	6602	6 000,00	6 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		8 450,00	7 500,00	600,00	350,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-

Costuri neacoperite		50 630,00	180,00	21 700,00	21 650,00	3 500,00	3 600,00
Obiectiv specific 1.8	8501	22 377,29	1 637,29	4 950,00	4 790,00	5 090,00	5 910,00
	8502						
	8503						
	8510						
	2402						
	8501	117,29	117,29	-	-	-	-
8502	12 600,00	1 430,00	2 650,00	2 470,00	2 700,00	3 350,00	
8503	8 500,00	-	2 100,00	2 100,00	2 100,00	2 200,00	
8510	960,00	50,00	160,00	180,00	250,00	320,00	
2402	200,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	
Costuri acoperite din bugetul de stat		4 437,29	1 597,29	1 210,00	1 630,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		17 940,00	-	3 740,00	3 160,00	5 090,00	5 910,00
Obiectiv specific 1.9	8510	171 100,00	20 000,00	29 500,00	35 000,00	40 600,00	46 000,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		60 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		111 100,00	-	9 500,00	15 000,00	40 600,00	46 000,00
Obiectiv general 2.	8501 8503 Sursa APL	353 988,26	28 350,16	84 133,00	108 705,10	103 900,00	28 900,00
Obiectiv specific 2.1.	8501	76 221,76	3 521,76	17 500,00	18 000,00	18 600,00	18 600,00
	8503						
	8501	1 737,26	1 737,26	-	-	-	-
	8503	74 484,50	1 78,50	17 500,00	18 000,00	18 600,00	18 600,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		3 521,76	3 521,76	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		72 700,00	-	17 500,00	18 000,00	18 600,00	18 600,00
Obiectiv specific 2.2.	8503	71 900,00	1 500,00	22 000,00	22 800,00	16 800,00	8 800,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 500,00	1 500,00	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		70 400,00	-	22 000,00	22 800,00	16 800,00	8 800,00
Obiectiv specific 2.3.	8503	205 866,50	23 328,40	44 633,00	67 905,10	68 500,00	1 500,00
	8503	205 866,50	23 328,40	44 633,00	67 905,10	68 500,00	1 500,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		23 328,40	23 328,40	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		182 538,10	-	44 633,00	67 905,10	68 500,00	1 500,00

Obiectiv general 3	8502 8503 8810 Sursa MEC Sursa APL Sursa MAE	65 990,00	1 700,00	11 210,00	15 730,00	17 400,00	19 950,00	
Obiectiv specific 3.1.	8502 8503 8810	10 050,00	100,00	1 800,00	2 150,00	2 700,00	3 300,00	
	8502	6 600,00	100,00	1 200,00	1 300,00	1 800,00	2 200,00	
	8503	1 900,00	-	300,00	500,00	500,00	600,00	
	8810	1 550,00	-	300,00	350,00	400,00	500,00	
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 900,00	100,00	1 800,00	-	-	-	
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-	
Costuri neacoperite		8 150,00	-	-	2 150,00	2 700,00	3 300,00	
Obiectiv specific 3.2.	8502 8503	15 090,00	100,00	2 410,00	4 080,00	4 000,00	4 500,00	
	8502	5 530,00	100,00	550,00	1 780,00	1 400,00	1 700,00	
	8503	9 560,00	-	1 860,00	2 300,00	2 600,00	2 800,00	
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 610,00	100,00	880,00	630,00	-	-	
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-	
Costuri neacoperite		13 480,00	-	1 530,00	3 450,00	4 000,00	4 500,00	
Obiectiv specific 3.3.	8502 8503	3 750,00	-	700,00	900,00	1 000,00	1 150,00	
	8502	1 850,00	-	300,00	400,00	500,00	650,00	
	8503	1 900,00	-	400,00	500,00	500,00	500,00	
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 600,00	-	700,00	900,00	-	-	
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-	
Costuri neacoperite		2 150,00	-	-	-	1 000,00	1 150,00	
Obiectiv specific 3.4.	8503	37 600,00	1 500,00	6 300,00	8 600,00	10 000,00	11 200,00	
	Costuri acoperite din bugetul de stat		1 500,00	1 500,00	-	-	-	-
	Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		36 100,00	-	6 300,00	8 600,00	10 000,00	11 200,00	
Obiectiv general 4	8502 8503 8510 9019 9032 1201	243 735,00	28 256,50	40 466,50	45 402,30	58 354,00	71 255,90	

Obiectiv specific 4.1.	8502	79 100,00	400,00	7 100,00	13 100,00	24 050,00	34 450,00
	8503						
	8510						
	8502	74 600,00	400,00	6 300,00	12 100,00	22 750,00	33 050,00
	8503	3 400,00	-	600,00	800,00	1 000,00	1 000,00
	8510	1 100,00	-	200,00	200,00	300,00	400,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		4 400,00	400,00	2 100,00	1 900,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		74 700,00	-	5 000,00	11 200,00	24 050,00	34 450,00
Obiectiv specific 4.2.	8502	4 060,20	21,50	3031,50	467,30	269,00	270,90
	8503						
	8510						
	1201						
	8502	3 450,00	-	2 650,00	300,00	250,00	250,00
	8503	300,00	-	200,00	100,00	-	-
	8510	200,00	-	150,00	50,00	-	-
	1201	110,20	21,5	31,5	17,3	19,00	20,90
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 360,20	21,50	1 031,50	267,30	19,00	20,90
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		2 700,00	-	2 000,00	200,00	250,00	250,00
Obiectiv specific 4.3.	8502	160 575,00	27 835,00	30 335,00	31 835,00	34 035,00	36 535,00
	9019						
	9032						
	8502	149 000,00	26 000,00	28 000,00	29 500,00	31 500,00	34 000,00
	9019	4 900,00	500,00	1 000,00	1 000,00	1 200,00	1 200,00
	9032	6 675,00	1 335,00	1 335,00	1 335,00	1 335,00	1 335,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		89 005,00	27 835,00	29 835,00	31 335,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		71 570,00	-	500,00	500,00	34 035,00	36 535,00
Obiectiv general 5.	8502 8503 8510 8810 6602 sursa APP 6602	122 544,77	12 894,77	27 450,00	27 250,00	28 400,00	26 550,00
Obiectiv specific 5.1.	8502	49 144,77	6 394,77	14 350,00	10 750,00	9 100,00	8 550,00
	8503						
	8510						
	8810						
	6602						
	S.A. „Combinatul de Vinuri Cricova”						
	Î.S. „Combinatul de Vinuri de Calitate Mileștii Mici”						
	6602						
	8502	24 194,77	3 194,77	5 700,00	4 700,00	5 200,00	5 400,00
	8503	11 000,00	-	3 200,00	3 600,00	2 300,00	1 900,00

	8510	1 400,00	-	200,00	300,00	400,00	500,00
	8810	500,00	-	50,00	100,00	150,00	200,00
	6602	550,00	200,00	200,00	50,00	50,00	50,00
	S.A. „Combinatul de Vinuri Cricova” Î.S. „Combinatul de Vinuri de Calitate Mileștii Mici”	11 500,00	3 000,00	5 000,00	2 000,00	1 000,00	500,00
	6602	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		6 350,00	2 800,00	3 550,00	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		387,48	387,48	-	-	-	-
Costuri neacoperite		42 407,29	3 207,29	10 800,00	10 750,00	9 100,00	8 550,00
Obiectiv specific 5.2.	8502	55 900,00	6 000,00	8 300,00	11 000,00	13 800,00	16 800,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		18 000,00	6 000,00	6 000,00	6 000,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		37 900,00	-	2 300,00	5 000,00	13 800,00	16 800,00
Obiectiv specific 5.3.	8502	17 500,00	500,00	4 800,00	5 500,00	5 500,00	1 200,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		500,00	500,00	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		17 000,00	-	4 800,00	5 500,00	5 500,00	1 200,00
TOTAL cost PROGRAM		1 854 438,68	158 691,88	336 819,50	404 497,40	470 684,00	483 745,90
Costuri acoperite din bugetul de stat		484 665,81	154 877,11	152 386,50	126 612,30	25 359,00	25 430,90
Costuri acoperite din asistența externă		144 387,48	387,48	24 000,00	40 000,00	80 000,00	-
Costuri neacoperite		1 225 385,39	3 427,29	160 433,00	237 885,10	365 325,00	458 315,00

Capitolul VI

RISCURI DE IMPLEMENTARE ALE PROGRAMULUI

Riscul anticipat	Probabilitatea (joasă/medie/înaltă)	Impactul (scăzut/mediu/înalt)	Măsurile de diminuare/înlăturare a riscului
Resurse financiare insuficiente și costuri ridicate de implementare a Programului, inclusiv pentru reabilitarea, modernizarea și digitalizarea infrastructurii culturale	Înaltă	Înalt	<p>Asigurarea unei estimări realiste și a unei planificări riguroase a resurselor necesare pentru implementarea Programului de către autoritățile și instituțiile responsabile, prin integrarea coerentă a acțiunilor și priorităților în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu, astfel încât alocarea și utilizarea mijloacelor financiare să fie corelată cu obiectivele Programului și cu capacitatea reală de implementare;</p> <p>Reutilizarea și modernizarea funcțională a spațiilor culturale existente pentru optimizarea utilizării resurselor și reducerii costurilor asociate dezvoltării de infrastructură nouă, inclusiv prin promovare soluțiilor de eficiență energetică;</p> <p>Diversificarea surselor de finanțare, prin atragerea fondurilor europene și internaționale, dezvoltarea parteneriatelor public-private, public-civice și stimularea cofinanțării locale;</p> <p>Consolidarea capacității instituționale de planificare, implementare și monitorizare financiară, pentru asigurarea unui management eficient al investițiilor culturale.</p>
Capacități instituționale reduse și personal calificat insuficient în sectorul cultural	Înaltă	Înalt	<p>Consolidarea capacității instituționale a autorităților publice și a instituțiilor culturale prin programe de formare profesională continuă în domenii precum managementul cultural, planificarea strategică, achizițiile publice și gestionarea fondurilor nerambursabile;</p> <p>Asigurarea suportului tehnic și consultanței din partea autorităților publice centrale, a instituțiilor specializate, a organizațiilor neguvernamentale, mediului academic și sectorului privat.</p> <p>Dezvoltarea și standardizarea procedurilor administrative și operaționale, inclusiv prin utilizarea instrumentelor digitale în vederea creșterii eficienței proceselor de planificare, implementare și monitorizare a proiectelor culturale;</p> <p>Acordarea de măsuri de sprijin financiar (granturi, burse, rezidențe artistice și de creație,</p>

			<p>premier, sporuri salariale) și non-financiare (acces la spații, resurse și echipamente, certificări, rețele profesionale) pentru specialiști, menite să crească atractivitatea și stabilitatea profesională;</p> <p>Promovarea mobilității profesionale, a mentoratului, atragerea și retenția tinerilor prin programe dedicate și stagii plătite în sectorul cultural.</p>
Participare și consum cultural redus	Medie	Înalt	<p>Dezvoltarea de programe de formare și mentorat, prin organizarea de ateliere, cursuri și sesiuni dedicate dezvoltării competențelor artistice, manageriale și antreprenoriale în domeniul cultural;</p> <p>Dezvoltarea de programe culturale adaptate diferitor categorii de public (copii, tineri, adulți, persoane vârstnice, grupuri vulnerabile), prin diversificarea ofertei culturale în funcție de vârstă, interese și specificul local;</p> <p>Derularea de campanii de informare și educație culturală, utilizând canale tradiționale și digitale, în parteneriat cu instituții educaționale și media, pentru stimularea interesului publicului față de activitățile culturale;</p> <p>Crearea de platforme digitale, rețele de colaborare și parteneriate pentru creșterea implicării și vizibilității inițiativelor culturale;</p> <p>Diversificarea și implementarea mecanismelor de recunoaștere a contribuțiilor culturale prin măsuri de sprijin financiar și non-financiar;</p> <p>Acordarea sprijinului financiar pentru proiecte culturale locale, inclusiv inițiative ale tinerilor și comunităților marginalizate.</p>
Reducerea interesului pentru practicile și expresiile culturale, determinată de schimbarea modelelor de consum cultural și de insuficienta adaptare a formelor de prezentare la mediul digital.	Înaltă	Înalt	<p>Digitalizarea patrimoniului cultural și crearea de conținut multimedia atractiv pentru mediul online;</p> <p>Colaborarea cu media digitală și creatorii de conținut pentru promovarea valorilor culturale prin formate și canale de comunicare contemporane, cu impact asupra publicului larg;</p> <p>Integrarea culturii în programele educaționale și extracurriculare, utilizând metode digitale și participative pentru a atrage publicul tânăr;</p> <p>Sprijinirea comunităților locale și a purtătorilor de tradiții, prin, mentorat și programe de promovare adaptate noilor formate de consum cultural.</p>

<p>Vulnerabilitatea monumentelor în contextul presiunilor urbanistice și intervențiilor ilegale</p>	<p>Înaltă</p>	<p>Înalt</p>	<p>Inventarierea și documentarea monumentelor pentru evidența completă;</p> <p>Revizuirea sancțiunilor aferente intervențiilor ilegale asupra monumentelor;</p> <p>Integrarea monumentelor și zonelor lor de protecție în planificarea urbanistică;</p> <p>Organizarea campaniilor de conștientizare publică pentru promovarea respectului față de monumente;</p> <p>Monitorizarea și supravegherea activă pentru prevenirea degradării și intervențiilor ilegale.</p>
<p>Instrumentalizarea culturii în campanii de dezinformare și acțiuni de manipulare a informațiilor și ingerințe externe</p>	<p>Înaltă</p>	<p>Înalt</p>	<p>Organizarea de activități de alfabetizare media pentru dezvoltarea gândirii critice și culturii de securitate;</p> <p>Promovarea campaniilor de informare și conștientizare publică, inclusiv online, pentru prevenirea propagandei și dezinformării;</p> <p>Organizarea de evenimente cultural-educative (expoziții, ateliere, conferințe, proiecte culturale ș.a.) pentru promovarea culturii memoriei;</p> <p>Colaborare cu jurnaliști și influenceri educativi pentru crearea de conținut media privind combaterea manipulării culturale.</p>
<p>Atractivitatea redusă a programelor de studii din domeniul culturii și patrimoniului cultural pentru viitorii specialiști</p>	<p>Medie</p>	<p>Înalt</p>	<p>Modernizarea curriculelor prin integrarea competențelor digitale, management cultural și practici contemporane, relevante pentru piața muncii;</p> <p>Promovarea carierei în sectorul cultural prin campanii de informare, concursuri și programe de vizibilitate pentru tineri;</p> <p>Dezvoltarea parteneriatelor cu sectorul privat și organizațiile internaționale, pentru a genera oportunități de angajare și proiecte inovatoare;</p> <p>Dezvoltarea programelor de stagii și mentorat în instituții culturale;</p> <p>Crearea de mecanisme de sprijin și stimulare (burse, granturi de mobilitate, premii pentru excelență și finanțarea inițiativelor de debut în domeniul cultural);</p> <p>Dezvoltarea și diversificarea programelor de formare profesională continuă, adaptate nevoilor actuale ale sectorului cultural și ale managementului patrimoniului cultural.</p>

<p>Interes scăzut al sectorului privat pentru sponsorizări culturale</p>	<p>Înaltă</p>	<p>Înalt</p>	<p>Recunoașterea contribuțiilor sectorului privat, prin premii, certificări și promovarea vizibilă a sponsorilor;</p> <p>Promovarea parteneriatelor public-private pentru dezvoltarea de programe culturale atractive și vizibile, pe termen mediu și lung.</p> <p>Organizarea campaniilor de informare pentru evidențierea beneficiilor economice și sociale a investițiilor în cultură, inclusiv prin pachete de sponsorizare atractive și flexibile.</p> <p>Diversificarea mecanismelor de finanțare privată (crowdfunding cultural, evenimente de networking și platforme dedicate).</p>
<p>Lipsa experienței organizațiilor culturale în implementarea proiectelor internaționale</p>	<p>Înaltă</p>	<p>Înalt</p>	<p>Facilitarea accesului la informații, resurse și ghiduri despre oportunitățile de finanțare și cerințele programelor internaționale;</p> <p>Dezvoltarea și implementarea de programe de formare și sesiuni de mentorat în domeniul managementului proiectelor;</p> <p>Acordarea asistenței tehnice și consultanței pentru elaborarea, depunerea și gestionarea proiectelor;</p> <p>Srijinirea participării la rețele și parteneriate internaționale, pentru dezvoltarea competențelor și acumularea de experiență practică în proiecte.</p>
<p>Diminuarea oportunităților de consolidare a relațiilor internaționale ca urmare a utilizării limitate a diplomației culturale și a schimbărilor politice neprevăzute</p>	<p>Medie</p>	<p>Înalt</p>	<p>Instituționalizarea diplomației culturale prin stabilirea unor mecanisme permanente de dialog și cooperare cu partenerii internaționali și de dezvoltare, asigurând continuitatea angajamentelor indiferent de schimbările politice;</p> <p>Extinderea și diversificarea rețelei de parteneri internaționali, inclusiv instituții culturale, organizații multilaterale și actori non-guvernamentali;</p> <p>Consolidarea coordonării interinstituționale în domeniul diplomației culturale, prin crearea unor structuri de cooperare interministerială, planuri comune de acțiune și schimb sistematic de informații între instituții;</p> <p>Creșterea vizibilității internaționale a culturii naționale prin sprijinirea mobilității artiștilor și a proiectelor culturale transnaționale, precum și prin utilizarea platformelor digitale, rețelelor culturale</p>

			<p>internaționale și participarea activă la evenimente culturale de anvergură globală.</p> <p>Asigurarea dialogului continuu și transparent cu partenerii de dezvoltare implicați și implicarea factorilor de decizie politică;</p> <p>Alinierea cu bunele practici europene și procesul de integrare în UE asumat la nivel național, indiferent de factorul politic;</p> <p>Diversificarea partenerilor de dezvoltare și celor externi.</p>
--	--	--	--

Capitolul VII

AUTORITĂȚI ȘI INSTITUȚII RESPONSABILE

Implementarea Programului corespunde contextului de recunoaștere strategică a culturii și patrimoniului cultural în calitate de factori esențiali ai dezvoltării durabile. Luând în considerare caracterul transversal al domeniului și angajamentele asumate de Republica Moldova în procesul de integrare europeană, realizarea Programului presupune o cooperare interinstituțională eficientă și o delimitare clară a responsabilităților între autoritățile și instituțiile publice centrale și locale.

Responsabilitatea primară pentru implementarea Programului revine Ministerului Culturii, în calitate de autoritate centrală de specialitate, iar celorlalte autorități publice, precum: Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora), Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Finanțelor, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Mediului le revine rolul să asigure implementarea obiectivelor specifice ale Programului, conform domeniilor de competență. Pentru asigurarea realizării acțiunilor planificate, vor fi atrase în calitate de părți coresponsabile următoarele autorități și instituții publice: Agenția Relații Interetnice, Biroul Național de Statistică, Agenția de Guvernare Electronică, Agenția Proprietății Publice, Centrul Național al Cinematografiei, Congresul Autorităților Locale din Moldova, Academia de Științe a Moldovei, Instituția Publică Cadastrul Bunurilor Imobile, Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile, Serviciul Vamal, Institutul Patrimoniului Cultural, Agenția de Inspectare a Monumentelor, Agenția Națională Arheologică, Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică, Inspectoratul General pentru Situații de Urgență, Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, Centrul Național de Cultură Tradițională, Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii, Oficiul Național al Turismului, Comisia Națională pentru UNESCO, instituțiile muzeale, instituțiile teatral-concertistice, instituțiile infodocumentare, misiunile diplomatice ale Republicii Moldova în străinătate, instituțiile academice și de cercetare, precum și alte părți interesate.

La nivel local, responsabilitatea implementării Programului revine autorităților administrației publice locale, prin subdiviziunile responsabile de domeniul cultură.

Participarea entităților din afara sectorului public va avea caracter voluntar, însă experiența dobândită în cadrul programelor și instrumentelor de finanțare anterioare evidențiază un interes sporit și o contribuție relevantă a mediului privat și a societății civile în implementarea reformelor structurale și a soluțiilor inovatoare în domeniul culturii, contribuind la creșterea eficienței și sustenabilității intervențiilor propuse.

Capitolul VIII

PROCEDURI DE MONITORIZARE, EVALUARE ȘI RAPORTARE

Programul va fi realizat în conformitate cu Planul de acțiuni privind implementarea acestuia pentru anii 2026 - 2030 (conform anexei), în trei etape:

- 1) Rapoarte anuale de progres (semestru I al fiecărui an de implementare);
- 2) Raport de evaluare intermediară (semestrul I, 2028);
- 3) Raport de evaluare finală (semestrul I, 2031)

În procesul de monitorizare, Ministerul Culturii, prin prisma domeniilor de competență statuate la pct. 1 alin 1) din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Culturii va asigura rolul de coordonator. Totodată, responsabilitatea pentru punerea în aplicare a Planului de acțiuni este asumată de către fiecare entitate, conform domeniilor de competență și acțiunilor atribuite. În cazul în care, pentru realizarea unei acțiuni, sunt responsabile mai multe entități, rolul de centralizare și consolidare a informațiilor aferente progreselor înregistrate revine primei entități menționate în Planul de acțiuni.

Sistemul de monitorizare va include:

- 1) colectarea coerentă și periodică, la nivel central și local, a datelor dezagregate pe vârstă, sex, minoritate etnică, mediu de reședință etc., aferente indicatorilor de monitorizare, de rezultat și de impact;
- 2) analiza progresului și raportarea indicatorilor.

Entitățile responsabile de implementarea acțiunilor, conform domeniului de competență (stabilite în Planul de acțiuni), vor contribui la procesul de monitorizare prin:

- 1) monitorizarea continuă a gradului de realizare a acțiunilor și a indicatorilor de progres, inclusiv din perspectiva de gen; gradul de realizare a acțiunilor scadente se va realiza conform calificativelor: acțiune parțial realizată (50 %) - indicatorii de progres au fost realizați în proporție de 50 %; acțiune inițiată (25 %) - a fost demarată implementarea efectivă a acțiunii, precum crearea unui grup de lucru, inițierea procedurii de contractare a expertizei etc.; acțiune nerealizată (0 %) - acțiune a cărei termen de realizare se înscrie în perioada de raportare, însă pentru care nu a fost demarată implementarea efectivă;

2) raportarea anuală, până la data de 31 ianuarie a anului următor anului de raportare (sau conform frecvenței solicitate de către Ministerul Culturii) privind gradul de realizare a indicatorilor de monitorizare;

3) raportarea anuală de către Ministerul Culturii către Guvern, până la data de 25 februarie a anului următor anului de raportare, privind atingerea indicatorilor de impact și progresul aferent fiecărui obiectiv specific. Rata de implementare a obiectivelor va fi apreciată în comparație cu valorile de referință și țintă ale indicatorilor de rezultat și de impact;

4) monitorizarea riscurilor prin revizuirea și identificarea periodică a riscurilor de implementare și luarea măsurilor preventive, cel puțin o dată pe an.

Procesul de evaluare a implementării prezentului Program va permite obținerea unei imagini obiective, fundamentate pe relevanța, eficacitatea, eficiența, durabilitatea și impactul Programului pe termen mediu. Activitățile de evaluare privind implementarea acestuia vor fi realizate după cum urmează:

1) după prima etapă de implementare (la mijlocul termenului), prin elaborarea unui raport de evaluare intermediară pentru doi ani (2026 și 2027) în baza informațiilor autorităților/instituțiilor specificate în Planul de acțiuni, transmise până la 31 ianuarie a următorului an de implementare;

2) după finalizarea perioadei de realizare a Programului, prin elaborarea unui raport de evaluare finală pentru cinci ani, în baza informațiilor autorităților/instituțiilor vizate în Planul de acțiuni, transmise până la 31 ianuarie 2031.

Evaluarea intermediară a Programului va fi realizată de către Ministerul Culturii (subdiviziunile de profil, cu suportul subdiviziunii coordonare politici publice și integrare europeană). Programul urmează a fi evaluat la finele perioadei de implementare de către experți independenți, contractați de către Ministerul Culturii, cu prezentarea Raportului de evaluare finală până la 30 iunie 2031.

Rapoartele de evaluare vor conține:

1) sumarul executiv (descrierea scopului și obiectivelor Programului, rezultatele obținute în procesul de implementare, concluziile și recomandările principale);

2) introducere (descrierea succintă a Programului, a scopului evaluării, a proceselor de evaluare și a constrângerilor în procesul de evaluare);

3) metodologia de evaluare (descrierea criteriilor de evaluare, a surselor și a metodelor de colectare a datelor, a metodelor, instrumentelor și tehnicilor de analiză, a modului de apreciere a indicatorilor);

3) constatări (prezentarea detaliată a rezultatelor evaluării, în conformitate cu criteriile de relevanță, coerență, eficacitate, eficiență, durabilitate și, în cazul evaluării finale, a impactului Programului);

4) concluzii (descrierea succintă a concluziilor făcute în baza evaluării, relevare bunelor practici și a lecțiilor învățate din procesul de implementare, monitorizare și evaluare a Programului);

5) recomandări (descrierea activităților recomandate și a autorităților responsabile de îmbunătățirea situației din domeniul inclus în Program și a documentului propriu-zis, în cazul evaluării intermediare).

Evaluarea finală a Programului pentru perioada 2026–2030 va corespunde evaluării intermediare a SNCP 2035, care va coincide cu finalizarea primei etape de implementare a SNCP 2035. Evaluarea implementării Programului (1-a etapă de implementare a SNCP 2035) va propune, după caz, o ajustare a obiectivelor și direcțiilor de intervenție în funcție de progresul realizat și de tendințele înregistrate în procesul de implementare a SNCP 2035 la nivel central și local.

Evaluarea va fi realizată în conformitate cu cadrul metodologic aprobat de către Cancelaria de Stat (Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex post a politicilor publice).

Rapoartele anuale de progres privind implementarea prezentului Program, Raportul de evaluare intermediară, precum și Raportul de evaluare finală elaborate, vor fi coordonate cu Cancelaria de Stat, supuse consultării publice și publicate pe site-ul web oficial al Ministerului Culturii

CAPITOLUL IX
PLAN DE ACȚIUNI
al Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru
cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035

Nr. crt.	Denumirea acțiunii	Indicatorii de monitorizare	Costul total (mii lei)	Costuri totale repartizate pe surse de finanțare			Cod program/subprogram bugetar, denumirea sursei de finanțare	Costuri repartizate pe ani (mii lei)					Termen-limită (trimestru/an)	Autoritate/instituția publică responsabilă	Parteneri de cooperare
				Bugetul de stat	Asistență externă	Costuri neacoperite		2026	2027	2028	2029	2030			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
OBIECTIV GENERAL 1. ASIGURAREA UNEI PARTICIPĂRI CULTURALE EXTINSE, ECHITABILE ȘI INCLUZIVE, PRIN CONSOLIDAREA ROLULUI CULTURII ÎN SOCIETATE, SUSȚINEREA DIVERSITĂȚII, REDUCEREA INEGALITĂȚILOR DE ACCES ȘI MODERNIZAREA INFRASTRUCTURII CULTURALE ÎN CONFORMITATE CU STANDARDELE EUROPENE															
Obiectiv specific 1.1. Crearea și consolidarea până în anul 2030 a cadrului instituțional și normativ necesar pentru asigurarea accesului incluziv și echitabil al cetățenilor la bunuri și servicii culturale, inclusiv pentru cei din mediul rural și din comunitățile vulnerabile															
1.1.1.	Elaborarea și adoptarea Hotărârii de Guvern privind procedurile de acordare a indemnizațiilor de merit și Regulamentul de funcționare a Comisiei Naționale pentru acordarea indemnizației de merit	Hotărâre de Guvern adoptată	18,16	18,16	-	-	8501	18,16	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	
1.1.2.	Aprobarea Legii privind Statutul omului de creație	Lege adoptată	90,60	90,60	-	-	8501	90,60	-	-	-	-	Trim. III-2026	MC	

1.1.3.	Aprobarea Regulamentului-cadru privind desfășurarea concursului pentru angajarea șefilor și directorilor caselor de cultură	Ordin emis	36,24	36,24	-	-	8501	36,24	-	-	-	-	Trim. III 2026	MC	
1.1.4.	Elaborarea și aprobarea Registrului artiștilor liber – profesioniști	Ordin emis	18,16	18,16	-	-	8501	18,16	-	-	-	-	Trim. III-IV 2026	MC	
1.1.5	Fortificarea capacităților instituționale a entităților din domeniul culturii, necesare pentru administrarea și reglementarea activității în domeniu	10 instituții/structurilor, reorganizate și/sau consolidate	3600,00	1600,00	-	2000,00	8502	350,00	500,00	750,00	1000,00	1000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri.
1.1.6	Diversificarea și promovarea evenimentelor culturale (festivaluri, spectacole, concerte, proiecții de film, expoziții, lansări de carte, ateliere de creație, programe educaționale și activități comunitare) la nivel local și național, în vederea creșterii participării publicului și stimulării accesului comunității la cultură (Program Acces la cultură)	Minim 1000 participanți anual la evenimente culturale; Minim 10 parteneriate public-civice, încheiate anual între instituțiile publice de cultură și entitățile independente.	150 000,00 0	70000,0 0 0	-	80000,00	8502 Sursa APL	20000,00 0	25000,0 0	25000,00 0	30000,00 0	50000,00 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri; Diaspora culturală.
1.1.7	Implementarea programelor de sprijin financiar și non-financiar destinate creării și	Minim 6 programe de sprijin, anual implementate;	8 800,00 0	1500,00 0	- 0	7300,00 0	8502 6602	1500,00 0	1500,00 0	1800,00 0	2000,00 0	2000,00 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MIDR APL	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și

		Edificiu reconstruit											- Trim. IV-2030		
1.2.4.	Dezvoltarea sistemului informațional <i>Registrul circulației bunurilor culturale mobile</i>	Sistem informațional creat și operațional din data aderării	1 350,00	600,00	-	750,00	8503	600,00	350,0	350,0	50,0	-	Trim. I 2029	MC SECBCM MF SV	
Obiectiv specific 1.3. Creșterea până în 2030 a nivelului de participare culturală activă a cetățenilor și comunităților locale, prin susținerea inițiativelor civice, a voluntariatului în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural local															
1.3.1.	Dezvoltarea și implementarea de proiecte culturale incluzive (<i>atelier de creație, programe educaționale, activități intergeneraționale, evenimente comunitare, inițiative culturale dedicate grupurilor vulnerabile: persoane cu dizabilități, persoane vârstnice, familii cu venituri reduse, tineri în situații de risc etc.</i>) în scopul promovării incluziunii sociale, participării active și reducerii inegalităților culturale în comunitate	Minim 10 proiecte culturale incluzive derulate, anual; Minim 30 beneficiari anual, inclusiv grupuri vulnerabile: <i>persoane cu dizabilități, persoane vârstnice, familii cu venituri reduse, tineri în situații de risc etc. ;</i> Nr. anual de activități culturale și artistice dedicate promovării nonviolentei și egalității de gen; Nr. de persoane instruite din instituțiile culturale, dezagregat după sex, vârstă, dizabilitate, statut migrațional și mediu de reședință.	2 750,00	1000,00	-	1750,00	8502 Sursa MEC Sursa APL	200,00	300,00	500,00	750,00	1000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim.IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC APL	Organizații necomerciale de profil; GAL Biroul de Cooperare a Elveției

1.3.2.	Dezvoltarea și implementarea de proiecte culturale și activități participative dedicate patrimoniului cultural (atelieri privind patrimoniul construit, activități intergeneraționale, evenimente comunitare, inițiative pentru grupuri vulnerabile (<i>persoane cu dizabilități, persoane vârstnice, familii cu venituri reduse, tineri în situații de risc etc.</i>), în scopul creșterii accesului la patrimoniul cultural, valorificării identității locale și reducerii inegalităților culturale	Minim 40 de proiecte/activități în domeniul patrimoniului cultural, derulate	1350,00	-	-	1350,00	8503	-	300,00	300,00	350,00	400,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC Instituțiile din subordinea MC APL	Organizații necomerciale de profil
1.3.3.	Dezvoltarea și implementarea Programului național „Voucher cultural”	2 campanii de informare și promovare a Programului, organizate și desfășurate, anual; 10 000 de beneficiari tineri, anual; 11 servicii culturale integrate	34100,00	9300,00	-	24800,00	8502	3100,00	7000,00	7500,00	8000,00	8500,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri;
1.3.4.	Lansarea și derularea programelor de finanțare destinate colectivelor artistice	80 de colective artistice din teritoriu, finanțate anual	5 750,00	2250,00	-	3500,00	8502 Sursa APL	500,00	750,00	1000,00	1500,00	2000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și

	din teritoriu, pentru susținerea activităților de creație, producție și difuzare culturală														mediul de afaceri.
1.3.5.	Sprijinirea inițiativelor și proiectelor axate pe promovarea relațiilor interetnice și a diversității culturale a minorităților naționale, implementate de organizații necomerciale	36 de proiecte susținute financiar anual	9100,00	5800,00	-	3300,00	8502 2402	500,00 660,00	800,00 660,00	1200,00 660,00	1500,00 660,00	1800,00 660,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri; ARI; Instituții academice și de cercetare Biroul de Cooperare a Elveției
1.3.6.	Dezvoltarea și implementarea de programe/ mecanisme de finanțare, anuale/multianuale, destinate susținerii proiectelor și programelor de educație și intervenție culturală derulate de organizații de drept public și privat	Minim 5 programe/ mecanisme de sprijin implementate; Minim 10 beneficiari.	5800,00	2800,00	-	3000,00	8502 Sursa APL	500,00	1000,00	1300,00	1500,00	1500,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil; Mediul de afaceri
1.3.7.	Creșterea achiziției de carte și revitalizarea politicii editoriale a bibliotecilor din Sistemul Național de Biblioteci, prin corelarea colecțiilor cu necesitățile actuale ale comunităților (inclusiv a persoanelor cu dizabilități senzoriale (vizuale și auditive) prin literatură în sistem	Minim 50 de titluri achiziționate anual; Minim 2400 de titluri de exemplar legal editate anual; Ponderea cheltuielilor pentru achiziția de publicații, %	12100,00	6600,00	-	5500,00	8502 Sursa APL	2000,00	2200,00	2400,00	2600,00	2900,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Uniunea Editorilor din Republica Moldova; Asociații profesionale

	<i>Braille, format cu caractere mari, ediții în variantă sonoră și sisteme auditive), cu tendințele de lectură și cu direcțiile de dezvoltare culturală</i>														
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Obiectiv specific 1.4. Extinderea până în 2030 a accesului cetățenilor la cultură prin dezvoltarea și implementarea de platforme culturale online și instrumente digitale inovatoare dedicate promovării creației artistice și valorificării patrimoniului cultural

1.4.1.	Evaluarea/auditarea gradului de digitalizare a proceselor/procedurilor funcționale/interne și a digitalizării activității de specialitate la nivelul sectorului public, pe baza unor proceduri adaptate la specificul fiecărui tip de instituție (<i>inventare electronice și digitalizare a colecțiilor, pentru biblioteci, instituții de cultură și arhive; etc.</i>)	4 rapoarte de audit elaborate; Ponderea procedurilor interne și a proceselor administrative, digitalizate și funcționale (<i>programări, rezervări, vânzări de bilete, contracte</i>), %; Minim 3 e fluxuri de lucru, automatizate; Ponderea colecțiilor de biblioteci și arhive inventariate electronic (<i>nr. de documente digitalizate și accesibile online, nr de utilizatori/vizitatori unici</i>), %;	6500,00	1000,00	-	5500,00	8502	-	1000,00	1500,00	2000,00	2000,00	Trim IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil
--------	---	---	---------	---------	---	---------	------	---	---------	---------	---------	---------	--------------	----	------------------------------------

1.4.2.	Modernizarea și dotarea instituțiilor culturale cu instrumente muzicale, echipamente tehnice și infrastructură digitală (sisteme de securitate, servere securizate, rețele interne modernizate, echipamente de digitizare, stații grafice pentru producție multimedia)	Minim 10 instituții culturale modernizate și dotate, anual Minim 1000 de instrumente muzicale destinate formațiilor sau activităților artistice, achiziționate și puse în funcțiune; Număr de echipamente și sisteme digitale achiziționate și instalate.	13500,00	6500,00	-	7000,00	8502 Sursa APL	1000,00	2500,00	3000,00	3000,00	4000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organisme internaționale cu programe culturale. Sectorul privat
1.4.3.	Consolidarea competențelor digitale pentru specialiștii din cultură și patrimoniu cultural prin programe naționale de formare profesională, axate pe digitizare, management de date culturale, utilizarea instrumentelor de realitate augmentată/virtuală, dezvoltarea de conținut interactiv și administrarea platformelor digitale	100 de specialiști instruiți; 5 programe de formare profesională livrate; Ponderea femeilor participante la programe de formare digitală, %.	1750,00	800,00	-	950,00	8502 8503 8510 Sursa MEC Sursa APL	100,00 - -	150,00 100,00 50,00	200,00 100,00 100,00	200,00 100,00 100,00	250,00 150,00 150,00	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC APL Instituții de învățământ profesional tehnic și superior	Organisme internaționale cu programe culturale
1.4.4.	Elaborarea și implementarea unui program național de documentare, unificare și digitalizare a colecțiilor de carte din bibliotecile publice, prin inventarierea	1000 de titluri (volume) inventariate și integrate în sistemul unificat de evidență; Minim 1000 de resurse, anual	7 000,00	1500,00	-	5500,00	8502 Sursa MEC	500,00	1000,00	1500,00	2000,00	2000,00	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2028 -	MC MEC	Organisme internaționale cu programe culturale.

	fondurilor, armonizarea sistemelor de evidență și dezvoltarea platformei digitale integrate pentru accesul publicului la resursele bibliotecilor	digitalizate și publicate pe platforma digitală națională; Ponderea bibliotecilor publice conectate la platforma digitală integrată până în anul 2030, %											Trim. IV 2030 Trim. IV 2028 Trim. IV 2030		
Obiectiv specific 1.5. Susținerea educației culturale și a formelor de învățare prin cultură până în 2030, prin minim 5 programe destinate copiilor, tinerilor și adulților, în parteneriat cu instituțiile educaționale și comunitare															
1.5.1.	Elaborarea și implementarea unui cadru de reglementare a colaborării dintre universitățile cu profil artistic și instituțiile culturale, în vederea susținerii artiștilor emergenți, prin mecanisme de coproducție (inclusiv pentru expoziții) și finanțarea participării studenților și masteranzilor în activitatea instituțiilor publice de cultură	Minim 10 parteneriate și contracte de stat de colaborare încheiate; Minim 30 studenți și masteranzi finanțați și implicați în activități, proiecte sau coproducții; Ponderea femeilor din numărul de studenți și masteranzi finanțați în și implicați în activități, proiecte sau coproducții, %.	2700,00	-	-	2700,00	8502 8510 Sursa APL	-	300,00 80,00	500,00 100,00	750,00 100,00	750,00 120,00	Trim. IV 2027 - Trim IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC/AM TAP APL Instituții de învățământ superior	Organizații necomerciale de profil
1.5.2.	Stabilirea cadrului legal și procedural pentru desfășurarea stagiilor de practică în cadrul instituțiilor publice de cultură și organizațiilor de drept privat din domeniul cultural	Minim 5 instituții publice și organizații de drept privat, care implementează stagiile; 7-10 stagiați; Ponderea femeilor din numărul de stagiați, %.	1250,00	500,00	-	750,00	8502 Sursa MEC Sursa APL	-	200,00	300,00	350,00	400,00	Trim. IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2028 - Trim. IV 2030	MC MEC APL Instituții de învățământ general și superior	Organizații necomerciale de profil; Societăți comerciale
1.5.3.	Dezvoltarea și implementarea de programe de	5-10 programe de formare profesională	1300,00	530,00	-	770,00	8502 8510	-	150,00 80,00	200,00 100,00	250,00 100,00	300,00 120,00	Trim. IV 2027 -	MC	APL Instituții de învățământ

	formare profesională, formală, informală și/sau de conversie profesională, pentru dobândirea de competențe specifice noilor tehnologii (artă media/digitală, creare de conținut cultural digital, marketing digital) și alte domenii emergente relevante pentru sectorul cultural	(formale, informale și/sau de conversie), dezvoltate și implementate; Minim 10 beneficiari, anual											Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MEC/AM TAP	profesional tehnic și superior
1.5.4.	Modificarea/dezvoltarea mecanismului de finanțare a formării profesionale formale și non-formale, cu accent pe dezvoltarea competențelor de management, dezvoltare strategică și organizațională, leadership și marketing cultural	Minim 5 programe profesionale formale și non-formale modernizate; Minim 4 mecanisme/proceduri de finanțare operaționalizate.	1 110,00	460,00	-	650,00	8502 8510	-	160,00 40,00	200,00 60,00	200,00 100,00	250,00 100,00	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC/AMTAP	APL Instituții de învățământ superior
Obiectiv specific 1.6. Promovarea diversității culturale și a dialogului intercultural până în 2030, prin dezvoltarea platformei naționale de promovare a creației culturale contemporane și consolidarea cooperării culturale interinstituționale, în conformitate cu Convenția UNESCO din 2005 privind diversitatea expresiilor culturale															
1.6.1.	Dezvoltarea și implementarea platformei naționale de promovare a creației culturale contemporane	Minim 10 artiști și organizații culturale înregistrați și activi pe platforma națională; Minim 20 - materiale/ producții culturale contemporane (portofolii, lucrări, proiecte, etc.) publicate și promovate prin	1700,00	-	-	1700,00	8502	-	1000,00	300,00	200,00	200,00	Trim. IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2028 - Trim. 2030	MC	UNESCO Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil

		intermediul platformei.													
1.6.2.	Dezvoltarea parteneriatelor și a inițiativelor de cooperare interinstituțională la nivel local pentru facilitarea schimburilor artistice și a dialogului intercultural	7-10 parteneriate și contracte de stat de cooperare încheiate; 7-10 schimburi artistice, proiecte colaborative sau evenimente interculturale realizate.	380,00	-	-	380,00	8502	-	80,00	100,00	100,00	100,00	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC	Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil
Obiectiv specific 1.7. Consolidarea sectorului cultural independent până în 2030, prin sprijinirea artiștilor profesioniști și liber profesioniști în accesarea spațiilor publice și dezvoltarea mecanismelor durabile de suport instituțional, infrastructură și finanțare echitabilă, în vederea creșterii accesului publicului la cultură															
1.7.1.	Modificarea cadrului normativ privind aplicarea procedurilor de acordare a indemnizațiilor de merit	Hotărâre de Guvern adoptată	180,00	180,00	-	-	8501	180,00	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	Uniuni de creație
1.7.2.	Reorganizarea Centrului de Cultură și Artă Contemporană „UNIVERSUL” într-o altă formă juridică de organizare, oportună pentru dezvoltarea Centrului, transmiterea acestuia în gestiunea MC și operaționalizarea acestuia ca instituție dedicată promovării culturii și artei contemporane	Concept elaborat și aprobat; Documentație tehnică elaborată; Î.S. Editura “Universul” reorganizată și transmisă în gestiunea MC; Ateliere de creație și galerii de artă amenajate; 7-10 artiști rezidenți.	48000,00	6000,00	-	42000,00	6602 8502 Sursa APP	6000,00	-	-	-	-	Trim. IV 2026; Trim. IV 2026; Trim. IV 2027 Trim. IV 2028 Trim. IV 2029 - Trim. IV 2030	MIDR MC APP	Organizații necomerciale Sectorul privat și mediul de afaceri.
1.7.3.	Reglementarea statutului oamenilor de creație, inclusiv crearea și dezvoltarea	Registru creat și dezvoltat;	8 550,00	1000,00	-	7550,00	8502	1000,00	1700,00	1650,00	2100,00	2100,00	Trim. IV 2026 - Trim. II 2027	MC	

	Registrului artiștilor liber – profesioniști	30 de oameni de creație înregistrați 260 de indemnizații /pensii acordate.											Trim. IV 2027 - Trim.IV 2030 Trim. IV 2030		
1.7.5.	Susținerea activităților creative ale artiștilor și sectorului cultural independent prin parteneriate de cooperare interinstituționale	5 - 7 parteneriate de cooperare încheiate; Minim 10 proiecte susținute financiar; Minim 10 artiști independenți și producători culturali, promovați și susținuți financiar	1650,00	750,00	-	900,00	8502	200,00	200,00	350,00	400,00	500,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil Sectorul privat și mediul de afaceri.
1.7.6.	Consolidarea capacităților actorilor culturali și organizațiilor necomerciale pentru aplicarea și participarea la Programul „Europa Creativă”	Minim 10 actori culturali și organizații necomerciale instruiți; 3-4 sesiuni de informare și instruire organizate și desfășurate; 5-10 proiecte finanțate din totalul aplicațiilor depuse.	700,00	700,00	-	-	8502 8510	200,00 100,00	300,00 100,00	-	-	-	Trim. IV 2027	MC	Organizații necomerciale Sectorul privat; Parteneri externi
Obiectiv specific 1.8. Creșterea coeziunii sociale și a rezilienței comunitare până în 2030, prin dezvoltarea competențelor culturale, a alfabetizării media și informaționale și valorificarea culturii memoriei, implementarea programelor culturale și educaționale incluzive și stimularea participării active a cetățenilor la viața culturală															

1.8.1.	Organizarea și desfășurarea campaniilor naționale de informare privind alfabetizarea informațională și mediatică (adaptată inclusiv pentru persoanele cu dizabilități senzoriale: vizuale și auditive), prin conferințe, sesiuni publice, webinare, materiale de informare și acțiuni de sensibilizare, pentru creșterea nivelului de conștientizare a populației cu privire la consumul responsabil de informații și la siguranța în mediul digital	Minim 2 campanii și inițiative de informare în AIM, organizate și desfășurate anual; Minim 50 de beneficiari anual	1450,00	650,00	-	800,00	8502 8510 Sursa MEC Sursa APL	100,00 -	150,00 100,00	200,00 100,00	200,00 150,00	250,00 200,00	Trim. IV 2030	MC MEC APL	Mass-media națională și locală Asociații profesionale
1.8.2.	Dezvoltarea și implementarea de programe integrate de formare profesională în AIM, la nivel național și local, prin cursuri acreditate, module specializate, instruirii avansate și platforme de e-learning, destinate cadrelor didactice cu atribuții culturale, bibliotecarilor și lucrătorilor culturali	Minim 50 de activități de instruire organizate și desfășurate anual; Minim 10 programe și proiecte de capacitate a competențelor elaborate, actualizate și implementate; Minim 50 beneficiari, inclusiv persoane cu dizabilități	3710,00	1740,00	-	1970,00	8502 8510 Sursa MEC Sursa APL	300,00 50,00	500,00 60,00	750,00 80,00	750,00 100,00	1000,00 120,00	Trim IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC APL	Organizatii de elevi și centre de tineret Asociații profesionale
1.8.3.	Sprrijinirea inițiativelor și proiectelor teatrale, culturale și sociale	3-5 proiecte teatrale, culturale și sociale desfășurate;	2500,00	1100,00	-	1400,00	8502	200,00	400,00	500,00	600,00	800,00	Trim IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Parteneri de dezvoltare

	dedicate promovării alfabetizării informaționale și media, sensibilizării publicului și prevenirii fenomenelor sociale negative, inclusiv asigurând accesibilitatea acestora pentru persoanele cu dizabilități prin adaptarea conținutului (<i>interpretare în limbaj mimico-gestual, audio - descripție, subtitrare</i>) și prin încurajarea participării active a acestora ca actori și creatori de conținut cultural.	Minim 30 beneficiari direcți și indirecti, inclusiv persoane cu dizabilități.											Trim.IV 2026 - Trim. IV 2030		Organizații necomerciale de profil Asociații profesionale Societăți comerciale Oficiul Avocatului Poporului
1.8.4.	Crearea unei platforme online centralizate dedicate domeniul AIM și digitală, unde vor fi stocate și actualizate toate resursele deja elaborate în domeniul AIM și digitală, oportunitățile de instruire și calendarul de activități relevante	Platformă online creată și funcțională	1500,00	-	-	1500,00	8502 Sursa MEC	-	1000,00	200,00	200,00	100,00	Trim IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC	Parteneri de dezvoltare Asociații profesionale
1.8.5.	Susținerea proiectelor dedicate memoriei istorice prin concursul de finanțare a: - proiectelor cinematografice (care includ măsuri de accesibilizare pentru persoanele cu dizabilități	Minim 3 proiecte câștigătoare, anual.	2100,00	300,00	-	1800,00	8502 8510 Sursa MEC	300,00 -	300,00 -	400,00 -	500,00 -	600,00 -	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC CNC MEC	Case de producție Furnizorii privați de servicii media, presă scrisă și online APL Asociația Foștilor Deportati și

	<i>auditive (subtitrare specializată/interpretare mimico-gestuală);</i> - proiectelor editoriale; - proiectelor instituțiilor mass-media (care asigură difuzarea conținutului într-o formă accesibilă pentru persoanele cu dizabilități vizuale și auditive: subtitrare specializată/interpretare mimico-gestuală, sistem Braille, etc.).														Deținuți Politici din Moldova Institutul Pro Memoria Institutul de Istorie al USM
1.8.6.	Organizarea și prezentarea și spectacolelor cu tematică dedicată culturii memoriei în localitățile din țară și din străinătate	3-5 spectacole, anual; Minim 50 de spectatori, anual	1070,00	100,00	-	970,00	8502	100,00	200,00	220,00	250,00	300,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC Instituțiile teatrale	APL Misiunile diplomatice și oficiile consulare ale RM
1.8.7.	Organizarea și desfășurarea și expozițiilor și lansărilor de carte, întâlnirilor cu autorii în vederea promovării și cultivării memoriei victimelor represiei, prin valorificarea creațiilor literare, documentare și memorialistice dedicate acestui subiect	Minim 10 evenimente organizate și desfășurate, anual; Minim 30 de beneficiari	1380,00	80,00	-	1300,00	8502 8503 Sursa MEC	80,00 -	100,00 100,00	200,00 100,00	200,00 100,00	300,00 200,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC Instituțiile biblioteconomice și muzeale	Asociația Istoricilor din Republica Moldova „A. Moșanu” Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie a USM
1.8.8.	Promovarea culturii memoriei prin organizarea și desfășurarea evenimentelor	Numărul anual de activități organizate și desfășurate	8550,00	550,00	-	8000,00	8502 8503 Sursa MEC 2402 Sursa MAE Sursa MA Sursa APL	350,00 -	- 2000,0 40,00	- 2000,0 40,00	- 2000,0 40,00	- 2000,0 40,00	Trim. III 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC ARI MAE MA APL	Asociația Istoricilor din Republica Moldova „A. Moșanu” Institutul Pro Memoria;

	comemorative dedicate : -victimelor Holocaustului (27 ianuarie); -victimelor foametei (a 3-a sâmbătă a lunii aprilie); -victimelor deportărilor regimului comunist (13 iunie și 6 iulie) ș.a.)														Institutul de Istorie al USM Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din RM
1.8.9.	Elaborarea și adoptarea Legii privind comemorarea victimelor foametei organizate în anii 1946-1947 de către regimul totalitar sovietic pe teritoriul actualei Republici Moldova	Lege adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	
Obiectiv specific 1.9. Promovarea cinematografiei autohtone și a expresiilor artistice contemporane până în 2030, prin dezvoltarea infrastructurii naționale de conservare, digitalizare și valorificare a patrimoniului cinematografic, susținerea educației cinematografice și a producțiilor audiovizuale autohtone, precum și prin consolidarea prezenței acestora în spațiul cultural european															
1.9.1.	Dezvoltarea și promovarea patrimoniului cinematografic național	Arhivă Națională de Film creată; Cinematica de Film creată; Minim 3 evenimente de promovare a patrimoniului cinematografic la nivel național și european, organizate și desfășurate, anual; Minim 100 de participanți;	150000,00	20000,00	-	130000,00	8510	20000,00	25000,00	30000,00	35000,00	40000,00	Trim I 2029 - Trim. IV 2030 Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. I 2027 - Trim IV 2030	MC CNC	Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil

		Platformă VOD creată și operațională;											Trim. I 2027 - Trim. IV 2030		
		Număr de filme cartografiate;											Trim. I 2027 - Trim. IV 2030		
		Număr de filme digitalizate;											Trim. I 2029 - Trim. IV 2030		
		4 activități educative privind patrimoniul cinematografic, organizate și desfășurate anual;											Trim I 2027 - Trim IV 2030		
1.9.2.	Promovarea producțiilor cinematografice prin intermediul Platformei „Europa Cinemas”	5 producții cinematografice, promovate la nivel european	8600,00	-	-	8600,00	8510	-	1800,00	2000,00	2300,00	2500,00	Trim IV 2028	MC CNC	Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil
1.9.3.	Cofinanțarea producțiilor cinematografice naționale prin intermediul Fondul cultural european „Eurimages”	Număr de proiecte cinematografice depuse pentru cofinanțare; Minim 1 proiect cofinanțat.	12500,00	-	-	12500,00	8510	-	2700,00	3000,00	3300,00	3500,00	Trim IV 2030	MC CNC	Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil
OBIECTIV GENERAL 2. UN PATRIMONIUL CULTURAL PROTEJAT, VALORIFICAT ȘI ACCESIBIL PRIN CONSOLIDAREA CADRULUI NORMATIV ȘI INSTITUȚIONAL, INTERVENȚII SUSTENABILE ȘI MĂSURI INTEGRATE DE CONSERVARE, PROMOVARE ȘI GESTIONARE A RISCURILOR															
Obiectiv specific 2.1 Consolidarea până în anul 2027 a cadrului normativ și instituțional privind protejarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural, prin alinierea legislației naționale la standardele și directivele Uniunii Europene, UNESCO și Consiliului Europei															
2.1.1.	Elaborarea și adoptarea proiectului de lege privind protejarea monumentelor istorice	Lege adoptată	189,08	189,08	-	-	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	-
2.1.2.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire	Hotărâre de Guvern adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	-

	la organizarea și funcționarea Agenției de Inspectare a Monumentelor														
2.1.3.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la organizarea și funcționarea Institutului Patrimoniului Cultural	Hotărâre de Guvern adoptată	189,08	189,08	-	-	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. III 2026	MC	
2.1.4.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Statutului de organizare și funcționare a Centrului Național de Cultură Tradițională	Hotărâre de Guvern adoptată	66,85	66,85	-	-	8501	66,85	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	
2.1.5.	Elaborarea și adoptarea proiectului de hotărâre de Guvern privind crearea Fondului național al patrimoniului cultural	Lege adoptată	189,08	189,08	-	-	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	
2.1.6	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la Conceptul Sistemului informațional „Inventarul monumentelor” și a Regulamentului resursei informaționale formate de Sistemul informațional „Inventarul monumentelor”	Hotărâre de Guvern adoptată	189,08	189,08	-	--	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	
2.1.7.	Elaborarea și adoptarea hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea	Hotărâre de Guvern adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. III 2026	MC ANA	

	Conceptului Sistemului informațional „Cadastrul arheologic” și a Regulamentului resursei informaționale formate de Sistemul informațional „Cadastrul arheologic”														
2.1.8.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern pentru aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Registrul circulației bunurilor culturale mobile” și a Regulamentului resursei informaționale formate de Sistemul informațional „Registrul circulației bunurilor culturale mobile”	Hotărâre de Guvern adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC SECBCM	
2.1.9.	Modificarea Legii nr. 135/2003 privind meșteșugurile artistice populare (prestarea serviciilor de către meșterii populari)	Lege adoptată	189,08	189,08	-	-	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. III 2026	MC	
2.1.10.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Statutului-cadru de organizare și funcționare a muzeelor publice	Hotărâre de Guvern adoptată	66,85	66,85	-	-	8501	66,85	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	
2.1.11.	Modificarea Legii muzeelor nr. 262/2017 (procedura de înregistrare a muzeelor)	Lege adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	

2.1.12.	Modificarea Hotărârii Guvernului nr. 470/2023 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 280/2011 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil	Hotărâre de Guvern adoptată	189,00	189,00	-	-	8501	189,00	-	-	-	-	Trim. IV 2030	MC SECBCM	-
2.1.13.	Elaborarea unui studiu național de evaluare și management al riscurilor care afectează patrimoniul cultural, inclusiv în contextul schimbărilor globale	Studiu elaborat și publicat	500,00	-	-	500,00	8503	-	500,00	-	-	-	Trim. IV 2030	MC IPC	MM MAI MIDR Inspectoratul General pentru Situații de Urgență APL Organizații internaționale Instituții de cercetare și învățământ ONG-uri specializate în protecția patrimoniului cultural Serviciile meteorologice și hidrologice naționale
2.1.14.	Reorganizarea instituțiilor (Institutul Patrimoniului Cultural, Agenția de Inspectare a Monumentelor) și organelor consultative (Consiliul Național pentru Monumentele de For Public) din domeniul patrimoniului cultural	3 entități din domeniul patrimoniului cultural, reorganizate	72200,00	1784,50	-	70415,50	8503	1784,50	17000,00	18000,00	18600,00	18600,00	Trim. IV 2030	MC	Asociații profesionale Organizații necomerciale de profil Sectorul privat Parteneri internaționali
Obiectiv specific 2.2 Până în 2030 inventarierea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie, inclusiv documentarea bunurilor imobile clasate, a în scopul actualizării Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat															

2.2.1.	Inventarierea monumentelor istorice în scopul documentării acestora, identificării celor cu valoare culturală națională excepțională	1800 de monumente de arhitectură și istorie, inventariate și documentate Număr de dosare elaborate; Listă a bunurilor culturale imobile de valoare națională excepțională elaborată, integrată și periodic actualizată în planurile naționale de protecție civilă și gestionare a situațiilor de risc, conform Convenției de la Haga (1954)	67000,00	-	-	67000,00	8503	-	21000,00	22000,00	16000,00	8000,00	Trim. IV 2030	IPC AIM APL Instituții academice MC MA MAI	Profesii reglementate și sectorul privat Societatea civilă Parteneri internaționali
2.2.2.	Notarea statutului de monument a bunurilor imobile în registrul bunurilor imobile, precum și notarea informației referitoare la amplasarea bunurilor imobile în zonele de protecție a monumentelor	Calitatea de statut de monument a bunurilor imobile, notată; Bunuri imobile amplasate în zona de protecție a monumentelor, notate.	2500,00	-	-	2500,00	8503	500,00	500,00	500,00	500,00	500,00	Trim. IV 2030	MC IPC AIM APL IP „Cadastrul Bunurilor Imobile”	
2.2.3.	Dezvoltarea S.I. „Inventarul monumentelor”	Sistem informațional dezvoltat și operațional	2400,00	1000,00	-	1400,00	8503	1000,00	500,00	300,00	300,00	300,00	Trim. IV 2030	MC IPC AIM APL	Parteneri tehnici
Obiectiv specific 2.3. Restaurarea și valorificarea a minim 5 monumente de arhitectură și istorie prin proiecte integrate de conservare, reutilizare adaptivă și integrare în circuite turistice și educaționale															

2.3.1.	Restaurarea monumentelor istorice (<i>Blocul „B” al Muzeului Național de Istorie a Moldovei (Muzeul Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice), str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, nr. 16, mun. Chișinău, Edificiul „Vila inginerului Pronin” al Muzeului Național al Literaturii Române, str. Alexei Mateevici, nr. 79, mun. Chișinău, Conacul urban din str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, nr.35 din mun. Chișinău, restaurarea, conservarea și punerea în valoare a ruinelor Moscheii, Caravanseraiului și Bisericii Medievale de pe teritoriul Rezervației Cultural-Naturale, Orheiul Vechi ș.a.)</i>	Minim 5 monumente de arhitectură și istorie restaurate și valorificate	199 166,50	22328,4 0	-	176 838,10	8503	22328,40	43433,00	66405,10	67000,00	-	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Instituțiile de profil din subordinea MC Profesii reglementate Parteneri internaționali
2.3.2	Organizarea și desfășurarea activităților de promovare și valorificare a patrimoniului cultural, inclusiv sensibilizarea arhitecților, dezvoltatorilor, autorităților publice, comunităților locale și publicului larg privind valoarea și	Minim 5 evenimente majore de promovare, organizate și desfășurate	6 700,00	1000,00	-	5700,00	8503 Sursa APL	1000,00	1200,00	1500,00	1500,00	1500,00	Trim II 2026 - Trim. IV 2030	MC APL Instituțiile din subordinea MC	Comunitățile locale și organizațiile civice Sectorul profesional și economic Instituții academice și de învățământ Mass-media și sectorul creativ

	semnificația patrimoniului cultural, inclusiv a bunurilor/ elementelor și cele incluse înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO și în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității															ONG-uri culturale și organizații internaționale Sectorul privat
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

OBIECTIV GENERAL 3. DEZVOLTAREA CAPITALULUI UMAN ȘI ÎMBUNĂTĂȚIREA CONDIȚIILOR DE CREAȚIE ȘI ACTIVITATE CULTURALĂ, CARE SĂ ASIGURE FORMAREA, CERCETAREA ȘI INOVAREA ÎN DOMENIUL CULTURII ȘI PATRIMONIULUI CULTURAL

Obiectiv specific 3.1. Dezvoltarea și modernizarea minim 5 programe de studii universitare și postuniversitare dedicate culturii și patrimoniului cultural, în cooperare cu universitățile de profil și partenerii internaționali

3.1.1.	Susținerea inițiativelor și programelor de cercetare și dezvoltare din domeniul culturii și patrimoniului cultural	7-8 inițiative și programe de cercetare, susținute; Minim 10 cercetări publicate, diseminate și integrate în practici culturale, anual.	5250,00	900,00	-	4350,00	8502 8503 8810 Sursa MEC	100,00 - -	200,00 300,00 300,00	300,00 500,00 350,00	500,00 500,00 400,00	700,00 600,00 500,00	Trim. IV 2026 - Trim IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim.IV 2030	MC MEC	Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil
3.1.2.	Organizarea concursurilor proiectelor pentru accesarea programelor de susținere a domeniilor arte, educație prin artă, studii și analize, inclusiv a activităților de formare profesională continuă din domeniul culturii	4 concursuri ale proiectelor, organizate și desfășurate; 7-8 proiecte selectate și finanțate, anual Minim 50 de beneficiari, anual	4800,00	2000,00	-	2800,00	8502	-	1000,00	1000,00	1300,00	1500,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim.IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil; Instituții de învățământ și de cercetare

Obiectiv specific 3.2. Crearea și consolidarea până în anul 2030 a sistemului național de formare, certificare și perfecționare profesională continuă în domeniul culturii și patrimoniului cultural

3.2.1.	Elaborarea și implementarea cadrului național pentru formarea profesională a specialiștilor implicați în reabilitarea monumentelor istorice	Program de formare profesională în domeniul monumentelor istorice, elaborat și implementat; Număr anual de beneficiari	6960,00	-	-	6960,00	8503 Sursa MEC	-	12100,00	1650,00	1950,00	2150,00	Trim. IV 2030	MC MEC IPC	UTM MIDR UNESCO ICOMOS Universitățile din străinătate
3.2.2	Dezvoltarea cadrului național pentru formarea profesională a specialiștilor implicați în circulația bunurilor culturale	Program de calificare dezvoltat; Număr anual de beneficiari	1400,00	-	-	1400,00	8503	-	350,00	350,00	350,00	350,00	Trim. IV 2030	MC SECBCM	USM UNESCO ICOMOS Universitățile din străinătate
3.2.3.	Modernizarea programelor de formare profesională continuă pentru artiști și manageri culturali în conformitate cu standardele europene	3-5 programe de formare profesională continuă, modernizate și aprobate; 10 beneficiari anual susținuți	580,00	230,00	-	350,00	8502 Sursa MEC	-	100,00	130,00	150,00	200,00	Trim IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale Instituții de învățământ și de cercetare Sectorul privat

3.2.4.	Dezvoltarea și acreditarea unei rețele naționale de centre de formare continuă, organizate pe principii regionale, cu rol în furnizarea de programe de formare inițială, formare continuă, mentorat și specializare avansată pentru profesioniștii din cultură și patrimoniu cultural	3 centre regionale de formare, dezvoltate și acreditate; Minim 3programe de formare inițială și continuă, elaborate și aprobate; Minim 3programe de mentorat și specializare avansată, create; Minim 3module curriculare standardizate, elaborate pentru domeniul cultură și patrimoniu cultural; 20 de formatori acreditați în cadrul rețelei naționale; Minim 50 beneficiari anual.	1700,00	500,00	-	1200,00	8502 Sursa MEC	-	200,00	300,00	500,00	700,00	Trim IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim IV 2027- Trim.IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim.IV 2030 Trim. IV 2028 - Trim.IV 2030 Trim IV 2028- Trim.IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale Instituții de învățământ și de cercetare Sectorul privat
3.2.5.	Dezvoltarea unei platforme digitale naționale interoperabile, destinată administrării programelor de formare, certificare și evidență profesională, incluzând module pentru evaluarea competențelor, managementul dosarelor profesionale și monitorizarea participării la programe de perfecționare	Platformă digitală națională, dezvoltată și operațională; Minim 3 proceduri și fluxuri operaționale digitalizate în cadrul platformei; Minim 50 de utilizatori înregistrați pe platformă; Minim 10 certificate emise prin platformă, anual	1600,00	-	-	1600,00	8502 Sursa MEC	-	-	1000,00	300,00	300,00	Trim IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim IV 2029 - Trim. IV 2030 Trim IV 2029 - Trim. IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale Instituții de învățământ și de cercetare; Sectorul privat

3.2.6.	Instituirea unui mecanism unitar de certificare a competențelor, bazat pe standarde profesionale sectoriale, proceduri de evaluare validate la nivel național și recunoaștere reciprocă între instituțiile culturale și organismele de formare	3 standarde profesionale sectoriale elaborate și aprobate; Minim 3 ghiduri metodologice și instrumente de evaluare elaborate ; Minim 3 proceduri naționale de evaluare și certificare dezvoltate și aprobate.	1850,00	400,00	-	1450,00	8502 8503 Sursa MEC	- -	100,00 300,00	150,00 300,00	200,00 300,00	200,00 300,00	Trim. IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2029 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2029 - Trim. IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale Instituții de învățământ și de cercetare Sectorul privat
3.2.7.	Dezvoltarea și consolidarea capacității profesionale a personalului din domeniul cultural prin implementarea programelor integrate de recrutare, formare continuă și retenție, adaptate necesităților din mediul rural și urban	Numărul anual de specialiști angajați în instituțiile culturale din mediul rural și urban; Numărul de ore de formare profesională continuă, realizate anual per angajat; Rata de retenție a personalului de specialitate în instituțiile culturale, %; Numărul anual al salariaților care au beneficiat de formare profesională continuă.	1000,00	450,00	-	550,00	8502 Sursa MEC Sursa APL	100,00	150,00	200,00	250,00	300,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC APL	BNS Centre de învățare și educație publice și private Instituții de învățământ
Obiectiv specific 3.3. Susținerea minim a 40 de mobilități profesionale, rezidențe artistice și schimburi academice între specialiștii din domeniul culturii și patrimoniului cultural, pentru facilitarea inovației, creativității și transferului de bune practici la nivel național și internațional.															
3.3.1.	Dezvoltarea și implementarea unui program de schimburi	Program de schimburi academice, elaborat și adoptat;	2250,00	1000,00	-	1250,00	8502 8503 Sursa MEC	- -	200,00 300,00	200,00 300,00	300,00 300,00	350,00 300,00	Trim. II 2027	MC MEC UTM	Mediul academic Instituțiile de învățământ

	academice și formare în domeniile cultură și patrimoniu cultural	Minim 4 contracte de stat de cooperare academică, încheiate; 10 instituții academice internaționale partener .					Sursa MAE						Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	USM MAE	
3.3.2.	Implementarea programelor de burse și granturi pentru cercetare, inovare și formare avansată în domeniile cultură și patrimoniu cultural	Minim 2 burse și granturi acordate, anual; Ponderea beneficiarilor din afara centrelor urbane la finalul perioadei de implementare, % Ponderea beneficiarilor cu vârsta de 18–35 ani din numărul total de beneficiari la finalul perioadei de implementare, %.	1500,00	600,00	-	900,00	8502 8503 Sursa MEC	- -	100,00 100,00	200,00 200,00	200,00 200,00	300,00 200,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC	
Obiectiv specific 3.4. Dezvoltarea și implementarea, până în 2030 a cel puțin 5 proiecte interdisciplinare în domeniul patrimoniului cultural care să promoveze cercetarea și inovarea prin digitalizare 3D, conservare ecologică, materiale sustenabile, tehnologii AR/VR															

3.4.1.	Promovarea arhivării digitale a patrimoniului cultural (digitalizarea 3D a monumentelor istorice, digitalizarea bunurilor culturale mobile, înregistrarea video/audio elementelor imateriale)	Minim 100 de monumente istorice digitalizate Minim 2 echipamente procurate în scopul digitalizării Minim 500 de bunuri culturale mobile digitalizate Minim 200 de unități video/audio înregistrate a elementelor de patrimoniu cultural imaterial	30000,00	1000,00	-	29000,00	8503	1000,00	5000,00	7000,00	8000,00	9000,00	Trim. IV 2030	MC IPC SECBCM Muzee CNCT	Instituții academice și de cercetare Parteneri tehnici Organizații necomerciale de profilă; Parteneri internaționali
3.4.2.	Dezvoltarea și implementarea unor proiecte interdisciplinare de cercetare și inovare în conservarea ecologică a patrimoniului cultural imobil, cu accent pe arhitectura vernaculară, materialele naturale sustenabile, tehnicile tradiționale și tehnologiile cu impact redus	Ghiduri de intervenții asupra arhitecturii vernaculare elaborate și aprobate; Minim 30 de specialiști instruiți în tehnici tradiționale și materiale sustenabile	2000,00	-	-	2000,00	8503	-	300,00	400,00	500,00	500,00	Trim. IV 2030	MC IPC	MEC UTM Colegii/scoli profesionale Instituții academice și de cercetare; Organizații culturale și societatea civilă; Parteneri internaționali
3.4.3.	Dezvoltarea și implementarea de soluții AR/VR pentru cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural, inclusiv reconstrucții 3D, tururi virtuale și aplicații interactive	Minim 3 muzee care utilizează soluții digitale în activități de prezentare, mediere culturală sau educație	5900,00	500,00	-	5400,00	8503	500,00	1000,00	1200,00	1500,00	1700,00	Trim. IV 2030	MC IPC SECBCM Muzee CNCT	Instituții academice și de cercetare; Parteneri tehnici; Organizații culturale și societatea civilă; Parteneri internaționali

OBIECTIV GENERAL 4. UN SISTEM SUSTENABIL, ECHITABIL ȘI EFICIENT DE FINANȚARE A CULTURII ȘI PATRIMONIULUI CULTURAL, CARE SPRIJINĂ INIȚIATIVA ARTISTICĂ, STIMULEAZĂ CREATIVITATEA ȘI CONTRIBUIE LA PROTEJAREA ȘI VALORIFICAREA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL

Obiectiv specific 4.1. Până în 2030 creșterea sustenabilității financiare a culturii și a patrimoniului cultural prin diversificarea surselor de finanțare prin parteneriate public-private, public-civice, mecanisme de cofinanțare, sponsorizări și atragerea fondurilor externe

4.1.1.	Stabilirea și punerea în aplicare a unor mecanisme de finanțare mixtă (public-privat, public-civic) pentru inițiative și proiecte culturale	Minim 5 mecanisme de finanțare mixtă, dezvoltate și implementate; Minim 10 parteneriate și contracte de stat încheiate; Minim 7 proiecte culturale finanțate anual	4450,00	800,00	-	3650,00	8502 8503 8510 Sursa APL	100,00 - -	300,00 300,00 100,00	500,00 300,00 100,00	700,00 500,00 150,00	700,00 500,00 200,00	Trim. IV 2027 - Trim IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil
4.1.2.	Susținerea programelor de formare profesională pentru specialiștii din domeniul culturii și patrimoniului cultural din bugetul de stat și bugetele locale	Minim 10 programe de formare profesională, finanțate; Minim 100 de beneficiari, anual	5750,00	2600,00	-	3150,00	8502 8503 8510 Sursa APL	300,00 - -	500,00 300,00 100,00	800,00 500,00 100,00	800,00 500,00 150,00	1000,00 500,00 200,00	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC APL	Centre de învățare și educație publice și private Instituții de învățământ
4.1.3.	Crearea unui mecanism de finanțare pentru teatre, circuri și organizații de concerte de drept public	Mecanism de finanțare creat și implementat; 16 instituții culturale care accesează finanțările, raportat la numărul total de instituții culturale eligibile; Minim 20 de activități cultural-artistice finanțate, anual.	65000,00	-	-	65000,00	8502	-	5000,00	10000,00	20000,00	30000,00	Trim IV 2027 Trim I 2028 - Trim. IV 2030 Trim I 2028 - Trim. IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil
4.1.4.	Dezvoltarea unor mecanisme de finanțare dedicate operatorilor din sectoarele culturale și creative pentru susținerea start-up-	Minim 2 mecanisme de finanțare distincte, dezvoltate și lansate; Minim 15 organizații, artiști,	1600,00	200,00	-	1400,00	8502	-	200,00	300,00	500,00	600,00	Trim IV 2028	MC	Organizații necomerciale de profil Sectorul privat și mediul de afaceri

	urilor, dezvoltarea competențelor antreprenoriale și de afaceri, participarea la târguri și alte evenimente internaționale	antreprenori culturali, susținuți, anual											Trim. I 2029 - Trim. IV 2030		
4.1.5.	Dezvoltarea și lansarea unui program de co-finanțare a proiectelor culturale, creative și de infrastructură care beneficiază de finanțare din surse externe în cadrul Fondului național al culturii	Program de co-finanțare, elaborat și aprobat; Minim 3 apeluri de proiecte, lansate, anual ; Minim 3 proiecte co-finanțate; Creșterea ratei aplicațiilor la fonduri externe pentru sectorul cultural, care obțin finanțare, raportată anual	2300,00	800,00	-	1500,00 0	8502	-	300,00	500,00	750,00	750,00	Trim. IV 2030	MC	Instituțiile subordonate ale MC Organizații necomerciale de profil Sectorul privat și mediul de afaceri
Obiectiv specific 4.2. Crearea și operaționalizarea până în 2030 a unui sistem integrat de monitorizare, evaluare și analiză a finanțărilor în domeniul culturii și patrimoniului cultural, fundamentat pe indicatori de performanță, criteriile de eficiență și mecanisme statistice de colectare și interpretare a datelor privind finanțarea, consumul și impactul economic al sectorului cultural, în parteneriat cu instituțiile relevante															
4.2.1.	Instituirea și operaționalizarea platformei integrate de gestionare a resurselor publice pentru cultură	Platformă electronică dezvoltată și operațională; Rata anuală de procesare integrală a cererilor de finanțare prin platformă, raportat la numărul total de cereri depuse	1300,00	-	-	1300,00	8502	-	1000,00	100,00	100,00	100,00	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC	Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil
4.2.2.	Îmbunătățirea și actualizarea indicatorilor statistici, inclusiv a Formulelor statistice pentru domeniul cultură și patrimoniul cultural	Minim 10 indicatori statistici actualizați, dezvoltați și aprobați Minim 5 de rapoarte/statistici	460,20	460,20	-	-	8502 8503 8510 1201	- 21,5	200,00 100,00 50,00 31,5	- 17,3	- 19,0	- 20,9	Trim. IV 2027	MC BNS	UNESCO Organizații necomerciale de profil

		oficiale actualizate și publicate.													
4.2.3.	Dezvoltarea capacităților personalului instituțiilor de cultură de colectare/raportare a datelor statistice	Minim 3 instruirii anuale, organizate și desfășurate; Minim 100 de persoane instruite anual.	700,00	700,00	-	-	8502 8503 8510	-	250,0 100,00 100,00	100,0 100,00 50,00	-	-	Trim. II 2027 - Trim. IV 2030	MC	APL
4.2.4.	Implementarea unui sistem național de colectare automată a datelor financiare și operaționale din instituțiile culturale	Sistem interoperabil implementat și operațional Minim 3500 instituții culturale integrate în sistem; Timp mediu de transmitere și prelucrare a datelor redus cu minimum 50%	1400,00	-	-	1400,00	8502	-	1000,00	100,00	150,00	150,00	Trim. III 2028 Trim. I 2029 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2030	MC	Instituțiile subordonate MC APL
4.2.5.	Crearea unui modul de raportare în timp real a consumului cultural și a participării publicului	Modul digital de raportare (asociat platformei integrate) dezvoltat și funcțional; Rata de colectare a ponderii participării publicului, monitorizată în timp real, %	200,00	200,00	-	-	8502	-	200,00	-	-	-	Trim. II 2027 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC	Instituțiile subordonate MC APL

Obiectiv specific 4.3. Promovarea unei distribuții echitabile a resurselor financiare în domeniul culturii și patrimoniului cultural, prin dezvoltarea și implementarea până în 2030 a mecanismelor de sprijin dedicate comunitățile rurale, minoritățile etnice și inițiativelor culturale locale pentru reducerea discrepanțelor teritoriale și creșterea accesului la finanțare

4.3.1.	Implementarea programelor de traduceri, editare a cărții și revistelor culturale	Minim 10 autori/scriitori/traducători promovați la nivel local, național și internațional, anual;	67000,00	38000,00	-	29000,00	8502	12000,00	13000,00	13000,00	14000,00	15000,00	Trim. II 2026 - Trim. IV 2030	MC	Societatea civilă Edituri naționale și internaționale cu atribuții editoriale
--------	--	---	----------	----------	---	----------	------	----------	----------	----------	----------	----------	----------------------------------	----	--

		Minim 3 reviste culturale susținute, anual; Minim 4 programe de lectură organizate și desfășurate, anual; Minim 80 de titluri și exemplare de carte editate													
4.3.2.	Implementarea programelor de dezvoltare culturală locală care promovează diversitatea și facilitează accesul minorităților naționale și grupurilor vulnerabile la inițiative și activități culturale.	Minim 20 de servicii și bunuri culturale, valorificate, anual; 10 organizații de cultură, finanțate, anual	16000,00	8500,00	-	7500,00	8502 Sursa APL	2000,00	3000,00	3500,00	3500,00	4000,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC APL	Societatea civilă
4.3.3.	Implementarea programului pentru organizațiile necomerciale în promovarea și realizarea proiectelor culturale, inclusiv a reprezentanților diasporei	Ponderea creațiilor contemporane și inițiativelor culturale promovate la nivel local, național și internațional; 70 de proiecte culturale, susținute financiar, anual	66000,00	37000,00	-	29000,000	8502	12000,00	12000,00	13000,00	14000,00	15000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Societatea civilă MAE BRD ID
4.3.4.	Acordarea indemnizațiilor unice pentru tinerii specialiști din domeniul culturii	Minim 10 beneficiari de indemnizații unice, anual	11575,00	5505,00	-	6070,00	9019 9032	500,00 1335,00	1000,00 1335,00	1000,00 1335,00	1200,00 1335,00	1200,00 1335,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Societatea civilă
OBIECTIV GENERAL 5. INTERNAȚIONALIZAREA CULTURII ȘI PATRIMONIULUI CULTURAL, PRIN COOPERARE ACTIVĂ ÎN REȚELE ȘI PROGRAME EUROPENE ȘI INTERNAȚIONALE, PRECUM ȘI PRIN VALORIFICAREA POTENȚIALULUI CREATIV AL DIASPOREI ȘI AL SCENEI CULTURALE LOCALE															
Obiectiv specific 5.1. Până în 2030 consolidarea prezenței internaționale a culturii și patrimoniului cultural național prin integrarea cel puțin 10 organizații culturale în rețele și programe europene și internaționale și prin realizarea anuală a minimum 5 proiecte de cooperare care valorifică potențialul creativ															
5.1.1.	Integrarea organizațiilor culturale în rețele și	5 co-parteneriate și coproducții lansate anual, la nivel internațional;	6700,00	1150,00	-	5550,00	8502 8503 8510 8810	200,00 - - -	900,00 200,00 200,00 50,00	1200,00 300,00 300,00 100,00	1400,00 500,00 400,00 150,00	1400,00 500,00 500,00 200,00	Trim III 2030	MC	MAE ID

	programe europene și internaționale	10 organizații culturale integrate în rețele și programe europene și internaționale.											Trim. II 2030	<p>Rețele culturale europene – EUNIC, ENCATC, ICOM, ICOMOS, Europa Nostra; Delegația UE în Republica Moldova</p> <p>ICR</p> <p>UNESCO</p> <p>Programe UE: <i>Creative Europe</i>, <i>Erasmus+</i>, <i>Horizon Europe</i></p> <p>Diaspora culturală</p> <p>Organizații necomerciale de profil</p>	
5.1.2.	Elaborarea dosarelor de nominalizare pentru înscrierea bunurilor/elementelor de patrimoniu cultural în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO și/sau în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității	Cel puțin 2 dosare elaborate - Vinăriile subterane ale Moldovei (Cricova și Mileștii Mici) și „Cucuteni-Trypillia”	11500,00 4600,00	- -	- -	11500,00 4600,00	S.A. „Combinatul de Vinuri Cricova” Î.S. „Combinatul de Vinuri de Calitate Mileștii Mici” 8503	3000,00	5000,00	2000,00	1000,00	500,00	Trim. IV 2030	<p>MC MAE Comisia Națională pentru APP S.A. „Combinatul de Vinuri Cricova” Î.S. „Combinatul de Vinuri de Calitate Mileștii Mici”</p>	<p>MM MAIA MIDR APL UNESCO ICOMOS Comunitățile locale și purtătorii tradițiilor</p> <p>Organizații necomerciale de profil</p> <p>Instituții academice</p> <p>Parteneri externi</p> <p>Sectorul privat</p>

5.1.3.	Promovarea și aderarea la Rutele Culturale Europene	<p>Numărul de acțiuni de promovare organizate și desfășurate;</p> <p>Numărul de participanți;</p> <p>Catalog național al rutelor culturale întocmit;</p> <p>Minim 3 Rute Culturale Europene, la care a aderat Republica Moldova până în 2030</p>	550,00	400,00	-	150,00	6602	200,00	200,00	50,00	50,00	50,00	Trim. IV 2030	MC ONT	IRCE		
													Trim. III 2028				
													Trim. IV 2030				
5.1.4.	Valorificarea oportunităților ce rezidă din calitatea de stat membru în diverse rețele și organizații culturale europene și internaționale	<p>10 participări anuale la conferințe și evenimente de profil;</p> <p>10 sesiuni de informare sectorială privind tendințele și prioritățile din domeniu.</p>	4000,00	200,00	-	3800,00	8502 8503	200,00 -	300,00 300,00	500,00 300,00	800,00 300,00	1000,00 300,00	Trim. IV 2030	MC	MAE Rețele și organizații culturale europene și internaționale		
													Trim. IV 2030				
5.1.5.	Sprrijinirea inițiativelor de promovare și punere în valoare a culturii și patrimoniului cultural la nivel internațional	<p>Minim 3 proiecte de asistență externă, susținute anual;</p> <p>Minim 15 materialeleși produse de vizibilitate (digitale, multimedia, editoriale) elaborate și</p>	11 200,00	-	-	11 200,00	8502 8503	- -	2 500,00 700,00	3 000,00 1000,00	3 000,00 1000,00	3 000,00 1000,00	Trim. IV 2030	MC	MAE ID BRD Rețele și organizații culturale europene și internaționale		
													Trim. IV 2029				

		<p>difuzate pe piețele internaționale;</p> <p>Minim 30 de evenimente de promovare a culturii și patrimoniului cultural (<i>campanii, participări la târguri internaționale de cultură și turism</i>) valorificate.</p> <p>Rata de implicare a diasporei în evenimente /activități culturale, %;</p> <p>Rata respondenților internaționali care evaluează pozitiv cultura și patrimoniul cultural al RM, măsurat anual prin sondaje de percepție, %</p>											Trim. IV 2029		
													Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030		
													Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030		
5.1.6.	Implementarea Programului „Europa Creativă”	<p>Biroul Europa Creativă, creat și operațional;</p> <p>Număr de sesiuni de instruire organizate pentru potențiali aplicanți;</p> <p>Numărul de beneficiari ai sesiunilor de instruire.</p>	4 387,48	4000,00	387,48	-	8502	2 387,48	2000,00	-	-	-	Trim. III 2026	MC Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii	Comisia Unii Europene
													Trim. I 2027		
													Trim. IV 2027		

5.1.7.	Desfășurarea și organizarea apelului de desemnare a „Capitalei Europene a Culturii” pentru anul 2033	Concurs organizat și desfășurat; Număr de aplicații depuse.	200,00	200,00	-	-	8502	200,00	-	-	-	-	Trim. II 2026 Trim. III 2026	MC	APL
5.1.8.	Modificarea Codului serviciilor media audiovizuale nr. 174/2018 în vederea alinierii depline la acquis-ul UE (Directiva 2010/13/UE) și aderării la Componenta MEDIA a Programului Europa Creativă	Lege adoptată	207,9	207,9	-	-	8502	207,09	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	CA
Obiectiv specific 5.2. Dezvoltarea diplomației culturale prin stabilirea a cel puțin 15 parteneriate active cu institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații internaționale, precum și prin organizarea anuală a minimum 20 de acțiuni de promovare a culturii naționale peste hotare															
5.2.1.	Instituirea și consolidarea parteneriatelor de cooperare culturală cu entități internaționale relevante (<i>institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații internaționale</i>), precum și cu oameni de creație din diaspora (artiști plastici, muzicieni, scriitori, actori, meșteri populari)	15 parteneriate cu institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații internaționale, stabilite; Minim 10 inițiative culturale, implementate; Minim 50 de activități de promovare în Republica Moldova a oamenilor de creație din diasporă(expoziții, lansări de carte, proiecții de film, ș.a.), organizate anual	2400,00	-	-	2 400,00	8502	-	300,00	500,00	800,00	800,00	Trim. IV 2030 Trim. IV 2029 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	MAE ID BRD Parteneri de dezvoltare; Diaspora culturală

5.2.2.	Elaborarea, aprobarea și implementarea anuală a unui program de acțiuni de promovare a culturii și valorilor naționale peste hotare, prin intermediul diplomației culturale, în vederea creșterii vizibilității culturale a Republicii Moldova	20 de expoziții, festivaluri, târguri de carte, turnee, rezidențe artistice și evenimente tematice, organizate și desfășurate anual; Minim 20 de artiști promovați anual; Minim 100 de participanți anual	46000,00	18000,00	-	28000,00	8502	6000,00	7000,00	9000,00	11000,00	13000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	MAE Misiunile diplomatice ale RM ID BRD Parteneri de dezvoltare; Diaspora culturală
5.2.3.	Organizarea și desfășurarea anuală la nivel internațional a Programului „Săptămâna Culturală a Republicii Moldova”	Numărul de țări în care are loc programul; Gradul de vizibilitate media internațională a RM, % Numărul de parteneriate culturale internaționale, implicate; Minim 20 de activități organizate și desfășurate anual	7500,00	-	-	7500,00	8502	-	1000,00	1500,00	2000,00	3000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	MAE ID Misiunile diplomatice ale RM BRD Parteneri externi Diaspora culturală
Obiectiv specific 5.3. Până în 2030, sprijinirea a cel puțin 50 de artiști și creatori și minim 10 organizații culturale în procesele de dezvoltare profesională și internaționalizare prin finanțarea programelor de mobilitate, precum și participarea la evenimente culturale internaționale majore (expoziții, bienale, târguri) în scopul creșterii vizibilității și competitivității culturii naționale pe plan internațional															
5.3.1.	Susținerea și implementarea inițiativelor/programelor de mobilitate	Ponderea creațiilor contemporane promovate la nivel internațional, %	4 500,00	500,00	-	4000,00	8502	500,00	800,00	1000,00	1000,00	1200,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	MAE ID Parteneri de dezvoltare

	artistică și profesională pentru artiști, creatori și organizații culturale destinate susținerii dezvoltării profesionale și internaționalizării sectorului cultural	10 programe, rezidențe și mobilități profesionale, schimburi culturale, finanțate și implementate. 50 de artiști și creatori, inclusiv 10 organizații culturale, promovați și susținuți financiar; Numărul participărilor la evenimente culturale internaționale (expoziții, bienale, târguri, festivaluri), realizate.											Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030		Diaspora culturală
5.3.2.	Dezvoltarea unui program de mentorat și dezvoltare profesională pentru internaționalizarea artiștilor (management cultural, branding personal, fundraising, networking și export cultural)	Rata de creștere a vizibilității internaționale a participanților; Minim 10 artiști și profesioniști culturali participanți la program	7 000,00	-	-	7 000,00	8502	-	2 000,00	2 500,00	2 500,00	-	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Parteneri de dezvoltare
5.3.3.	Crearea unei platforme digitale de promovare internațională a artiștilor și organizațiilor culturale	Rata de creștere a vizibilității internaționale a participanților	6 000,00	-	-	6 000,00	8502	-	2 000,00	2 000,00	2 000,00	-	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	

LISTA DE ACRONIME

AGE	Agenția de Guvernare Electronică
AIM	Agenția de Inspectare a Monumentelor
ANA	Agenția Națională Arheologică
APL	Administrația Publică Locală
APP	Agenția Proprietății Publice
ARI	Agenția Relații Interetnice
BNS	Biroul Național de Statistică
BRD	Biroul Relații cu Diaspora
CNC	Centrul Național al Cinematografiei
CNCT	Centrul Național de Cultură Tradițională
CS	Cancelaria de Stat
ENCTAC	European Network on Cultural Management and Policy (Rețeaua Europeană pentru Management Cultural și Politici Culturale)
EUNIC	European Union National Institutes for Culture (Institutele Naționale pentru Cultură ale Uniunii Europene)
GAL	Grupuri de acțiune locală
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites (Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor)
ICR	Institutul Cultural Român
ID	Institutul Diplomatic al MAE
IGSU	Inspectoratul General pentru Situații de Urgență a MAI
INST	Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică

IPC	Institutul Patrimoniului Cultural
MA	Ministerul Apărării
MAE	Ministerul Afacerilor Externe
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MAIA	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
MC	Ministerul Culturii
MDED	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MF	Ministerul Finanțelor
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
MJ	Ministerul Justiției
MM	Ministerul Mediului
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
ONG	Organizații Non Guvernamentale
ONT	Oficiul Național al Turismului
SECBCM	Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile
SV	Serviciul Vamal
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură)
USM	Universitatea de Stat din Moldova
UTM	Universitatea Tehnică a Moldovei

NOTA DE FUNDAMENTARE
la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea proiectului actului normativ

Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 este elaborat de Ministerul Culturii în colaborare cu Biroul Regional UNESCO pentru Știință și Cultură în Europa, cu finanțare din partea Uniunii Europene.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ

2.1. Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ

La nivel internațional, cultura și patrimoniul cultural sunt recunoscute ca resurse esențiale pentru consolidarea identității, coeziunii sociale și promovarea dezvoltării durabile. Integrarea acestora în politicile de planificare strategică, atât ca domeniu distinct, cât și ca dimensiune transversală în educație, turism, economie sau mediu, evidențiază necesitatea consolidării cadrului strategic și instituțional în Republica Moldova. În acest context, se impune redefinirea rolului culturii și valorificarea eficientă a patrimoniului cultural, în condițiile unui potențial semnificativ, dar insuficient dezvoltat, din cauza unei abordări sistemice limitate și a sprijinului instituțional redus.

Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (în continuare – *Program*) a fost elaborat în conformitate cu direcțiile prioritare stabilite în Programul de activitate al Guvernului „UE, PACE, DEZVOLTARE”¹ și urmărește consolidarea rolului culturii ca factor de coeziune socială, educație civică și dezvoltare durabilă, prin implementarea unei politici publice incluzive și realizarea de investiții susținute în domeniu.

La baza obiectivelor trasate în Program, sunt prevederile Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, care recunoaște necesitatea intrării culturii în „mase”, inclusiv în mediul rural și în regiunile periferice ale țării. În acest context, Programul va contribui în mod direct la implementarea OG 4 „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală” (OS 4.1.; OS 4.2. și OS 4.3.)

Programul a fost elaborat în vederea asigurării continuității procesului de planificare strategică pe termen mediu și a implementării coerente a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 623/2025². Programul reprezintă prima etapă de implementare a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035 (în continuare – *SNCP 2035*), fiind conceput ca un

¹ https://docs.google.com/document/d/1G8S7tly7YMdz1vA67ZKSvHmsjg6_Ys8T/edit?rtopf=true&sd=true&tab=t.0

² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151214&lang=ro

instrument operațional care transpune în practică direcțiile și obiectivele strategice la nivel național.

Fundamentarea Programului are la bază analiza lecțiilor învățate din politicile culturale anterioare, standardele internaționale relevante, inclusiv cele prevăzute de *acquis-ul* Uniunii Europene, precum și bunele practici aplicate în domeniu, în scopul răspunderii adecvate la necesitățile actuale ale sectorului culturii și patrimoniului cultural.

În contextul statutului Republicii Moldova de stat candidat de aderare la Uniunea Europeană, necesitatea elaborării Programului derivă din angajamentele asumate în Programul Național de Aderare al Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026-2029 (Clusterul 3. Competitivitate și creștere incluzivă, Capitolul 26. Educație și cultură, Anexa A, acțiunea nr. 27), aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 818/2025.

În vederea implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană, Programul reflectă angajamentele asumate conform prevederilor Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat prin Legea nr. 112/2014 (Capitolul 25. Cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media și Capitolul 19. Turism), precum și prevederile Agendei de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2021 -2027 (Capitolul 21. Cultură, politică audiovizuală și mass-media și Capitolul 17. Turism).

Prioritățile stabilite în Program sunt corelate cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (în continuare – *ODD*) din Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, contribuind la atingerea ODD 4: Educație de calitate; ODD 5: Egalitatea de gen; ODD 8: Muncă decentă și creștere economică; ODD 9: Industrie, inovație și infrastructură, ODD 11: Orașe și comunități durabile; ODD 12: Consum și producție responsabile; ODD 13: Acțiune asupra climei; ODD 16: Pace, justiție și instituții puternice; ODD 17: Parteneriate pentru obiective.

Totodată, Programul se aliniază cu angajamentele asumate de Republica Moldova la convențiile internaționale și europene în domeniul culturii și patrimoniului cultural, precum Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Paris, 2005), Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (Paris, 2003), Convenția privind protecția patrimoniul mondial, cultural și natural (Paris, 1972), Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale (Paris, 1970), Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei (Granada, 1985), Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic de la Valletta (La Valletta, 1992), Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (Faro, 2005).

2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative

În ultimii ani, sectorul culturii și patrimoniului cultural din Republica Moldova a fost afectat de crize sanitare, economice și geopolitice, care au perturbat activitățile culturale, au limitat accesul la patrimoniu cultural și au accentuat vulnerabilitățile instituțiilor publice și independente. Implicarea sectorului în sprijinirea refugiaților și consolidarea coeziunii

sociale a evidențiat rolul strategic al culturii, dar și nevoia de modernizare: infrastructură și echipamente adecvate, digitalizare, mecanisme financiare și politici culturale coerente pentru a crește reziliența și a susține dezvoltarea durabilă și incluziunea socială.

Infrastructura insuficient dezvoltată și slab modernizată

Sectorul culturii și patrimoniului cultural din Republica Moldova se confruntă cu deficiențe structurale semnificative ale infrastructurii, care afectează funcționarea eficientă a instituțiilor culturale și limitează accesul populației la servicii culturale de calitate. Deși la nivel național există o rețea relativ extinsă de instituții culturale, o parte considerabilă a acestora funcționează în clădiri învechite, construite preponderent în perioada sovietică și nereabilitate capital în ultimele decenii, caracterizate prin dotări tehnice insuficiente, eficiență energetică redusă și costuri ridicate de întreținere. Situația este reflectată de faptul că, din totalul de 1183 de case de cultură funcționale, 365 necesită reparații capitale, iar 43 se află în stare avariată. De asemenea, dintre cele 286 de clădiri muzeale, peste o treime necesită intervenții majore, iar aproximativ 30% sunt într-o stare tehnică precară. Totodată, se constată o diminuare a rețelei de biblioteci, de la 1326 în anul 2019, la 1285 în anul 2024, în timp ce infrastructura teatrală, concertistică și cinematografică a rămas practic neschimbată - 17 teatre și 5 organizații concertistice la nivel național. Aceste constrângeri afectează în mod disproporționat mediul rural, unde capacitatea financiară a autorităților publice locale este limitată. Ca urmare, se evidențiază dezechilibre teritoriale și limitarea accesului grupurilor vulnerabile la cultură, menținerea nivelului scăzut de digitalizare, precum și reducerea participării culturale și a coeziunii sociale.

Protejarea și valorificarea insuficientă a patrimoniului cultural

Patrimoniul cultural material și imaterial al Republicii Moldova se află sub risc de degradare și pierdere a valorii sale. Cauzele principale includ protejarea și valorificarea insuficiente, capacitatea instituțională limitată și fragmentarea instrumentelor de inventariere, monitorizare și intervenție. Nivelul de digitalizare este redus, iar registrele existente nu sunt interoperabile.

Statul administrează aproximativ 1800 de monumente de arhitectură și istorie și peste 1,6 milioane de bunuri culturale în colecțiile muzeale, dintre care, o parte semnificativă este deteriorată sau depozitată necorespunzător. Distribuția acestora este inegală, peste jumătate fiind concentrate în mun. Chișinău, capacitatea operațională a instituțiilor responsabile este insuficientă, iar sistemele de evidență sunt depășite.

Caracterul depășit al documentațiilor de urbanism, precum și insuficienta delimitare și evidență oficială a monumentelor istorice și a zonelor lor de protecție favorizează intervențiile neautorizate, demolările și construcțiile neconforme, afectând integritatea zonelor istorice, identitatea urbană și memoria colectivă. Patrimoniul cultural mobil rămâne vulnerabil din cauza spațiilor și dotărilor tehnice inadecvate, iar digitalizarea progresează lent și fragmentar, limitând accesul publicului la resursele digitale.

Vizibilitatea patrimoniului cultural la nivel național și internațional este redusă, iar potențialul său educațional, turistic și economic este insuficient valorificat. Riscurile sunt amplificate de factori naturali, antropici, schimbările climatice, precum și contextul regional instabil. În lipsa unor măsuri sistematice de conservare, monitorizare, digitalizare și

valorificare integrată, patrimoniul cultural riscă degradarea ireversibilă, cu consecințe economice, turistice și sociale semnificative.

Insuficiența resurselor umane de specialitate, în special în mediul rural

Sectorul culturii și patrimoniului cultural se confruntă cu un deficit structural de resurse umane calificate, accentuat în mediul rural. Principalele cauze includ salarizarea necompetitivă, vulnerabilitatea socială a profesiilor culturale, îmbătrânirea personalului și atractivitatea redusă pentru tineri. Deși numărul angajaților a crescut în ultimii ani, nivelul de remunerare rămâne printre cele mai scăzute din economie, iar creșterile salariale nu au ținut pasul cu media națională, favorizând migrația specialiștilor către alte domenii sau în afara țării.

Formarea profesională continuă rămâne insuficientă ca acoperire și intensitate, iar distribuția teritorială a specialiștilor este dezechilibrată, cu o concentrare majoră în mun. Chișinău și deficit cronic în instituțiile culturale regionale și rurale. Deficitul de resurse umane reprezintă o problemă majoră în domeniile conservării și restaurării, muzeografiei/muzeologiei, arheologiei și documentării patrimoniului cultural imaterial, unde numărul specialiștilor este limitat, iar îmbătrânirea personalului existent accentuează vulnerabilitățile sistemului.

Aceste constrângeri limitează capacitatea instituțiilor culturale de a gestiona proiecte complexe, de a atrage finanțări externe și de a adopta practici moderne de management, digitalizare și valorificare a patrimoniului cultural. În consecință, accesul echitabil al populației la servicii culturale și protecția durabilă a patrimoniului cultural național sunt afectate, ceea ce impune implementarea unor politici integrate de recrutare și retenție (inclusiv prin stimulente salariale), formare profesională continuă și mentorat, trasee de carieră și mecanisme de mobilitate, precum și echilibrarea teritorială a resurselor umane, corelate cu îmbunătățirea condițiilor de muncă și consolidarea capacității instituționale la nivel regional.

Subfinanțarea culturii și mecanisme participative slab dezvoltate

Sectorul culturii și patrimoniului cultural din Republica Moldova se confruntă cu o subfinanțare cronică și mecanisme participative insuficient dezvoltate, ceea ce limitează accesul echitabil la cultură și capacitatea de dezvoltare durabilă a sectorului. Deși cheltuielile publice pentru servicii culturale au crescut nominal de la 202,6 milioane lei în 2015, la 546,2 milioane lei în 2024, ponderea lor în totalul cheltuielilor publice rămâne redusă – doar 0,7% în 2024 și sub 1% în 2025? din PIB, nivel inferior mediei europene și recomandărilor internaționale.

Veniturile proprii ale instituțiilor culturale au crescut modest, iar majorarea bugetelor locale nu a redus disparitățile teritoriale și nu a asigurat acces echitabil la servicii culturale, în special pentru copii, tinerii din mediul rural, minorități și persoane cu dizabilități. Finanțarea insuficientă afectează direct protecția patrimoniului cultural și dezvoltarea industriilor creative, inclusiv sectorul cinematografic, unde resursele nu permit susținerea constantă a producțiilor competitive, în pofida creșterii numărului de proiecte și coproducții.

Lipsa mecanismelor de finanțare mixtă, a stimulentei fiscale, a parteneriatelor public-private și a instrumentelor eficiente de cofinanțare pentru proiecte externe, precum și

absența planificării multianuale, determină investiții fragmentate, descurajează implicarea sectorului privat și limitează capacitatea instituțiilor culturale de a accesa programe europene și internaționale. În consecință, coeziunea socială și eficiența pe termen lung a politicilor culturale sunt afectate profund.

Subreprezentarea sectorului cultural independent

Sectorul cultural independent din Republica Moldova, format din organizații non-profit, spații autogestionate și artiști independenți, contribuie semnificativ la diversitatea expresiilor artistice, inovare și incluziune socială. Cu toate acestea, sectorul rămâne insuficient integrat și subreprezentat în politicile publice.

Principalele provocări includ lipsa unui cadru juridic și fiscal adaptat, finanțarea precară și fragmentată, accesul limitat la infrastructură și capacitățile organizaționale reduse ale actorilor independenți. Majoritatea funcționează fără resurse pentru planificare strategică pe termen lung. Cooperarea redusă cu instituțiile publice și lipsa spațiilor adecvate accentuează centralizarea activităților culturale în mun. Chișinău și limitarea accesului comunităților din teritoriu.

Subreprezentarea sectorului independent afectează diversitatea culturală, oportunitățile de inovare și participarea publicului, determinând precaritatea economică a artiștilor și favorizarea migrării talentelor.

Participare și consum cultural redus

Participarea și consumul cultural în Republica Moldova rămân reduse și inegale, influențate de factori geografici, socio-economici și educaționali, ceea ce limitează accesul și implicarea cetățenilor în viața culturală. Distribuția inegală a serviciilor culturale, infrastructura precară, mobilitatea redusă, lipsa programelor adaptate și promovarea insuficientă afectează în special populația din mediul rural, precum vârstnicii, minoritățile etnice, copiii și tinerii din medii defavorizate.

Datele oficiale indică o creștere a vizitelor la muzee, la 1000 de locuitori - de la 114 de vizite în 2020, la 289 de vizite în 2023. Cu toate acestea, acest nivel rămâne de aproximativ trei ori mai mic decât media Uniunii Europene, estimată la 1000–1200 de vizite la 1000 de locuitori. Deși se observă o creștere a participării culturale, nivelul rămâne sub potențial, iar instrumentele de stimulare, precum „Voucherul Cultural”, sunt insuficient utilizate în raport cu numărul beneficiarilor eligibili.

Digitalizarea culturii și educația media oferă oportunități de extindere a accesului, însă ritmul lent al transformării digitale, infrastructura precară și barierele socio-economice limitează impactul acestora. În lipsa unor politici coerente bazate pe date, a sprijinului financiar adecvat și a mecanismelor eficiente de coordonare între instituții, inegalitățile de participare culturală vor continua să se accentueze, patrimoniul cultural va rămâne subutilizat, iar potențialul cultural, social și economic al comunităților va fi insuficient valorificat, afectând incluziunea, coeziunea socială și dezvoltarea durabilă.

Diplomația culturală insuficient valorificată

Diplomația culturală a Republicii Moldova este insuficient valorificată, fiind tratată, istoric, ca o componentă secundară a politicilor publice, în absența unei strategii unitare, a unei finanțări stabile, a atașajilor culturali dedicați și a unor mecanisme instituționale specifice. Această situație limitează vizibilitatea internațională a culturii naționale, promovarea identității culturale și implicarea coordonată a diasporei, care reprezintă aproximativ o treime din populație.

În ultimii ani, instituțiile culturale au participat punctual la turnee, festivaluri și expoziții internaționale, cu toate acestea, inițiativa respective au rămas izolate și lipsite de un impact strategic durabil.

Absența unui cadru strategic coerent și a mecanismelor de coordonare conduce la valorificarea insuficientă a potențialului diasporei și accentuează inegalitățile de acces la mobilități și proiecte internaționale. Integrarea limitată în rețelele culturale europene reduce accesul instituțiilor la finanțări, expertiză și programe de formare, iar Republica Moldova participă frecvent doar în calitate de beneficiar sau invitat, nu și ca actor cu rol decizional.

Capacitatea administrativă redusă, resursele umane limitate și competențele insuficient dezvoltate în domenii precum managementul strategic, atragerea fondurilor externe și monitorizarea rezultatelor, precum și lipsa unui sistem coerent de evaluare, afectează eficiența politicilor publice și subliniază necesitatea consolidării diplomației culturale prin strategii coerente și mecanisme instituționale durabile.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Programul stabilește un cadru coerent de intervenții pentru perioada 2026–2030, orientat spre consolidarea rolului culturii în dezvoltarea durabilă a societății, protejarea patrimoniului cultural și creșterea competitivității sectorului cultural la nivel național și internațional. Programul este structurat pe cinci obiective generale, fiecare fiind operaționalizat prin obiective specifice, indicatori de rezultat măsurabili și ținte clare până în anul 2030.

OG 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale în conformitate cu standardele europene.

Măsuri de intervenție:

- dezvoltarea și unificarea cadrului instituțional, normativ și financiar care să asigure acces egal la bunuri și servicii culturale;
- modernizarea infrastructurii culturale (case de cultură, biblioteci, muzee, școli de artă), cu accent pe mediul rural și comunitățile vulnerabile;
- stimularea participării culturale active prin inițiative civice, voluntariat și implicarea comunităților locale;
- extinderea accesului la cultură prin digitalizare, platforme culturale online și instrumente digitale inovatoare.

Implementarea acestor măsuri va conduce la creșterea ponderii instituțiilor culturale care aplică proceduri standardizate (de la 28% la 43%), dublarea numărului de instituții modernizate și creșterea semnificativă a populației cu acces echitabil la servicii culturale.

OG 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor.

Măsuri de intervenție:

- *alinirea legislației naționale la standardele Uniunii Europene, UNESCO și Consiliului Europei;*
- *consolidarea și reorganizarea instituțiilor și structurilor consultative din domeniul patrimoniului cultural;*
- *inventarierea, documentarea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie;*
- *restaurarea și valorificarea integrată a monumentelor prin reutilizare adaptivă și includerea acestora în circuite turistice și educaționale.*

Ca rezultat, se preconizează creșterea eficienței și predictibilității regimului de protecție a patrimoniului cultural național, reducerea intervențiilor neconforme și a pierderilor de valoare patrimonială, sporirea rezilienței la riscuri, precum și îmbunătățirea accesului publicului și a valorificării sociale, educaționale și turistice a patrimoniului cultural.

OG 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural.

Măsuri de intervenție:

- *modernizarea programelor de studii universitare și postuniversitare dedicate culturii și patrimoniului cultural;*
- *crearea unui sistem național de formare, certificare și perfecționare profesională continuă;*
- *susținerea mobilităților profesionale, rezidențelor artistice și schimburilor academice;*
- *promovarea cercetării și inovării prin proiecte interdisciplinare ce utilizează tehnologii digitale avansate (3D, AR/VR, materiale sustenabile).*

Intervențiile propuse vor consolida capitalul uman și atractivitatea domeniului, vor stimula cercetarea și inovarea, accelerarea digitalizării sectorului, prin dezvoltarea competențelor și integrarea tehnologiilor avansate în procesele educaționale, creative și de valorificare a patrimoniului cultural.

OG 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național.

Măsuri de intervenție:

- *diversificarea surselor de finanțare prin parteneriate public–private, mecanisme de cofinanțare și atragerea fondurilor externe;*
- *dezvoltarea unui sistem integrat de monitorizare și evaluare a finanțărilor culturale, bazat pe indicatori de performanță;*
- *asigurarea unei distribuții echitabile a resurselor financiare, cu accent pe mediul rural, minorități etnice și inițiative culturale locale.*

În context, se estimează creșterea ponderii finanțărilor destinate acestor categorii până la minimum 30% din bugetul cultural național.

OG 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale.

Măsuri de intervenție:

- integrarea organizațiilor culturale în rețele și programe europene și internaționale;
- dezvoltarea diplomației culturale prin parteneriate cu institute culturale străine, misiuni diplomatice și diaspora;
- sprijinirea mobilității internaționale a artiștilor și organizațiilor culturale și participarea la evenimente culturale majore.

Implementarea acestor măsuri va genera creșterea numărului de parteneriate internaționale, acțiuni culturale peste hotare și participări la târguri, festivaluri și expoziții internaționale.

Astfel, **elemente de noutate** ale Programului vizează:

- instituirea unui **cadru unitar de implementare**, bazat pe indicatori măsurabili până în 2030;
- integrarea **accesului echitabil la cultură** ca element transversal al intervențiilor propuse;
- **digitalizarea culturii și patrimoniului cultural** ca instrument strategic de acces, educație și promovare;
- corelarea culturii cu **dezvoltarea durabilă, turismul cultural și economia creativă**;
- instituirea unui **sistem unitar de monitorizare și evaluare a finanțărilor culturale**;
- consolidarea și extinderea **dimensiunii internaționale a culturii naționale**, inclusiv prin valorificarea potențialului creativ al diasporei.

3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

A fost analizată opțiunea „a nu face nimic”. Aceasta ar perpetua însă provocările existente. Neimplicarea statului în modernizarea infrastructurii culturale și în protejarea patrimoniului cultural ar accelera degradarea instituțiilor și obiectivelor de patrimoniu, reducând capacitatea acestora de a oferi servicii culturale moderne și accesibile. Patrimoniul cultural material ar continua să se deterioreze, generând pierderi ireversibile, costuri mai mari de restaurare și vulnerabilitate crescută la furt, trafic ilicit și degradare.

În absența intervențiilor necesare, decalajele față de standardele europene privind protecția și conservarea patrimoniului cultural, precum și accesul echitabil la cultură, se vor accentua, cu efecte negative asupra atractivității localităților, participării culturale, coeziunii sociale și dezvoltării durabile.

Sectorul cultural ar rămâne slab susținut: lipsa finanțării echitabile, a mecanismelor de sprijin pentru artiști și organizații independente și a investițiilor în digitalizare ar diminua inovarea, ar limita integrarea tinerilor specialiști și ar accentua disparitățile regionale și sociale. Participarea culturală a grupurilor vulnerabile, precum tinerii, persoanele vârstnice, minoritățile și comunitățile rurale, ar fi restricționată, iar subreprezentarea sectorului independent ar persista.

Pe plan internațional, menținerea *status quo*-ului ar reduce vizibilitatea și influența culturală a Republicii Moldova, ar limita implicarea diasporei și integrarea în rețele europene și globale, menținând cultura și patrimoniul cultural insuficient valorificate și expunându-le riscului de erodare a identității culturale și a potențialului socio-economic.

Lipsa unui program de implementare a SNCP 2035 ar diminua, de asemenea, încrederea partenerilor internaționali și a Uniunii Europene, în condițiile în care, elaborarea Programului se bazează pe recomandările Comisiei Europene formulate

În Rapoartele de extindere din 2024 și 2025, iar măsurile propuse sunt corelate cu prioritățile *acquis*-ului european.

4. Analiza impactului de reglementare

4.1. Impactul asupra sectorului public

Implementarea Programului va genera transformări structurale în modul în care cultura și patrimoniul cultural sunt gestionate la nivel public. Extinderea accesului fizic și digital la bunuri și servicii culturale, modernizarea infrastructurii și dezvoltarea ofertei culturale locale și naționale vor consolida rolul culturii ca serviciu public real, inclusiv pentru grupurile vulnerabile și comunitățile izolate. Realizarea activităților propuse va contribui la creșterea capacității instituționale și la profesionalizarea personalului din sectorul cultural, stimulând participarea comunitară, coeziunea socială și responsabilitatea decizională, precum și transparența și eficiența alocării resurselor publice. Ca urmare, măsurile întreprinse vor contribui la dezvoltarea durabilă și la coeziunea socială.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Programul implică un impact financiar semnificativ asupra bugetului public național, precum și necesitatea mobilizării resurselor externe pentru implementarea măsurilor strategice în domeniul culturii și patrimoniului cultural pentru perioada 2026–2030. Costul total estimat al Programului se ridică la **1.854.438,68 mii lei**.

Din costul total, **484.665,81 mii lei** vor fi acoperiți din bugetul de stat aprobat pentru anul 2026, precum și din contul resurselor financiare planificate în CBTM 2026-2028 pentru modernizarea infrastructurii culturale, restaurarea patrimoniului cultural, dezvoltarea capitalului uman, consolidarea sistemului de finanțare și promovarea internațională a culturii naționale. Totodată, suma de **180.500,00 mii lei** urmează a fi alocată pentru investițiile capitale aferente NIP, incluse în Planul de creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025–2027, în vederea reconstrucției edificiului Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”. Subsidiar pentru realizarea integrală a acțiunii este necesară suma de **150.000,00 mii lei**, care la moment este neacoperită.

Costurile acoperite din asistență externă constituie **144.387,48 mii lei**, din care **387,48 mii lei** reprezintă alocări aferente anului 2026 din asistența externă acordată de Comisia Europeană pentru asigurarea funcționalității Biroului Europa Creativă, iar **144.000,00 mii lei** reprezintă alocări pentru perioada 2027–2029 din partea Guvernului României pentru reconstrucția Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”.

În prezent, costurile neacoperite ale Programului, estimate la **1.225.385,39 mii lei**, includ investiții majore în digitalizarea patrimoniului și a accesului la cultură, extinderea infrastructurii în mediul rural și comunitățile vulnerabile, mobilitățile internaționale ale artiștilor și organizațiilor culturale, proiectele inovative de cercetare și formare profesională, precum și intervențiile necesare pentru alinierea completă la standardele și programele europene.

Estimarea costurilor implementării Programului pe ani (mii lei)

An	Cost total	Buget de stat	Asistență externă	Cost neacoperit
2026	158.691,88	154.877,11	387,48	3.427,29
2027	336.819,50	152.386,50	24.000,00	160.433,00
2028	404.497,40	126.612,30	40.000,00	237.885,10
2029	470.684,00	25.359,00	80.000,00	365.325,00
2030	483.745,00	25.430,90	-	458.315,00

Estimările de cost aferente perioadei 2026–2027 indică existența unei finanțări sustenabile pentru implementarea inițială a Programului. Evaluarea intermediară a Programului, planificată pentru sem. I, 2028, va analiza progresul implementării, eficiența măsurilor și utilizarea resurselor financiare. Rezultatele evaluării vor constitui baza pentru ajustarea planului de acțiuni și a costurilor neacoperite, în vederea asigurării eficienței și relevanței intervențiilor.

Alocarea mijloacelor financiare din bugetul de stat se va realiza anual, în funcție de prioritățile stabilite în procesul bugetar și de nivelul de implementare a Programului. Costurile neacoperite vor fi utilizate strategic pentru atragerea fondurilor naționale și externe, inclusiv prin integrarea în mecanisme europene de finanțare, ținând cont de evoluția economică și bugetară, precum și de oportunitățile de finanțare internațională. Cheltuielile neacoperite vor fi finanțate prin suplimentarea bugetului național și prin atragerea de fonduri externe și europene, în vederea respectării angajamentelor asumate de Republica Moldova față de Uniunea Europeană și alte organisme internaționale, în contextul statutului de țară candidată la aderarea la UE.

În contextul participării Republicii Moldova la Programul Uniunii Europene „Europa Creativă”, începând cu 1 ianuarie 2026, o parte din costurile neacoperite vor putea fi acoperite din surse externe nerambursabile, cu prioritate pentru integrarea organizațiilor culturale în rețele și programe europene și internaționale, dezvoltarea platformei integrate de gestionare a fondurilor publice destinate culturii și implementarea mecanismelor de subvenționare pentru instituțiile teatral-concertistice.

4.3. Impactul asupra sectorului privat

Măsurile de intervenție ale Programului vor stimula investițiile private și dezvoltarea industriilor creative, inclusiv producția audiovizuală, cultura scrisă și turismul cultural,

creând noi locuri de muncă și surse de venit pentru comunități. Accesul echitabil la infrastructura culturală și servicii digitale va facilita implicarea organizațiilor și inițiativelor culturale independente, va dezvolta piețele locale și internaționale pentru produse culturale și va consolida parteneriatele public-private. Prin internaționalizarea culturii și promovarea patrimoniului cultural în circuite educaționale și turistice, Programul va atrage finanțări externe, va crește vizibilitatea internațională și competitivitatea economică a sectorului cultural.

4.4. Impactul social

Implementarea Programului va avea un impact social considerabil și durabil, prin extinderea accesului fizic și digital la bunuri și servicii culturale și prin adaptarea acestora pentru grupurile vulnerabile, inclusiv copii și tineri, persoane în etate, minorități etnice, persoane cu dizabilități, precum și comunități din mediul rural și zone izolate. Cultura va deveni un instrument de incluziune socială, coeziune comunitară și prevenire a marginalizării, stimulând participarea activă a cetățenilor și sentimentul de apartenență. Modernizarea infrastructurii culturale și dezvoltarea programelor educative și artistice vor contribui la creșterea calității vieții, reducerea izolării culturale și promovarea dialogului intercultural. Totodată, consolidarea patrimoniului cultural și integrarea acestuia în viața comunităților va fortifica identitatea locală și națională, transformând cultura într-un vector de reziliență socială și dezvoltare durabilă.

4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal

Nu este aplicabil

4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen

Programul va contribui la reducerea dezechilibrelor de gen prin promovarea accesului echitabil la funcții de conducere, resurse și oportunități profesionale pentru femei în sectorul cultural. Consolidarea cadrului normativ, investițiile în formare profesională, mobilitate și digitalizare, precum și susținerea carierelor emergente vor crește recunoașterea socială a muncii culturale și atractivitatea domeniului pentru tineri și femei. Subsidiar, Programul va promova diversitatea leadershipului cultural și incluziunea socială, asigurând participarea echitabilă a tuturor grupurilor în dezvoltarea și guvernarea sectorului cultural.

4.5. Impactul asupra mediului

Prin intervențiile asupra patrimoniului cultural imobil, realizate în conformitate cu legislația națională, standardele europene și bunele practici internaționale, Programul sprijină protecția și valorificarea mediului construit, generând efecte pozitive indirecte asupra calității vieții și a sustenabilității. De asemenea, implementarea Programului va contribui la reducerea vulnerabilității patrimoniului cultural în fața riscurilor și situațiilor de urgență, în concordanță cu ODD, prin promovarea utilizării durabile a resurselor și reabilitarea clădirilor cu statut de monument.

Extinderea accesului fizic și digital la infrastructura culturală și integrarea principiilor de sustenabilitate vor sprijini participarea comunitară, incluziunea socială și eficiența

resurselor, în timp ce măsurile de monitorizare și consolidare instituțională vor preveni riscurile asociate gestionării inegale a patrimoniului și resurselor.

4.6. Alte impacturi și informații relevante

Nu este aplicabil.

5. Compatibilitatea proiectului actului normativ cu legislația UE

Proiectul nu are drept scop armonizarea legislației naționale cu legislația UE, dar implementarea Planului de acțiuni al Programului va permite accelerarea procesului de aliniere la standardele și practicile europene, în conformitate cu *acquis-ul* UE (soft law)³, inclusiv accesul la cultură, drepturile culturale, tranzițiile digitală și verde, precum și rolul social și economic al culturii. Totodată, direcțiile de intervenție vor contribui la fortificarea procesului de pregătire a Republicii Moldova pentru îndeplinirea criteriilor de aderare la UE (Capitolul 26. Educație și cultură), angajament asumat și în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026-2029, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 818/2025.

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ

În scopul respectării Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, anunțul privind inițierea procesului de elaborare a proiectului hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Programului a fost plasat atât pe site-ul web oficial al Ministerului Culturii, la secțiunea Transparență https://particip.gov.md/ro/document/stages/*/15467

Pentru asigurarea unui proces transparent, activ și participativ, au fost constituite și consultate 12 grupuri țintă (din sectoarele: artele spectacolului; arte vizuale; cinematografie; cultură scrisă; educație artistică; muzică; patrimoniu imaterial; patrimoniu imobil; patrimoniu mobil; politici culturale în teritoriu; sectorul cultural independent și neguvernamental; industriile creative), cât și reprezentanții platformelor consultative permanente sectoriale.

Totodată, în contextul definitivării elaborării proiectului Programului, acesta a fost consultat prealabil cu autoritățile și instituțiile publice responsabile și coresponsabile de implementarea Planului de acțiuni al Programului.

³ [Decizia Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale \(2006/515/CE\);](#)
[Rezoluția Consiliului privind Planul de lucru al UE pentru cultură 2023–2026 \(2022/C 466/01\);](#)
[Rezoluția Consiliului Uniunii Europene și a Reprezentanților Guvernelor Statelor Membre reuniți în cadrul Consiliului privind Dimensiunea Culturală a Dezvoltării Durabile 2019/C 410/01;](#)
[Concluziile Consiliului privind gestionarea riscurilor în domeniul patrimoniului cultural 2020/C 186/01;](#)
[Concluziile Consiliului privind egalitatea de gen în domeniul culturii;](#)
[Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative 2021/C 209/03;](#)
[Concluziile Consiliului privind cultura, arhitectura de înaltă calitate și mediul construit ca elemente-cheie ale inițiativei Noul Bauhaus european 2021/C 501/I/03;](#)
[Concluziile Consiliului privind consolidarea schimburilor interculturale prin mobilitatea artiștilor și a profesioniștilor din sectoarele culturale și creative, precum și prin multilingvism în era digitală 2022/C 160/07;](#)
[Concluziile Consiliului privind elaborarea unei strategii europene pentru ecosistemul industriilor culturale și creative 2022/C 160/06;](#)
[Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european;](#)
[Comunicarea comună către Parlamentul European și Consiliu. Către o strategie pentru relațiile culturale internaționale;](#)
[Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O nouă agendă europeană pentru cultură COM/2018/267;](#)
[Cadrele de acțiune europene pentru patrimoniu cultural;](#)
[Rezoluția Parlamentului European din 20 octombrie 2021 referitoare la situația artiștilor și la redresarea culturală în UE 2020/2261\(INI\);](#)
[Raportul Parlamentului European privind rolul culturii, educației, media și sportului în combaterea rasismului 2021/2057\(INI\);](#)
[Comunicarea Comisiei Orientări UE privind reluarea în siguranță a activităților în sectoarele culturale și creative – COVID-19 \(2021/C 262/0\)](#)
[Rezoluția Consiliului din 21 ianuarie 2002 privind rolul culturii în dezvoltarea Uniunii Europene \(2002/C 32/02\);](#)
[Raportul OMC „Statutul artiștilor și profesioniștilor culturali și creativi”, 2023.](#)

Proiectul Programului a fost supus avizării în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, precum și consultării publice, fiind plasat pe platforma particip.gov.md:

<https://particip.gov.md/ro/document/stages/anunt-privind-consultarea-publica-a-proiectului-hotararii-de-guvern-cu-privire-la-aprobarea-programului-de-implementare-pentru-anii-2026-2030-a-strategiei-nationale-pentru-cultura-si-patrimoniu-pentru-anii-2025-2035/15467>

Rezultatele procesului de avizare și consultare publică sunt incluse în Sinteza obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor).

7. Concluziile expertizelor

Proiectul Programului a fost supus expertizei juridice de către Ministerul Justiției.

În conformitate cu pct. 7 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2022, la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de planificare și a documentelor de politici publice care se aprobă prin hotărâri ale Guvernului, se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative. Totodată, art. 24 alin. (2) din Legea nr. 100/2017, stabilește expres că, la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de politici se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative.

Numerotarea proiectelor de documente de politici se realizează în conformitate cu regulile tehnicii legislative. În acest sens, la structurarea prevederilor Programului se vor avea în vedere dispozițiile art. 52 alin. (3) din Legea nr. 100/2017, care prevăd că, în scopul asigurării unei interpretări unitare și aplicării comode, punctele pot fi divizate în subpuncte, care se numerotează prin adăugarea consecutivă a cifrelor arabe, până la nivelul de detaliere considerat necesar.

Adițional, se vor revizui obiectivele specifice, deoarece nu toate sunt SMART.

Cu titlu de remarcă generală, se va reține că obiectivele și, implicit, acțiunile necesare pentru implementarea Programului, în partea ce vizează elaborarea și adoptarea cadrului normativ, urmează a fi realizate cu respectarea principiului separației și colaborării puterilor în stat, consacrat de art. 6 din Constituția Republicii Moldova.

Totodată, potrivit art. 16 alin. (2) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, actele normative ale autorităților publice centrale de specialitate se emit numai în măsura în care competențele de reglementare ale acestora sunt stabilite prin lege sau prin alte acte normative de nivel superior. Astfel, actele normative de reglementare secundară, inclusiv actele departamentale, pot fi emise sau aprobate doar dacă actul normativ superior prevede în mod expres posibilitatea emiterii unui act subsecvent, autoritatea competentă pentru elaborarea și aprobarea acestuia, nivelul actului normativ prin care se aprobă și denumirea actului respectiv.

În eventualitatea adoptării sau emiterii unor acte normative subsecvente, acest document de politici nu va putea constitui temei juridic pentru adoptarea respectivelor, întrucât nu are caracter normativ. Prin natura sa juridică, planul de acțiuni reprezintă un document de politici publice, care stabilește măsurile concrete planificate spre realizare pe termen scurt și mediu în vederea atingerii obiectivelor specifice prevăzute de Program.

La rubrica „Termenul-limită (trimestru/an)” urmează a fi reanalizate acțiunile pentru care este indicat termenul de realizare „Trim. I 2026”, întrucât acesta se consideră deja depășit.

Totodată, în ceea ce privește autoritățile administrației publice locale incluse în lista responsabililor pentru realizarea acțiunilor din Plan, urmează a fi avut în vedere că, potrivit art. 6 alin. (2) din Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, între autoritățile administrației publice centrale și cele ale administrației publice locale nu există raporturi de subordonare, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Prin urmare, pentru realizarea anumitor sarcini/acțiuni prevăzute în Plan, autoritățile administrației publice locale urmează a fi indicate în calitate de autorități partenere, ca urmare a consultării și acceptului acestora în cadrul procesului de elaborare a documentului respectiv.

La rubrica „Parteneri de cooperare”, se reține că în textul planului nu se respectă utilizarea unei terminologii unitare și constante în ceea ce privește formele abreviate, fiind folosite inconsecvent variante precum „ONG”, „ONG-uri culturale” și „ONG-uri și asociații culturale”. Termenul corect și unitar este „ONG-uri”, iar în funcție de domeniu se utilizează consecvent „ONG-uri culturale” pentru organizațiile din cultura generală și „ONG-uri de protecție a patrimoniului cultural” pentru cele specializate.

8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent

Proiectul hotărârii Guvernului nu necesită operarea modificărilor în cuprinsul altor acte normative.

9. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ

Implementarea Programului se va realiza în conformitate cu Planul de acțiuni pentru perioada 2026–2030, structurat în trei etape: rapoarte anuale de progres (sem. I al fiecărui an de implementare), raport de evaluare intermediară (sem. I, 2028) și raport de evaluare finală (sem. I, 2031).

Ministerul Culturii va asigura rolul de coordonator central, conform domeniilor de competență atribuite, iar responsabilitatea pentru implementarea acțiunilor revine fiecărei entități implicate, conform domeniului de competență și atribuțiilor din Planul de acțiuni. În cazul acțiunilor comune, entitate primară, menționată în Planul de acțiuni va centraliza și consolida informațiile privind progresul înregistrat.

Sistemul de monitorizare include colectarea periodică și coerentă a datelor cantitative și calitative. Entitățile responsabile vor monitoriza continuu gradul de realizare a acțiunilor, și vor raporta anual către Ministerul Culturii până la 31 ianuarie, iar acesta va raporta către Guvern până la 25 februarie.

Evaluarea intermediară a Programului va fi realizată de Ministerul Culturii, prin subdiviziunile de profil, cu suportul subdiviziunii coordonare politici publice și integrare europeană. Evaluarea finală a Programului va fi realizată de experți independenți, contractați de Ministerul Culturii.

Atât evaluarea intermediară, cât și evaluarea finală vor fi realizate în conformitate cu cadrul metodologic al Cancelariei de Stat și cu Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex post a politicilor publice, având la bază criteriile de relevanță, eficacitate, eficiență, sustenabilitate și impact.

Rezultatele evaluărilor vor servi la ajustarea obiectivelor și a direcțiilor de intervenție pentru etapa următoare de implementare a SNCP 2035.

Rapoartele anuale de progres, Raportul de evaluare intermediară, precum și Raportul de evaluare finală vor fi coordonate cu Cancelaria de Stat, consultate public și publicate pe site-ul web oficial al Ministerului Culturii, asigurând transparența și responsabilitatea în implementarea Programului.

Secretară Generală

Ana VARZARI

S I N T E Z A

obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor) la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035

Participantul la avizare	Conținutul obiecției/propunerii (recomandării)	Argumentarea autorului proiectului
AVIZARE		
Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracrarare a Dezinformării <i>(scr. nr. 83/26 din 18.03.2026)</i>	<p>1) Pe tot parcursul textului după cuvântul „<i>dezinformarea</i>”, se va completa cu textul „<i>acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințe străine</i>”.</p> <p>Potrivit Codului serviciilor media audiovizuale nr. 174/2018, noțiunea de dezinformare reprezintă, <i>răspândire intenționată, pe orice cale, în spațiul public, a informațiilor al căror caracter fals sau înșelător poate fi verificat și care sunt de natură să dăuneze securității naționale.</i></p> <p>Iar, în conformitate cu prevederile art. 3 a Legii privind Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracrarare a Dezinformării și privind modificarea unor acte normative, nr. 242/2023, noțiunea de acțiuni de manipulare a informațiilor și ingerințe străine (în continuare - MIIS) reprezintă <i>model de comportament manipulator, desfășurat în mod intenționat și coordonat, care amenință sau are potențialul de a avea un impact negativ asupra valorilor, a procedurilor și a proceselor politice, economice și sociale, promovat de actori statali sau nonstatali, inclusiv de intermediari din interiorul sau exteriorul statului, și care sunt de natură să cauzeze prejudicii securității, intereselor naționale sau obiectivelor naționale de securitate.</i></p> <p>În context, se consideră întemeiat și argumentat de a fi completat textul Strategiei, cu ambele sintagme, din considerent că în timp ce activitățile de contracrarare a dezinformării se concentrează adesea asupra conținutului, abordând narațiunile, definiția MIIS, mută accentul de pe conținut pe comportament.</p> <p>În aceeași ordine de idei, cuvintele „<i>combaterea dezinformării</i>”, se vor substitui cu cuvintele „<i>contracrararea dezinformării, acțiunilor de manipulare a informațiilor și ingerințe străine</i>”, ca urmare a modificărilor operate la Legea privind Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracrarare a Dezinformării și privind modificarea unor acte normative, nr. 242/2023.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul Programului a fost ajustat conform propunerii.</p>
	<p>2) Subsecvent, art. 32 alin. (1) al Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative prevede că, proiectul actului normativ, însoțit de nota de fundamentare și, după caz, de</p>	<p style="text-align: center;">Se ia act</p>

	<p>alte acte, se transmite spre avizare autorităților publice centrale responsabile de aplicarea prevederilor conținute în proiect și instituțiilor interesate, în funcție de obiectul de reglementare. Se consideră întemeiat de a fi consolidate competențele instituționale și resurselor umane în domeniul culturii și patrimoniului, inclusiv prin instruire și programe de profesionalizare. Se propune promovarea digitalizării patrimoniului și a accesului online la resurse culturale, în vederea extinderii publicului și valorificării internaționale. În context, Strategia recunoaște limitările bugetare și recomandă atragerea fondurilor externe, însă mecanismele de diversificare a finanțării trebuie detaliate (parteneriate public–private, granturi internaționale, fonduri structurale post-aderare).</p>	<p>Angajamentele reflectate în partea operațională a Programului (Planul de acțiuni) includ acțiuni de extindere a accesului la cultură prin măsuri de digitalizare și fortificare a competențelor instituționale, inclusiv prin diversificarea surselor de finanțare.</p>
	<p>Concomitent, autorul urmează a se conforma principiilor activității de legiferare, potrivit cărora actul normativ trebuie să se integreze organic în cadrul normativ în vigoare, scop în care proiectul actului normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel cu care se află în conexiune. Subsidiar, învederăm că autorul proiectului urmează a se conforma prevederilor art. 54 a Legii cu privire la actele normative, și a expune conținutul proiectului într-un limbaj simplu, clar și concis, pentru a se exclude orice echivoc, cu respectarea strictă a regulilor gramaticale, de ortografie și de punctuație.</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Conform subpct. 18.1 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, precum și în conformitate cu Ghidul privind planificarea strategică, aprobat prin Ordinul Cancelariei de Stat nr. 191/2025, Programul urmează să reflecte conexiunea directă cu strategia din care derivă, evidențiind contribuția sa la implementarea direcțiilor strategice stabilite.</p> <p>În același timp, cadrul metodologic aplicabil prevede analizarea corelărilor cu alte documente de politici publice din domenii conexe, inclusiv cu programe sectoriale, documente de planificare în vigoare și angajamente internaționale asumate, în vederea asigurării coerenței, sinergiei și complementarității intervențiilor.</p> <p>Prin urmare, cadrul normativ în vigoare stabilește în mod explicit obligativitatea corelării Programului cu documente de politici publice conexe, și nu cu</p>

		<p>prevederile actelor normative aferente obiectului de reglementare al acestuia, așa cum se sugerează în propunerea înaintată. Subsecvent, se reține că Programul, în calitate de document de politici publice și instrument de planificare strategică, presupune utilizarea unei terminologii specifice domeniului culturii și patrimoniului cultural. Aceasta este necesară pentru a asigura acuratețea conceptuală și funcționalitatea documentului în procesul de implementare de către autoritățile și instituțiile responsabile.</p> <p>În aceste condiții, cerința de simplificare a limbajului nu poate fi interpretată în sensul eliminării terminologiei de specialitate, ci trebuie aplicată în mod rezonabil, cu respectarea specificului domeniului și a naturii documentului.</p>
<p>Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (scr. nr. 07-05/815 din 18.03.2026)</p>	<p>Comunică despre lipsa de obiecții și propuneri de modificare.</p> <p>Totodată, Ministerul își exprimă deschiderea pentru cooperare interinstituțională și rămâne la dispoziția autorităților competente pentru furnizarea oricăror informații suplimentare, clarificări sau detalii necesare, la solicitare.</p>	<p>Se ia act</p>
<p>Agencia Proprietății Publice (scr. nr. 05-04-2204 din 27.03.2026)</p>	<p>La obiectivul specific 1.7.2. Înființarea, dezvoltarea și operaționalizarea Centrului de Cultură și Artă Contemporană „UNIVERSUL” ca instituție dedicată promovării culturii și artei contemporane, la compartimentul Indicatori de rezultat, considerăm oportun substituirea textului „<i>Î.S. Editura „Universul” în Instituție Publică reorganizată și transmisă în gestiunea MC</i>” cu textul „<i>Reorganizarea Î.S. Editura “Universul” într-o altă formă juridică de organizare, oportună pentru dezvoltarea Centrului și transmiterea acesteia în gestiunea MC</i>”.</p>	<p>Se acceptă parțial</p> <p>Propunerea prezentată nu corespunde criteriilor SMART aplicabile formulării indicatorilor de rezultat, întrucât nu asigură un nivel suficient de specificitate și măsurabilitate, prin utilizarea unei formulări generale, de tipul „o altă formă</p>

		<p>juridică de organizare, oportună pentru dezvoltarea Centrului”.</p> <p>În vederea asigurării clarității și evaluabilității intervenției, acțiunea 1.7.2 a fost reformulată, după cum urmează: „<i>Reorganizarea Centrului de Cultură și Artă Contemporană „UNIVERSUL” într-o formă juridică de organizare adecvată pentru dezvoltarea acestuia, transmiterea în gestiunea Ministerului Culturii și operaționalizarea sa ca instituție dedicată promovării culturii și artei contemporane</i>”.</p> <p>Totodată, indicatorul de rezultat a fost ajustat pentru a reflecta un rezultat concret și verificabil, după cum urmează: „<i>Î.S. Editura „Universul” reorganizată și transmisă în gestiunea MC</i>”.</p>
	<p>Referitor la obiectivul specific 5.1.2. Elaborarea dosarelor de nominalizare pentru înscrierea bunurilor/ elementelor de patrimoniu cultural în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO și/sau în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității, menționăm că costurile pentru elaborarea dosarelor aferente Vinărilor subterane ale Moldovei (Cricova și Mileștii Mici) vor fi acoperite din surse proprii ale S.A. „Combinatul de Vinuri Cricova” și Î.S. „Combinatul de Vinuri de Calitate Mileștii Mici”. În acest sens, se propune includerea acestor entități în calitate de responsabili pentru realizarea obiectivului dat.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Entitățile menționate au fost incluse ca responsabile de realizarea acțiunii menționate.</p>
<p>Agencia Geodezie, Cartografie și Cadastru (scr. nr. 36/01-06/397 din 26.03.2026)</p>	<p>În capitolul II Analiza Situației din Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (pagina 14 din proiect), textul „<i>Lipsa unui sistem GIS unitar și a interoperabilității registrelor limitează capacitatea statului de a preveni, monitoriza și interveni în timp util. Fără conectarea Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat la registrul bunurilor imobile, la bazele de date urbanistice și la evidența arheologică, controlul intervențiilor este dificil, iar deciziile sunt adesea incomplete.</i>” urmează a fi substituit cu textul: „<i>În scopul asigurării unui cadru integrat de gestionare, valorificare și protecție a monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, este necesară</i></p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Textul propus nu corespunde finalității Capitolului II. ANALIZA SITUAȚIEI, care, potrivit cadrului metodologic aplicabil documentelor de planificare strategică, are rolul de a prezenta o analiză diagnostic a subdomeniilor vizate, prin descrierea detaliată a problemelor existente, a disfuncționalităților sistemice</p>

	<p><i>dezvoltarea unui geoportal tematic, dedicat domeniului patrimoniului cultural, care va constitui un ansamblu unitar de resurse și tehnologii informaționale geografice, în conformitate cu prevederile Legii nr. 254/2016 privind infrastructura națională de date spațiale. Implementarea acestuia va permite delimitarea exactă a obiectelor de patrimoniu și a zonelor de protecție, monitorizarea intervențiilor asupra acestora, precum și accesul în timp real la date relevante pentru autoritățile publice competente”.</i> Recomandarea făcută vine să înlocuiască observația despre lipsa unui sistem GIS cu o soluție concretă a dezvoltării unui geoportal tematic pentru patrimoniul cultural, aliniat la Legea nr. 254/2016 privind infrastructura națională de date spațiale. Aceasta va permite delimitarea exactă a monumentelor și a zonelor de protecție, monitorizarea intervențiilor, accesul în timp real la date relevante pentru autoritățile publice și luarea deciziilor informate. Implementarea geoportalului asigură un cadru unitar, interoperabil și durabil pentru gestionarea, valorificarea și protecția patrimoniului cultural în perioada 2026-2030 și pe termen lung.</p>	<p>și a cauzelor care le generează sau le perpetuează. Formularea propusă substituie o constatare de tip diagnostic cu o soluție de intervenție, orientată spre dezvoltarea unui instrument specific (geoportal tematic), ceea ce excede obiectivului acestui capitol și anticipează nejustificat conținutul secțiunilor dedicate obiectivelor și acțiunilor. În acest context, includerea unor soluții concrete de tip investițional sau tehnologic în Capitolul II ar afecta coerența structurală a documentului, prin confuzia între analiza situației și cadrul de intervenție, care urmează a fi dezvoltat în capitolele subsecvente. Subsecvent, se reține că problematica invocată în textul inițial, referitoare la lipsa unui sistem GIS unitar și a interoperabilității registrelor, reflectă în mod adecvat o disfuncționalitate reală și justifică necesitatea unor intervenții ulterioare, fără a prejudicia însă formularea acestora la nivelul analizei.</p>
	<p>Subsecvent, în capitolul II Analiza Situației (pagina 16 din proiect), textul <i>”Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat necesită interoperabilitate directă cu registrul bunurilor imobile, printr-o platformă GIS funcțională, pentru a permite delimitarea clară a monumentelor, a zonelor de protecție și a reglementărilor urbanistice aplicabile.”</i> propunem a fi reformulat după cum urmează: <i>„Se constată necesitatea asigurării interoperabilității între Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat și registrul bunurilor imobile, în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 683/2018 pentru aprobarea Regulamentului privind normele de aplicare care stabilesc modalitățile tehnice de interoperabilitate și armonizare a seturilor și serviciilor de date spațiale”</i>. Propunerea reformulează textul pentru a</p>	<p>Nu se acceptă Textul propus nu corespunde pe deplin finalității Capitolului II. ANALIZA SITUAȚIEI, care trebuie să reflecte, în mod prioritar, problemele existente și cauzele acestora, într-o formulare de tip diagnostic. Deși redactarea are forma unei constatări, aceasta deplasează accentul de la disfuncționalitatea existentă către cadrul</p>

	<p>corela necesitatea interoperabilității Registrului monumentelor cu cadrul legal existent, respectiv Hotărârea Guvernului nr. 683/2018 privind norme tehnice de interoperabilitate și armonizare a seturilor și serviciilor de date spațiale. Aceasta conferă siguranță juridică, clarifică baza legală pentru interoperabilitate și asigură că, gestionarea și delimitarea monumentelor, respectă reglementările oficiale în materie de date spațiale și bunuri imobile.</p>	<p>normativ aplicabil, diminuând claritatea problemei identificate.</p> <p>Prin urmare, se menține formularea orientată asupra carenței privind lipsa interoperabilității efective. Totodată, aspectele ce țin de asigurarea interoperabilității, inclusiv prin raportare la cadrul normativ relevant, urmează a fi valorificate la nivelul măsurilor de intervenție, în contextul dezvoltării Sistemului informațional „Inventarul monumentelor”.”</p>
	<p>De asemenea, în capitolul II Analiza Situației (pagina 16 din proiect), textul „<i>Siturile arheologice sunt cartografiate pe platforma geodata.gov.md, însă aceste informații nu constituie un cadastru arheologic funcțional și nu sunt integrate în sistemele GIS cadastrale sau urbanistice, ceea ce limitează protecția preventivă a siturilor arheologice în raport cu intervențiile asupra terenurilor și proiectele de infrastructură.</i>” propunem de a fi reformulat din perspectiva cadrului normativ în domeniul infrastructurii de date spațiale, conform următoarei redacții: „<i>Datele spațiale privind siturile arheologice sunt integrate și diseminate prin geoportalul tematic al Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru (geodata.gov.md), fiind accesibile prin servicii de rețea și interoperabile cu alte seturi de date spațiale disponibile la nivel național. Totodată, în scopul asigurării unui cadru integrat de gestionare, valorificare și protecție a patrimoniului arheologic, ar fi oportun dezvoltarea unui geoportal tematic dedicat domeniului patrimoniului cultural, care va constitui un ansamblu unitar de resurse și tehnologii informaționale geografice, în conformitate cu prevederile Legii nr. 254/2016 privind infrastructura națională de date spațiale. În acest context, autoritățile publice competente vor întreprinde măsurile necesare pentru dezvoltarea și integrarea unui sistem informațional geospațial dedicat patrimoniului arheologic, cu asigurarea interoperabilității acestuia cu sistemele cadastrale și urbanistice existente. Geoportalul tematic va asigura accesul entităților publice și al terților la datele spațiale direct de la producători, prin servicii de rețea, în conformitate cu Regulamentul privind normele de creare a serviciilor de rețea și termenele de implementare a acestora, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 737/2017”.</i></p>	<p>Se acceptă parțial</p> <p>Se acceptă precizarea privind integrarea și diseminarea datelor spațiale prin geoportalul tematic al Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru.</p> <p>Nu se acceptă includerea textului referitor la dezvoltarea unui geoportal tematic și a unui sistem informațional dedicat, deoarece aceste elemente reprezintă soluții și măsuri de intervenție, iar Capitolul II. ANALIZA SITUAȚIEI trebuie să reflecte exclusiv starea actuală și carențele existente.</p> <p>Astfel, textul va avea următorul cuprins: <i>„Datele spațiale privind siturile arheologice sunt integrate și diseminate prin geoportalul tematic al Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru (geodata.gov.md), fiind accesibile prin servicii de rețea și interoperabile cu alte seturi de date spațiale disponibile la nivel național, însă aceste informații nu constituie un cadastru arheologic</i></p>

		<p><i>funcțional și nu sunt integrate în sistemele GIS cadastrale sau urbanistice, ceea ce limitează protecția preventivă a siturilor arheologice în raport cu intervențiile asupra terenurilor și proiectele de infrastructură.”</i></p>
	<p>Notăm că, deși în LISTA DE ACRONIME este inclus IP CBI – Instituția Publică „Cadastru Bunurilor Imobile”, acronimul nu este utilizat în document. În schimb, în Capitolul VII Autorității și instituții responsabile, este folosită denumirea completă Instituția Publică Cadastru Bunurilor Imobile. Se recomandă fie eliminarea acronimului din listă, pentru coerență și claritate, fie utilizarea consistentă a acronimului în textul proiectului.</p>	<p>Se acceptă Denumirea entității a fost exclusă din Lista de acronime.</p>
	<p>În denumirea obiectivului specific 2.2 „Până în 2030 inventarierea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie, inclusiv documentarea imobilelor clasate, a celor declarate și a celor distruse sau dispărute, în scopul actualizării Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat” după cuvântul „documentarea” propunem includerea cuvântului „bunurilor”, pentru claritate și conformitate cu cadrul normativ în domeniul cadastrului bunurilor imobile.</p>	<p>Se acceptă Textul a fost ajustat conform propunerii.</p>
	<p>Atragem atenția că, programul supus avizării, evidențiază problema lipsei interoperabilității între Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat și datele privind siturile arheologice cu alte sisteme din țară, însă planul de acțiuni nu prevede nicio măsură concretă pentru remedierea acestei situații.</p>	<p>Nu se acceptă Planul de acțiuni include deja, la acțiunile nr. 2.1.6. și 2.2.3., măsuri privind dezvoltarea Sistemului informațional „Inventarul monumentelor”, care va contribui la consolidarea evidenței și gestionării integrate a datelor din domeniul patrimoniului cultural. Totodată, implementarea SNCP 2035 este etapizată, iar pentru perioada 2031–2035 urmează a fi elaborat un program distinct de implementare, în cadrul căruia vor putea fi detaliate și completate măsuri suplimentare, în funcție de progresul realizat și prioritățile stabilite.</p>

Biroul Național de Statistică (scr. nr. 20-23/05 din 26.03.2026)	- la pagina 18 , denumirea Tabelului nr. 6. <i>Câștigul salarial mediu lunar brut pe unele activități culturale, 2019-2024, lei</i> , se va expune în redacția nouă: <i>Câștigul salarial mediu lunar brut pe unele activități economice, 2019-2024, lei</i> , dat fiind faptul că datele prezentate în tabel reflectă activitățile economice structurate conform Clasificării activităților din economia Moldovei (CAEM Rev.2).	Se acceptă Textul a fost modificat conform propunerii.
	- la pagina 25 , denumirea Figurii nr.4 <i>Structura numărului elevilor din învățământul profesional tehnic secundar, pe domenii de educație, 2024-2025</i> , se va expune în redacția nouă: <i>Structura numărului elevilor din învățământul profesional tehnic secundar, pe domenii de educație, în anul de studii 2024/2025.</i>	Se acceptă Denumirea figurii a fost completată conform propunerii.
	- la pagina 26 , denumirea Figurii nr.6 <i>Structura numărului elevilor din învățământul profesional tehnic postsecundar, pe domenii generale, 2024-2025</i> se va expune în redacția nouă: <i>Structura numărului elevilor din învățământul profesional tehnic postsecundar, pe domenii generale, în anul de studii 2024/2025.</i>	Se acceptă Denumirea figurii a fost completată conform propunerii.
Ministerul Apărării (scr. nr. 11/476 din 26.03.2026)	Susține proiectul, fără obiecții și propuneri.	Se ia act
Ministerul Finanțelor (scr. nr. 05-17/71/444 din 27.03.2026)	<i>La proiectul Programului</i> Se reiterează obiecțiile, expuse în demersul nr. 05-17/44/194 din 17.02.2026, după cum urmează: - la Capitolul II „Analiza situației” în Tabel nr. 9, cuvântul „superioare” de substituit cu cuvintele „cu studii superioare”, iar cuvântul „mediu” cu cuvintele „cu studii medii”;	Se acceptă În Tabelul nr. 9 sunt integrate deja aceste sintagme (incluse de la etapa consultării prealabile).
	- la Capitolul III „Obiective generale și specifice” la Obiectivul specific OS 1.1., la indicatorul de rezultat al acestuia se propune de exclus cuvintele „și financiar”, având în vedere că cadrul normativ deja include și prevederile ce țin de normele financiare;	Se acceptă Textul a fost modificat conform propunerii.
	- în Tabel din Capitolul VI „Riscuri de implementare ale programului”, în coloana „Măsurile de diminuare/înlăturare a riscului” cuvintele „Acordarea de finanțări dedicate” de substituit cu cuvintele „Acordarea sprijinului financiar”, iar cuvintele „prin finanțarea, mentorat și programe de promovare” de substituit cu cuvintele „prin programe de mentorat și programe de promovare”.	Se acceptă Textul a fost modificat conform propunerii.
	- la Capitolul IX „Plan de acțiuni” de exclus acțiunea 2.1.5. „Elaborarea și adoptarea proiectului de lege privind crearea Fondului național al patrimoniului”, având în vedere	Nu se acceptă

	<p>poziția Ministerului Finanțelor expusă la proiectul de lege privind protejarea monumentelor, prin demersul nr. 07/1- 03/22/214 din 23 februarie 2026, precum și decizia de la pct. 6 din Procesul-verbal nr. 3 al ședinței Consiliului pentru coordonarea dezvoltării durabile din 10 martie 2026.</p> <p>Argumentele prezentate de autor în Sinteza obiecțiilor și propunerilor, vizează necesitatea asigurării unei finanțări dedicate și predictibile pentru domeniul patrimoniului cultural, inclusiv prin preluarea unor programe existente și instituirea unui mecanism financiar distinct, invocând totodată conformitatea cu angajamentele internaționale asumate.</p> <p>Cu toate acestea, instituirea unui fond distinct în cadrul bugetului de stat nu este susținută, întrucât, o astfel de soluție reduce coerența gestionării resurselor bugetare și limitează capacitatea autorităților de a prioritiza cheltuielile în funcție de necesitățile reale. Alocarea resurselor prin mecanisme distincte poate genera rigidități în execuția bugetară și riscă să creeze suprapuneri sau ineficiențe în finanțarea politicilor publice. Propunerea privind instituirea Fondului național pentru patrimoniul cultural nu se susține și urmează a fi exclusă din Program, cu revizuirea corespunzătoare a Planului de acțiuni.</p>	<p>Urmare a poziției Ministerului Finanțelor expusă la proiectul de lege privind protejarea monumentelor (demersul nr. 07/1-03/22/214 din 23.02.2026), conceptul Fondului a fost revizuit. Acesta nu mai este reglementat ca fond special, ci ca mecanism financiar bugetar constituit în cadrul bugetului de stat, prin bugetul Ministerului Culturii, finanțat exclusiv din alocații aprobate anual prin legea bugetului de stat.</p> <p>Totodată, au fost excluse prevederile privind constituirea Fondului din surse variabile și atribuirea competențelor de administrare Serviciului Fiscal de Stat, pentru a asigura conformitatea cu cadrul normativ în domeniul finanțelor publice și cu principiul universalității bugetului. Instituirea Fondului rămâne justificată prin necesitatea unui mecanism dedicat finanțării activităților de protejare a patrimoniului cultural. În acest context, se remarcă faptul că, la nivelul altor sectoare, au fost acceptate mecanisme financiare distincte, inclusiv pentru domenii sau componente sectoriale mai restrânse. De exemplu, prin Legea nr. 329/2025 a fost instituit Fondul național de dezvoltare a sistemului de documente normative în construcții. În aceste condiții, nu se justifică pe deplin respingerea unui mecanism financiar dedicat unui domeniu de interes public de asemenea amploare, cum este protejarea patrimoniului cultural.</p>
--	---	--

		Astfel, Fondul propus are caracter bugetar, urmează să funcționeze în limita alocațiilor aprobate și nu creează obligații financiare suplimentare în afara cadrului bugetar anual, asigurând totodată transparența și controlul utilizării resurselor publice.
	<p>Totodată, în contextul modificărilor efectuate de autor, la Capitolul IX „Plan de acțiuni” se propun următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> - la acțiunea 1.2.1. „Modernizarea, reabilitarea și dotarea instituțiilor culturale și instituțiilor de învățământ extrașcolar artistic complementar la nivel local (case de cultură, biblioteci, muzee, teatre, școli de artă, (muzică, teatru, arte plastice, dans) în vederea asigurării funcționalității, accesibilității și creșterii calității serviciilor și bunurilor culturale oferite comunității”, de revăzut în coloana 8 „Cod program/subprogram bugetar” codul subprogramului indicat întrucât școlile de artă (muzică, teatru, arte plastice, dans) sunt instituții de învățământ, care nu operează cu subprogramul 8502. 	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>La acțiunea 1.2.1. au fost indicate codurile subprogramelor 8806, 8809 și 8814.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - la acțiunea 1.7.3. „Reglementarea statutului oamenilor de creație, inclusiv crearea și dezvoltarea Registrului artiștilor liber – profesioniști”, în coloana 2 „Indicatorii de monitorizare” urmează a fi exclus textul „și beneficiari de facilități sociale și medicale” pentru asigurarea corelării scopului acțiunii. 	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost modificat conform propunerii.</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - acțiunea 2.3.1. „Restaurarea monumentelor istorice etc...” dublează prevederile acțiunii 2.1.6. „Restaurarea, reabilitarea, valorificarea monumentelor istorice și edificiilor culturale, cu prioritate pe modernizarea și adaptarea căilor de acces pentru persoanele cu necesități speciale, precum și integrarea acestora în circuitele turistice” din proiectul de hotărâre cu privire la aprobarea Programului Național de Dezvoltare a Turismului „Turism 2029” pentru anii 2026-2029 (număr unic 64/MC/2026). În acest sens, considerăm oportun că acțiunea urmează a fi menționată într-un singur Program. Totodată, costurile indicate în coloanele 5-6 urmează a fi revăzute, având în vedere că pentru realizarea acțiunii respective sunt prevăzute alocații atât din bugetul de stat, cât și din contul asistenței externe. 	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Acțiunea 2.3.1 din Programul de implementare a SNCP 2035 și acțiunea 2.1.6 din Programul Național de Dezvoltare a Turismului „Turism 2029” sunt acțiuni distincte, complementare din punct de vedere strategic și nu dublează intervențiile propuse.</p> <p>Din perspectivă strategică, acțiunea 2.3.1 este aliniată obiectivelor de protejare și conservare a monumentelor istorice - Blocul „B” al Muzeului Național de Istorie a Moldovei (Muzeul Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice),</p>

		<p>str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, nr. 16, mun. Chișinău, Edificiul „Vila inginerului Pronin” al Muzeului Național al Literaturii Române, str. Alexei Mateevici, nr. 79, mun. Chișinău, Conacul urban din str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, nr.35 din mun. Chișinău, restaurarea, conservarea și punerea în valoare a ruinelor Moscheii, Caravanseraiului și Bisericii Medievale de pe teritoriul Rezervației Cultural-Naturale, Orheiul Vechi, ș.a.</p> <p>Iar acțiunea 2.1.6 vizează monumentele istorice - Circul, Sala cu Orgă, Teatrul „Mihai Eminescu”. Menținerea ambelor acțiuni în programe distincte este justificată de diferența de indicatori de rezultat și mecanisme de implementare.</p> <p>Prin urmare, acțiunile sunt complementare, se susțin reciproc în lanțul valoric al patrimoniului cultural (de la restaurare la valorificare turistică) și nu generează suprapuneri sau duble finanțări, ci asigură o intervenție coerentă și etapizată asupra patrimoniului cultural.</p>
	<p>- la acțiunea 4.3.1. „Implementarea programelor de traduceri, editare a cărții și revistelor culturale”, costurile din coloana 5 și coloana 7 urmează a fi revăzute, ținând cont că în cadrul Fondului Național al Culturii, sunt prevăzute anual alocații bugetare, în volum de 10000,0 mii lei, pentru acest scop;</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Acțiunea 4.3.1 vizează trei programe distincte de susținere finanțate din Fondul național al culturii: Programul de traducere a cărții naționale în țară, Programul de traducere a cărții naționale în străinătate și Programul de susținere a revistelor culturale.</p> <p>În anul 2025, alocațiile bugetare pentru cele trei programe au constituit în total</p>

		<p>11.753.801,73 lei, ceea ce reflectă necesitatea asigurării unui nivel adecvat de finanțare pentru implementarea acestora.</p> <p>În perspectivă, menținerea sau ajustarea nivelului de finanțare este determinată de evoluțiile costurilor de piață, inclusiv creșterea prețurilor la servicii editoriale, tipar, materiale și resurse necesare desfășurării programelor, precum și de dinamica cererii din partea beneficiarilor. Totodată, programele finanțate din Fondul național al culturii au un grad de flexibilitate în utilizarea resurselor, ceea ce permite gestionarea și redistribuirea acestora în funcție de necesitățile operaționale și nivelul de solicitare al fiecărui program.</p>
	<p>- la acțiunea 4.3.3. „Implementarea programului pentru organizațiile necomerciale în promovarea și realizarea proiectelor culturale, inclusiv a reprezentanților diasporei” costurile din coloana 5 și coloana 7 urmează a fi revăzute, ținând cont că în cadrul Fondului Național al Culturii pentru realizarea scopului dat, sunt prevăzute anual alocații bugetare, în volum de 15000,0 mii lei, pentru acest scop;</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Programele finanțate din Fondul național al culturii dispun de flexibilitate în utilizarea resurselor, ceea ce permite redistribuirea și alocarea mijloacelor financiare către programele mai solicitate, în funcție de cerere. Costurile mai mari, propuse la acțiunea 4.3.1, urmează să asigure o acoperire adecvată a necesităților și să permită ajustarea alocațiilor în funcție de nivelul de solicitare.</p>
	<p>- la acțiunea 5.1.2. „Elaborarea dosarelor de nominalizare pentru înscrierea bunurilor/elementelor de patrimoniu cultural în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO și/sau în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității” în coloana 7 cifra „115000,00” de substituit cu cifra „11500,0”.</p>	<p>Se acceptă</p> <p>Au fost operate ajustările de rigoare, în conformitate cu propunerea înaintată.</p>

	<p><u>La Nota de fundamentare</u></p> <p>Nota de fundamentare se va ajusta, ținând cont de obiecțiile expuse la proiect. Potrivit <i>compartimentului 4.2</i> din Nota de fundamentare costul total pentru implementarea Programului se estimează în volum de 1.929.491,19 mii lei, după cum urmează:</p> <p>- 340.293,19 mii lei sau 17,6% din contul bugetului de stat, dintre care 387,48 mii lei din asistență externă;</p> <p>- 1.589.198,0 mii lei sau 82,4% reprezintă costuri neacoperite.</p> <p>Nivelul ridicat al cheltuielilor neacoperite, inclusiv pentru investiții majore și acțiuni structurale, scoate în evidență dependența accentuată de surse externe și incertitudini privind identificarea finanțării integrale. Totodată, existența unor necesități financiare neasigurate, inclusiv pentru proiecte de importanță strategică, indică riscuri înalt în implementarea integrală și în termenele stabilite a Programului.</p> <p>În aceste condiții, sustenabilitatea financiară a Programului este limitată, fiind necesară o prioritizare mai riguroasă a acțiunilor, corelarea acestora cu resursele bugetare disponibile și identificarea unor surse clare și realiste de finanțare, pentru a evita presiuni suplimentare asupra bugetului de stat.</p> <p>Promovarea unor acțiuni, care presupun un impact financiar impunător, fără fundamentarea corespunzătoare a acestuia și fără asigurarea surselor de finanțare, poate conduce la adoptarea unui act normativ lipsit de acoperire financiară care încalcă principiul de sustenabilitate financiară. Astfel, în contextul finanțării prudente a cheltuielilor publice considerăm necesar că Ministerul Culturii urmează să efectueze o analiză a resurselor publice alocate domeniului culturii în scopul asigurării distribuirii eficiente pentru realizarea acțiunilor incluse în Programul dat.</p> <p>Reieșind din cele expuse, ministerul este în imposibilitatea susținerii proiectului de hotărâre în versiunea prezentată.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Au fost operate ajustările de rigoare, în conformitate cu propunerea înaintată.</p> <p>Programul este fundamentat pe o abordare bugetar-strategică multianuală, care delimitează clar angajamentele bugetare ferme de necesarul investițional estimativ. Valoarea totală a Programului reflectă un cadru de dezvoltare extins și nu constituie un angajament de cheltuieli obligatorii în absența alocărilor bugetare aprobate anual.</p> <p>Costurile neacoperite reprezintă proiecții ale necesarului investițional și au rol de planificare strategică și orientare a potențialelor surse de finanțare, inclusiv externe, fără a genera obligații financiare imediate pentru bugetul de stat. Angajarea acestora va fi realizată gradual, în funcție de disponibilitatea resurselor și deciziile bugetare anuale.</p> <p>Pentru perioada 2026–2027 este asigurată finanțarea necesară lansării Programului, ceea ce confirmă încadrarea acestuia în limitele bugetare actuale și în cadrul bugetar pe termen mediu. Etapele ulterioare vor fi implementate condiționat de prioritățile anuale și de evoluția resurselor disponibile.</p>
--	--	---

		<p>Programul include o logică internă de prioritizare a acțiunilor (esențiale, prioritare și complementare), ceea ce permite ajustarea implementării în funcție de constrângerile bugetare și de performanța realizării.</p> <p>Totodată, este prevăzut un mecanism de evaluare intermediară a Programului în semestrul I 2028, care va permite ajustarea și reprioritizarea intervențiilor în funcție de rezultate și resurse.</p> <p>Subsidiar, participarea la Programul „Europa Creativă”, începând cu 1 ianuarie 2026, oferă premise pentru atragerea de finanțări externe, în condiții competitive și de eligibilitate a proiectelor.</p> <p>În aceste condiții, Programul este compatibil cu principiile sustenabilității fiscale, fiind un cadru flexibil, etapizat și corelat cu capacitatea bugetară anuală.</p>
Agencia Servicii Publice <i>(scr. nr. 01/2699 din 27.03.2026)</i>	Comunică lipsa propunerilor și obiecțiilor la proiectul sus-menționat.	Se ia act
Agencia Relații Interetnice <i>(scr. nr. 02-130 din 31.03.2026)</i>	Comunică susținerea proiectului, fără obiecții sau propuneri.	Se ia act
Congresul Autorităților Locale din Moldova <i>(scr. nr. 99 din 31.03.2026)</i>	1.Referitor la textul „ <i>Datele disponibile la nivel național confirmă caracterul sistemic al vulnerabilităților din domeniul patrimoniului cultural. Republica Moldova deține aproximativ 1800 de monumente de arhitectură și istorie înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, dintre care o parte semnificativă se află într-o stare avansată de degradare (...), iar o altă parte lipsește în realitate sau</i> ”	Se acceptă parțial Problema semnalată este pertinentă. Ministerul Culturii a elaborat proiectul noii Legi privind protejarea monumentelor istorice (număr unic 363/MC/2026), care consolidează cadrul

	<p><i>este grav alterată din cauza lipsei intervențiilor periodice și a unui mecanism eficient de monitorizare”:</i></p> <p>considerăm că sunt necesare prevederi normative care să oblige organele de stat responsabile să inventarieze într-un termen restrâns toate monumentele de arhitectură, artă și istorie aflate în proprietate privată, pe care proprietarii acestora le-au lăsat să se ruineze sau să se deterioreze vizibil, punând în pericol statutul acestora și pierderea patrimoniului, după care să întreprindă acțiuni privind atragerea la răspundere a persoanelor vinovate și readucerea în proprietatea publică a bunurilor imobile în cauză (mecanismele juridice concrete necesită a se preciza și detalia, de exemplu, acorduri amiabile cu proprietarii, hotărâri de judecată sau proceduri de expropriere pentru cauză de utilitate publică).</p>	<p>normativ referitor la obligațiile proprietarilor, precum și la măsurile de control, intervenție și protecție a patrimoniului cultural.</p> <p>Totodată, a fost realizată reorganizarea Agenției de Inspectare a Monumentelor, iar proiectul de reorganizare a Institutului Patrimoniului Cultural (număr unic 364/MC/2026) se află în proces de promovare, inclusiv în vederea consolidării capacităților instituționale de evidență, inventariere și monitorizare a patrimoniului cultural.</p> <p>În acest context, instrumentele propuse în cadrul noii reglementări vizează inclusiv fortificarea mecanismelor de control și responsabilizare a proprietarilor, precum și eficientizarea intervențiilor asupra monumentelor aflate în stare de degradare</p>
	<p>2. Referitor la textul: „OS 2.2. Până în 2030 inventarierea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie, inclusiv documentarea imobilelor clasate și a celor distruse sau dispărute, în scopul actualizării Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat” și textul „Obiectiv specific 2.2 Până în 2030 inventarierea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie, inclusiv documentarea imobilelor clasate, a celor declarate și a celor distruse sau dispărute, în scopul actualizării Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat”:</p> <p>cuvântul „imobilelor” necesită a se substitui cu cuvintele „bunurilor imobile”, pe motiv că în accepțiunea Codului civil modernizat, prin „imobil”, în general, se înțeleg terenurile, iar în aceste norme se au în vedere anume „părțile componente” ale imobilului, adică construcțiile („bunuri imobile” este un termen generic pentru terenuri, construcții, încăperi).</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost ajustat conform propunerii.</p>
	<p>3. În textul proiectului nu este analizată situația, cu constatări preliminare și eventuale soluții de îmbunătățire, vizând mecanismul legislativ introdus începând cu 1 ianuarie 2026 (Legea nr. 228/2025, cunoscută generic și ca „Legea freelancerilor”), dedicat</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Capitolul II. ANALIZA SITUAȚIEI a fost ajustat conform propunerii, cu</p>

	<p>inclusiv activității „<i>artiștilor liber-profesioniști</i>”, care lucrează pe cont propriu. Acest mecanism a fost promovat de Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării pentru a moderniza piața muncii și a susține industriile creative din Programul Național „Moldova Creativă”.</p> <p>Principalele elemente ale mecanismului nou sunt înregistrare simplificată a activității și taxare fiscală simplă a acestor profesii.</p> <p>Se propune completarea proiectului cu aspectele vizate și eventuale soluții noi de perspectivă.</p>	<p>integrarea datelor privind modificările legislative menționate.</p>
<p>Ministerul Mediului (scr. nr.02-07/1015 din 31.03.2026)</p>	<p>În proiectul programului enunțat supra, deși la Capitolul I „Introducere” autorul menționează că obiectivele sunt corelate cu alte documente de politici publice relevante, inclusiv cu Strategia de mediu pentru anii 2024–2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 409/2024, corelarea cu aceasta este preponderent formală, fără a fi reflectată în mod substanțial la nivel de obiective, acțiuni și indicatori. În mod particular, nu sunt prevăzute acțiuni care să contribuie la realizarea obiectivului general nr. 5 din Strategia de mediu 2024–2030 – „Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a biodiversității și a ecosistemelor naturale”, deși acesta este indicat de către autor la Capitolul I „Introducere”. Această situație denotă o corelare insuficientă și limitează caracterul integrat al Programului.</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Corelarea Programului cu Strategia de mediu pentru anii 2024–2030 nu presupune transpunerea integrală a obiectivelor, acțiunilor și indicatorilor sectoriali din domeniul mediului în documentele de politici publice din domeniul culturii și patrimoniului cultural, ci reflectarea contribuției acestuia în limitele competențelor Ministerului Culturii.</p> <p>În acest sens, Programul include deja măsuri relevante privind protejarea și gestionarea durabilă a monumentelor istorice, precum și examinarea intervențiilor în localități istorice, rezervații cultural-naturale, rezervații istorico-culturale și în zonele de protecție ale acestora, inclusiv prin evaluarea impactului asupra cadrului natural aferent.</p> <p>Prin urmare, referirea la Strategia de mediu pentru anii 2024–2030 este considerată suficient de relevantă și justificată, iar introducerea unor acțiuni suplimentare specifice obiectivului</p>

	<p>Totodată, deși în document se menționează că bunurile culturale sunt vulnerabile la riscuri naturale, antropice și urbanistice, amplificate de schimbările climatice, aceste constatări nu sunt transpuse în măsuri concrete. În context, la Capitolul II „Analiza situației”, Secțiunea a 2-a „Analiza problemelor identificate”, se propune completarea cu referire la interdependența patrimoniului cultural și ecosistemelor naturale, impactul schimbărilor climatice asupra patrimoniului, precum și necesitatea protejării biodiversității în zonele cu valoare patrimonială.</p>	<p>general nr. 5 din strategie nu se impune în contextul prezentului Program.</p> <p>Nu se acceptă</p> <p>Aspectele invocate sunt deja reflectate în Program prin acțiunea 2.1.13 „Elaborarea unui studiu național de evaluare și management al riscurilor care afectează patrimoniul cultural, inclusiv în contextul schimbărilor globale”, care asigură cadrul pentru analiza integrată a riscurilor naturale, antropice și climatice. Totodată, în procesul de examinare a proiectelor de intervenție de către Consiliul Național al Monumentelor Istorice sunt evaluate materialele de construcție propuse, impactul asupra spațiilor verzi, precum și efectele lucrărilor de trasare a rețelelor edilitare asupra monumentelor istorice, inclusiv localităților istorice, rezervațiilor istorico-culturale, rezervațiilor cultural-naturale și cadrului natural aferent. De asemenea, completarea propusă vizează elemente ce țin de măsuri de intervenție și implementare, și nu de extindere a analizei situației din Capitolul II. Prin urmare, completarea nu se consideră necesară.</p>
	<p>La Capitolul III „Obiective generale și specifice”, se propune completarea cu un obiectiv general sau specific nou: „Integrarea principiilor de protecție a biodiversității și utilizare durabilă a ecosistemelor în conservarea și valorificarea patrimoniului cultural”, precum și includerea unor acțiuni concrete care să reflecte obiectivul general nr. 5 din Strategia de mediu, după cum urmează:</p> <p>1. Integrarea măsurilor de protecție a biodiversității în gestionarea siturilor de patrimoniu;</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Completarea propusă nu este considerată pertinentă, întrucât corelarea Programului cu Strategia de mediu pentru anii 2024–2030 nu implică transpunerea integrală a obiectivelor, acțiunilor și indicatorilor specifici sectorului de mediu în</p>

	<p>2. Conservarea și valorificarea peisajelor culturale în corelație cu ecosistemele naturale;</p> <p>3. Evaluarea riscurilor climatice și de mediu pentru obiectivele de patrimoniu;</p> <p>4. Utilizarea durabilă a resurselor naturale și a materialelor ecologice în lucrările de restaurare;</p> <p>5. Dezvoltarea inițiativelor culturale cu rol de educație ecologică.</p> <p>Pentru aceste acțiuni, se propune completarea cadrului de monitorizare cu următorii indicatori:</p> <p>a) numărul siturilor de patrimoniu care includ măsuri de protecție a biodiversității;</p> <p>b) numărul obiectivelor evaluate din perspectiva riscurilor de mediu;</p> <p>c) nivelul de integrare a soluțiilor durabile în intervențiile asupra patrimoniului.</p>	<p>documentele de politici din domeniul culturii și patrimoniului cultural.</p> <p>Aspectele privind protecția biodiversității și utilizarea durabilă a ecosistemelor naturale se circumscriu, în principal, competențelor autorităților responsabile de politica de mediu, în timp ce Programul reflectă contribuția sectorului culturii în limitele mandatului instituțional al Ministerului Culturii.</p> <p>Totodată, se reține că o parte dintre elementele invocate sunt deja acoperite prin acțiunea 2.1.13 privind evaluarea și managementul riscurilor care afectează patrimoniul cultural, inclusiv în contextul schimbărilor globale, precum și prin acțiunea 3.4.2 privind dezvoltarea și implementarea proiectelor interdisciplinare de cercetare și inovare în conservarea patrimoniului cultural imobil.</p> <p>În acest context, instituirea unui obiectiv distinct și a unor indicatori separați nu se impune.</p>
<p>Ministerul Muncii și Protecției Sociale (scr. nr. 02/1724 din 30.03.2026)</p>	<p><i>La proiectul Programului de implementare pentru anii 2026-2030 a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035:</i> <i>La Capitolul II. Analiza situației</i></p> <p>Având în vedere că, în conformitate cu prevederile punctului 9 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, documentul de politici publice este un instrument strategic care descrie viziunea și deciziile coordonate ale statului pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare și pentru abordarea problemelor identificate în domeniile de activitate, subliniind impactul așteptat al acestor politici asupra societății și a statului, în scopul de a oferi soluții eficiente pentru îmbunătățirea condițiilor generale de viață, promovarea progresului social și economic durabil și sustenabil și pentru asigurarea egalității între femei și</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Datele din tabele menționate au fost prezentate în măsura disponibilităților acestora.</p>

	<p>bărbați, se reiterează poziția expusă prin scrisoarea nr. 02/301 din 21.01.2026 privind dezagregarea datelor pe criteriul de sex în Tabelele nr. 7–11 și nr. 22 din capitolul menționat, în analiza datelor referitoare la persoane, în măsura disponibilității acestora.</p>	
	<p><i>La Capitolul IV. Impact</i> La Secțiunea a 2-a. Indicatori de evaluare a impactului Programului La <u>Obiectivul general 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural</u>, la indicatorul: „Numărul de tineri specialiști susținuți financiar și integrați în câmpul muncii”, din rubrica „Sursa” se solicită excluderea Ministerului Muncii și Protecției Sociale. În acest sens se menționează că, întreg procesul de angajare a tinerilor specialiști susținuți financiar și integrați în câmpul muncii în domeniul culturii, conform prevederilor <i>Hotărârii Guvernului nr. 392/2024 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calcul, repartizare, utilizare și evidență a mijloacelor financiare pentru susținerea tinerilor specialiști din domeniul culturii</i>, ține de competența Ministerului Culturii.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost modificat conform propunerii</p>
	<p><i>La proiectul Planului de acțiuni al Programului de implementare a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2026-2030:</i> La Obiectivul general 1 Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale în conformitate cu standardele europene La Obiectivul specific 1.3. Creșterea nivelului de participare culturală activă a cetățenilor și comunităților locale, prin susținerea inițiativelor civice, a voluntariatului în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural local. La acțiunea 1.3.1. „Dezvoltarea și implementarea de proiecte culturale incluzive (atelier de creație, programe educaționale, activități intergeneraționale, evenimente comunitare, inițiative culturale dedicate grupurilor vulnerabile) în scopul promovării incluziunii sociale, participării active și reducerii inegalităților culturale în comunitate”, se reiterează propunerea de a introduce un nou indicator de monitorizare dedicat persoanelor vârstnice. Or, indicatorul din redacția actuală: „<i>Minim 30 beneficiari anual, inclusiv persoane cu dizabilități</i>”, include în sine nu doar persoanele vârstnice, dar și tineri și minorități etnice. Totodată, la Capitolul I „Introducere” este specificat că accesul persoanelor vârstnice la servicii și evenimente culturale rămâne limitat din cauza mai multor bariere, în timp ce, în Planul de acțiuni, doar indicatorul menționat face referire la această categorie. În acest context, pentru a răspunde</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Propunerea nu justifică în mod suficient necesitatea introducerii unui indicator distinct de monitorizare pentru persoanele vârstnice, în condițiile în care indicatorul existent are un caracter incluziv și acoperă deja mai multe categorii de beneficiari, inclusiv persoane vârstnice. Totodată, abordarea incluziunii sociale în cadrul acțiunii 1.3.1 are un caracter integrator, vizând multiple grupuri vulnerabile, iar detalierea excesivă prin indicatori dezagregați pentru fiecare categorie nu este considerată oportună la nivelul Planului de acțiuni.</p>

	<p>provocărilor și de a ne adapta la procesul legat de îmbătrânirea populației este necesară o abordare integratoare a problemelor legate de îmbătrânire în toate politicile relevante. Mai mult ca atât, către anul 2030, când va expira perioada de implementare a Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035, persoanele cu vârsta de 65+ vor constitui 22% din numărul total al populației Republicii Moldova.</p>	
	<p>La acțiunea 1.3.3. „Dezvoltarea și implementarea Programului național „Voucher cultural”, în conformitate cu Programul privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 434/2023, se reiterează recomandarea de a specifica expres în denumirea acțiunii și a indicatorului de monitorizare: „Voucher cultural pentru vârstnici”. În acest sens, se propune fie formularea unei acțiuni noi sau al unui nou indicator de monitorizare care să corespundă recomandării expuse supra. Se menționează că, implementarea acestei acțiuni ține de competența Ministerului Culturii.</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>În anul 2024, acțiunea privind implementarea Programului național „Voucher cultural” a fost exclusă din Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2024, în principal din cauza dificultăților identificate în definirea conceptului, a provocărilor de ordin tehnic și operațional privind implementarea mecanismului de vouchere, inclusiv gestionarea fluxurilor instituționale, a parteneriatelor și a aspectelor legate de protecția datelor. Totodată, a fost evidențiată lipsa unei planificări bugetare clare și a unui cadru de sustenabilitate pe termen mediu, elemente esențiale pentru implementarea eficientă a unei asemenea intervenții. În acest context, susținerea persoanelor vârstnice prin măsuri de acces la cultură este asigurată prin programele existente ale Ministerului Culturii, precum Programul Național „Acces la cultură”, „Mărțișor” și „Târgul „Hai acasă de Crăciun” ș.a.</p>
	<p>De asemenea, pentru a asigura integrarea reală a perspectivei de gen în sectorul cultural, contribuind la reducerea inegalităților și la creșterea participării echitabile a femeilor și a grupurilor vulnerabile în viața artistică și culturală, care sprijină dezvoltarea unui cadru sustenabil de educație, finanțare și sensibilizare, esențial pentru</p>	

	<p>prevenirea violenței și promovarea incluziunii sociale, se reiterează propunerea de a completa <i>Obiectivului General 1</i> cu următoarele acțiuni și indicatori de monitorizare, după cum urmează:</p> <p>1. Crearea unor mecanisme de finanțare dedicate susținerii inițiativelor artistice și culturale care promovează egalitatea de gen, inclusiv prin sprijinirea artiștilor independenți și a organizațiilor conduse de femei”, cu indicatorul de monitorizare: „Mecanism de finanțare dezvoltat și implementat”;</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Din perspectiva politicilor culturale, Ministerul Culturii nu identifică dezechilibre structurale de gen în sectorul cultural care să justifice instituirea unui mecanism financiar distinct, întrucât participarea femeilor este deja consistentă și vizibilă în toate segmentele domeniului, inclusiv în poziții de creație, conducere și management.</p> <p>În acest context, introducerea unui instrument de finanțare dedicat exclusiv criteriului de gen ar putea conduce la o segmentare artificială a arhitecturii de sprijin public, fără o fundamentare bazată pe evidențe. O astfel de abordare ar risca suprapunerea cu mecanismele existente și ar putea afecta coerența proceselor de evaluare, care sunt construite în jurul criteriilor de calitate, relevanță și impact cultural.</p> <p>În prezent, cadrul de finanțare este conceput ca unul deschis, competitiv și nediscriminatoriu, asigurând acces egal tuturor operatorilor culturali. În aceste condiții, principiul egalității de șanse este integrat transversal prin instrumentele existente, fără a fi necesară crearea unor mecanisme paralele dedicate.</p> <p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p>
--	--	---

	<p>2. Elaborarea unor programe educaționale și de formare care să pună accent pe rolul femeilor și bărbaților în istoria și patrimoniul cultural, integrând perspectiva de gen în curriculum-ul școlar și în proiectele muzeale, cu indicatorul de monitorizare: „Programe educaționale și de formare elaborate, numărul total de participanți dezagregat după criteriul de sex, vârstă, dizabilitate, statut migrațional, mediu de reședință urban/rural”;</p> <p>3. Încurajarea inițiativelor culturale și artistice care promovează participarea femeilor din mediul rural și a grupurilor vulnerabile, prin sprijin financiar și logistic dedicat”, cu indicatorul de monitorizare: „Numărul de inițiative sprijinite care promovează participarea femeilor din mediul rural și a grupurilor vulnerabile”.</p>	<p>Propunerea excede aria de reglementare a Programului, includerea explicită a integrării în curriculum-ul școlar ține de competența Ministerului Educației și Cercetării. Totodată, Programul are un caracter strategic și nu reglementează conținutul tematic al curriculumului educațional sau al proiectelor muzeale, acestea fiind dezvoltate în cadrul instrumentelor sectoriale specifice.</p> <p>În acest context, aspectele privind egalitatea de gen pot fi promovate în mod transversal în cadrul proiectelor culturale și educaționale, în funcție de specificul acestora, fără a fi necesară detalierea lor la nivelul Programului sau instituirea unor indicatori de monitorizare dedicați.</p> <p>Nu se acceptă</p> <p>Nu au fost identificate date sau indicatori care să evedențieze existența unor inegalități structurale de gen în domeniul cultural care să justifice instituirea unor măsuri și indicatori dedicați exclusiv acestui criteriu. Analiza sectorială disponibilă indică o participare semnificativă a femeilor în domeniul culturii, inclusiv în activități de creație, interpretare și management cultural.</p> <p>În acest context, introducerea unor intervenții și indicatori specifici orientăți pe gen nu este susținută de o problemă obiectivă și cuantificabilă, existând riscul</p>
--	--	--

		<p>fragmentării artificiale a cadrului de monitorizare și intervenție.</p> <p>Totodată, cadrul de finanțare existent este conceput ca unul deschis, competitiv și nediscriminatoriu, asigurând acces egal tuturor operatorilor culturali. Prin urmare, principiul egalității de șanse este integrat transversal în instrumentele existente, fără necesitatea instituirii unor mecanisme sau indicatori paralele dedicat.</p>
	<p><i>Obiectivul general 3</i> se propune de completat cu următoarele acțiuni și indicatori de monitorizare, după cum urmează:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Crearea de programe de mentorat și granturi destinate femeilor artistice și creatoare, pentru reducerea dezechilibrelor de gen în carierele culturale, cu indicatorul de monitorizare: „Numărul total de femei beneficiare, dezagregate după criteriile de vârstă, dizabilitate, statut migrațional și mediu de reședință urban/rural”; 2. Derularea de campanii culturale și artistice (teatru social, film, expoziții) care să promoveze nonviolența și egalitatea de gen, contribuind la prevenirea violenței în familie și a violenței împotriva femeilor, cu indicatorul de monitorizare: „Numărul anual de campanii desfășurate”; 3. Instruirea personalului din instituțiile culturale în recunoașterea și promovarea principiilor egalității de șanse și în susținerea campaniilor de prevenire a violenței, cu indicatorul de monitorizare: „Numărul de persoane instruite, dezagregat după criteriul de sex, vârstă, dizabilitate, statut migrațional și mediu de reședință urban/rural”; 4. Organizarea de activități comunitare în centre culturale și biblioteci privind riscurile traficului de ființe umane, cu implicarea tinerilor și a grupurilor vulnerabile, cu indicatorul de monitorizare: „Numărul de activități comunitare realizate și numărul de participanți, dezagregat după criteriul de sex, vârstă, dizabilitate, statut migrațional și mediu de reședință urban/rural”. 	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>La Obiectivul specific 1.3 „Creșterea nivelului de participare culturală activă a cetățenilor și comunităților locale, prin susținerea inițiativelor civice și a voluntariatului în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural local”, acțiunea generală 1.3.1 privind „dezvoltarea și implementarea de proiecte culturale incluzive...” va include și măsuri specifice orientate spre promovarea egalității de gen, prevenirea violenței și consolidarea incluziunii sociale, prin programe culturale, educaționale și comunitare dedicate femeilor, tinerilor și grupurilor vulnerabile.</p> <p>Acțiunea se completează cu indicatori de monitorizare care vizează: <i>numărul anual de activități culturale și artistice dedicate promovării nonviolenței și egalității de gen; numărul de persoane instruite din instituțiile culturale, dezagregat după sex,</i></p>

	<p><i>La Obiectiv general 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național</i></p> <p><i>La Obiectiv specific 4.2. Crearea și operaționalizarea până în 2030 a unui sistem integrat de monitorizare, evaluare și analiză a finanțărilor în domeniul culturii și patrimoniului cultural, fundamentat pe indicatori de performanță, criterii de eficiență și mecanisme statistice de colectare și interpretare a datelor privind finanțarea, consumul și impactul economic al sectorului cultural, în parteneriat cu instituțiile relevante</i></p> <p>Acțiunea 4.2.2. „Îmbunătățirea și actualizarea indicatorilor statistici, inclusiv a Formulelor statistice pentru domeniul cultură”, se propune reiterat de completat cu un nou indicator de monitorizare: „Număr de indicatori statistici dezagregați pe criteriul de sex, vârstă, dizabilitate, statut migrațional, mediu de reședință urban/rural și alte criterii relevante”.</p>	<p><i>vârstă, dizabilitate, statut migrațional și mediu de reședință.</i></p> <p>Se acceptă parțial</p> <p>Dezagregarea datelor statistice poate fi avută în vedere, după caz, în funcție de relevanța indicatorilor, metodologia de colectare aplicabilă, disponibilitatea datelor și competențele instituțiilor responsabile.</p> <p>Totodată, nu se consideră oportună stabilirea exhaustivă, la nivelul Programului, a tuturor criteriilor de dezagregare propuse, întrucât acestea trebuie aplicate diferențiat, proporțional cu scopul urmărit și în conformitate cu cadrul metodologic și normativ privind colectarea și protecția datelor.</p> <p>În acest context, indicatorii statistici vor fi dezvoltați și ajustați gradual, în funcție de necesitățile de monitorizare și evaluare ale sectorului, cu respectarea principiilor de relevanță și proporționalitate.</p>
	<p>De asemenea, se aduce la cunoștință că, Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, aliniată la Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, prevede asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, în egală măsură cu alți cetățeni, la educație, protecție socială, asistență medicală, reabilitare, muncă, viață publică, mediu fizic, transport, tehnologii și sisteme informaționale, de comunicare și la alte utilități și servicii la care are acces publicul larg.</p> <p>În acest sens, Capitolul III „Accesibilitatea” al Legii prenotate stabilește prevederi generale privind accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic prin adaptarea infrastructurii, inclusiv proiectarea și construcția obiectelor de infrastructură socială, accesul la obiective culturale, turistice și sportive.</p> <p>Totodată, conform prevederilor art. 23 din Legea menționată, Ministerul Culturii, alte structuri competente ale autorităților publice centrale și locale au obligația să faciliteze accesul persoanelor cu dizabilități la valorile culturale, la obiectivele de patrimoniu,</p>	<p>Se ia act</p>

	<p>turistice, sportive și la locurile de petrecere a timpului liber. În vederea asigurării accesului persoanelor cu dizabilități la cultură, autoritățile publice centrale și locale, asociațiile obștești și persoanele juridice de drept public sau de drept privat au obligația să ia următoarele măsuri specifice:</p> <p>a) să sprijine participarea persoanelor cu dizabilități și a familiilor acestora la manifestările culturale, sportive și turistice;</p> <p>b) să organizeze, în colaborare sau în parteneriat cu persoane juridice, publice ori private, manifestări și activități culturale, sportive și de petrecere a timpului liber;</p> <p>c) să asigure condiții pentru practicarea sportului de către persoanele cu dizabilități;</p> <p>d) să sprijine activitatea organizațiilor sportive ale persoanelor cu dizabilități.</p> <p>Or, autoritățile administrației publice locale asigură accesul gratuit sau cu reducere la obiectivele culturale, turistice și sportive, iar furnizorii de servicii în domeniu asigură accesul gratuit al persoanelor cu dizabilități într-o proporție de cel puțin 2% din numărul total de locuri disponibile.</p> <p>Astfel, promovarea accesului persoanelor cu dizabilități la cultură și artă are loc prin implementarea de programe cultural-educative adaptate, inclusiv ghidaje accesibilizate și activități dedicate, cu implicarea beneficiarilor din instituții specializate.</p> <p>Prin urmare, la definitivarea proiectului de hotărâre a Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2035, a Strategiei Naționale pentru Cultură și Patrimoniu pentru anii 2025-2035, solicităm asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități în egală măsură cu ceilalți cetățeni, prin asigurarea accesibilității și adaptarea infrastructurii, serviciilor și activităților culturale la necesitățile persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale, în condiții de egalitate.</p>	
<p>Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (scr. 04-1730 din 01.04.2026)</p>	<p><i>La proiectul Programului</i></p> <p>1. La cap. I. Introducere, la aliniatul privind corelarea obiectivelor Programului cu alte documente de politici publice:</p> <p>a) la pag. 5, după textul: „<i>Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.40/2022</i>”, se va completa cu textul: „<i>Programul național de dezvoltare locală „Satul European” pentru anii 2024-2028, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.216/2024 (OG. Accelerarea ritmului de echipare a unităților administrativ-teritoriale cu dotările de bază de infrastructură tehnico edilitară și socială, în vederea îmbunătățirii</i></p>	<p>Se acceptă</p> <p>Cap. I. Introducere a fost completat conform propunerii.</p>

	<p><i>condițiilor de trai, a creșterii atractivității investiționale și a asigurării dezvoltării durabile a localităților din Republica Moldova) ”.</i></p>	
	<p>b) la pag. 6, după textul: <i>„Strategia națională de reducere a riscului dezastrelor pentru perioada 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.804/2024...”,</i> se va completa cu textul:</p> <p><i>„Regulamentul privind conținutul-cadru, principiile metodologice de elaborare și actualizare, avizare și aprobare a Planului de amenajare a teritoriului național, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.715/2022. Actul reglementează Secțiunea monumentele istorice, siturile arheologice și zonele construite protejate, pentru teritoriul întregii țări și în conformitate cu prevederile CUC nr.434/2023;</i></p> <p><i>Codul urbanismului și construcțiilor nr.434/2023 (Reglementează evaluarea patrimoniului, gestionarea, protecția acestuia în tangență cu normelor aplicabile din domeniul vizat, cu liniile directorii și reglementatorii ale principiilor de elaborare a documentației de urbanism, cât și cu Secțiunea a 10-a Monumentele istorice și siturile arheologice din Planului de amenajare a teritoriului național); Legea cu privire la ocrotirea monumentelor nr.1530/1993. Actul stabilește modul de gestiune, protecție și reglementare a monumentelor, care fac parte din patrimoniul cultural (opere de arhitectură, structuri și elemente cu caracter arheologic, ansambluri de construcții și situri rezultate din activitatea umană care au valoare națională sau internațională din punct de vedere istoric, artistic, științific, urbanistic ori cultural. Ocrotirea acestora, indiferent de forma de proprietate, constituie un interes public.)”.</i></p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Conform subpct. 18.1. din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, precum și în corespundere cu Ghidul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Ordinul Cancelariei de Stat nr. 191/2025, „Introducerea reflectă conexiunea directă cu strategia din care derivă Programul, subliniind modul în care contribuie la implementarea direcțiilor strategice stabilite. Totodată, sunt analizate corelările cu alte documente de politici publice din domenii conexe, în special cu alte programe, cu documentele de planificare în vigoare și cu angajamentele internaționale asumate, pentru a evidenția sinergiile și complementaritatea intervențiilor.”</p> <p>Reieșind din cele expuse supra, cadrul normativ în vigoare care reglementează metodologia de elaborare a programului stabilește clar obligativitatea corelării acestuia cu documentele de politici conexe, și nu cu prevederile actelor normative aferente obiectului de reglementare al Programului.</p>

	<p>2. La cap. II. Analiza situației, Secțiunea a 2-a Analiza problemelor identificate:</p> <p>a) la pag. 13, textul alineatelor care încep: „Cu toate acestea, cadrul normativ aferent patrimoniului...”;</p> <p>„<i>Lipsa planurilor urbanistice generale actualizate...</i>”;</p> <p>„<i>Aceste vulnerabilități sunt vizibile în mod deosebit în Nucleul istoric al Chișinăului...</i>”;</p> <p>„<i>Coordonarea interinstituțională rămâne deficitară, iar atribuțiile autorităților publice centrale...</i>”, se va substitui cu textul:</p> <p>„<i>Intervențiile asupra monumentelor sunt strict reglementate de documentele normative și monitorizate de către autoritățile centrale de specialitate. Aprobarea proiectelor se efectuează în strictă corespundere cu prevederile Planurilor Urbanistice Generale ale localităților și doar în baza Avizului emis de către Ministerul Culturii, adițional avizelor autorităților competente conform art. 54-56 și Anexei 24 din Codul Urbanismului și Construcțiilor nr.434/2023. Controlul riguros asupra monumentelor și zonelor de protecție a acestora revine Administrației Publice Locale (conform prevederilor art. 14, art. 43 și art. 75 din Legea privind administrația publică locală nr. 436/2006). Respectarea normelor tehnice în procesul de proiectare a intervențiilor asupra monumentelor îi revine specialistului atestat în domeniu (conform prevederilor art. 123, art. 124 din Codul Urbanismului și Construcțiilor nr.434/2023). Presiunea imobiliară generează conflicte între interesele economice și necesitatea protejării patrimoniului cultural imobil. Emiterea Avizului Consiliului Național al Monumentelor (în continuare – CNMI), la inițierea procedurii de intervenție asupra monumentelor conform celor stipulate mai sus, împiedică intervenția neautorizată asupra monumentelor și a zonei de protecție a acestora.</i></p> <p><i>Pentru Nucleul istoric al Chișinăului, noul Plan Urbanistic General al mun. Chișinău, aflat în proces de elaborare, va reglementa liniile directorii și reglementatori și pentru Zona istorică a orașului.</i>”.</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Textul propus nu corespunde finalității Capitolului II. ANALIZA SITUAȚIEI, care trebuie să evidențieze vulnerabilitățile, disfuncționalitățile și cauzele care afectează domeniul, nu să substituie analiza diagnostică printr-o prezentare preponderent normativă a cadrului existent. Deși intervențiile asupra monumentelor istorice sunt reglementate prin acte normative și supuse procedurilor de avizare, domeniul rămâne fragil, fapt demonstrat prin multiple încălcări constatate în practică, inclusiv intervenții ilegale, demolări ale monumentelor sau situații în care lucrări promovate în documentații ca restaurare se soldează, în realitate, cu desființări ori alterări substanțiale ale valorii patrimoniale, vulnerabilități confirmate inclusiv prin activitatea Agenției de Inspectare a Monumentelor și Inspectoratului Național pentru Supraveghere Tehnică, precum și prin cauzele aflate pe rolul instanțelor de judecată având ca obiect intervenții neconforme asupra monumentelor istorice.</p> <p>Totodată, la nivelul autorităților publice locale persistă deficiențe privind cunoașterea și aplicarea regimului de protecție a monumentelor istorice, fiind emise în unele cazuri certificate de urbanism și autorizații de construire cu încălcarea cadrului legal. În același timp, practica CNMI demonstrează că nici</p>
--	---	---

documentațiile elaborate de specialiști atestați nu sunt întotdeauna conforme, acestea fiind frecvent returnate pentru necorespondere, ceea ce relevă necesitatea consolidării pregătirii profesionale și a mecanismelor de asigurare a calității în procesul de atestare. Substituirea textului existent cu o formulare axată pe descrierea reglementărilor, a competențelor formale sau a unor instrumente viitoare, cum este un nou PUG aflat în proces de elaborare, nu este oportună în cadrul acestui capitol. Se consideră necesară menținerea unei formulări de tip diagnostic, care să reflecte realist problemele existente și să fundamenteze măsurile strategice propuse.

b) **La pag. 14**, textul alineatului: *„Lacunele din legislația privind protecția patrimoniului cultural...”*, se va substitui cu textul: *„Intervențiile neautorizate în zonele de protecție a monumentelor de istorie, modificările arbitrare ale fațadelor, utilizarea materialelor neconforme cu cerințele normative, îndepărtarea elementelor decorative, deteriorarea intenționată a acestora și abandonarea deliberată a clădirilor istorice, aduc degradării majore zonei istorice. Autoritățile sunt responsabile de exercitarea atribuțiilor de control, monitorizare și inventariere anuală a situația în teren, prin aplicarea prevederilor Legii cu privire la ocrotirea monumentelor nr.1530/1993, a Legii privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător nr.131/2012 și a Hotărârii Guvernului nr.116/2025 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Consiliului Național al Monumentelor Istorice. Astfel, managementul corect al situației prezente cât și valorificarea patrimoniului cultural, cu eforturi comune, va asigura creșterea capacității de conservare, creșterea educației patrimoniale a societății și menținerea interesului public constant”*.

Nu se acceptă

Textul propus nu corespunde finalității Capitolului II. ANALIZA SITUAȚIEI, care trebuie să evidențieze problemele existente și cauzele structurale ale acestora. Deși sunt menționate abateri reale, formularea propusă deplasează accentul spre enumerarea cadrului normativ și a atribuțiilor instituționale, fără a reflecta în mod adecvat lacunele și dificultățile de aplicare ale acestuia. De asemenea, se impune clarificarea faptului că activitățile de inventariere, evidență și documentare a bunurilor imobile cu statut de monument sunt distincte de atribuțiile de control și monitorizare. Totodată, nu este oportună enumerarea cadrului legal

existent, în condițiile în care legislația în domeniul protejării monumentelor istorice se află în proces de reformă, fiind elaborat un nou proiect de lege care urmează să substituie Legea nr. 1530/1993 privind ocrotirea monumentelor. În același timp, practica demonstrează că mecanismele de control și monitorizare nu funcționează la nivelul necesar, existând limitări instituționale și de competență în activitatea autorităților responsabile, inclusiv în ceea ce privește cooperarea între instituțiile de control. De asemenea, rolul Consiliului Național al Monumentelor Istorice este unul de examinare și avizare a documentațiilor de proiect, însă în practică se constată discrepanțe între soluțiile avizate și intervențiile realizate în teren. Prin urmare, se consideră oportună menținerea unei formulări de tip diagnostic, care să reflecte realist lacunele cadrului normativ și dificultățile de aplicare a acestuia, ca bază pentru fundamentarea intervențiilor strategice.

c) **La pag. 16**, la aliniatul „*Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat...*”, după cuvintele „... *reglementărilor urbanistice aplicabile,*” se va completa cu textul: „*nr. cadastral, actul administrativ în baza căruia s-a adoptat statutul de monument, regimul juridic - dreptul de proprietate, gestiunea acestuia, Avizul organului central de specialitate, după caz și specificații tehnice pentru a oferi o informație mai amplă la momentul accesării*”.

Nu se acceptă
 Detalierea structurii și a conținutului informațional aferent sistemului de evidență a monumentelor nu ține de nivelul de analiză a Programului. Modul de organizare a Sistemului informațional „Inventarul monumentelor”, inclusiv categoriile de date și specificațiile tehnice pe care acesta le va conține, urmează să

	<p>d) La pag. 27, textul alineatului: <i>„Sistemul actual de atestare profesională nu diferențiază suficient ...”</i>, se va substitui cu textul: <i>„Sistemul actual de atestare profesională propune specializări în domeniul arhitecturii, urbanismului, construcțiilor, inginerie, etc., care oferă servicii profesionale în domeniul vizat. Atestarea specialităților este desfășurată de către Organul central de specialitate - Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, conform Regulamentului cu privire la atestarea tehnico-profesională a specialiștilor cu activități în construcții, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.743/2024 cu privire la asigurarea calității în construcții, cât și Codului urbanismului și construcțiilor nr.434/2023.</i></p> <p><i>La nivel național profesioniști calificați capabili să elaboreze, coordoneze și monitorizeze intervențiile asupra monumentelor de arhitectură sunt în număr mic, aceștia fiind concentrați în zona mun. Chișinău, fapt ce determină necesitatea promovării domeniului dat, în scopul susținerii, menținerii și ocrotirii zonelor istorice, monumentelor și siturilor din întreaga țară, prin promovarea învățământului superior, programelor dedicate arheologiei, restaurării sau conservării obiectelor de arhitectură, modernizării tehnicilor de restaurare și conservare a materialelor istorice, meșteșugurilor tradiționale”.</i></p>	<p>fie stabilite prin actul normativ de creare și reglementare a acestuia.</p> <p>Nu se acceptă</p> <p>Textul propus nu corespunde finalității Capitolului II. ANALIZA SITUAȚIEI, întrucât substituie constatarea unor curențe sistematice prin descrierea cadrului normativ și instituțional existent. Totodată, este necesar de menționat că, în domeniul patrimoniului cultural, inclusiv al monumentelor istorice, autoritatea centrală de specialitate este Ministerul Culturii, ceea ce justifică abordarea potrivit căreia, cerințele de calificare și mecanismele de atestare pentru intervențiile asupra patrimoniului construit trebuie corelate cu competențele autorității de resort. În acest sens, proiectul noii Legi privind protejarea monumentelor istorice prevede consolidarea rolului Ministerului Culturii în acest domeniu.</p> <p>De asemenea, nu se consideră întemeiată concluzia implicită că numărul proiectanților atestați ar fi, în sine, insuficient. Raportat la dimensiunea țării, numărul specialiștilor atestați nu este în mod necesar redus, problema principală ținând mai degrabă de distribuția neuniformă a acestora, de nivelul de specializare efectivă în domeniul patrimoniului construit și de calitatea documentațiilor elaborate. Practica de examinare a proiectelor relevă că documentațiile prezentate nu sunt</p>
--	--	---

		<p>întotdeauna conforme, ceea ce evidențiază necesitatea consolidării pregătirii profesionale de specialitate și a mecanismelor de asigurare a calității.</p> <p>Prin urmare, se consideră oportună menținerea unei formulări de tip diagnostic, axate pe provocările reale ale sistemului, și nu substituirea acesteia printr-o prezentare generală a cadrului de atestare existent.</p>
	<p>e) la pag. 28, la aliniatul „În perioada 2020–2025, au fost atestați 120 de proiectanți activi în domeniul patrimoniului arhitectural-istoric, înregistrându-se o creștere constantă a numărului de specialiști autorizați pentru proiectarea lucrărilor de restaurare și intervenție asupra monumentelor istorice. Cu toate acestea, nivelul de competență practică și distribuția teritorială rămân neuniforme, majoritatea specialiștilor activând în mun. Chișinău. Această concentrare teritorială, împreună cu diferențele de pregătire profesională în restaurare, limitează capacitatea de implementare coerentă a politicilor de protejare a patrimoniului cultural construit. Situația subliniază necesitatea consolidării formării profesionale continue, a specializărilor interdisciplinare și a extinderii procesului de atestare la nivel regional, pentru a asigura o expertiză echilibrată și sustenabilă în domeniul protejării patrimoniului arhitectural-istoric”, se va substitui cuvântul „autorizați” cu sintagma „cu atestare tehnico-profesională”, iar cuvântul „regional” se va substitui cu cuvântul „național”, conform cadrului normativ.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Propunerea a fost acceptată parțial, prin reformularea textului în redacție proprie. A fost acceptată ajustarea terminologică („cu atestare tehnico-profesională”), iar conținutul a fost adaptat pentru a reflecta mai clar distribuția teritorială a specialiștilor și necesitatea dezvoltării capacităților profesionale la nivel teritorial (textul „extinderii procesului de atestare la nivel regional” a fost substituit cu textul „dezvoltării capacităților profesionale la nivel teritorial”).</p>
	<p>f) La pag. 31, textul: „Registrul experților evidențiază o bază profesională valoroasă, dar fragilă, dependentă de specialiști seniori. Consolidarea sa necesită actualizarea procedurilor de atestare, instruire periodică și cooperare între instituții de cultură, universități și asociații profesionale”, se va substitui cu textul: „Sistemul actual de atestare profesională propune specializări în domeniul arhitecturii, urbanismului, construcțiilor, inginerie, etc., care oferă servicii profesioniste în domeniul vizat. Atestarea specialităților este desfășurată de către Organul central de specialitate (MIDR), conform Regulamentului cu privire la atestarea tehnico - profesională a specialiștilor cu activități în construcții, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.743/2024 cu privire la asigurarea calității</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Textul propus descrie cadrul general de atestare în domeniul construcțiilor, fără a reflecta specificul intervențiilor asupra monumentelor istorice. Deși, în practică, în comisiile de atestare pot fi cooptați specialiști din domeniu, cadrul normativ nu reglementează expres participarea autorității competente în domeniul patrimoniului cultural și nici criterii</p>

	<p>în construcții cât și a Codului Urbanismului și Construcțiilor nr.434/2023”, pentru alinierea definițiilor la terminologia specifică domeniului, expunerea într-o formă unitară, coerentă și completă.</p>	<p>distincte pentru evaluarea competențelor necesare intervențiilor asupra monumentelor istorice. În aceste condiții, sistemul actual rămâne unul generalist, iar menținerea constatrilor din analiza situației este justificată, inclusiv în contextul necesității dezvoltării unui mecanism specific domeniului patrimoniului cultural, aspect deja avut în vedere în noul proiect de lege privind protejarea monumentelor istorice.</p>
	<p>3. La cap. V. Costuri, în tabel, în coloana „Codul programului bugetar” (la toate obiectivele) se va substitui sintagma „Sursa MIDR” cu sintagma „subprogramul 6602”, care vizează dezvoltarea turismului, inclusiv modernizarea și reabilitarea monumentelor și a instituțiilor culturale, finanțate din mijloacele Fondului național pentru dezvoltare regională și locală.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost modificat conform recomandării.</p>
	<p>La Planul de acțiuni 1. <u>La acțiunea 1.1.7. Implementarea programelor de sprijin financiar și non -financiar destinate creării și modernizării infrastructurii culturale în comunitățile defavorizate și acțiunea 1.2.1. Modernizarea, reabilitarea și dotarea instituțiilor culturale și instituțiilor de învățământ extrașcolar artistic complementar la nivel local (case de cultură, biblioteci, muzee, teatre, școli de artă, (muzică, teatru, arte plastice, dans)) în vederea asigurării funcționalității, accesibilității și creșterii calității serviciilor și bunurilor culturale oferite comunității</u>, în coloana „Cod program/subprogram bugetar, denumirea sursei de finanțare”, se va substitui sintagma „Sursa MIDR” cu sintagma „subprogramul 6602”, deoarece Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale prin intermediul Fondului național pentru dezvoltare regională și locală, implementează proiecte ce vizează modernizarea și reabilitarea instituțiilor culturale.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost modificat conform recomandării.</p>
	<p>2. Se propune comasarea acțiunilor 1.2.1 (menționată supra) și 1.2.2. <u>Reabilitarea, modernizarea și dotarea instituțiilor culturale ale autorităților administrației publice centrale</u>, întrucât vizează același indicator de monitorizare – modernizarea, reabilitarea și dotarea instituțiilor culturale.</p>	<p>Nu se acceptă Comasarea acțiunilor 1.2.1 și 1.2.2 nu poate fi aprobată, întrucât menținerea acestora în formă distinctă asigură o</p>

delimitare clară a intervențiilor pe niveluri diferite de competență instituțională. Separarea acțiunilor facilitează o coordonare mai eficientă, precum și o monitorizare și raportare mai precisă a implementării fiecărei intervenții în parte. Totodată, menținerea structurii actuale permite urmărirea distinctă a impactului intervențiilor culturale la nivel central și local, contribuind la o evaluare mai riguroasă a rezultatelor Programului.

3. Se propune divizarea acțiunii 3.2.1. Elaborarea/implementarea și dezvoltarea programelor de formare profesională continuă în domeniul patrimoniului cultural, inclusiv pentru specialiștii implicați în reabilitarea monumentelor istorice (arhitecți, ingineri etc.), precum și pentru reprezentanții structurilor de forță implicați în prevenirea și combaterea traficului ilicit de bunuri culturale și specialiștii din domeniul patrimoniului cultural responsabili de gestionarea bunurilor culturale (imobil și mobil) în două măsuri distincte pentru a diferenția categoriile de beneficiari (specialiști atestați vis-a-vis funcționari cu atribuții administrative), după cum urmează:

a) măsura 3.2.1. Elaborarea/implementarea și dezvoltarea programelor de formare profesională continuă în domeniul patrimoniului cultural pentru specialiștii implicați în reabilitarea monumentelor istorice (arhitecți, ingineri etc.). Procesul de atestare este organizat și executat de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, conform prevederilor Regulamentului cu privire la atestarea tehnico-profesională a specialiștilor cu activități în construcții, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.743/2024 și a Codului Urbanismului și Construcțiilor nr.434/2023. Specialiștii atestați în domeniul vizat dețin competențe în domeniul patrimoniului cultural.

b) măsura 3.2.2. Formare profesională periodică pentru funcționarii publici ai administrațiilor publice locale care direct au tangență cu gestionarea, inventarierea și notarea monumentelor, bunuri culturale prin activitatea pe care o desfășoară, reprezentanții structurilor de forță implicați în prevenirea și combaterea traficului ilicit de bunuri culturale, specialiștii din domeniul patrimoniului cultural responsabili

Se acceptă parțial

Formularea inițială a acțiunii a fost elaborată în corespundere cu abordarea prevăzută în Programul Național de Aderare, care tratează într-o manieră integrată formarea profesională continuă în domeniul patrimoniului cultural. Totodată, pentru o delimitare mai clară a categoriilor de beneficiari, se acceptă divizarea acțiunii în măsuri distincte, în funcție de specificul programelor de formare și al grupurilor-țintă vizate. Formularea concretă a acestora a fost ajustată în redacție proprie.

În acest context, nu se consideră oportună excluderea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, având în vedere competențele acestuia în domeniul intervențiilor asupra monumentelor istorice. De asemenea, se precizează că activitățile de inventariere și gestionare a bunurilor culturale, pe de o parte, și cele de prevenire și combatere a traficului ilicit de bunuri culturale, pe de altă parte,

	<p>de gestionarea bunurilor culturale (imobil și mobil)) – întrucât funcționarii publici din cadrul APL I și APL II, au în competența sa sarcina de a inventaria și gestiona bunurile din teritoriul administrativ, conform prevederilor Legii nr.463/2006 privind administrația publică locală. Astfel, se va exclude MIDR din Lista autorităților/instituțiilor responsabile de realizarea măsurii 3.2.2 cu privire la formarea profesională a funcționarilor publici și a reprezentanților structurilor de forță.</p> <p>4. <u>La acțiunea 5.1.3. Promovarea și aderarea la Rutele Culturale Europene</u>, din coloana „Autoritate/instituția publică responsabilă” se va exclude „MIDR”, întrucât excede competențele ministerului stabilite în Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 690/2017.</p>	<p>vizează domenii distincte, care necesită abordări diferențiate în cadrul programelor de formare.</p> <p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>
<p>Ministerul Educației și Cercetării (scr. nr. 02/209/26 din 31.03.2026)</p>	<p>La proiectul Programului: <i>Capitolul II. Analiza situației.</i> În <i>Secțiunea a 2-a. Analiza problemelor identificate</i>, în conținut, alineatul al doilea (pag. 27), textul „...instituțiile de învățământ superior nu implementează în prezent programe dedicate arheologiei, restaurării sau conservării.” Și constatarea „În consecință, sistemul educațional nu produce specialiștii necesari, arheologi, conservatori, restauratori, muzeografi, meșteri și alți profesioniști esențiali, ceea ce afectează capacitatea statului de a asigura intervenții calificate și de a respecta standardele UNESCO și europene privind protejarea patrimoniului cultural.” nu sunt relevante și propunem excluderea acestora. Noul Nomenclator al domeniilor de studii și al specialităților oferă la ciclul I Licență și studii integrate, oportunitatea de a studia la domeniul 0222 Istorie și arheologie, programele de studii: 0222.1 Istorie, 0222.2 Arheologie, 0222.3 Muzeologie, 0222.4 Restaurarea și conservarea monumentelor istorice. Propunerea de modificare este argumentată în temeiul Nomenclatorului domeniilor de studii și al specialităților în învățământul superior, aprobat prin HG nr. 412/2024, modificat prin HG nr. 375/2025. Lipsa specialiștilor nu derivă doar din faptul că sistemul educațional „nu produce”, ci și din factori externi precum numărul de candidați interesați de aceste domenii adesea limitat, ceea ce influențează direct numărul de specialiști formați, migrația profesională, nivelul scăzut de salarizare sau oportunitățile limitate de angajare în domeniu etc..</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Textul a fost ajustat pentru a reflecta faptul că Nomenclatorul domeniilor de studii și al specialităților, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 412/2024, modificat prin Hotărârea Guvernului nr. 375/2025, este unul recent, iar programele de studii aferente domeniului 0222 Istorie și arheologie se află într-un proces de consolidare și dezvoltare. În acest sens, formularea a fost revizuită pentru a reflecta mai nuanțat stadiul actual de implementare a programelor de formare profesională în domeniile relevante patrimoniului cultural, fără a afecta logica analizei problemelor identificate.</p>

	<p>Precizăm că Ministerul Educației și Cercetării aprobă planul de admitere (comanda de stat) finanțat de la buget pentru învățământul superior, structurat pe domenii, în baza ofertelor prezentate de instituțiile de învățământ. Repartizarea locurilor pe programe de studii este realizată ulterior de către fiecare instituție de învățământ superior.</p> <p>De asemenea, în contextul autonomiei universitare, programele de studii de master și doctorat sunt elaborate de instituțiile de învățământ superior care dețin acreditare sau autorizare provizorie, în condițiile prevăzute de lege.</p>	
<p>Cancelaria de Stat (scr. nr 21/1-69-3658 din 31.03.2026)</p>	<p>Se reiterează necesitatea cuantificării indicatorilor din capitolul IX „Planul de acțiuni”, întrucât nu toți au fost cuantificați, de exemplu pentru acțiunile 1.4.1, 1.4.3, 1.7.3, 1.8.1, 1.8.5, 1.9.5, 2.2.3, 3.2.4, 3.2.5 etc.</p>	<p>Se acceptă Indicatorii din Planul de acțiuni au fost cuantificați conform propunerii.</p>
	<p>Referitor la acțiunea 5.1.1 „Integrarea organizațiilor culturale în rețele și programe europene și internaționale”, în conformitate cu mandatul instituțional al Biroul relații cu diaspora (BRD), care nu include atribuții directe privind integrarea organizațiilor culturale în rețele și programe europene și internaționale, se constată lipsa unei corelări funcționale între responsabilitățile instituției și acțiunile propuse. În acest context, se recomandă excluderea BRD din calitatea de partener de cooperare pentru realizarea acestui obiectiv, în vederea asigurării unei delimitări clare a competențelor și a unei implementări eficiente a Programului.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>
	<p>În ceea ce privește acțiunile 5.1.5 „Sprijinirea inițiativelor de promovare și punere în valoare a patrimoniului cultural la nivel internațional” și 5.2.4 „Dezvoltarea și desfășurarea unei campanii internaționale de promovare a culturii și patrimoniului cultural al Republicii Moldova”, analiza conținutului acestor acțiuni relevă existența unor suprapuneri conceptuale și operaționale, inclusiv la nivelul indicatorilor de monitorizare. În vederea sporirii coerenței și eficienței intervențiilor propuse, se recomandă revizuirea și consolidarea acestora într-o formulare unificată, care să integreze obiectivele și rezultatele urmărite. O astfel de abordare ar contribui la optimizarea resurselor, evitarea duplicării eforturilor și creșterea impactului asupra promovării culturii și patrimoniului național la nivel internațional.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost revizuit în conformitate cu recomandarea formulată, iar acțiunile inițial separate au fost comasate într-o singură acțiune, reflectată la poziția 5.1.5 – „Sprijinirea inițiativelor de promovare și valorificare a culturii și patrimoniului cultural la nivel internațional”.</p>
	<p>Totodată, pentru acțiunea 5.3.1 „Susținerea și implementarea inițiativelor/programele de mobilitate artistică și profesională pentru artiști, creatori și organizații culturale”, având în vedere că mandatul BRD nu prevede atribuții directe în domeniul susținerii și implementării programelor de mobilitate artistică și</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>

	<p>profesională destinate dezvoltării sectorului cultural, se constată, de asemenea, o nealiniere între competențele instituționale și responsabilitățile propuse. În acest sens, se recomandă excluderea BRD din calitatea de partener de cooperare pentru realizarea acestui obiectiv, în scopul menținerii unei repartizări clare și realiste a rolurilor instituționale.</p> <p>În concluzie, recomandările formulate au drept scop asigurarea coerenței instituționale, evitarea suprapunerilor funcționale și consolidarea eficienței mecanismelor de implementare a Programului, prin corelarea responsabilităților cu mandate instituționale clar definite.</p>	
<p>Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (scr. nr. 03-1150 din 03.04.2026)</p>	<p>La Capitolul V „Costuri”, la Obiectivul general 5 și obiectivul specific 5.1, din coloana a doua urmează de exclus textul „Sursa MDED”.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>
	<p>La acțiunea nr. 5.1.3 „Promovarea și aderarea la Rutele Culturale Europene”, considerăm judicios excluderea din coloana „Cod program/subprogram bugetar, denumirea sursei de finanțare” – textul „Sursa MDED” și respectiv din coloana „Autoritate/instituția publică responsabilă” - „MDED”.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>
<p>Ministerul Afacerilor Externe (scr. DI/3/041-3899 din 03.04.2026)</p>	<p>La p. 4 (cap. I din proiectul Programului de implementare), fragmentul „angajamentele asumate de Republica Moldova la <u>convențiile internaționale și europene</u> în domeniul culturii și patrimoniului cultural” se va substitui cu textul „angajamentele asumate de Republica Moldova <u>prin tratatele internaționale</u> în domeniul culturii și patrimoniului cultural la care este parte”.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>
	<p>La p. 12 (cap. II, sect. 2), fragmentul „Republica Moldova și-a asumat, prin <u>convențiile UNESCO și ale Consiliului Europei</u>” urmează a fi înlocuit cu textul „Republica Moldova și-a asumat, prin <u>tratatele internaționale</u> ale UNESCO și ale Consiliului Europei <u>la care este parte</u>”.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>
	<p>La p. 30 (cap. II, sect. 2), expresia „convențiilor UNESCO” va fi substituită cu sintagma „<u>tratatelor internaționale ale UNESCO</u>”.</p>	<p>Se acceptă Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>
	<p>Pe parcursul <i>proiectului Programului de implementare</i> se utilizează termenul „acorduri de cooperare” / „acorduri”, fiind necesar a clarifica dacă acesta se referă la tratate internaționale sau la acorduri care nu sunt guvernate de normele dreptului internațional public.</p>	<p>Se acceptă Termenul „acorduri de cooperare”/„acorduri” a fost substituit cu termenul „contracte de stat”, având în vedere că acestea nu vor fi guvernate de</p>

		normele dreptului internațional public, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 377/2018 cu privire la reglementarea cadrului instituțional și mecanismului de coordonare și management al asistenței externe.
Ministerul Afacerilor Interne <i>(scr. nr. 42/1214 din 27.03.2026)</i>	<p>În conformitate cu art. 12 din Legea Inspectoratului General pentru Situații de Urgență nr. 93/2007 și Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului General pentru Situații de Urgență, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 137/2019, <u>elaborarea studiilor naționale de evaluare și management al riscurilor, inclusiv cele care afectează patrimoniul cultural</u>, excede atribuțiile funcționale.</p> <p>Totodată, potrivit art. 14 lit. a) și c) din Legea menționată, Inspectoratul General pentru Situații de Urgență participă la elaborarea și realizarea politicii de stat în domeniul protecției populației și teritoriului în caz de pericol sau declanșare a situațiilor excepționale și/sau incendiilor, asigură securitatea chimică și radiativă, precum și contribuie la elaborarea normelor și regulilor în domeniul protecției civile și apărării împotriva incendiilor, și emite avize asupra proiectelor de standarde, condiții tehnice, norme și reguli ce conțin reglementări în acest domeniu.</p> <p>Astfel, în contextul în care intervine necesitatea implicării Ministerului Afacerilor Interne, acesta va avea calitatea de partener de cooperare pentru realizarea acțiunilor propuse, cu precizarea autorității responsabile din cadrul acestuia, reieșind din competențele funcționale.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>În limitele competențelor funcționale, Ministerul Afacerilor Interne, prin autoritatea competentă din subordine, va avea rol de partener de cooperare în realizarea acțiunilor relevante, inclusiv prin acordarea suportului consultativ de specialitate.</p>
Agencia de Guvernare Electronică <i>(scr. nr. 3007-097 din 03.04.2026)</i>	<p>Se va exclude AGE din coloana <i>Autoritate/instituție publică responsabilă</i> din acțiunea nr. 2.2.3 din Capitolul IX, deoarece dezvoltarea sistemului informațional urmează a fi asigurată de către posesorul și, după caz, deținătorul sistemului respectiv. Potrivit art. 72 alin. (2) din Legea nr. 467/2003 din Legea cu privire la informatizare și resursele informaționale de stat, posesorul asigură condițiile juridice, financiare și organizatorice pentru crearea, administrarea, mentenanța și dezvoltarea sistemului informațional de stat. Concomitent, potrivit art. 73 alin. (2) din Legea precizată, deținătorul sistemului informațional de stat asigură crearea, administrarea, mentenanța și dezvoltarea sistemului informațional. Având în vedere atribuțiile de coordonare a proiectelor de concepte ale sistemelor informaționale și a achizițiilor necesare</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Proiectul a fost ajustat conform recomandării.</p>

	<p>dezvoltării sistemelor informaționale, AGE se va expune referitor la conținutul proiectului conceptului Sistemului informațional la etapa coordonării prelabile și a avizării acestuia, în conformitate cu pct. 3 din Hotărârea Guvernului nr. 562/2006 cu privire la crearea sistemelor și resurselor informaționale automatizate de stat și pct. 22 din Hotărârea Guvernului nr. 414/2018 cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat.</p>	
CONSULTARE PUBLICĂ		
<p>Instituția Publică Teatrul „Ion Creangă” (scr. 21 din 19.03.2026)</p>	<p>1. Propunem ca în proiectul de Hotărâre a Guvernului să fie inclusă la pagina 10 menționarea faptului că I.P. Teatrul „Ion Creangă” nu dispune de o clădire de destinație teatral-concertistică cu sală de spectacol, săli de repetiții, încăperi de producere teatrală și activitate administrativă. Propunem ca textul proiectului să fie modificat în redacția următoare: „Majoritatea instituțiilor culturale funcționează în clădiri vechi sau degradate, iar în ultimele trei decenii s-a construit un singur teatru. Filarmonica Națională rămâne nefuncțională după incendiul din 2020. Teatrul „Ion Creangă” nu dispune ca sediu de o clădire de destinație teatral-concertistică cu sală de spectacol, săli de repetiții, încăperi de producere teatrală și activitate administrativă.”</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Prin intermediul acțiunii nr. 1.2.2 din Planul de acțiuni al Programului este prevăzută susținerea reabilitării, modernizării și dotării instituțiilor culturale ale autorităților administrației publice centrale, inclusiv în funcție de necesitățile operaționale identificate la nivel instituțional.</p> <p>În acest context, Programul urmărește asigurarea intervențiilor pentru întreg sectorul instituțional vizat, fără a detalia situația fiecărei entități în parte.</p> <p>Aspectele privind situația specifică a infrastructurii I.P. Teatrul Ion Creangă pot fi reflectate, după caz, în documentele de fundamentare/analizele sectoriale/studiile de fezabilitate care însoțesc implementarea măsurilor prevăzute de Program.</p>
	<p>Propunem ca la pagina 86 Obiectivul specific 1.2. Dezvoltarea rețelei de infrastructuri culturale moderne și sustenabile, adaptate nevoilor comunităților și standardelor europene să fie completat după punctul 1.2.3 Reconstrucția edificiului Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici” Documentație tehnică elaborată și aprobată; Lucrări de reconstrucție, realizate 531500,00 231500,0 0 - 300000,0 8502 - 36500,00 195000,00 100000,00 200000,0 Trim. IV 2027 Trim IV 2028 - Trim. IV-2030 MC cu</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Acțiunea propusă se încadrează în obiectivele specifice O.S. 1.2.2.; OS 1.3, OS 1.4.2 și OS 1.6, care vizează modernizarea și dotarea instituțiilor culturale cu instrumente muzicale,</p>

	<p>punctul 1.2.4 Dotarea Teatrului „Ion Creangă” cu un edificiu de menire teatral-concertistică din spațiile aflate în gestiunea Guvernului, ca sediul identificat pentru I.P. Teatrul „Ion Creangă” să fie amplasat în zona centrală a municipiului Chișinău, astfel încât publicul să poată avea acces facil prin intermediul transportului public.</p>	<p>echipamente tehnice și infrastructură digitală (inclusiv sisteme de securitate, servere securizate, rețele interne modernizate, echipamente de digitizare și stații grafice pentru producție multimedia).</p> <p>În acest context, propunerea este deja acoperită de cadrul existent și nu justifică introducerea unei acțiuni distincte.</p>
	<p>Propunem ca proiectul Hotărârii de Guvern să fie completat la pagina 98 după Obiectiv specific 1.9. Promovarea cinematografului autohton și a expresiilor artistice contemporane pentru integrarea și valorificarea patrimoniului cultural național în spațiul cultural european cu obiectivul specific 1.10 Promovarea artei teatrale autohtone pentru integrarea și valorificarea patrimoniului cultural național în spațiul cultural european, care ar cuprinde necesitățile instituțiilor teatral-concertistice, inclusiv ale I.P. Teatrul „Ion Creangă” de alocare a resurselor financiare pentru restaurarea și modernizarea sediului acestuia, pentru dotarea cu echipamente de lumină și sunet, precum și pentru procurarea unui mijloc de transport destinat deplasărilor în teritoriu.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Propunerea <i>privind „promovarea artei teatrale autohtone pentru integrarea și valorificarea patrimoniului cultural național în spațiul cultural european, care ar cuprinde necesitățile instituțiilor teatral-concertistice, inclusiv ale I.P. Teatrul „Ion Creangă” de alocare a resurselor financiare pentru restaurarea și modernizarea sediului acestuia, pentru dotarea cu echipamente de lumină și sunet, precum și pentru procurarea unui mijloc de transport destinat deplasărilor în teritoriu”</i> se încadrează în obiectivul general de susținere a celor 16 instituții teatral-concertistice (ITC).</p> <p>Astfel că, propunerea menționată se încadrează în obiectivele specifice O.S. 1.2. (acțiunea 1.2.2).; OS 1.3, OS 1.4 (acțiunea 1.4.2) și OS 1.6, care vizează susținerea reabilitării, modernizării și dotării instituțiilor culturale ale autorităților administrației publice centrale, inclusiv în funcție de necesitățile operaționale identificate la nivel instituțional, precum și modernizarea și</p>

		<p>dotarea instituțiilor culturale cu instrumente muzicale, echipamente tehnice și infrastructură digitală (inclusiv sisteme de securitate, servere securizate, rețele interne modernizate, echipamente de digitizare și stații grafice pentru producție multimedia).</p> <p>Subsidiar, instituțiile menționate beneficiază deja de alocații financiare prin mecanismele bugetare existente, iar eventualele ajustări urmează a fi analizate în contextul cadrului normativ și financiar aplicabil.</p> <p>De asemenea, Programul Național „Acces la cultură”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2025, contribuie la extinderea accesului la produse și servicii culturale, inclusiv în mediul rural, precum și la susținerea inițiativelor culturale cu impact comunitar și participativ (acțiunea nr. 1.1.6).</p>
	<p>Având în vedere capacitatea financiară redusă a publicului din mediul rural, propunem includerea, în Obiectivul general 4, la pagina 112, după punctul 4.1.3 Crearea unui mecanism de finanțare pentru teatre, circuri și organizații de concerte de drept public a alocațiilor financiare anuale pentru I.P. Teatrul „Ion Creangă”, pentru desfășurarea a cel puțin 40 de spectacole în localitățile rurale.</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Programul Național „Acces la cultură”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2025, contribuie la extinderea accesului la produse și servicii culturale, inclusiv în mediul rural, precum și la susținerea inițiativelor culturale cu impact comunitar și participativ (acțiunea nr. 4.1.6).</p> <p>De asemenea, prin intermediul acțiunii privind crearea unui mecanism de finanțare pentru teatre, circuri și organizații de concerte de drept public, se va urmări susținerea activității instituțiilor</p>

		<p>teatral-concertistice, inclusiv dezvoltarea și diversificarea repertoriilor artistice, în funcție de strategiile instituționale și prioritățile culturale stabilite. În acest context, stabilirea unor obligații specifice pentru o instituție anume nu este considerată oportună la nivel de Program.</p>
	<p>Având în vedere rolul unic al I.P. Teatrul „Ion Creangă” în valorificarea culturii memoriei și a patrimoniului cultural imaterial, precum și în transmiterea către tinerele generații a datinilor, tradițiilor, tezaurului epic și valorilor istorice ce constituie fundamentul identității naționale, solicităm includerea, în Obiectivul general 4, a finanțării montării, în fiecare stagiune, a cel puțin două piese din repertoriul istoric național la I.P. Teatrul „Ion Creangă” („Apus de soare”, „Ovidiu”, „Despot Vodă”, „Pogromul de la Chișinău” etc.).</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Programul Național „Acces la cultură”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2025, contribuie la extinderea accesului la produse și servicii culturale, inclusiv în mediul rural, precum și la susținerea inițiativelor culturale cu impact comunitar și participativ (acțiunea nr. 4.1.6).</p> <p>De asemenea, prin mecanismul de finanțare destinat instituțiilor teatral-concertistice de drept public, se va asigura susținerea activității acestora, inclusiv dezvoltarea și diversificarea repertoriilor artistice, în funcție de strategiile instituționale și prioritățile culturale stabilite.</p> <p>În acest context, stabilirea unor obligații specifice pentru o instituție anume, nu este considerată oportună la nivel de Program, întrucât ar afecta autonomia de creație și principiul libertății artistice, precum și flexibilitatea necesară în elaborarea repertoriilor instituționale.</p>
	<p>Ținând cont de interesul manifestat de comunitățile diasporale pentru spectacolele Teatrului „Ion Creangă” (așa cum a demonstrat turneul din Berlin, Republica Federală Germania), propunem ca, în cadrul Obiectivului general 5 – „Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene</p>	<p>Se acceptă parțial</p> <p>Acțiunea nr. 5.1.5 din Planul de acțiuni contribuie la extinderea cooperării active în rețele și programe europene și</p>

	<p>și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei”, după punctul 5.2.2 Elaborarea, aprobarea și implementarea anuală a unui program de acțiuni de promovare a culturii și valorilor naționale peste hotare, prin intermediul diplomației culturale, în vederea creșterii vizibilității culturale a Republicii Moldova, a punctului 5.2.3 Organizarea anuală a cel puțin unui turneu folcloric de Crăciun sau Mărțișor în comunitățile moldovenești din diaspora, precum și susținerea turneelor internaționale cu co-producții din repertoriul I.P. Teatrul „Ion Creangă”.</p>	<p>internaționale, precum și la valorificarea potențialului creativ al diasporei. De asemenea, prin acțiunea nr. 5.2.2 se urmărește susținerea activității instituțiilor teatral-concertistice, inclusiv dezvoltarea și diversificarea repertoriilor artistice, în funcție de strategiile instituționale și prioritățile culturale stabilite. În acest context, Programul stabilește un cadru general de internaționalizare și promovare externă a culturii, fără a detalia tipuri de turnee sau a introduce obligații specifice pentru o instituție anume, inclusiv pentru I.P. Teatrul „Ion Creangă”, întrucât implementarea acestor acțiuni ține de planificarea operațională a instituțiilor beneficiare și de oportunitățile de cooperare internațională.</p>
<p>Alexandra D. A.O. Baștina Nimoreni (21.03.2026)</p>	<p>1. Crearea unui program național de susținere a festivalurilor culturale rurale,(cum este Festivalul internațional a Tradițiilor și obiceiurilor Strămoșești ”Nunta din Străbuni”) care contribuie la promovarea patrimoniului și atragerea Diasporei.</p>	<p>Se acceptă parțial Ministerul Culturii, prin intermediul Regulamentului pentru finanțarea proiectelor culturale ale organizațiilor necomerciale, aprobat prin Ordinul Ministrului Culturii nr. 13/2024, susține deja proiecte dedicate festivalurilor culturale rurale, precum și inițiative care contribuie la promovarea patrimoniului cultural și la atragerea diasporei (acțiunea nr. 4.3.3). În ultimii doi ani, în cadrul acestui mecanism au fost finanțate peste 100 de proiecte orientate spre valorificarea patrimoniului cultural imaterial, revitalizarea tradițiilor locale și</p>

		<p>dezvoltarea vieții culturale în mediul rural.</p> <p>Totodată, Programul Național „Acces la cultură”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2025, susține extinderea accesului la produse și servicii culturale în mediul rural, precum și inițiative culturale cu impact comunitar și participativ (acțiunea nr. 1.1.6).</p> <p>În acest context, instituirea unui program național distinct pentru festivalurile culturale rurale nu se impune, întrucât obiectivul propus este deja acoperit prin mecanismele existente de finanțare și intervenție.</p>
	<p>2. Investiții în infrastructura culturală rurală (scene, centre culturale multifuncționale), în special în localitățile fără Case de cultură.</p>	<p>Se acceptă parțial</p> <p>Prin acțiunea nr. 1.2.1 „Modernizarea, reabilitarea și dotarea instituțiilor culturale și instituțiilor de învățământ extrașcolar artistic complementar la nivel local (case de cultură, biblioteci, muzee, teatre, școli de artă – muzică, teatru, arte plastice, dans)”, se urmărește îmbunătățirea infrastructurii culturale, inclusiv prin investiții în infrastructura culturală rurală (scene, centre culturale multifuncționale), în vederea asigurării funcționalității, accesibilității și creșterii calității serviciilor și bunurilor culturale oferite comunității.</p> <p>Totodată, gestionarea și utilizarea infrastructurii publice revin, în principal, autorităților publice locale și a instituțiilor deținătoare, iar intervențiile la nivel național sunt realizate în cadrul</p>

		<p>mecanismelor de finanțare existente, pentru a evita fragmentarea și suprapunerea competențelor instituționale.</p> <p>În acest context, propunerea este acoperită parțial de cadrul existent, iar instituirea unui program distinct de investiții nu se consideră necesară.</p>
	<p>3.Suștinerea ansamblurilor folclorice locale, (voluntare) prin finanțare pentru costume, deplasări și promovare.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Suștinerea ansamblurilor folclorice locale (inclusiv cele de tip voluntar), prin finanțarea costurilor aferente costumelor, deplasărilor și activităților de promovare, se va realiza prin intermediul Programului Național „Acces la cultură”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2025, orientat spre extinderea accesului la produse și servicii culturale, susținerea inițiativelor culturale locale și valorificarea patrimoniului cultural imaterial, în special în mediul rural (acțiunea nr. 4.3.3.)</p>
	<p>4.Programe dedicate implicării tinerilor în activități culturale tradiționale, pentru a asigura continuitatea patrimoniului.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Implicarea tinerilor în activități culturale tradiționale, în vederea asigurării continuității patrimoniului cultural, este deja susținută de Ministerul Culturii prin mecanismele existente de finanțare.</p> <p>În acest sens, Regulamentul pentru finanțarea proiectelor culturale ale organizațiilor necomerciale, aprobat prin Ordinul nr. 13/2024, sprijină inițiative culturale, educaționale și de transmitere a patrimoniului, inclusiv cele orientate spre implicarea tinerilor.</p>

		Complementar, Programul Național „Acces la cultură”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2025, precum și mecanismele de cofinanțare din surse externe, contribuie la extinderea participării tinerilor și la dezvoltarea proiectelor cu impact educațional și comunitar (acțiunea nr. 1.1.6 și acțiunea nr. 4.3.3).
	5.Valorificarea diasporei culturale, prin includere acesteia în proiecte și evenimente locale.	<p>Se acceptă</p> <p>Valorificarea diasporei culturale, prin includerea acesteia în proiecte și evenimente locale, este susținută de Ministerul Culturii prin mecanismele existente de finanțare a proiectelor culturale.</p> <p>În acest sens, Regulamentul pentru finanțarea proiectelor culturale ale organizațiilor necomerciale, aprobat prin Ordinul nr. 13/2024, sprijină cooperarea culturală, mobilitatea artistică și schimbul de experiență între operatorii culturali din țară și cei din diaspora.</p> <p>Complementar, Programul Național „Acces la cultură”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212/2025, precum și mecanismele de cofinanțare din surse externe, contribuie la dezvoltarea colaborărilor internaționale și la consolidarea legăturilor cu diaspora (acțiunea nr. 1.1.6 și acțiunea nr. 4.3.3)</p>
Sergiu S. Producător de Film și TV	Recomandarea 1. Creșterea semnificativă a bugetului Fondului Cinematografiei Situația actuală: Programul recunoaște că finanțarea anuală a producției cinematografice prin Centrul Național al Cinematografiei (CNC), de aproximativ 760.000 EUR, este „insuficientă pentru realizarea unor filme capabile să concureze pe	<p>Se acceptă parțial</p> <p>În anul 2026, bugetul alocat pentru finanțarea proiectelor cinematografice a fost de 20.000 mii lei, ceea ce reprezintă</p>

<p>(scr. din 30.03.2026)</p>	<p>piața internațională”. În 2025, CNC a alocat 13,3 milioane MDL pentru finanțarea proiectelor cinematografice selectate în concurs ce este extrem de puțin pentru activitățile propuse.</p> <p>Propunere: Includerea în Planul de acțiuni a unei ținte concrete de creștere a Fondului Cinematografiei până la minimum 50–60 mln MDL anual (aproximativ 3 mln EUR), din contribuțiile statului și ale donatorilor. Acest nivel bugetar ar permite susținerea unui volum critic de producții dar și finanțarea altor activități care să transforme efectiv peisajul audiovizual autohton.</p> <p>Argumentare: Acțiunile 1.9.1, 1.9.2 și 1.9.3 din Program totalizează aproximativ 171.100 mii lei, din care 82% sunt neacoperiți financiar, iar acțiunile 1.9.2 și 1.9.3 sunt 100% neacoperite. Fără o țintă bugetară ambițioasă și asumată, obiectivele de promovare a cinematografiei autohtone riscă să rămână declarații de intenție. Republica Moldova dispune de o generație talentată de cineaști, iar creșterea producțiilor este direct proporțională cu resursele disponibile.</p>	<p>o creștere de aproximativ 50% față de anul precedent, reflectând o tendință de consolidare a sprijinului financiar pentru sectorul cinematografic.</p> <p>Pentru perioada de implementare a Programului se prevede continuarea creșterii graduale a bugetului alocat pentru a asigura o acoperire sustenabilă a măsurii propuse de finanțare a proiectelor cinematografice.</p>
	<p>Recomandarea 2. Diversificarea tipurilor de producții cinematografice finanțate</p> <p>Situația actuală: Înțeleg și susțin orientarea CNC spre filmul de autor și de festival, care are un rol esențial în afirmarea cinematografiei naționale pe plan internațional. Cu toate acestea, industria cinematografică națională necesită și producții orientate spre publicul larg, care să contribuie la formarea deprinderilor de consum cultural autohton, la creșterea audienței în sălile de cinema și la diversificarea conținuturilor la televiziune și pe platformele digitale.</p> <p>Propunere: Introducerea unui mecanism complementar de finanțare, sub forma unui concurs separat, dedicat producțiilor orientate spre publicul larg. Acest concurs ar funcționa în paralel cu cel organizat de CNC, dar cu criterii distincte — bazate pe interesul publicului, calitatea pitch-ului, potențialul de audiență și impactul social.</p> <p>Ținte anuale orientative: 4-5 filme de ficțiune comerciale, 3-4 seriale și telenovele naționale. Comisia de evaluare ar trebui să includă reprezentanți ai distribuitorilor, ai televiziunilor și din domeniul marketing nu exclusiv ai mediului academic cinematografic</p> <p>Argumentare: Programul SNCP își propune „creșterea participării culturale” și „extinderea accesului la cultură”. Numărul de spectatori în cinematografe a revenit la 780.000 în 2024, ceea ce demonstrează o cerere reală. Diversificarea producțiilor finanțate ar răspunde direct acestei cereri, ar aduce conținut local pe ecrane și ar stimula formarea unui public fidel produsului autohton. Convergența dintre industria</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Din punct de vedere a proceselor organizatorice și cheltuielilor bugetare aferente procesului de organizare și desfășurare a concursului proiectelor cinematografice nu se consideră judicioasă organizarea unui concurs paralel, exclusiv pentru producții comerciale, întrucât cadrul normativ în baza căruia este organizat concursul proiectelor cinematografice în formatul actual, nu limitează în nici un fel participarea unor astfel de proiecte. Subsecvent, atragem atenția că pct. 42 al Regulamentului de finanțare a cinematografiei (Anexa nr. 3 la Hotărârea Guvernului nr. 846/2015) prevede expres că componența Comisiei și a Juriului este stabilită inclusiv în urma consultărilor cu</p>

	<p>filmului și media (cinema, TV, platforme online) este esențială pentru securizarea spațiului informațional.</p>	<p>reprezentanții industriei cinematografice, luând în considerare:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) profesionalismul acestora, experiența anterioară ca fiind una relevantă și vizibilă în domeniul industriei cinematografice moderne; 2) activitatea similară pe internațional; 3) realizarea/participarea la proiecte de succes artistic sau comercial internațional; 4) activitatea didactică sau de mentorat în cadrul platformelor, instituțiilor specializate în domeniul cinematografiei; 5) activitatea profesională în cadrul secțiunilor de industrie, al festivalurilor internaționale, al organizațiilor internaționale, al companiilor de producție sau distribuție.
	<p>Recomandarea 3. Crearea unui ecosistem diversificat de finanțare a producțiilor cinematografice</p> <p>Situația actuală: Programul SNCP menționează necesitatea diversificării surselor de finanțare și a parteneriatelor public-private (OG 4), însă nu prevede mecanisme concrete de stimulare a investițiilor private în producții cinematografice. În prezent, companiile comerciale din Republica Moldova nu au niciun stimulent economic să investească în film — producțiile nu sunt profitabile pe piața internă, iar donațiile către producători nu beneficiază de scutiri fiscale. Mai mult, cadrul actual de finanțare publică este restrictiv: un producător care a obținut finanțare de la CNC nu poate accesa fonduri suplimentare de la alte instituții finanțate de la bugetul de stat, ceea ce limitează dramatic posibilitatea de a construi bugete viabile. În paralel, Moldova rămâne singura țară din regiune cu TVA integral de 20% la cinematografe, în timp ce practica europeană este de TVA redus (România 5%, Franța 5,5%, Germania 7%). Republica Moldova dispune de un mecanism de cash rebate de 25-30% pentru producții străine, dar ecosistemul intern de stimulente este practic inexistent.</p> <p>Propunere: Includerea în cadrul OG 4 a unui obiectiv privind crearea unui ecosistem diversificat de stimulente pentru sectorul cinematografic, care să cuprindă:</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>a), c), d) Propunerile contravin cadrului bugetar-fiscal stabilit prin Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014, întrucât generează pierderi de venituri bugetare neprevăzute și cheltuieli suplimentare neplanificate, afectând principiul sustenabilității, previzibilității și al impactului financiar reglementat la art. 10, 15 și 17 din legea menționată supra. Aceste măsuri ar implica, de asemenea, modificări esențiale ale Codului fiscal al Republicii Moldova nr. 1163/1997, fără evaluarea prealabilă a impactului asupra veniturilor bugetului public național, ceea</p>

a) **Facilități fiscale pentru investitori și donatori** - scutiri sau reduceri de impozit pe profit pentru companiile care investesc sau donează în producții cinematografice naționale. În lipsa acestor stimulente, mediul privat nu are niciun rezon economic să se implice în finanțarea filmelor.

b) **Posibilitatea cumulării surselor de finanțare publică** - eliminarea restricției care interzice combinarea finanțării de la CNC cu fonduri de la alte instituții bugetare. Un producător ar trebui să poată cumula sprijinul de la Fondul Cinematografiei cu cel de la Fondul Național al Culturii, fonduri locale, cash rebates și tax rebates, cu condiția ca totalul finanțării publice să nu depășească 50% din bugetul total al filmului. Această regulă de plafon de 50% este standard în toată Europa și asigură atât controlul cheltuielilor publice, cât și stimularea atragerii finanțării private complementare. În prezent, restricția de sursă unică bugetară face imposibilă construirea unor bugete viabile pentru filme de calitate.

c) **Reducerea TVA la cinematografe** - trecerea cinematografelor în categoria HORECA (TVA 6-8%) sau aplicarea unei cote reduse separate. Din 1991 s-au închis peste 48 de cinematografe, rămânând doar 3, cu 10 instalații.

d) **Subvenționarea biletelor pentru filmele autohtone** - după modelul Italiei și Franței, unde statul subvenționează 50% din prețul biletului pentru producțiile naționale. Această măsură ar stimula publicul să aleagă filmele moldovenești în detrimentul celor hollywoodiene, crescând totodată veniturile producătorilor locali și viabilitatea comercială a sectorului.

Argumentare: Lipsa unui ecosistem de stimulente face ca sectorul cinematografic moldovenesc să depindă aproape integral de finanțarea bugetară directă, care este insuficientă și imprevizibilă. În condițiile actuale toate producțiile cinematografice realizate în Moldova se încadrează în categoria „film dificil”. În toată Europa, sistemele de succes combină multiple surse: finanțare directă de stat, tax rebates, cash rebates, facilități fiscale pentru investitori și co-finanțare europeană. Programul însuși citează raportul OECD (2023) care recomandă „stimulente fiscale și parteneriate multisectoriale”, iar Nota de fundamentare menționează „deducerile fiscale de până la 50% pentru producțiile audiovizuale” ca instrumente eficiente. Principiul cumulabilității surselor publice, cu plafonul de 50%, este cel care transformă un buget mic de stat într-un buget viabil de producție, permițând producătorului să adune finanțare din 4–5 surse diferite și să completeze cu investiții private. Fără acest mecanism, producțiile moldovenești vor rămâne subfinanțate și necompetitive.

ce contravine disciplinei fiscale agregate și regulilor de planificare bugetară.

b) Nu există o limitare sau restricție a combinării finanțării, cu excepția finanțării aceluiași poziții din devizul de cheltuieli. Art. 11 alin. (6) din Legea cinematografiei nr. 116/2014 stipulează că „*Finanțarea aceluiași producții de film și/sau alte opere audiovizuale din sursele Fondului cinematografiei, ale Programului de investiții în domeniul producției de film și alte opere audiovizuale, prevăzut de Legea nr. 154/2018 privind atragerea investițiilor străine în domeniul producției de film și alte opere audiovizuale, precum și ale altor forme de ajutor de stat, se efectuează cu respectarea intensității maxime a ajutorului de stat, reglementată de Legea nr. 139/2012 cu privire la ajutorul de stat.*”

	<p>Recomandarea 4. Urgentarea aderării la componenta MEDIA a programului Europa Creativă</p> <p>Situația actuală: Programul menționează participarea Republicii Moldova la programul „Europa Creativă” începând cu 1 ianuarie 2026. Totuși, referirea este generală, fără a specifica explicit aderarea la subprogramul MEDIA, care este componenta dedicată sectorului audiovizual.</p> <p>Propunere: Includerea aderării la componenta MEDIA a programului Europa Creativă ca acțiune distinctă și prioritară în Planul de acțiuni, cu termen concret și indicatori măsurabili. Procedurile de aderare trebuie urgentate, iar acest obiectiv trebuie prioritarizat în raport cu alte acțiuni din OG 5.</p> <p>Argumentare: Componenta MEDIA este sursa principală de fonduri europene pentru producții audiovizuale, distribuție de filme, dezvoltare de audiențe, caravane culturale și cooperare transfrontalieră. Fără aderarea explicită la MEDIA, Moldova nu va putea accesa aceste fonduri, iar obiectivele de internaționalizare a cinematografilei (acțiunile 1.9.2 și 1.9.3, ambele 100% neacoperite financiar) vor rămâne nerealizabile.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Republica Moldova participă la programul „Europa Creativă” începând cu 01.01.2026, iar deschiderea componentei MEDIA este, în prezent, condiționată de realizarea acțiunii nr. 27 din Programul național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026–2029 (Capitolul 23. Sistem judiciar și drepturi fundamentale, Anexa A), care vizează transpunerea integrală a Directivei 2010/13/UE privind serviciile mass-media audiovizuale, responsabilitate atribuită Ministerului Culturii.</p> <p>În acest context, Planul de acțiuni a fost completat cu o acțiune suplimentară privind modificarea Codului serviciilor media audiovizuale nr. 174/2018, în vederea alinierii depline la acquis-ul Uniunii Europene și facilitării aderării la Componenta MEDIA a Programului „Europa Creativă”.</p>
	<p>Recomandarea 5. Extinderea perioadei memoriei istorice în cadrul acțiunii 1.8.6</p> <p>Situația actuală: Acțiunea 1.8.6 din Planul de acțiuni prevede „Susținerea proiectelor dedicate memoriei istorice prin concursul de finanțare a proiectelor cinematografice”. Planul de acțiuni pentru anii 2025–2028 privind cultura memoriei se referă exclusiv la perioada regimului totalitar comunist (1917–1989/1990), lăsând în afara cadrului de finanțare atât evenimentele care au precedat instaurarea comunismului, cât și momentele fondatoare ale statului independent.</p> <p>Propunere: Solicit extinderea cadrului temporal al proiectelor dedicate memoriei istorice, finanțate prin acțiunea 1.8.6, pentru a acoperi două perioade suplimentare de importanță majoră pentru identitatea națională și memoria colectivă:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perioada 1900-1917 - evenimentele care au precedat instaurarea regimului comunist și care sunt esențiale pentru înțelegerea a ceea ce a fost distrus ulterior; 	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Programul nu stabilește delimitări tematice sau perioade istorice expres eligibile pentru finanțarea proiectelor cinematografice. În cadrul acțiunii 1.8.6 pot fi susținute proiecte cinematografice relevante pentru memoria istorică în sens larg, fără restricționarea acestora la o anumită perioadă.</p> <p>Totodată, conform pct. 122 al proiectului Regulamentului privind modul de</p>

• Perioada 1989-1994 - momentele fondatoare ale Republicii Moldova independente, care stau la baza statalității actuale.

Argumentare:

Perioada 1900-1917 cuprinde evenimente-cheie care au modelat destinul Basarabiei:

1. Pogromul de la Chișinău din 1903 - unul dintre cele mai documentate pogromuri antiievrești din Imperiul Rus, în care 49 de evrei au fost uciși, sute răniți, iar peste 1.500 de case și prăvălii distruse. Evenimentul a avut un impact internațional imens, a influențat mișcări politice globale și a schimbat cursul istoriei evreiești. Chișinăul este recunoscut la nivel mondial prin acest eveniment tragic. Realizarea de proiecte cinematografice pe această temă ar onora memoria victimelor și ar consolida dialogul intercultural.

2. Revoluția din 1905 și mișcările politice din Basarabia - inclusiv al doilea pogrom de la Chișinău (1905), mișcările țărănești și naționale care au pregătit terenul pentru schimbările din 1917–1918.

3. Perioada de modernizare a Chișinăului (1900-1917) - o perioadă de transformare urbană și culturală, marcată de personalități precum Constantin Mimi (ultimul guvernator al Basarabiei, vinificator vizionar care a modernizat viticultura, a construit primul castel autentic din Basarabia și a adus inovații precum betonul armat și calea ferată).

4. Mișcarea națională și Unirea din 1918 - procesul de deșteptare națională, constituirea Sfatului Țării și votul de unire cu România reprezintă momente fondatoare ale identității naționale. Înțelegerea contextului care a precedat aceste evenimente este indispensabilă.

Perioada 1989–1994 cuprinde momentele fondatoare ale statalității moldovenești, care nu au fost încă valorificate cinematografic:

5. Mișcarea de eliberare națională (1989-1991) - primele mișcări democratice, Marea Adunare Națională, adoptarea limbii de stat și a tricolorului, prăbușirea puterii sovietice - evenimente care au stat la baza nașterii statului independent.

6. Declaraarea independenței (27 august 1991) - momentul fondator al Republicii Moldova, un eveniment de o importanță simbolică imensă, care nu a fost niciodată ecranizat la nivelul pe care îl merită.

7. Războiul de pe Nistru (martie-iulie 1992) - conflictul armat pentru apărarea integrității și suveranității Republicii Moldova, în care aproximativ 30.000 de persoane au participat, circa 300 și-au pierdut viața, iar consecințele politice și teritoriale persistă până astăzi. Este un eveniment de o complexitate dramatică extraordinară, cu povești

gestionare și distribuire a mijloacelor financiare ale Fondului cinematografiei (preconizat pentru aprobare în luna mai curent), sunt eligibile proiectele care, inclusiv, „*abordează teme identitare, educaționale sau istorice relevante, promovează coeziunea socială*”.

Astfel, nu se exclude finanțarea proiectelor cinematografice dedicate evenimentelor anterioare instaurării regimului comunist sau celor privind momentele fondatoare ale statului independent Republica Moldova, acestea putând fi eligibile în condițiile generale stabilite de Regulamentul menționat supra.

	<p>umane puternice: voluntari, polițiști, civili, familii despărțite de linia frontului, care merită să fie spuse prin forța cinematografului. Ziua de 2 martie este deja comemorată oficial ca Ziua Memoriei.</p> <p>Programul însuși afirmă că „memoria istorică rămâne un teren vulnerabil pentru narațiunile externe de influență” și că „Republica Moldova se află încă în proces de definire a propriei culturi a memoriei istorice”. O abordare limitată la perioada 1917–1989 omite atât contextul care a generat traumele regimului comunist, cât și momentele de afirmare națională care au urmat. Ororile perioadei comuniste nu pot fi pe deplin înțelese fără cunoașterea a ceea ce a existat înainte și a fost distrus. La fel, independența și democrația nu pot fi apreciate fără cunoașterea prețului la care au fost câștigate.</p> <p>Cinematograful este instrumentul ideal pentru a aduce aceste povești la publicul larg, contribuind atât la consolidarea identității naționale, cât și la reziliența informațională a societății.</p>	
	<p>Recomandarea 6. Elaborarea unei strategii de reglementare a platformelor internaționale de streaming și valorificare a potențialului acestora pentru industria audiovizuală națională</p> <p>Situația actuală: Platformele internaționale de streaming: Netflix, HBO Max, Disney+, Amazon Prime Video - operează activ pe teritoriul Republicii Moldova, având zeci de mii de abonați. Cu toate acestea, aceste companii nu au prezență fiscală în țară, nu achită impozite locale, nu au nicio obligație de a include conținut moldovenesc sau în limba română în cataloagele lor, și nu investesc nimic în industria audiovizuală locală. Practic, ele extrag valoare din piața moldovenească fără a contribui la ecosistemul cultural sau fiscal național. Programul SNCP 2026–2030 nu abordează în niciun fel relația cu aceste platforme, deși ele au devenit principalul canal de consum audiovizual pentru o parte semnificativă a populației, în special pentru generațiile tinere.</p> <p>În paralel, piața moldovenească este penetrată masiv de platformele de streaming rusești — Ivi, Okko, Kinopoisk, Megogo (cu conținut predominant rusesc) și alte servicii OTT din Federația Rusă, care funcționează fie direct, fie prin intermediul rețelelor de cablu. Accesibilitatea ridicată a acestor platforme, în absența unei oferte autohtone sau europene competitive, contribuie la menținerea dependenței de conținutul rusesc și subminează obiectivele de securizare a spațiului informațional,</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Elaborarea unei strategii naționale de reglementare a platformelor de streaming, în componenta sa normativă, depășește sfera de intervenție a Programului SNCP 2035, întrucât acest domeniu este subsumat procesului de aliniere la acquis-ul Uniunii Europene în materia serviciilor digitale și media audiovizuală.</p> <p>În acest sens, măsurile relevante sunt deja prevăzute în cadrul Programului național de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026–2029, inclusiv prin acțiunile aferente Capitolului 10. Societate informațională și mass-media și Capitolul 23. Sistem judiciar și drepturi fundamentale, care vizează transpunerea și implementarea cadrului european aplicabil, inclusiv a Regulamentului (UE) 2022/2065 privind</p>

	<p>asumate atât în SNCP 2035, cât și în Concepția de comunicare strategică și contracarare a dezinformării.</p> <p>Propunere: Includerea în cadrul OG 5 (Internaționalizarea culturii) sau ca acțiune transversală OG 1–OG 5 a unui obiectiv privind elaborarea unei strategii naționale de reglementare și colaborare cu platformele internaționale de streaming, care să cuprindă:</p> <p>a) Studiu de piață și analiză de impact - realizarea unei cercetări detaliate privind numărul de abonați, volumele financiare extrase din piața moldovenească de fiecare platformă (atât occidentale, cât și rusești), impactul asupra consumului cultural, asupra pieței de publicitate și asupra industriei audiovizuale locale. Acest studiu trebuie să evalueze și dimensiunea de securitate informațională — în ce măsură accesibilitatea nereglementată a platformelor rusești de streaming influențează deprinderile de consum media și expunerea populației la narațiuni ostile;</p> <p>b) Cadru de reglementare pentru platformele de streaming - după modelul Directivei europene privind serviciile media audiovizuale (AVMSD), care obligă platformele de video la cerere să includă minimum 30% conținut european în cataloagele lor și să contribuie financiar la producțiile locale (fie prin investiții directe, fie prin contribuții la fondurile cinematografice naționale). Republica Moldova, în calitate de țară candidată la UE, ar trebui să alinieze legislația națională la aceste standarde ca parte a procesului de aderare;</p> <p>c) Negocieri cu platformele occidentale - inițierea unui dialog structurat cu Netflix, HBO Max, Disney+ și Amazon Prime pentru explorarea posibilităților de includere a conținutului moldovenesc în cataloagele lor, de investiții în producții locale sau coproducții, și de stabilire a unei prezențe fiscale în Republica Moldova. Experiența unor țări mici precum Estonia, Lituania sau Croația, care au reușit să atragă atenția platformelor globale prin combinația de stimulente fiscale și conținut original de calitate, poate servi drept model;</p> <p>d) Restricționarea platformelor de streaming din Federația Rusă - analiza și implementarea unor măsuri de limitare a accesului la platformele OTT rusești care nu sunt licențiate în Republica Moldova, nu respectă legislația audiovizuală națională și funcționează ca instrumente de „soft power” rusc. Această măsură se corelează direct cu obiectivele de securitate informațională asumate în Program și cu prevederile Concepției de comunicare strategică.</p> <p>Argumentare: Programul SNCP recunoaște că „tehnologiile informaționale au transformat semnificativ consumul cultural” și că „expansiunea rapidă a</p>	<p>serviciile digitale și a Directivei serviciilor media audiovizuale.</p>
--	--	--

	<p>divertismentului digital reduce interesul copiilor și tinerilor pentru cultura tradițională". Cu toate acestea, documentul nu propune niciun mecanism concret de interacțiune cu platformele care domină efectiv acest consum digital. Absența reglementării creează o asimetrie periculoasă: platformele rusești operează nestingherit și alimentează dependența de conținut rusesc, în timp ce platformele occidentale extrag venituri fără a contribui la ecosistemul local. Nereglementarea acestui segment lasă industria audiovizuală moldovenească în imposibilitatea de a concura pentru propriul public. Directiva AVMSD a UE oferă un cadru deja testat și funcțional, iar alinierea la aceste standarde ar fi nu doar benefică industrial, ci și un pas concret pe calea aderării europene. O strategie coerentă de reglementare și colaborare cu platformele de streaming ar contribui simultan la dezvoltarea industriei audiovizuale locale, la diversificarea surselor de finanțare, la creșterea vizibilității conținutului moldovenesc și la securizarea spațiului informational, toate fiind obiective explicite ale SNCP 2035.</p>	
<p>AO Coaliția Sectorului Cultural Independent din RM (scr. nr. 12 din 06.04.2026)</p>	<p>Constatăm, cu titlu pozitiv, că documentul recunoaște explicit existența unor probleme structurale care afectează sectorul cultural independent, inclusiv lipsa mecanismelor de sprijin financiar adaptate, vulnerabilitatea juridică și instituțională, caracterul predominant precar și pe termen scurt al finanțării, precum și insuficiența capacităților administrative și de planificare strategică ale organizațiilor și inițiativelor independente. Programul afirmă că sectorul cultural independent reprezintă o parte integrantă a ecosistemului cultural național și contribuie la diversitatea expresiilor artistice, la participarea civică și la inovare culturală. În egală măsură, documentul recunoaște că lipsa unei abordări sistemice și a unei susțineri instituționale suficiente limitează impactul real al culturii asupra dezvoltării durabile.</p> <p>Cu toate acestea, considerăm că transpunerea acestor constatări în Planul de acțiuni rămâne insuficientă. În forma actuală, Programul nu dezvoltă într-o manieră proporțională și operațională instrumentele necesare pentru corectarea acestor vulnerabilități. Din această perspectivă, este necesară consolidarea explicită a componentei dedicate sectorului cultural independent, prin măsuri distincte, indicatori adecvați și mecanisme funcționale de implementare.</p>	<p>Se ia act</p>
	<p>1. Necesitatea operaționalizării efective a mecanismelor existente de sprijin Programul identifică lipsa mecanismelor de sprijin financiar pentru sectorul cultural independent drept o problemă structurală. Totuși, problema reală nu ține doar de</p>	<p>Nu se acceptă Propunerea autorului privind „operaționalizarea completă” a</p>

	<p>absența unor instrumente, ci și de nefuncționarea deplină sau de operaționalizarea insuficientă a unor mecanisme deja create în ultimii ani. În acest sens, considerăm necesară introducerea unei priorități distincte privind operaționalizarea completă, transparentă și participativă a mecanismelor de suport existente, inclusiv Fondul Culturii și Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii, Fondul de dezvoltare a cinematografiei și programul de rezidență și mobilitate artistică și culturală. Programul însuși afirmă că schemele de granturi publice existente sunt importante, dar insuficiente pentru asigurarea continuității activităților și că sectorul independent nu reușește încă să valorifice pe deplin oportunitățile introduse începând cu 2024.</p> <p>În acest sens, recomandăm includerea în Program a următoarei măsuri:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Operaționalizarea completă a mecanismelor naționale de sprijin pentru sectorul cultural și patrimoniu cultural, inclusiv Fondul Culturii, Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii, Fondul de dezvoltare a cinematografiei și Programul de rezidență și mobilitate artistică și culturală, Regulamentul privind desfășurarea concursurilor pentru identificarea, evaluarea și selectarea programelor de susținere a artei, educației prin artă, studiilor, analizelor și activităților de formare profesională continuă din domeniul culturii, prin alocări bugetare multianuale, aprobarea procedurilor clare de funcționare, digitalizarea proceselor, transparența evaluării și implicarea sectorului cultural în definirea criteriilor de selecție și monitorizarea implementării.	<p>mecanismelor naționale de sprijin pentru sectorul cultural și patrimoniu cultural nu este suficient de clar fundamentată, în condițiile în care, o parte dintre aceste mecanisme se află deja în proces de consolidare și implementare (Fondul Culturii, Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii). La moment, Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii se află în proces de revizuire a cadrului intern de funcționare (inclusiv instituirea și funcționarea Consiliului Oficiului și a Planului de acțiuni). În 2026, instituția urmează să lanseze concursurile pentru programele de intervenție menționate supra, în conformitate cu graficul și procedurile stabilite prin Hotărârea Guvernului nr. 537/2024 privind organizarea și funcționarea Instituției Publice Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii.</p> <p>Totodată, elementele invocate de autor, precum digitalizarea proceselor, asigurarea transparenței evaluării și implicarea sectorului cultural sunt deja integrate în Program prin acțiunea nr. 4.2.2 privind instituirea și operaționalizarea unei platforme digitale integrate de gestionare a resurselor publice pentru cultură.</p> <p>În acest context, introducerea unei măsuri distincte suplimentare riscă să dubleze acțiuni deja prevăzute și să creeze suprapuneri nejustificate, fără a aduce</p>
--	---	---

	<p>2. Introducerea unui program distinct pentru accesul sectorului cultural independent la infrastructura publică</p> <p>Programul descrie pe larg precaritatea infrastructurii culturale și necesitatea modernizării acesteia, inclusiv dezvoltarea unor noi spații și facilități culturale. În același timp, documentul recunoaște explicit că sectorul cultural independent se confruntă cu constrângeri structurale și cu o susținere instituțională insuficientă. În forma actuală, însă, nu este prevăzut un mecanism național clar și transparent care să faciliteze accesul actorilor independenți la infrastructura publică, deși această nevoie rezultă logic din diagnosticul formulat.</p> <p>Recomandăm introducerea unei acțiuni distincte privind accesul sectorului cultural independent la infrastructura publică, inclusiv prin inventarierea spațiilor culturale publice subutilizate, instituirea unor proceduri transparente de alocare, utilizare și co-gestionare, precum și dezvoltarea unor modele-pilot de parteneriat public-civic în domeniul culturii.</p> <p>Formulare propusă:</p> <p>1. Crearea și implementarea unui program național pentru facilitarea accesului sectorului cultural independent la spații publice pentru creație, producție, repetiții, rezidențe, expunere și activități culturale, inclusiv prin proceduri transparente de selecție, contractare multianuală și dezvoltarea unor modele de parteneriat public-civic pentru administrarea și utilizarea infrastructurii culturale publice.</p>	<p>beneficii suplimentare evidente cadrului existent.</p> <p>Nu se acceptă</p> <p>Obiectivele vizate de propunere se regăsesc parțial în cadrul măsurilor existente și al instrumentelor care urmează a fi dezvoltate și operaționalizate prin intermediul instituțiilor din subordinea Ministerului Culturii. Alocarea spațiilor se va realiza în conformitate cu prevederile Regulamentului privind transmiterea în locațiune a spațiilor neutilizate aflate în gestiunea entităților publice subordonate ministerului, aflat în curs de definitivare și care urmează a fi aprobat prin Ordin al Ministrului Culturii, cu respectarea prevederilor anexei nr. 9 la Legea anuală a bugetului de stat privind quantumul minim al chiriei pentru bunurile proprietate publică. Totodată, gestionarea și utilizarea infrastructurii publice țin în mare parte de competența autorităților publice locale și a instituțiilor deținătoare, iar reglementarea la nivel național printr-un program distinct ar putea genera rigidități administrative și suprapuneri instituționale.</p> <p>În acest context, se consideră mai oportună valorificarea mecanismelor deja existente și dezvoltarea graduală a unor practici de parteneriat în cadrul instrumentelor reglementate, decât instituirea unui program național distinct.</p>
--	--	--

<p>3. Program de granturi dedicat pentru organizațiile care administrează sau curatoriază spații/huburi culturale în infrastructuri publice</p> <p>Considerăm esențială introducerea unei măsuri distincte, separate de finanțarea proiectelor culturale obișnuite, dedicată organizațiilor care administrează sau curatoriază spații și huburi culturale în infrastructuri publice. În prezent, modelul dominant de sprijin prin proiecte pe termen scurt nu răspunde nevoilor reale ale acestor entități, care suportă costuri recurente de operare și asigură funcții de interes public: acces la cultură, programare artistică, infrastructură de lucru pentru artiști și comunități, mediere culturală și dezvoltare de public. Chiar analiza programului confirmă că finanțarea actuală este predominant bazată pe proiecte de scurtă durată și împiedică dezvoltarea instituțională pe termen lung.</p> <p>Recomandăm includerea expresă a unui program dedicat pentru aceste organizații, cu următoarele elemente:</p> <ul style="list-style-type: none"> - finanțare pentru costuri operaționale, inclusiv utilități, mentenanță, personal minim, siguranță și administrarea de bază a spațiului, nu doar pentru activități de proiect; - granturi multianuale, pe perioade de 2–3 ani, pentru asigurarea stabilității și posibilității de planificare strategică; - eligibilitate explicită pentru organizații ale societății civile și inițiative necomerciale; - criterii de selecție care să valorizeze funcția publică a spațiului, accesibilitatea, continuitatea programării culturale, capacitatea de lucru cu artiști independenți și deschiderea către comunitate. <p>Formulare propusă:</p> <p>1. Instituirea unui program dedicat pentru organizațiile care administrează sau curatoriază spații și huburi culturale necomerciale în infrastructuri publice, care să includă finanțare pentru costuri operaționale, granturi multianuale și eligibilitate explicită pentru OSC, inițiative, colective și modele de parteneriat public–civic, în vederea consolidării funcției publice, a caracterului necomercial și a sustenabilității acestor infrastructuri.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Ministerul Culturii susține financiar, prin mecanisme indirecte, inițiative care includ acoperirea unor costuri operaționale, inclusiv prin granturi multianuale acordate în baza Regulamentului pentru finanțarea proiectelor culturale ale organizațiilor necomerciale, aprobat prin Ordinul ministrului Culturii nr. 13/2024.</p> <p>Inițiativele colective și modelele de parteneriat public–civic, orientate spre consolidarea funcției publice, a caracterului necomercial și a sustenabilității infrastructurilor culturale, sunt integrate în cadrul mecanismelor instituționale aflate în curs de definitivare, inclusiv prin proiectul Regulamentul privind transmiterea în locațiune a spațiilor neutilizate aflate în gestiunea entităților publice subordonate ministerului (care urmează a fi aprobat). Totodată, aplicarea acestor mecanisme se realizează cu respectarea prevederilor anexei nr. 9 la Legea anuală a bugetului de stat, care stabilește quantumul minim al chiriei aferente bunurilor proprietate publică.</p>
<p>4. Finanțare predictibilă, multianuală și participativă pentru artiști, lucrători culturali și organizații independente</p> <p>Programul recunoaște că finanțarea sectorului cultural independent rămâne limitată, în principal bazată pe proiecte de scurtă durată și dependentă de surse externe, ceea ce produce precaritate și impredictibilitate. În consecință, considerăm necesară completarea Programului cu o măsură mai clară și mai ambițioasă privind schemele</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Ministerul Culturii susține financiar, prin mecanisme distincte, proiecte de finanțare instituțională pentru organizații independente, granturi multianuale pentru programe culturale recurente,</p>

	<p>de finanțare predictibilă, multianuală și participativă pentru artiști profesioniști, liber-profesioniști și organizații independente.</p> <p>Propunem ca Programul să prevadă expres:</p> <ul style="list-style-type: none"> - linii de finanțare instituțională pentru organizații independente; - granturi multianuale pentru programe culturale recurente, rezidențe, mediere culturală și dezvoltare de public; - microgranturi pentru inițiative emergente, artiști independenți și colective informale; - cofinanțare pentru accesarea programelor europene și internaționale. 	<p>rezidențe, precum și inițiative emergente, artiști independenți și colective informale în conformitate cu prevederile Regulamentului privind desfășurarea concursurilor pentru identificarea, evaluarea și selectarea proiectelor și programelor de rezidență și mobilitate artistică și culturală (HG nr. 557/2025) și Regulamentului pentru finanțarea proiectelor culturale ale organizațiilor necomerciale, aprobat prin Ordinul ministrului Culturii nr. 13/2024.</p> <p>Cu referire la <i>cofinanțarea pentru accesarea programelor europene și internaționale</i>, prin acțiunea nr. 4.1.5 din Planul de acțiuni al Programului – „Dezvoltarea și lansarea unui program de cofinanțare a proiectelor culturale, creative și de infrastructură care beneficiază de finanțare din surse externe”, în cadrul Fondului național al culturii – vizează facilitarea accesului operatorilor culturali la resurse complementare de finanțare, creșterea capacității de absorbție a fondurilor externe și stimularea participării la programe europene și internaționale, prin asigurarea contribuției proprii necesare implementării proiectelor.</p>
	<p>5. Cadrul participativ și transparent de evaluare a proiectelor culturale</p> <p>În lipsa unui mecanism de evaluare transparent, previzibil și profesionist, orice extindere a finanțării riscă să rămână vulnerabilă la neîncredere, opacitate și aplicare inegală. Din acest motiv, recomandăm introducerea explicită a unei măsuri privind dezvoltarea unui cadru participativ și transparent de evaluare a proiectelor culturale,</p>	<p>Se acceptă</p> <p>Prin acțiunea nr. 4.2.2 din Planul de acțiuni al Programului „Instituirea și operaționalizarea platformei integrate de gestionare a resurselor publice pentru cultură” se urmărește digitalizarea</p>

	<p>prin digitalizarea proceselor, profesionalizarea evaluatorilor și implicarea activă a sectorului cultural în definirea criteriilor și a procedurilor de selecție.</p> <p>Formulare propusă:</p> <p>1. Dezvoltarea unui cadru participativ și transparent de evaluare a proiectelor și programelor culturale, prin digitalizarea integrală a proceselor de aplicare și evaluare, selecția evaluatorilor prin proceduri publice, profesionalizarea comisiilor, publicarea criteriilor și a rezultatelor detaliate și implicarea activă a sectorului cultural, inclusiv independent, în definirea metodologiilor de selecție.</p>	<p>integrală a proceselor de aplicare și evaluare, asigurarea transparenței procedurilor de selecție, inclusiv prin publicarea criteriilor și a rezultatelor, precum și consolidarea mecanismelor de selecție a evaluatorilor și profesionalizarea comisiilor.</p> <p>Totodată, este prevăzută implicarea sectorului cultural, inclusiv a celui independent, în procesul de definire a criteriilor de evaluare și în monitorizarea implementării programelor, în vederea asigurării unui cadru participativ și transparent de evaluare a proiectelor culturale.</p>
<p>Maria G. (06.04.2026)</p>	<p>Pentru a facilita înțelegerea propunerilor formulate, s-a optat pentru următoarea structură: problemă identificată – soluție posibilă – rezultat așteptat.</p> <p>Având în vedere activitatea profesională a autoarei în domeniul muzeal, propunerile prezentate vizează în principal dezvoltarea sectorului muzeal, ca parte esențială a sistemului cultural.</p> <p>1. Dezvoltarea colaborărilor și a sprijinului de stat</p> <p><i>Problema:</i> utilizarea insuficientă a tehnologiilor moderne limitează interesul față de muzee, în special în rândul tinerilor. Totodată, tehnologiile moderne nu servesc doar scopurilor de divertisment, ci și celor auxiliare și științifice (cercetare, evidență, control). Sprijinul financiar pentru inițiativele din domeniul muzeal este adesea episodic și dependent de surse externe.</p> <p><i>Propuneri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Dezvoltarea colaborării muzeelor cu artiști, regizori, designeri, specialiști IT și studenți din domenii conexe; implicarea elevilor și tinerilor prin crearea de conținut inovator și organizarea de concursuri; – Susținerea realizării de materiale video și proiecte digitale (inclusiv studențești și școlare), utilizând formate precum „povești digitale”, proiecte interactive, animație, AR, formate ludice și dezvoltări software aplicabile în activitatea muzeală; – Elaborarea unui sistem de granturi de stat regulate, burse și premii de stimulare pentru participanții la programe și pentru lucrătorii din domeniul culturii. 	<p>Se acceptă parțial</p> <p>Aspectele semnalate sunt reflectate în Program, atât la nivelul analizei, cât și al acțiunilor, în special prin măsurile ce vizează digitalizarea patrimoniului cultural, dezvoltarea platformelor și aplicațiilor interactive, susținerea participării culturale și promovarea proiectelor interdisciplinare. În acest sens, Ministerul Culturii a inițiat consolidarea proceselor de digitizare a patrimoniului muzeal prin implementarea tururilor virtuale ghidate, a aplicațiilor de realitate augmentată (AR) și realitate virtuală (VR), în concordanță cu măsurile prevăzute în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026-2029. Totodată, ca urmare a circularelor emise, a fost inițiată extinderea capacităților</p>

	<p><i>Rezultat așteptat:</i> creșterea gradului de implicare a publicului și participanților, modernizarea imaginii muzeelor, dezvoltarea de noi direcții culturale, reducerea dependenței de finanțări externe și extinderea accesului la servicii culturale și incluziune.</p>	<p>tehnice ale muzeelor prin dotarea cu echipamente specializate de scanare și digitizare a bunurilor culturale mobile, în baza propunerilor înaintate de instituții. De asemenea, Ministerul Culturii susține implicarea tinerilor și a publicului larg prin facilitarea accesului la programe și proiecte culturale, inclusiv prin mecanisme precum programul „Acces la cultură”. Propunerile sunt valorificate la nivel general, în conformitate cu logica și caracterul operațional al Programului.</p>
	<p>2. Consolidarea rolului fondurilor și a sistemului de depozitare <i>Problema:</i> există un dezechilibru între funcțiile de conservare și expunere; activitatea de fond este subevaluată, în pofida rolului său esențial. Depozitele muzeale se confruntă cu lipsa finanțării și a resurselor tehnice. <i>Propuneri:</i> – Recunoașterea activității de fond ca fiind echivalentă cu cea expozițională; – Revizuirea sistemului de finanțare în funcție de importanța acesteia; – Asigurarea infrastructurii tehnice de bază (echipamente, sisteme de depozitare, securitate, iluminat); – Susținerea dezvoltării „fondurilor deschise”, expozițiilor digitale și tururilor virtuale. <i>Rezultat așteptat:</i> îmbunătățirea conservării patrimoniului cultural, consolidarea bazei științifice a muzeelor, extinderea accesului la colecții și creșterea conștientizării rolului depozitării patrimoniului.</p>	<p>Se acceptă parțial Aspectele semnalate privind consolidarea activităților de conservare, depozitare și valorificare a patrimoniului muzeal sunt reflectate în Program, în special prin obiectivele și măsurile orientate spre protejarea patrimoniului cultural, modernizarea infrastructurii și extinderea accesului digital la bunuri culturale. Totodată, propunerile sunt valorificate la nivel conceptual, în conformitate cu caracterul strategic al Programului, fără detalierea unor intervenții tehnice specifice privind organizarea și dotarea depozitelor muzeale.</p>
	<p>3. Creșterea statutului și a finanțării sectorului cultural <i>Problema:</i> nivelul scăzut al salarizării și finanțarea insuficientă limitează dezvoltarea culturii și îi reduce prestigiul. <i>Propuneri:</i> – Majorarea salariului de bază pentru lucrătorii din cultură; – Introducerea unui sistem de stimulente financiare regulate (granturi, premii, sporuri); – Asigurarea unei finanțări publice stabile pentru instituțiile culturale;</p>	<p>Se acceptă parțial Aspectele semnalate privind sustenabilitatea finanțării și atractivitatea domeniului cultural sunt reflectate în Program, inclusiv prin obiectivele și măsurile orientate spre dezvoltarea capitalului uman, diversificarea surselor</p>

	<p>– Sprijinirea dezvoltării veniturilor proprii ale muzeelor (suveniruri, programe cu plată, rute turistice) prin investiții dedicate. <i>Rezultat așteptat:</i> atragerea tinerilor specialiști, creșterea calității activității și formarea unui mediu cultural stabil și prestigios.</p>	<p>de finanțare și consolidarea autonomiei financiare a instituțiilor culturale. În acest sens, Ministerul Culturii a contribuit la consolidarea autonomiei financiare a instituțiilor muzeale prin modificarea art. 18 alin. (3) din Legea muzeelor nr. 262/2017, creând cadrul legal necesar pentru diversificarea veniturilor proprii. Astfel, prin instituirea mecanismului de aprobare de către fondator a prețurilor și tarifelor pentru serviciile prestate, muzeelor li s-a oferit posibilitatea de a gestiona mai eficient resursele financiare și de a-și adapta oferta de servicii la cerințele publicului.</p>
	<p>4. Dezvoltarea mecenatului, diasporei și parteneriatelor <i>Problema:</i> potențialul mecenatului, al diasporei și al parteneriatelor instituționale nu este valorificat sistemic și nu dispune de mecanisme durabile. Participarea diasporei este, în mare parte, limitată la evenimente simbolice. <i>Propuneri:</i> – Elaborarea unui program național de mecenat în cultură; – Introducerea mecanismului „Prieten al muzeului”, cu posibilități de sprijin financiar sau organizațional; – Dezvoltarea sistemului de patronaj asupra exponatelor, colecțiilor, sălilor sau proiectelor de restaurare; – Asigurarea transparenței finanțării și recunoașterea publică a contribuțiilor; – Implicarea diasporei prin contribuții concrete (finanțare, proiecte, restaurări), nu doar prin evenimente simbolice; – Dezvoltarea parteneriatelor cu școlile prin implicarea elevilor în proiecte muzeale. <i>Rezultat așteptat:</i> atragerea de resurse suplimentare, consolidarea relațiilor cu societatea și diaspora, creșterea implicării și responsabilității față de patrimoniu.</p>	<p>Se acceptă parțial Aspectele privind dezvoltarea mecenatului, valorificarea potențialului diasporei și consolidarea parteneriatelor instituționale sunt reflectate în Program prin obiectivele și acțiunile orientate spre diversificarea surselor de finanțare, cooperarea internațională și implicarea actorilor relevanți în susținerea sectorului cultural. Totodată, în temeiul pct. 40 din Hotărârea Guvernului nr. 119/2026, instituțiile pot accesa surse financiare suplimentare prin participarea la proiecte finanțate din fonduri naționale și externe, inclusiv în parteneriat cu organizații din țară și din străinătate, cu respectarea cadrului procedural aplicabil. În acest context, propunerile sunt valorificate la nivel general, în</p>

	<p>5. Rolul educației, învățării nonformale și culturii <i>Problema:</i> sistemul educațional nu asigură suficient dezvoltarea culturală integrală; cunoștințele despre istorie, cultură și artă sunt adesea fragmentare. <i>Propuneri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tratarea educației culturale ca element obligatoriu al formării personalității; – Integrarea disciplinelor culturale în curricula școlară și în activitățile practice; – Dezvoltarea colaborării sistemice între școli și muzee; – Organizarea de activități educaționale practice în muzee (muzică, desen etc.). <p><i>Rezultat așteptat:</i> formarea unei personalități armonios dezvoltate, creșterea alfabetizării culturale, stimularea interesului pentru artă și patrimoniu, dezvoltarea creativității și consolidarea legăturii dintre educație și cultură.</p>	<p>conformitate cu logica și caracterul operațional al Programului.</p> <p>Se acceptă parțial Aspectele privind consolidarea rolului educației culturale și dezvoltarea colaborării dintre instituțiile de cultură și sistemul educațional sunt reflectate în Program, în special prin măsurile orientate spre extinderea accesului la cultură și creșterea participării culturale. Totodată, integrarea disciplinelor culturale în curriculumul școlar și organizarea procesului educațional țin de competența Ministerului Educației și Cercetării, precum și de autonomia instituțiilor de învățământ. Propunerile sunt valorificate la nivel general, în conformitate cu caracterul strategic al Programului.</p>
	<p>6. Depolitizarea patrimoniului cultural <i>Problema:</i> în contextul tensiunilor politice și geopolitice, unele obiecte culturale sunt percepute prin prisma conflictelor actuale, ceea ce le diminuează valoarea socială și accesibilitatea. <i>Propuneri:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Promovarea expozițiilor muzeale multilaterale și incluzive; – Reinterpretarea narațiunilor muzeale prin prisma istoriei locale și a conexiunilor interculturale; – Asigurarea accesului larg, indiferent de limbă sau apartenență culturală, prin programe și expoziții multilingve. <p><i>Rezultat așteptat:</i> reducerea izolării culturale, creșterea interesului publicului divers și consolidarea rolului muzeului ca spațiu de dialog, educație și interacțiune culturală.</p>	<p>Se acceptă parțial Aspectele privind accesul incluziv la cultură, diversitatea expresiilor culturale și dialogul intercultural sunt reflectate în Program prin măsuri orientate spre extinderea participării culturale și dezvoltarea programelor accesibile unui public divers. Totodată, accesul multilingv la servicii și activități culturale este deja aplicat, după caz, de instituțiile muzeale, în funcție de specificul și publicul acestora. Propunerile sunt valorificate la nivel general, fără preluarea integrală a formulării propuse.</p>
	<p>Concluzie: Dezvoltarea durabilă a culturii necesită o abordare sistemică, care să includă finanțare</p>	<p>Se ia act</p>

adecvată, sprijin instituțional, dezvoltarea resurselor umane și integrarea culturii în viața socială și educațională. Cea mai mare bogăție a Republicii Moldova o reprezintă oamenii talentați. Cultura este expresia civilizației și fundamentul pe care se construiește un stat modern și prosper.

CONSULTARE SUPLIMENTARĂ

Agencia Relații Interetnice
(scr. 04-1965 din 115.04.2026)

Agencia Relații Interetnice transmite informația solicitată privind costurile acțiunilor incluse în proiectul Programului de implementare pentru anii 2026–2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035 (NU 232/MC/2026) ce țin de competența instituțională.

Se acceptă

Textul a fost modificat conform propunerii

Nr. crt.	Denumirea acțiunii	Indicatorii de monitorizare	Costul total (mii lei)	Costuri totale repartizate pe surse de finanțare			Cod proiect național subprogram bugetar, denumirea sursei de finanțare	Costuri repartizate pe ani (mii lei)					Termenul-limită (trimestru/an)	Autoritatea/instituția publică responsabilă	Partenerii de cooperare
				Bugetul de stat	Asistență externă	Costuri încorporate		2026	2027	2028	2029	2030			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.3.5	Sprijinirea inițiativelor și proiectelor axate pe promovarea relațiilor interetnice și a diversității culturale a minorităților naționale, implementate de organizații necomerciale	36 de proiecte susținute financiar anual	3300,00	3300,00	0	0	2402 Sursa ARI	660,00	660,00	660,00	660,00	660,00	Trm. IV 2026 - Trm. IV 2030	MC MEC ARI	Organizațiile necomerciale de profil; Sectorial privat și mediul de afaceri; Instituții academice și de cercetare; Biroul de Cooperare a Elitei
1.8.8	Cultura Memoriei (organizarea și desfășurarea evenimentelor comemorative dedicate: -victimelor Holocaustului (27 ianuarie); -victimelor foametei (a 3-a sâmbătă a lunii aprilie) ; -victimelor deportărilor regimului comunist (13 iunie și 6 iulie) ș.a.)	15 de activități organizate și desfășurate	200,00	200,00	0	0	2402 Sursa ARI	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	Trm. III 2026 - Trm. IV 2030	MC MEC ARI MAE MA APL	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu" ; Institutul Pro Memoria ; Institutul de Istorie al USM; Asociația Fostilor Deportați și Deținuți Politici din RM

<p>Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (scr. nr. 04-1965 din 15.04.2026)</p>	<p>Urmare a examinării repetate a proiectului hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (număr unic 232/MC/2026), în limita competențelor funcționale, reiterăm propunerile prezentate prin avizul nr. 04-1730 din 01.04.2026.</p> <p>Totodată, se propune la cap. V. Costuri, în tabel, în coloana „Codul programului bugetar”, la Obiectivul specific 1.2. se va substitui sintagma „Sursa MIDR” cu sintagma „subprogramul 6602”, care vizează dezvoltarea turismului, inclusiv modernizarea și reabilitarea monumentelor și a instituțiilor culturale, finanțate din mijloacele Fondului național pentru dezvoltare regională și locală. În coloana „Costuri totale (mii, lei)” se va indica suma „96000,0”, iar în coloana „Costuri pe ani”, pentru perioada 2026-2029, se va completa cu suma de 24000,0 mii lei anual, conform Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM). Pentru restul obiectivelor generale și specifice din tabel, se propune excluderea sintagmei „Sursa MIDR”.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost modificat conform propunerii.</p>
	<p>La Planul de acțiuni</p> <p>Se propune comasarea acțiunilor 1.2.1 (menționată supra) și 1.2.2. Reabilitarea, modernizarea și dotarea instituțiilor culturale ale autorităților administrației publice centrale, întrucât vizează același indicator de monitorizare – modernizarea, reabilitarea și dotarea instituțiilor culturale. În coloana „Cod program/subprogram bugetar, denumirea sursei de finanțare” se va substitui sintagma „Sursa MIDR” cu sintagma „subprogramul 6602”, iar în coloana „Costuri repartizate pe ani (mii lei)” pentru perioada 2026-2029 se va completa cu suma de 24000,0 mii lei anual, conform CBTM.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Comasarea acțiunilor 1.2.1 și 1.2.2 nu poate fi aprobată. Separarea facilitează coordonarea, monitorizarea și raportarea mai exactă a fiecărei intervenții. Mai mult ca atât, separarea indicatorilor va permite urmărirea impactului cultural la nivel local și central.</p> <p>La acțiunea 1.2.1., sintagma „Sursa MIDR” a fost substituită cu „subprogramul 6602”, iar în coloana „Costuri repartizate pe ani (mii lei)” pentru perioada 2026–2029 a fost inclusă suma de 24 000,0 mii lei anual, conform CBTM.</p> <p>Pentru acțiunea 1.2.2., MIDR se menține în calitate de autoritate co-responsabilă pentru proiectele de infrastructură finanțate prin intermediul său, destinate</p>

		<p>instituțiilor publice de cultură din subordinea Ministerului Culturii.</p> <p>În consecință, la etapa de monitorizare și raportare a Programului, Ministerul Culturii va reflecta volumul mijloacelor financiare alocate proiectelor de infrastructură implementate prin MIDR, pentru instituțiile în care deține calitatea de fondator.</p>
	<p>La acțiunea 1.7.2 „Înființarea, dezvoltarea și operaționalizarea Centrului de Cultură și Artă Contemporană „UNIVERSUL” ca instituție dedicată promovării culturii și artei contemporane”, în coloana „Cod program/subprogram bugetar, denumire a sursei de finanțare” se va substitui sintagma „Sursa MIDR” cu sintagma „subprogramul 6602”.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost modificat conform propunerii.</p>
<p>Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (16 -17.04.2026)</p>	<p>În contextul solicitării nr. <u>05/1-09/1017 din 10.04.2026</u> parvenite din partea Ministerului Culturii, privind definitivarea proiectului Hotărârii de Guvern pentru aprobarea Programului de implementare pentru anii 2026–2030 a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2026–2030, în vederea completării capitolului „Costuri”, <i>Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA)</i> comunică următoarele.</p> <p><i>Potrivit pct. 48 subpct. 6) din Regulamentul privind acordarea subvențiilor în avans pentru dezvoltarea locală prin implementarea Programului LEADER, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 277/2022, unul din domeniile de acțiuni finanțate este pentru activități de conservare a patrimoniului local cultural.</i></p> <p>Totodată, menționăm faptul că actualmente informația solicitată nu poate fi prezentată din următoarele motive:</p> <p>ü 1) la momentul actual Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA) este în proces de definitivare și aprobare a strategiilor de dezvoltare locală a grupurilor de acțiune locală (GAL) care urmează a fi finanțate din Fondul național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural (FNDAMR) (subprogram 5105), pentru o perioadă de doi ani calendaristici, conform planului de finanțare;</p> <p>ü 2) GAL-urile sunt în proces de ajustare a planurilor de finanțare și de calculare a costurilor estimative în acest sens.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Având în vedere că estimările sunt bazate pe date agregate, fără dezagregare pe domenii, inclusiv componenta culturală, nu poate fi determinată o alocare distinctă pentru proiectele culturale.</p> <p>Luând în considerare caracterul multifuncțional al Programului LEADER, se propune aplicarea unei cote estimative de 10% din totalul mijloacelor financiare planificate anual, ca contribuție pentru susținerea proiectelor cu componentă culturală.</p> <p>Prin urmare, costurile estimate pentru anii 2026–2030 sunt următoarele: 2026 – 0,5 mil. lei; 2027 – 0,56 mil. lei; 2028 – 0,6 mil. lei; 2029 – 0,68 mil. lei; 2030 – 0,75 mil. lei.</p>

Astfel, informația generalizată a costurilor, pentru o perioadă de doi ani, va fi posibil de prezentat de către MAIA către finele lunii iunie al anului curent.

În baza analizei datelor aferente anilor precedenți, se prezintă o estimare preliminară.

În completarea informației expediate anterior, pe marginea solicitării parvenite din partea **Ministerului Culturii privind definitivarea proiectului Hotărârii de Guvern pentru aprobarea Programului de implementare pentru anii 2026–2030 al Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru perioada 2026–2030**, în vederea completării capitolului „Costuri”, **Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA)** comunică următoarele estimări privind implementarea Programului LEADER, finanțat din Fondul național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural (FNDAMR) (subprogram 5105):

- **Anul 2026** – aproximativ 40 de proiecte, cu o valoare totală a mijloacelor financiare de circa 5 mil. lei;
- **Anul 2027** – aproximativ 45 de proiecte, cu o valoare totală de circa 5,6 mil. lei;
- **Anul 2028** – aproximativ 50 de proiecte, cu o valoare totală de circa 6 mil. lei;
- **Anul 2029** – aproximativ 55 de proiecte, cu o valoare totală de circa 6,8 mil. lei;
- **Anul 2030** – aproximativ 60 de proiecte, cu o valoare totală de circa 7,5 mil. lei.

Biroul Național de Statistică
(scr. nr. 20-23/06 din 21.04.2026)

Referitor la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea *Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035* (număr unic 232/MC/2026), remis spre completarea costurilor din Capitolul IX al Planului de acțiuni al Programului de implementare pentru anii 2026-2030 a Strategiei, Biroul Național de Statistică prezintă în Anexă costurile estimative pentru acțiunea 4.2.2 *Revizuirea formularelor statistice pentru domeniul cultură și patrimoniu cultural.*

Nr. crt.	Denumirea acțiunii	Indicatorii de monitorizare	Cod program/subprogram bugetar, denumirea sursei de finanțare	Costuri repartizate pe ani (mii lei)					Autoritate/instituția publică responsabilă
				2026	2027	2028	2029	2030	
4.2.2	Revizuirea formularelor statistice pentru domeniul cultură și patrimoniu cultural	Minim 5 formulare statistice revizuite și publicate.	1201	21,000	31,500	17,300	19,000	20,900	MC BNS

Se acceptă

Textul a fost modificat conform propunerii.

<p>Ministerul Educației și Cercetării (scr. nr. 02/258/26 din 22.04.2026)</p>	<p>Având în vedere elaborarea proiectului de hotărâre <i>cu privire la aprobarea Programului de implementare a Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” pentru anii 2026-2030</i>, precum și planificarea resurselor financiare în CBTM pentru anii 2027-2029, atât din bugetul de stat, cât și din surse externe, Ministerul Educației și Cercetării a oferit prioritate acțiunilor care urmează a fi asigurate cu finanțare din bugetul de stat, în calitate de executor principal.</p> <p>Ținând cont de faptul că, în cadrul programului, subprogramul 8810 „Învățământ superior”, mijloacele financiare sunt repartizate în conformitate cu prevederile HG nr.343/2020 <i>cu privire la aprobarea Metodologiei de finanțare bugetară a instituțiilor publice de învățământ superior</i>, Ministerul Educației și Cercetării informează că nu a prevăzut resurse financiare pentru acțiunile incluse în Planul de acțiuni al Ministerului Culturii, aferent programului menționat, pentru care Ministerul este desemnat executor secundar.</p> <p>Totodată, în Planul de acțiuni, la Obiectivul specific 1.5. (acțiunile 1.5.1., 1.5.3., 1.5.4.) și la Obiectivul specific 3.1. (acțiunea 3.1.1.), reiterăm solicitarea, expusă prin scrisoarea MEC nr. 02/90/26 din 16.02.2026) privind necesitatea concretizării surselor financiare ce urmează a fi valorificate din programul/subprogramul 8810 „Învățământ superior”, inclusiv din finanțarea complementară alocată Ministerului Culturii.</p>	<p>Se acceptă parțial</p> <p>Pentru acțiunile aferente Obiectivului specific 1.5 (<i>acțiunile 1.5.1, 1.5.3, 1.5.4</i>) și Obiectivului specific 3.1 (<i>acțiunea 3.1.1</i>), sursa de finanțare 8810 „Învățământ superior” se exclude. Ministerul Educației și Cercetării își menține exclusiv rolul de autoritate co-responsabilă pentru elaborarea și promovarea politicilor în domeniu. Responsabilitatea pentru implementarea acțiunilor, inclusiv planificarea, asigurarea și gestionarea resurselor financiare, revine Ministerului Culturii, prin intermediul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Pentru celelalte acțiuni din Program în care Ministerul Educației și Cercetării este desemnat executor secundar, rolul acestuia se limitează la coordonare și asigurare metodologică. Ministerul Culturii poartă responsabilitatea pentru implementarea acțiunilor, inclusiv pentru identificarea, alocarea și utilizarea resurselor financiare.</p>
	<p>În acest context, Ministerul Culturii urmează să își prioritizeze acțiunile din Planul de acțiuni, cu asigurarea resurselor financiare realizării obiectivelor stabilite, în strictă conformitate cu repartizarea anuală a mijloacelor financiare, realizată prin Ordinul MEC, ca urmare a aplicării HG nr.343/2020 pentru programul/ subprogramul 8810 „Învățământ superior”.</p>	<p>Se ia act</p>
<p>Agencia Proprietății Publice</p>	<p>La obiectivul specific 1.7.2. Înființarea, dezvoltarea și operaționalizarea Centrului de Cultură și Artă Contemporană „UNIVERSUL” ca instituție dedicată promovării culturii și artei contemporane, menționăm că, Agenția Proprietății Publice nu a planificat nici o acțiune pentru realizarea acestui obiectiv.</p>	<p>Se ia act</p>

<p>(scr. nr. 05-04-2887 din 22.04.2026)</p>	<p>Referitor la obiectivul specific 5.1.2. Elaborarea dosarelor de nominalizare pentru înscrierea bunurilor/ elementelor de patrimoniu cultural în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO și/sau în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității, menționăm că cheltuielile aferente elaborării dosarelor Vinărilor subterane ale Moldovei (Mileștii Mici și Cricova) vor fi acoperite din surse proprii ale entităților beneficiare - Î.S. „Combinatul de Vinuri de Calitate Mileștii Mici” și S.A. „Combinatul de Vinuri Cricova”.</p>	<p>Se ia act</p>
	<p>Totodată, în vederea susținerii eforturilor investiționale ale entităților menționate și asigurării resurselor financiare necesare pentru realizarea dosarelor de nominalizare, Agenția Proprietății Publice, în calitate de fondator și acționar, a inițiat și a transmis Cancelariei de Stat, spre înregistrare, proiectul unei hotărâri de Guvern prin care se propune scutirea acestor entități de la plata defalcărilor/dividendelor în bugetul de stat aferente profitului net obținut în anul 2025.</p>	<p>Se ia act</p>
<p>Ministerul Apărării (scr. nr. 50 din 24.04.2026)</p>	<p>Cu referire la Obiectivul 1.8 „Cultura Memoriei”, acțiunea 1.8.8, participarea Ministerului Apărării constă în asigurarea elementelor de protocol militar (gărzi de onoare, ceremonii, depuneri de coroane). Aceste activități au caracter ocazional, iar volumul și complexitatea acestora nu pot fi anticipate pentru perioada 2026–2030. În acest context, cheltuielile aferente sunt acoperite din bugetul anual aprobat, în limita alocațiilor disponibile, fără posibilitatea estimării ex-ante a costurilor.</p>	<p>Se ia act</p>
	<p>Referitor la Obiectivul 2.2 „Protejarea și valorificarea patrimoniului cultural”, acțiunea 2.2.1, Ministerul Apărării contribuie prin gestionarea Registrului mormintelor și operelor comemorative de război. În procesul de definitivare integrală a documentării a peste 1.750 de morminte și opere comemorative în teren, incluse în Registru, stabilirea coordonatelor geografice, realizarea documentației fotografice, datelor descriptive, etc. se vor înregistra cheltuieli administrative și tehnice. Pentru perioada 2026–2030, aceste cheltuieli sunt estimate la aproximativ 400.000 lei.</p>	<p>Se ia act Mormintele și operele comemorative de război sunt reglementate prin Legea nr. 161/2017, iar cercetarea, identificarea, inventarierea, evidența, întreținerea, paza și punerea în valoare a acestora constituie obligații aferente regimului special de protejare, realizate de autoritatea competentă în domeniul respectiv. Prin urmare, acțiunea 2.2.1 nu vizează aceste bunuri, iar cheltuielile aferente nu pot fi atribuite acțiunii Ministerului Culturii. Totodată, se recomandă Ministerului Apărării inițierea ajustărilor necesare la cadrul normativ special privind Registrul mormintelor și operelor comemorative de</p>

		război, inclusiv cu privire la aprobarea, ținerea și actualizarea acestuia, pentru a permite delimitarea evidenței respective de Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, aprobat prin HP nr. 1531/1993.
	În acest context, Ministerul Apărării, în limita competențelor funcționale stabilite de cadrul normativ, susține proiectul prezentat pentru avizare.	Se ia act
Agenția Proprietății Publice (scr. nr. 05-04-3032 din 27.04.2026)	<p>Cu referire la demersul cu numărul de intrare 2546 din 06.03.2026, privind continuitatea proceselor ce țin de elaborarea dosarului „Vinăriile subterane ale Moldovei (Cricova și Mileștii Mici)”, în contextul potențialei nominalizări la Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, Agenția Proprietății Publice, în limita competențelor funcționale, comunică următoarele.</p> <p>Accentuăm faptul că, conform prevederilor Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Proprietății Publice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 902/2017, Agenția asigură implementarea politicilor statului în domeniile administrării și deetatăzării proprietății publice și exercită, în numele Guvernului, funcțiile de fondator al întreprinderilor de stat și de deținător de acțiuni (părți sociale) în societățile comerciale cu capital integral sau majoritar public.</p> <p>Or, conform proiectului de hotărâre prezentat spre avizare (număr unic 232/MC/2026), acest obiectiv (5.1.2) face parte din Planul de acțiuni al Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035, autorul căruia este Ministerul Culturii. Suplimentar, potrivit Planului de acțiuni prezentat (Anexa nr. 1) prin demersul dat, având ca scop elaborarea dosarului de înscriere a vinăriilor subterane ale Moldovei în Lista patrimoniului mondial (2024-2026), anumite proceduri au fost deja implementate pe parcursul anilor 2024-2025, prin organizarea ședințelor de către Ministerul Culturii, cu participarea inclusiv a reprezentanților din cadrul întreprinderilor de stat sus-numite. Astfel, Agenția Proprietății Publice, în limitele competențelor atribuite de cadrul normativ, solicită respectuos, revizuirea propunerii referitor la inițierea proiectului de hotărâre de Guvern de către Agenție, or, Ministerul Culturii (autorul Planului elaborat), constituie autoritatea administrației publice centrale de specialitate care coordonează activitatea culturală a statului.</p>	Se ia act
	Adițional, în scopul asigurării resurselor financiare necesare pentru realizarea obiectivului strategic de patrimoniu cultural – elaborarea dosarului de nominalizare	Se ia act

	UNESCO „Vinăriile subterane ale Moldovei (Cricova și Mileștii Mici)”, Agenția Proprietății Publice a solicitat prin cererea nr. 12-03-2796 din 17.04.2026, înregistrarea de către Cancelaria de Stat a proiectului de hotărâre de Guvern cu privire la scutirea unor întreprinderi de stat de la plata defalcărilor și a unor societăți pe acțiuni de la plata dividendelor în bugetul de stat aferente profitului net obținut în anul 2025.	
Expertiză juridică		
Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracurarea a Dezinformării <i>(scr. nr. 113/26 din 30.04.2026)</i>	Centrul pentru Comunicare Strategică și Contracurarea a Dezinformării (în continuare - Centru) a examinat proiectul de hotărâre de Guvern cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (număr unic 232/MC/2026), autor – Ministerul Culturii și în limitele competenței funcționale, comunică lipsa de obiecții și propuneri.	Se ia act
Ministerul Afacerilor Interne <i>(scr. nr. 42/1755 din 04.05.2026)</i>	Ministerul Afacerilor Interne a examinat, în mod repetat, proiectul de hotărâre de Guvern cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026- 2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (număr unic 2321MC12026), autor - Ministerul Culturii și comunică despre lipsa obiecțiilor asupra acestuia.	Se ia act
Ministerul Afacerilor Externe <i>(scr. DI/3/041-5101 din 04.05.2026)</i>	Ministerul Afacerilor Externe a examinat sinteza obiecțiilor și propunerilor privind <i>proiectul Hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035</i> (număr unic 232/MC/2026) și, în contextul avizului său transmis prin scr. nr. DI/3/041-3899 din 3 aprilie 2026, comunică următoarele. La p. 4 (cap. I din <i>proiectul Programului de implementare</i>), se menține necesitatea substituirii fragmentului „angajamentele asumate de Republica Moldova <u>la convențiile internaționale și europene în domeniul culturii și patrimoniului cultural</u> ” cu textul „angajamentele asumate de Republica Moldova <u>prin tratatele internaționale în domeniul culturii și patrimoniului cultural la care este parte</u> ”.	Se acceptă Textul a fost ajustat conform recomandării.
Ministerul Mediului <i>(notificare în e-legiferare)</i>	Ministerul Mediului ia act de poziția autorului proiectului, comunicată prin demersul nr. 05/1-09/1293 din 30.04.2026 , privind neacceptarea propunerilor înaintate anterior și nu insistă asupra menținerii acestora, apreciind prerogativa autorului asupra formei finale a proiectului.	Se ia act
Ministerul Educației și Cercetării	Ministerul Educației și Cercetării comunică despre susținerea PHG, fără propuneri suplimentare.	Se ia act

<i>(notificare în e-legiferare)</i>		
<p>Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru <i>(scr. nr. 36/01-06/619 din 06.05.2026)</i></p>	<p>Agencia Geodezie, Cartografie și Cadastru a examinat <i>repetat proiectul de hotărâre de Guvern cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035</i> (număr unic 232/MC/2026) și, în limita competențelor funcționale, comunică următoarele.</p> <p>Agencia Geodezie, Cartografie și Cadastru își exprimă dezacordul față de acceptarea parțială a recomandării inițiale privind reformularea textului din Capitolul II „Analiza Situației” (pagina 16 din proiect), întrucât aceasta este eronată atât tehnic, cât și juridic, generând contradicții interne și lipsă de claritate în document. Concret, în textul proiectului apare o contradicție internă care afectează coerența și scopul normativ al acestuia. Prima propoziție (acceptată din recomandare) stabilește că „<i>Datele spațiale privind siturile arheologice sunt integrate și diseminate prin geoportalul tematic al Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru (geodata.gov.md), fiind accesibile prin servicii de rețea și interoperabile cu alte seturi de date spațiale disponibile la nivel național</i>”, ceea ce descrie o situație de funcționalitate și integrare efectivă. În schimb, propoziția următoare (păstrată din textul inițial) prevede că „<i>însă aceste informații nu constituie un cadastru arheologic funcțional și nu sunt integrate în sistemele GIS cadastrale sau urbanistice</i>”, contrazicând direct afirmația anterioară, negând tocmai integrarea și interoperabilitatea deja enunțate.</p> <p>Potrivit tehnicii legislative, un document de politică publică trebuie să aibă o logică internă coerentă, fără contradicții care să genereze ambiguitate.</p> <p>Pentru clarificare, menționăm că, potrivit Hotărârii Guvernului nr. 212/2022, Sistemul informațional geografic de stat „Geoportalul tematic pentru datele spațiale ale Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru” (geodata.gov.md) asigură accesul la toate seturile de date spațiale prin servicii de rețea, direct prin geoportal și prin diverse aplicații SIG. În acest sens, datele spațiale privind siturile arheologice publicate pe acest geoportal, prin servicii de rețea, pot fi interoperabile cu date cadastrale, urbanistice, unități administrativ-teritoriale, precum și alte date spațiale relevante pentru a crea o hartă tematică cu o analiză complexă, fără necesitatea dezvoltării unor alte tipuri de cadastre de specialitate. De asemenea, principiile INSPIRE prevăd colectarea unică a datelor și stocarea lor la autoritatea responsabilă, în scopul unei gestionări eficiente, precum și asigurarea interoperabilității, combinării și partajării acestora între utilizatori și aplicații.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost reformulat conform propunerii.</p>

	Pentru eliminarea contradicțiilor și asigurarea unei formulări conforme cadrului normativ, propunem următoarea redacție: „ <i>Datele spațiale privind siturile arheologice sunt integrate și diseminate prin geoportul tematic al Agenției Geodezie, Cartografie și Cadastru (geodata.gov.md), fiind accesibile prin servicii de rețea și interoperabile cu alte seturi de date spațiale, disponibile la nivel național. Totuși, se constată că, în practică, potențialul infrastructurii naționale de date spațiale, instituită prin Legea nr. 254/2016, nu este pe deplin valorificat pentru protecția preventivă a siturilor arheologice</i> ”.	
Biroul Național de Statistică (notificare în e-legiferare)	Biroul Național de Statistică, comunică despre susținerea PHG cu nr. unic 232/MC/2026 fără propuneri sau obiecții adiționale.	Se ia act
Cancelaria de Stat (notificare în e-legiferare)	Cancelaria de Stat comunică susținerea proiectului de hotărâre a Guvernului, fără obiecții sau propuneri.	Se ia act
Agencia Relații Interetnice (scr. 01-189 din 08.05.2025)	Agencia Relații Interetnice a examinat proiectul de hotărâre de Guvern cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (număr unic 232/MC/2026), autor – Ministerul Culturii, remis spre avizare și comunică lipsa de obiecții și propuneri.	Se ia act
Ministerul Apărării (notificare în e-legiferare)	Ministerul Apărării susține proiectul fără obiecții.	Se ia act
Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (notificare în e-legiferare)	MDED comunică lipsa obiecțiilor și propunerilor pe proiectul definitivat.	Se ia act

<p>Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (scr. nr. 04-2524 din 11.05.2026)</p>	<p>La proiectul Programului, la cap. II. Analiza situației, Secțiunea a 2. Analiza problemelor identificate, la pag. 31, textul: <i>„Registrul experților evidențiază o bază profesională valoroasă, dar fragilă, dependentă de specialiști seniori. Consolidarea sa necesită actualizarea procedurilor de atestare, instruire periodică și cooperare între instituții de cultură, universități și asociații profesionale”</i>, se va substitui cu textul: <i>„Sistemul actual de atestare profesională propune specializări în domeniul arhitecturii, urbanismului, construcțiilor, inginerie, etc., care oferă servicii profesionale în domeniul vizat. Atestarea specialităților este desfășurată de către Organul central de specialitate (MIDR), conform Regulamentului cu privire la atestarea tehnico - profesională a specialiștilor cu activități în construcții, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.743/2024 cu privire la asigurarea calității în construcții cât și a Codului Urbanismului și Construcțiilor nr.434/2023”</i>, propunere prezentată prin avizul Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR) nr. 04-1730 din 01.04.2026, cât și prin avizul MIDR nr. 12-2334 din 04.05.2026 (se anexează), emis recent la proiectul hotărârii Guvernului <i>cu privire la organizarea și funcționarea Instituției Publice Institutul Patrimoniului Cultural (număr unic 364/MC/2026)</i>, în scopul respectării cadrului legal și a competențelor privind formarea profesională continuă, atestarea specialiștilor în domeniul monumentelor istorice, precum și gestionarea registrului specialiștilor atestați, se constată neconcordanțe și suprapuneri cu cadrul normativ.</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Textul vizat de obiecție se referă la patrimoniul cultural mobil, respectiv la experții acreditați pentru evaluarea bunurilor culturale mobile. Analiza aferentă patrimoniului construit este reflectată distinct la paginile 28 - 29 ale proiectului Programului. Prin urmare, propunerea de substituție cu prevederi referitoare la atestarea tehnico-profesională în domeniul construcțiilor nu corespunde obiectului analizei din secțiunea respectivă.</p>
	<p>La Planul de acțiuni, <u>la măsura 3.2.1. Elaborarea și implementarea cadrului național pentru formarea profesională a specialiștilor implicați în reabilitarea monumentelor istorice</u>, se va exclude „MIDR” din lista partenerilor de cooperare. Această propunere este fundamentată pe faptul că procesul de atestare tehnico-profesională a specialiștilor din domeniul construcțiilor este deja asigurat de organul central de specialitate - MIDR, în conformitate cu Regulamentul cu privire la atestarea tehnico-profesională a specialiștilor cu activități în construcții, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 743/2024. Totodată, MIDR nu poate asuma atribuirea unor responsabilități suplimentare în domeniul formării profesionale care exced cadrul legal aplicabil.</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>Măsura 3.2.1 vizează formarea profesională în domeniul monumentelor istorice, reflectată prin indicatorii „program elaborat și implementat” și „număr anual de beneficiari”, fără a interveni asupra mecanismului de atestare tehnico-profesională reglementat prin Hotărârea Guvernului nr. 743/2024. Includerea MIDR ca partener de cooperare nu instituie atribuții suplimentare, ci reflectă caracterul interdisciplinar al domeniului.</p>

<p>Ministerul Justiției <i>(scr. nr. 04/1- 5128 din 11.05.2026)</i></p>	<p>La forma actuală a proiectului hotărârii, se rețin următoarele observații și propuneri pe plan de redactare și al respectării normelor de tehnică legislativă. În conformitate cu pct. 7 din <i>Regulamentul cu privire la planificarea strategică</i>, aprobat prin <i>Hotărârea Guvernului nr. 386/2022</i>, la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de planificare și a documentelor de politici publice care se aprobă prin hotărâri ale Guvernului, se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu <i>Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative</i>. Totodată, art. 24 alin. (2) din <i>Legea nr. 100/2017</i>, stabilește expres că, la fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de politici se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative.</p> <p>În acest context, se impune revizuirea Programului național prin prisma normelor de tehnică legislativă:</p> <p>În ceea ce privește Lista de acronime și abrevieri, urmează a fi precizat că, în cazul actelor normative, potrivit art. 54 alin. (1) lit. i) din <i>Legea nr. 100/2017</i>, exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea acestora în text la prima folosire. Întru asigurarea respectării regulii prevăzute de norma legală anterior menționată, se impune necesitatea revizuirii textului, astfel încât formele abreviate să fie utilizate la prima utilizare a termenilor în conținutul propriu-zis al materiei de reglementare, dar nu sub forma unei enumerări distincte în conținutul proiectului ca lista aparte în text.</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>În conformitate cu pct. 7 din <i>Regulamentul cu privire la planificarea strategică</i>, aprobat prin <i>Hotărârea Guvernului nr. 386/2025</i>, „<i>La fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de planificare și a documentelor de politici publice care se aprobă prin hotărâri ale Guvernului, acestora li se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative</i>”. Astfel, aprobarea programului urmează un proces clar definit, care în mare măsură este similar cu procesul de aprobare al actelor normative. Cu toate acestea, este foarte important de reținut că, la nivel de structură și modalitate de formulare și expunere a textului programului, aceasta trebuie să respecte cerințele față de documentele de politici, stabilite atât de cadrul normativ, cât și de cel metodologic, specific documentelor de politici. Or, „<i>cerințele generale de formă și conținut aferente actelor normative, se vor respecta doar pentru setul de acte care trebuie să însoțească documentul de politici atunci când este propus pentru aprobare (ex. nota de fundamentare și sinteza obiecțiilor și propunerilor recepționate în procesul de consultare și avizare), precum și asupra proiectului hotărârii de guvern prin care aceasta va</i></p>
--	---	---

		<p>fi aprobat” (a se vedea Ghidul metodologic cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Ordinul Cancelariei de Stat nr. 191/2025).</p> <p>Cu referire la lista de acronime și abrevieri, regula generală privind utilizarea acestora, prevăzută la art. 54 alin. (1) lit. i) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, a fost respectată în partea descriptivă a Programului, prin explicarea termenilor la prima utilizare în text.</p> <p>Totodată, în cazul părții operaționale a Programului (Planul de acțiuni), având în vedere structura tabelară și volumul repetitiv al denumirilor instituționale și tehnice, lista acronimelor și abrevierilor a fost inclusă distinct, după Planul de acțiuni, în scopul asigurării clarității, accesibilității și utilizării uniforme a termenilor în cuprinsul tabelului.</p>
	<p>Numerotarea proiectelor de documente de politici se realizează în conformitate cu regulile tehnicii legislative. În acest sens, la structurarea prevederilor Programului se vor avea în vedere dispozițiile art. 52 alin. (3) din Legea nr. 100/2017, care prevăd că, în scopul asigurării unei interpretări unitare și aplicării comode, punctele pot fi divizate în subpuncte, care se numerotează prin adăugarea consecutivă a cifrelor arabe, până la nivelul de detaliere considerat necesar.</p>	<p>Nu se acceptă</p> <p>În conformitate cu pct. 7 din Regulamentul cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2025 „<i>La fundamentarea, elaborarea, avizarea, consultarea și aprobarea documentelor de planificare și a documentelor de politici publice care se aprobă prin hotărâri ale Guvernului, acestora li se aplică regulile și cerințele înaintate față de actele normative, în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative</i>”. Astfel, aprobarea</p>

		<p>programului urmează un proces clar definit, care în mare măsură este similar cu procesul de aprobare al actelor normative. Cu toate acestea, este foarte important de reținut că, la nivel de structură și modalitate de formulare și expunere a textului programului, aceasta trebuie să respecte cerințele față de documentele de politici, stabilite atât de cadrul normativ, cât și de cel metodologic, specific documentelor de politici. Or, „cerințele generale de formă și conținut aferente actelor normative, se vor respecta doar pentru setul de acte care trebuie să însoțească documentul de politici atunci când este propus pentru aprobare (ex. nota de fundamentare și sinteza obiecțiilor și propunerilor recepționate în procesul de consultare și avizare), precum și asupra proiectului hotărârii de guvern prin care aceasta va fi aprobat” (a se vedea Ghidul metodologic cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Ordinul Cancelariei de Stat nr. 191/2025). Astfel, rămâne la decizia instituției autor modalitatea de prezentare a informațiilor în Program.</p>
	<p>Adițional, se vor revizui obiectivele specifice, deoarece nu toate sunt SMART.</p>	<p>Se acceptă Obiectivele specifice 1.2.; 1.3.; 1.6.; 1.7.; 1.8. și 1.9. au fost revizuite.</p>

<p>La capit. IX (Planul de acțiuni):</p> <p>Cu titlu de remarcă generală, se va reține că obiectivele și, implicit, acțiunile necesare pentru implementarea Programului, în partea ce vizează elaborarea și adoptarea cadrului normativ, urmează a fi realizate cu respectarea principiului separației și colaborării puterilor în stat, consacrat de art. 6 din <i>Constituția Republicii Moldova</i>.</p> <p>În conformitate cu art. 102 alin. (2) din Constituție, Guvernul adoptă hotărâri în vederea organizării executării legilor. În acest sens, intervenția Guvernului în organizarea executării legii se poate manifesta atât prin adoptarea actelor normative în limitele și potrivit normelor legale care îi conferă competență și autoritate, cât și prin dezvoltarea sau detalierea unor reguli cuprinse în legi, din proprie inițiativă, în lipsa unei abilitări exprese din partea legiuitorului, atunci când practica aplicării legii relevă necesitatea adoptării unei hotărâri a Guvernului, ținând cont de conținutul și scopul legii. Prin urmare, hotărârile Guvernului se aprobă exclusiv în temeiul legii și au drept scop organizarea executării și aplicarea concretă a normelor legale care necesită instituirea unor măsuri și reguli subsecvente, menite să asigure aplicarea corespunzătoare a acestora.</p> <p>Totodată, potrivit art. 16 alin. (2) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, actele normative ale autorităților publice centrale de specialitate se emit numai în măsura în care competențele de reglementare ale acestora sunt stabilite prin lege sau prin alte acte normative de nivel superior. Astfel, actele normative de reglementare secundară, inclusiv actele departamentale, pot fi emise sau aprobate doar dacă actul normativ superior prevede în mod expres posibilitatea emiterii unui act subsecvent, autoritatea competentă pentru elaborarea și aprobarea acestuia, nivelul actului normativ prin care se aprobă și denumirea actului respectiv.</p> <p>În concluzie, în eventualitatea adoptării sau emiterii unor acte normative subsecvente, acest document de politici nu va putea constitui temei juridic pentru adoptarea respectivelor, întrucât nu are caracter normativ. Prin natura sa juridică, planul de acțiuni reprezintă un document de politici publice, care stabilește măsurile concrete planificate spre realizare pe termen scurt și mediu în vederea atingerii obiectivelor specifice prevăzute de Program.</p>	<p style="text-align: center;">Se ia act</p>
<p>La rubrica „Termenul-limită (trimestru/an)” urmează a fi reanalizate acțiunile pentru care este indicat termenul de realizare „Trim. I 2026”, întrucât acesta se consideră deja depășit. Or, actul de aprobare a planului de acțiuni nu poate conține termene de realizare expirate sau imposibil de executat la momentul adoptării acestuia. În consecință, se impune ajustarea termenelor respective, astfel încât acestea să fie</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Termenul de realizare „Trim. I 2026” a fost substituit cu termenul „Trim. II 2026”, în vederea corelării acestuia cu calendarul estimativ de aprobare a</p>

	<p>corelate cu data aprobării actului și să permită realizarea efectivă a măsurilor planificate. Totodată, urmează a fi verificat dacă unele dintre acțiunile programate au fost deja realizate, caz în care menținerea acestora în planul de acțiuni nu se mai justifică.</p>	<p>Hotărârii de Guvern și asigurării unui termen realist și executoriu pentru implementarea măsurilor prevăzute.</p>
	<p>Nu este clar modul de implementare a acțiunii nr. 2.3.1 privind restaurarea monumentelor istorice indicate, în condițiile în care sunt utilizate formulele abreviate „APC”, „APL” și „instituțiile de profil din subordinea MC”. Este necesară identificarea explicită a autorității/instituției responsabile de coordonare, precum și a rolului celorlalte autorități implicate. În lipsa acestor precizări, nu este asigurată o delimitare clară a responsabilităților și pot apărea dificultăți în coordonare și implementare.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Au fost operate ajustările corespunzătoare.</p>
	<p>Totodată, în ceea ce privește autoritățile administrației publice locale incluse în lista responsabililor pentru realizarea acțiunilor din Plan, urmează a fi avut în vedere că, potrivit art. 6 alin. (2) din Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, între autoritățile administrației publice centrale și cele ale administrației publice locale nu există raporturi de subordonare, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Prin urmare, pentru realizarea anumitor sarcini/acțiuni prevăzute în Plan, autoritățile administrației publice locale urmează a fi indicate în calitate de autorități partenere, ca urmare a consultării și acceptului acestora în cadrul procesului de elaborare a documentului respectiv.</p> <p>De asemenea, atragem atenția că agenții economici (societățile comerciale sau întreprinderile de stat) sunt entități libere și independente față de autoritățile administrației publice centrale și locale, supunându-se exclusiv legii și prevederilor statutare. Totuși, în vederea realizării acțiunilor cuprinse în Plan, aceștia pot fi implicați în calitate de parteneri.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Acțiunile incluse în Program reprezintă intervenții distincte pentru care, potrivit prevederilor Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, autoritățile administrației publice locale sunt abilitate să aloce mijloace financiare din bugetele locale aprobate, atât cu destinație generală, cât și cu destinație specială, în limitele competențelor și resurselor publice disponibile.</p> <p>În acest context, autoritățile administrației publice locale sunt indicate în calitate de autorități responsabile doar pentru acțiunile care se încadrează în competențele cu care acestea sunt împuternicite potrivit cadrului normativ aplicabil.</p>
	<p>La rubrica „Parteneri de cooperare”, se reține că în textul planului nu se respectă utilizarea unei terminologii unitare și constante în ceea ce privește formele abreviate, fiind folosite inconsecvent variante precum „ONG”, „ONG-uri culturale” și „ONG-uri și asociații culturale”. Termenul corect și unitar este „ONG-uri”, iar în funcție de domeniu se utilizează consecvent „ONG-uri culturale” pentru organizațiile din cultura generală și „ONG-uri de protecție a patrimoniului cultural” pentru cele specializate.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Textul a fost uniformizat. La rubrica „Parteneri de cooperare”, referința la organizații culturale și abrevierea „ONG-uri” au fost substituite cu sintagma „Organizații necomerciale de profil”, în conformitate cu prevederile Legii nr.</p>

		86/2020 cu privire la organizațiile necomerciale.
Ministerul Finanțelor <i>(scr. nr. 05-17/95/732 din 11.05.2026)</i>	<p>La proiectul Programului, se reiterează faptul că, susținerea sectoarelor prioritare urmează a fi realizată prin instrumente de sprijin directe și țintite, corelate cu obiectivele documentelor de politici și strategiilor sectoriale de dezvoltare, și nu prin instituirea unor facilități fiscale, care pot genera distorsiuni ale principiilor de echitate, neutralitate și eficiență ale sistemului fiscal.</p>	Se ia act
	<p><u>La Capitolul IX „Plan de acțiuni”</u> La acțiunea 1.2.3. „Reconstrucția edificiului Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici” se atenționează asupra necesității corelării atât a denumirii obiectului de reconstrucție, cât și a costurilor aferente acestuia, având în vedere că, la etapa elaborării Cadrului bugetar pe termen mediu (2027-2029), Ministerul Culturii a prezentat propuneri, ce vizează 5 obiecte de investiții capitale, care urmează a fi implementate în Planul de Creștere Economică.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Denumirea și costurile aferente acțiunii 1.2.3. au fost corelate cu propunerile din proiectul CBTM 2027-2029, reconstrucția Filarmonicii constituind una dintre prioritățile sectoriale care derivă din Programul de activitate al Guvernului „UE, PACE, DEZVOLTARE”.</p> <p>Cu referire la celelalte obiecte de investiții capitale, care urmează a fi implementate prin intermediul Planului de Creștere Economică, acestea vor fi incluse etapizat în cadrul Programului de implementare, ulterior evaluării intermediare și în limita resurselor financiare aprobate prin legile bugetului de stat pentru anii 2027 și 2028.</p>
	<p><u>La Nota de fundamentare</u> Potrivit compartimentului 4.2 din Nota de fundamentare costul total pentru implementarea Programului se estimează în volum de 2.055.938,68 mii lei, după cum urmează: - 466.315,81 mii lei sau 22,7% din contul bugetului de stat, dintre care 387,48 mii lei din asistență externă; - 1.589.235,39 mii lei sau 77,3% reprezintă costuri neacoperite. În acest sens, se reiterează următoarele: - în lipsa unor angajamente ferme din partea partenerilor de dezvoltare privind asigurarea surselor de finanțare, există riscul ca povara financiară să fie transferată asupra bugetului de stat;</p>	Se ia act

	<p>- promovarea unor acțiuni, care presupun un impact financiar impunător, fără fundamentarea corespunzătoare a acestuia și fără asigurarea surselor de finanțare, poate conduce la adoptarea unui act normativ lipsit de acoperire financiară care încalcă principiul de sustenabilitate financiară.</p> <p>Astfel, argumentarea autorului, potrivit căreia costurile neacoperite reprezintă proiecții ale necesarului investițional, fără a genera obligații financiare imediate pentru bugetul de stat, nu exclude riscul înalt de a nu avea instrumente financiare necesare pentru realizarea Programului dat.</p> <p>Drept urmare, în contextul finanțării prudente a cheltuielilor publice se consideră necesar că Ministerul Culturii să efectueze o analiză a resurselor publice alocate domeniului culturii în scopul asigurării distribuirii eficiente a resurselor pentru realizarea acțiunilor incluse în Programul dat.</p> <p>Reieșind din cele expuse, Ministerul Finanțelor comunică imposibilitatea susținerii proiectului de hotărâre în versiunea prezentată.</p>	<p>Totodată, Programul este conceput ca un instrument strategic și flexibil de politici publice, care permite etapizarea intervențiilor și ajustarea priorităților în funcție de cadrul bugetar disponibil, de rezultatele obținute și de oportunitățile de finanțare identificate pe parcursul implementării, inclusiv prin valorificarea instrumentelor de asistență externă și a mecanismelor aferente procesului de integrare europeană.</p> <p>În acest sens, implementarea Programului va fi însoțită de un mecanism de monitorizare și evaluare intermediară, prin elaborarea, în anul 2028, a unui raport de evaluare intermediară pentru perioada 2026-2027, în baza informațiilor prezentate de autoritățile și instituțiile responsabile de implementarea Planului de acțiuni. Exercițiul de evaluare va permite reevaluarea intervențiilor planificate, recalibrarea priorităților și ajustarea ritmului de implementare în funcție de resursele efectiv disponibile și de cadrul bugetar aprobat prin legile bugetare anuale.</p> <p>Având în vedere caracterul strategic al Programului pentru dezvoltarea sectorului cultural și relevanța sa în contextul implementării angajamentelor asumate de Republica Moldova în procesul de integrare europeană, aprobarea acestuia reprezintă o condiție <i>sine qua non</i> pentru închiderea</p>
--	--	--

		negocierilor de aderare pentru Capitolul 26 „Educație și cultură”.
Academia de Științe a Moldovei (scr. nr. 6717-13/7 din 08.05.2026)	Academia de Științe a Moldovei a examinat proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (număr unic 232/MC/2026), autor Ministerul Culturii. Susținem proiectul elaborat, considerându-l oportun în contextul procesului de integrare europeană și al recomandărilor Comisiei Europene pentru Capitolul 26.	Se ia act
Ministerul Muncii și Protecției Sociale (scr. nr. 02/2514 din 08.05.2026)	La proiectul Programului de implementare pentru anii 2026-2030 a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 <i>La Capitolul IV. Impact</i> <i>La Secțiunea a 2-a. Indicatori de evaluare a impactului Programului</i> La <u>Obiectivul general 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural</u> , la indicatorul: „Numărul de tineri specialiști susținuți financiar și integrați în câmpul muncii”, din rubrica „Sursa” se solicită reiterat excluderea Ministerului Muncii și Protecției Sociale . În acest sens se menționează că, întreg procesul de angajare a tinerilor specialiști susținuți financiar și integrați în câmpul muncii în domeniul culturii, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 392/2024 pentru aprobarea <i>Regulamentului cu privire la modul de calcul, repartizare, utilizare și evidență a mijloacelor financiare pentru susținerea tinerilor specialiști din domeniul culturii</i> , ține de competența Ministerului Culturii. Cu toate că în tabelul de sinteză este consemnat faptul că propunerea a fost acceptată, de facto, nu a fost operată modificarea corespunzătoare.	Se acceptă Textul a fost modificat conform propunerii.
	La proiectul Planului de acțiuni al Programului de implementare a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2026-2030 La <u>Obiectivul general 1 Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale în conformitate cu standardele europene</u> <i>La Obiectivul specific 1.2. Dezvoltarea rețelei de infrastructuri culturale moderne și sustenabile, adaptate nevoilor comunităților și standardelor europene</i> La acțiunea 1.2.1. „Modernizarea, reabilitarea și dotarea instituțiilor culturale și instituțiilor de învățământ extrașcolar artistic complementar la nivel local (case de	Se acceptă Textul a fost modificat conform propunerii.

	<p>cultură, biblioteci, muzee, teatre, școli de artă, (muzică, teatru, arte plastice, dans)) în vederea asigurării funcționalității, accesibilității și creșterii calității serviciilor și bunurilor culturale oferite comunității” după cuvântul „<i>accesibilității</i>” se propune de completat cu textul: „<i>inclusiv pentru persoanele diferite tipuri de dizabilități (fizice, senzoriale), precum</i> ”.</p>	
	<p>La <i>Obiectivul specific 1.3. Creșterea nivelului de participare culturală activă a cetățenilor și comunităților locale, prin susținerea inițiativelor civice, a voluntariatului în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural local</i></p> <p>La acțiunea 1.3.1. „Dezvoltarea și implementarea de proiecte culturale incluzive (atelieri de creație, programe educaționale, activități intergeneraționale, evenimente comunitare, inițiative culturale dedicate grupurilor vulnerabile) în scopul promovării incluziunii sociale, participării active și reducerii inegalităților culturale în comunitate”, se reiterează poziția expusă prin scrisoarea nr. 02/1724 din 30.03.2026 privind introducerea unui nou indicator de monitorizare dedicat persoanelor vârstnice. Or, indicatorul din redacția actuală: „<i>Minim 30 beneficiari anual, inclusiv persoane cu dizabilități</i>”, include în sine nu doar persoanele vârstnice, dar și tineri și minorități etnice. Totodată, la Capitolul I „Introducere” este specificat că accesul persoanelor vârstnice la servicii și evenimente culturale rămâne limitat din cauza mai multor bariere, în timp ce, în Planul de acțiuni, doar indicatorul menționat face referire la această categorie. În acest context, pentru a răspunde provocărilor și de a ne adapta la procesul legat de îmbătrânirea populației este necesară o abordare integratoare a problemelor legate de îmbătrânire în toate politicile relevante. Mai mult ca atât, către anul 2030, când va expira perioada de implementare a Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035, persoanele cu vârsta de 65+ vor constitui 22% din numărul total al populației Republicii Moldova.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost modificat conform propunerii.</p>
	<p>Subsidiar, se recomandă revizuirea și reformularea acțiunilor 1.3.1. și 1.3.2., în sensul detalierei categoriei „<i>grupuri vulnerabile</i>”, prin identificarea și enumerarea concretă a categoriilor de beneficiari (ca exemplu: persoane cu dizabilități, persoane vârstnice, familii cu venituri reduse, tineri în situații de risc etc.). În acest sens, clarificarea ar contribui la creșterea eficienței politicilor publice, la o alocare mai corectă a resurselor și la asigurarea unui impact real asupra categoriilor vizate.</p> <p>Se precizează că, formularea actuală cu referire la „<i>grupurile vulnerabile</i>” este una generală și insuficient de clară, nefiind definite explicit categoriile de persoane vizate.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost modificat conform propunerii.</p>

	<p>Totodată, abordarea actuală poate crea dificultăți în implementarea eficientă a măsurilor propuse.</p> <p>La acțiunea 1.3.3. „Dezvoltarea și implementarea Programului național „Voucher cultural”, în conformitate cu Programul privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 434/2023, se reiterează recomandarea de a specifica expres în denumirea acțiunii și a indicatorului de monitorizare: „Voucher cultural pentru vârstnici”. În acest sens, se propune fie formularea unei acțiuni noi sau al unui nou indicator de monitorizare care să corespundă recomandării expuse supra. Se menționează că, implementarea acestei acțiuni ține de competența Ministerului Culturii.</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p><u>Ministerul Culturii reiterează obiecția expusă la prima avizare.</u></p> <p>În 2024, au fost organizate mai multe ședințe de lucru cu participarea reprezentanților Agenției de Guvernare Electronică și ai Ministerului Muncii și Protecției Sociale, în cadrul cărora au fost analizate opțiunile de dezvoltare și implementare a mecanismului „Voucher cultural pentru vârstnici”.</p> <p>În urma consultărilor interinstituționale, s-a constatat că mecanismul respectiv nu întrunește, la această etapă, condițiile necesare pentru operaționalizare, inclusiv din perspectiva definirii conceptului, a implementării tehnice și operaționale, a acoperirii bugetare și a asigurării sustenabilității financiare pe termen mediu. În consecință, acțiunea respectivă a fost exclusă din Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2024.</p> <p>Totodată, Ministerul Culturii asigură sprijinirea accesului persoanelor vârstnice la activități culturale prin intermediul programelor culturale existente, inclusiv Programul Național „Acces la cultură”, Festivalul Internațional de Muzică „Mărțișor” și Târgul „Hai acasă de Crăciun”.</p>
--	---	--

	<p>La acțiunea 1.3.7. „Creșterea achiziției de carte și revitalizarea politicii editoriale a bibliotecilor din Sistemul Național de Biblioteci, prin corelarea colecțiilor cu necesitățile actuale ale comunităților, cu tendințele de lectură și cu direcțiile de dezvoltare culturală” după cuvântul „<i>comunităților</i>” se propune de completat cu textul: „<i>inclusiv a persoanelor cu dizabilități senzoriale (vizuale și auditive) prin literatură în sistem Braille, format cu caractere mari, ediții în variantă sonoră și sisteme auditive,</i>”.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă</p> <p>Textul a fost modificat conform propunerii.</p>
	<p>La <i>Obiectivul specific 1.4. Extinderea până în 2030 a accesului cetățenilor la cultură prin dezvoltarea și implementarea de platforme culturale online și instrumente digitale inovatoare</i> dedicate promovării creației artistice și valorificării patrimoniului cultural</p> <p>La acțiunea 1.4.4. „<i>Elaborarea și implementarea unui program național de documentare, unificare și digitalizare a colecțiilor de carte din bibliotecile publice, prin inventarierea fondurilor, armonizarea sistemelor de evidență și dezvoltarea platformei digitale integrate pentru accesul publicului la resursele bibliotecilor</i> ” după cuvântul „<i>publicului</i>” se propune de completat cu textul: „<i>, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (vizuale și auditive)</i>”.</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Implementarea acțiunii prevăzute la pct. 1.4.4. este fundamentată în limitele resurselor financiare aprobate prin bugetul de stat pentru Ministerul Culturii și vizează, la etapa inițială, dezvoltarea infrastructurii de bază necesare documentării, unificării și digitalizării colecțiilor de carte din bibliotecile publice.</p> <p>Extinderea funcționalităților platformei prin integrarea unor soluții dedicate accesibilizării pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (vizuale și auditive) presupune costuri suplimentare aferente dezvoltării tehnice, adaptării conținutului digital și mentenanței sistemelor informatice.</p> <p>Pentru perioada 2026-2027 este asigurată finanțarea necesară lansării Programului, iar etapele ulterioare de dezvoltare vor fi realizate în funcție de prioritățile stabilite și de resursele financiare disponibile. În acest context, oportunitatea includerii unor componente suplimentare de accesibilizare va putea fi reexaminată în cadrul evaluării intermediare a</p>

		Programului, preconizată pentru semestrul I, 2028.
	<p>Se propune de completat cu o acțiune nouă 1.4.5. expusă în redacția următoare: „1.4.5. <i>Adaptarea platformelor culturale online și a instrumentelor digitale inovatoare dedicate promovării creației artistice, la necesitățile persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive.</i>”.</p>	<p style="text-align: center;">Nu se acceptă</p> <p>Implementarea acțiunii propuse presupune dezvoltarea unor funcționalități suplimentare aferente platformelor culturale online și instrumentelor digitale inovatoare, inclusiv adaptarea acestora la necesitățile persoanelor cu dizabilități vizuale și auditive, ceea ce implică resurse financiare suplimentare pentru dezvoltare tehnică, accesibilizare și mentenanță. Programul este fundamentat în limitele resurselor financiare aprobate prin bugetul de stat pentru Ministerul Culturii, iar pentru perioada 2026-2027 sunt prevăzute resursele necesare implementării etapelor inițiale ale Programului, orientate prioritar spre dezvoltarea infrastructurii digitale de bază.</p> <p>În aceste condiții, includerea unei acțiuni distincte care presupune finanțare suplimentară nu poate fi susținută în actualul cadru bugetar. Oportunitatea dezvoltării unor componente dedicate accesibilizării platformelor digitale culturale va putea fi reexaminată în cadrul evaluării intermediare a Programului, preconizată pentru semestrul I, 2028.</p>
	<p>La <i>Obiectiv specific 1.8. Creșterea coeziunii sociale și a rezilienței comunitare prin dezvoltarea competențelor culturale, a alfabetizării media și informaționale și prin</i></p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Ministerul Culturii a completat, de principiu, acțiunea cu textul propus.</p>

	<p><i>valorificarea culturii memoriei, precum și prin consolidarea rolului educației artistice și culturale în promovarea incluziunii sociale și a participării active a cetățenilor</i></p> <p>La acțiunea 1.8.1. „Organizarea și desfășurarea de campanii naționale de informare privind alfabetizarea informațională și mediatică, prin conferințe, sesiuni publice, webinare, materiale de informare și acțiuni de sensibilizare, pentru creșterea nivelului de conștientizare a populației cu privire la consumul responsabil de informații și la siguranța în mediul digital ” după cuvântul „<i>mediatică</i>” se propune de completat cu textul: „<i>adaptată inclusiv pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (vizuale și auditive)</i>”.</p>	<p>Totodată, se subliniază faptul că instituția nu a prevăzut resurse financiare suplimentare pentru implementarea acesteia în formula propusă. În consecință, la evaluarea intermediară a Programului din semestrul I al anului 2028 există riscul ca acțiunea respectivă să nu genereze realizări și impact măsurabil din perspectiva incluziunii persoanelor cu dizabilități. În acest context, implementarea măsurilor privind interpretarea în limbaj mimico-gestual, audio -descripția și subtitrarea va depinde de identificarea ulterioară a resurselor financiare necesare și de dezvoltarea parteneriatelor instituționale relevante.</p>
	<p>La acțiunea 1.8.3. „Sprijinirea inițiativelor și proiectelor teatrale, culturale și sociale dedicate promovării alfabetizării informaționale și media, sensibilizării publicului și prevenirii fenomenelor sociale negative” se propune de completat cu textul: „<i>inclusiv asigurând accesibilitatea acestora pentru persoanele cu dizabilități prin adaptarea conținutului (interpretare în limbaj mimico-gestual, audio descripție, subtitrare) și prin încurajarea participării active a acestora ca actori și creatori de conținut cultural.</i>”.</p>	<p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Ministerul Culturii a completat, de principiu, acțiunea cu elementele propuse privind sporirea accesibilității pentru persoanele cu dizabilități, inclusiv prin măsuri de interpretare în limbaj mimico-gestual, audio-descripție, subtitrare și încurajarea participării active a acestora în cadrul activităților culturale.</p> <p>Totodată, implementarea integrală a acestor măsuri presupune resurse financiare suplimentare, care nu au fost prevăzute în actualul cadru bugetar aferent Programului.</p> <p>În acest context, realizarea etapizată a măsurilor respective va depinde de identificarea resurselor financiare necesare, precum și de dezvoltarea parteneriatelor instituționale relevante,</p>

	<p>La acțiunea 1.8.5. „Susținerea proiectelor dedicate memoriei istorice prin concursul de finanțare a: - proiectelor cinematografice; - proiectelor editoriale; - proiectelor instituțiilor mass-media.” se propun următoarele completări:</p> <p>– după cuvântul „<i>cinematografice</i>” se propune de completat cu textul „<i>care includ măsuri de accesibilizare pentru persoanele cu dizabilități auditive (subtitrare specializată/interpretare mimico-gestuală)</i>”;</p> <p>– după cuvântul „<i>editoriale</i>” se propune de completat cu textul „<i>care sunt accesibile și pentru persoanele cu dizabilități vizuale și auditive (ediții audio, sistem Braille sau formate digitale accesibile prin tehnologii cititoare de ecran)</i>”;</p> <p>– după sintagma „<i>mass-media</i>” se propune de completat cu textul „<i>care asigură difuzarea conținutului într-o formă accesibilă pentru persoanele cu dizabilități vizuale și auditive (subtitrare specializată/interpretare mimico-gestuală, sistem Braille, etc.)</i>”.</p> <p>În contextul celor menționate supra, se consideră oportună revederea normelor proiectului prenotat în corespundere cu prevederile Legii nr. 60/2012 <i>privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități</i>, propunerile înaintate și prevederile Directivei (UE) 2019/882 <i>privind cerințele de accesibilitate aplicabile produselor și serviciilor</i>, cu asigurarea implementării acestora, prin prisma drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități, în egală măsură cu ceilalți cetățeni.</p>	<p>inclusiv în cadrul evaluării intermediare a Programului din semestrul I, 2028.</p> <p style="text-align: center;">Se acceptă parțial</p> <p>Ministerul Culturii a completat, de principiu, acțiunea cu elemente ce vizează sporirea accesibilității proiectelor cinematografice, editoriale și mass-media pentru persoanele cu dizabilități vizuale și auditive, inclusiv prin măsuri de subtitrare, interpretare în limbaj mimico-gestual, formate audio și alte soluții de accesibilizare a conținutului.</p> <p>Totodată, se precizează că implementarea integrală a măsurilor propuse presupune resurse financiare suplimentare pentru adaptarea conținutului și dezvoltarea mecanismelor de accesibilizare, care nu au fost prevăzute în actualul cadru bugetar aferent Programului.</p> <p>În aceste condiții, implementarea măsurilor respective va fi realizată etapizat, cu respectarea progresivă a cerințelor de accesibilitate aplicabile, în limita competențelor instituționale și a resurselor financiare disponibile, inclusiv în cadrul evaluării intermediare a Programului din semestrul I, 2028.</p>
	<p>Suplimentar, deși se apreciază faptul că cadrul actual de finanțare este definit ca fiind deschis, competitiv și nediscriminatoriu, se consideră că abordarea exclusiv formală a egalității de șanse nu este suficientă pentru a garanta participarea efectiv echitabilă a tuturor grupurilor sociale în sectorul cultural. Standardele internaționale și europene în materie de politici publice promovează tot mai accentuat integrarea transversală a perspectivei de gen („gender mainstreaming”) nu doar în domeniile unde există dezechilibre evidente statistice, ci și în sectoarele în care persistă bariere indirecte, stereotipuri sau inegalități structurale mai puțin vizibile.</p>	<p style="text-align: center;">Se ia act</p> <p>Ministerul Culturii apreciază relevanța propunerilor formulate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale privind consolidarea dimensiunii incluzive și echitabile a politicilor culturale, inclusiv prin promovarea principiilor egalității de</p>

	<p>În acest sens, lipsa unor date exhaustive dezagregate nu poate constitui, în sine, un argument pentru inexistența unor disparități sau vulnerabilități. Dimpotrivă, aceasta relevă necesitatea dezvoltării unor mecanisme minime de monitorizare și colectare a datelor, care să permită evaluarea reală a participării și accesului diferitelor grupuri sociale la procesele culturale și artistice.</p> <p>Totodată, propunerile formulate nu urmăresc instituirea unor mecanisme exclusive sau discriminatorii, ci consolidarea caracterului incluziv și echitabil al politicilor culturale existente. Crearea unor instrumente de sprijin dedicate sau a unor linii prioritare tematice reprezintă o practică utilizată la nivel european pentru stimularea participării grupurilor subreprezentate și pentru diversificarea accesului la viața culturală, fără a afecta principiile competiției deschise și meritocratice.</p>	<p>șanse și ale participării echitabile la viața culturală.</p> <p>Programul este fundamentat în limitele resurselor financiare aprobate prin bugetul de stat pentru Ministerul Culturii. Pentru perioada 2026-2027 sunt asigurate resursele necesare implementării etapelor inițiale ale Programului, iar măsurile suplimentare vor putea fi examinate și implementate etapizat, în funcție de prioritățile stabilite și de resursele financiare disponibile.</p> <p>În acest context, implementarea unor măsuri suplimentare de natura celor propuse necesită identificarea resurselor financiare aferente, inclusiv prin mecanisme de cofinanțare, precum și stabilirea instituțiilor coresponsabile pentru implementarea acestora.</p> <p>Totodată, se consideră oportun ca recomandările formulate să fie susținute inclusiv prin asumarea unor angajamente financiare, cel puțin sub forma cofinanțării anumitor măsuri propuse, precum și prin desemnarea autorului propunerii în calitate de instituție coresponsabilă pentru implementarea acestora.</p>
	<p>În ceea ce privește susținerea inițiativelor artistice și culturale care promovează egalitatea de gen, aceasta nu presupune segregarea arhitecturii de finanțare, ci poate fi realizată prin integrarea unor priorități tematice sau criterii suplimentare în cadrul mecanismelor deja existente. O asemenea abordare ar contribui la stimularea proiectelor cu impact social și educativ, în concordanță cu angajamentele naționale și internaționale privind incluziunea socială, drepturile omului și prevenirea discriminării.</p>	<p style="text-align: center;">Se ia act</p>

	<p>Referitor la programele educaționale și de formare, propunerea nu vizează reglementarea curriculumului școlar, competență ce aparține Ministerului Educației și Cercetării, ci încurajarea dezvoltării unor inițiative culturale și educaționale complementare, realizate în parteneriat cu instituțiile culturale, muzeale și educaționale. Integrarea perspectivei de gen în proiectele culturale și de patrimoniu contribuie la reflectarea diversității experiențelor istorice și culturale și la promovarea unor modele sociale incluzive, fără a implica modificări normative asupra curriculumului național.</p>	<p>Se acceptă parțial Programul este fundamentat în limitele resurselor financiare aprobate prin bugetul de stat pentru Ministerul Culturii. Pentru perioada 2026-2027 sunt asigurate resursele necesare lansării Programului, iar implementarea etapelor ulterioare va depinde de prioritățile stabilite și de resursele financiare disponibile. Totodată, Programul prevede un mecanism de evaluare intermediară în semestrul I, 2028, care va permite ajustarea și reprioritizarea intervențiilor în funcție de rezultatele obținute și de resursele disponibile.”</p>
	<p>De asemenea, promovarea participării femeilor din mediul rural și a grupurilor vulnerabile răspunde unor disparități teritoriale și socio-economice recunoscute inclusiv în strategiile naționale și europene privind dezvoltarea culturală și incluziunea socială. Accesul la infrastructură culturală, resurse financiare și oportunități de afirmare artistică rămâne inegal între mediul urban și rural, iar măsurile de sprijin propuse urmăresc reducerea acestor decalaje prin instrumente de facilitare și participare.</p>	<p>Se ia act</p>
	<p>În același timp, indicatorii de monitorizare propuși nu au caracter excesiv sau paralel față de cadrul existent, ci urmăresc asigurarea unei evaluări minime privind impactul și accesibilitatea măsurilor implementate. Dezagregarea datelor după criterii relevante reprezintă o practică standard în politicile publice moderne și contribuie la elaborarea unor intervenții bazate pe evidențe și la creșterea transparenței procesului de implementare.</p> <p>Subsecvent, se reiterează propunerea expusă prin scrisoarea nr. 02/1724 din 30.03.2026 privind completarea Obiectivului General 1 cu următoarele acțiuni și indicatori de monitorizare, după cum urmează:</p> <p>1. Crearea unor mecanisme de finanțare dedicate susținerii inițiativelor artistice și culturale care promovează egalitatea de gen, inclusiv prin sprijinirea artiștilor independenți și a organizațiilor conduse de femei”, cu indicatorul de monitorizare: „Mecanism de finanțare dezvoltat și implementat”;</p>	<p>Se acceptă parțial <u>Ministerul Culturii reiterează obiecția expusă la prima avizare.</u> Din perspectiva politicilor culturale, nu au fost identificate dezechilibre structurale de gen care să justifice instituirea unui mecanism financiar distinct, în condițiile în care participarea femeilor este deja semnificativă în sectorul cultural. În acest context, instituirea unui instrument de finanțare dedicat exclusiv criteriului de gen nu se consideră justificată, existând riscul suprapunerii cu</p>

	<p>2. Elaborarea unor programe educaționale și de formare care să pună accent pe rolul femeilor și bărbaților în istoria și patrimoniul cultural, integrând perspectiva de gen în curriculum-ul școlar și în proiectele muzeale, cu indicatorul de monitorizare: „Programe educaționale și de formare elaborate, numărul total de participanți dezagregat după criteriul de sex, vârstă, dizabilitate, statut migrațional, mediu de reședință urban/rural”;</p> <p>3. Încurajarea inițiativelor culturale și artistice care promovează participarea femeilor din mediul rural și a grupurilor vulnerabile, prin sprijin financiar și logistic dedicat”, cu indicatorul de monitorizare: „Numărul de inițiative sprijinite care promovează participarea femeilor din mediul rural și a grupurilor vulnerabile”.</p>	<p>mecanismele existente. Totodată, Programul este implementat în limitele resurselor financiare aprobate anual prin legea bugetului de stat, iar eventualele ajustări vor putea fi analizate în cadrul evaluării intermediare din semestrul I al anului 2028, etapă ce va permite reprioritizarea intervențiilor în funcție de rezultatele obținute și de resursele disponibile.</p>
<p>Ministerul Finanțelor (scr. nr. 05- 17/96 din 14.05.2026)</p>	<p>La proiectul Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, al Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035, Ministerul Finanțelor recomandă autorului să țină cont de limitele cadrului de resurse disponibile, conform principiilor bunei gestiuni financiare și transparenței. Totodată, se propune implementarea etapizată a măsurilor planificate în Planul de acțiuni.</p>	<p>Se ia act</p>

Secretară Generală

Ana VARZARI